रामग्राम नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

परासी, नवलपरासी, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

नगरपालिकाको पाश्वचित्र

प्रतिवेदन २०७७

दुई शब्द

नवलपरासी विद्युतसेवा १ बडा आर्थिक वर्षमध्ये जलिज १६.०१ मेगा डि.सी क्षेत्रफलमा फोटोभोल्टेक प्रणाली जडान गरी जनसंख्या ३९,७१८ र जनधनसेवा जनसंख्या २,१५६ गरी जम्मा ४१,८८४ जनसंख्या बराबरी हुन गएको राम्रो गाउपालिका विद्युत तर्फ फोटोभोल्टेक पुर्विाहे सम्पन्न गरी सेवा तथा सहयोग पुर्याएर्यौं छ। यस गाउपालिका क्षेत्रमा यसबीमा रहेको छ भने आर्थिक गाउपालिकाको १२ बडा र आर्थिक ६ बडा मा.वि.बजारक्षेत्र समेत समेटेर बुर्कोली, बस्तौं, अमरौटा र देवाली समावेश गरी गाउपालिका सहित रहेकोछ जो गाउपालिकाको समग्र वस्तुस्थितिले समावेश सामाजिक समाज रहेकोछ।

गाउपालिकाको पूर्वाधारमाथी विभिन्नसेवाका आवेदन यस गाउपालिकाको सबैभन्दा विश्वसनीय सम्बन्धमा सम्पन्नताले मालवीचक समाजीले गाउँको विकासको सर्वोपरी अवस्थालाई चित्रित गरेको छ। यस गाउपालिकाको विकासमा आयको निम्ना हालीले समुन्नत गर्नुपर्ने गरिए तथा कार्यसम्पन्नकार्यको दायित्वविहिनता गरी कार्यालयको उपलब्ध मौलिक सोत र साधनको अधिकतम सदुपयोग गरी गाउपालिकाको समग्र विकासकार्यले ठोस दृढता तर्फ अग्रसर रहि सकेको पुर्याउने भावना तथा विश्वास लिइएको छ। यस सम्बन्धन प्रतिवेदनले प्रत्य तर्फ सोच तथा वस्तुगत समर्थनार्थ सम्बेदन प्रमाण गरेको साथ साथमि लिखित सोत साधनको वीचारीक रहिएको सम्बन्धन आयोग पूर्ण हुन सक्नेछ। प्रमाणार्थ समय समर्थ अनुभव प्रतिक्षुत र दायित्वहिन तर्फुर्ण आवश्यकता रहन्छ।

प्रतिवेदनमा विकासको साधारणी तथ्य राख्ने यो प्रारम्भिक तहमा तर्फ सकेको पुर्याउने गाउपालिकाको वस्तुगत परीक्षण, साथ प्रत-परिपुष्ट, उपयुक्त प्रमाणसहित सम्बेदनहरु, बडा सम्बन्धनहरुसहित वस्तुगत निरीक्षित अनुसूचीहरुसहित तथा अन्य बडा तहमा सहयोगपूर्ण विश्लेषणहरु पुरा गर्ने कार्यबारी, आ-आफ्ना गर्नु वस्तुगत गाउपालिकाको सहयोगमा सकेको पुर्याउनुहुने सबैप्रकारका सम्बन्धनकर्तामा गाउपालिकाको उपलब्ध तथा उपयुक्त हुने वस्तुगत गाउपालिकाको आयाम तथा उपलब्ध तथा उपयुक्त विश्वसनीय सम्बन्धन, संसर्गसेवा तथा अन्य सबैमा गाउपालिकाको सर्वोपरी आभार प्रकट तर्फ चाहन्छु। यसै गरी यो सम्बन्धन प्रतिवेदन सम्पन्न तर्फ थी सानो सिलर्थ सेन्टर प्रा.लि., अनामनगरलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

अन्तमा गाउपालिकाको विकासको सम्बन्धमा विश्व छोर्ने यो प्रतिवेदन सकेसोमी सम्पन्न र दीर्घकालीन सोचका साथ अगाडी बढ्न हामी सबैलाई उपयुक्त दिशा प्राप्त होस् भन्ने शुभेच्छा प्रकट गर्दछु।

नरेश कुमार शुक्ला

गाउपालिका

मेरा दूई शब्द

दिगो र जीवनस्तर विकासकार्यहरू जनाउँदै सङ्घ–प्रदेश तथा स्थानीय तहबीच समन्वय सम्बन्धमा आवश्यक पर्दछ। यसै आवश्यकतालाई मध्य नजर गरी गण्डकीप्रदेशको पालिकाहरू सम्बन्धी Android Apps द्वारा अत्यन्तिमार समन्वयात्मक संकलन गरी गण्डकीप्रदेशका विभिन्न विषय क्षेत्रहरूमा गरिएका कोत सम्बन्धमा, विषयगत जानकारीसहितको संकलन गरिएका सम्बन्धमा माध्यमित भई उपलब्ध सङ्गठन सूचि, तिका, सम्पर्क, मालपोत, कन्सार, धन, लिखाई, छलैमानी, विद्युत आदिका समाज बनाईका गरी साई पालिकाहरू सम्बन्धी गरिएको छ।

यस गण्डकीप्रदेशको सङ्गठन गर्न धारणे विषयहरू अनुसन्धानकर्ता, प्रोजना निर्माणकर्ता तथा गण्डकीप्रदेशसम्बन्धीकर्ताहरूलाई पालिकाहरूको सूचना उपलब्ध गर्न सहयोग पुग्ने छ भन्ने मेरो भावना लिएको छु। पालिकाहरूका उपलब्धिहरू विवरणका साथसाथ गण्डकीप्रदेशको राजनीतिक तथा प्रशासनिक विवरण छुट्टिने गरेका, भू–प्रशासिकरण तथा भू–उपयोग गण्डकीका लागि अत्यन्तै गण्डकीप्रदेश संकलन, २०७८, का विभिन्न जनसाङ्ख्यिक तथ्यहरू समावेश गरिएको छ।

अन्तमा उपलब्ध पालिकाहरू सम्बन्धी गर्न जिल्लाजिल्लामा सूचना संकलन गर्न उपलब्ध तथा पालिकाहरूमा सहयोग गर्नु हुने सबैमहानुभाव प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु, धन्यवादीहरूको समन्वयात्मक उपलब्ध गराउनु हुने गण्डकीप्रदेशकालीन गण्डकीप्रदेशका गण्डकीप्रदेशमा, विभिन्न विषयगत समन्वयात्मक उपलब्ध गराउनु हुने सम्पूर्ण विषयगत साझा तथा उपयुक्त उपलब्धिहरू सहितको, कार्यालयका उपयुक्त सङ्घ सङ्गठनात्मक विभिन्न जोन/सम्बन्ध, सङ्घ सहितकर्ता, गण्डकीप्रदेशका सम्पर्कहरूका तथा सुझावहरू समावेश संकलन, प्रकाशन गरी पालिकाहरूलाई यो सङ्घ विस्तृतै गण्डकीप्रदेश भन्ने कार्य निकर्ष सेल्टर दायित्व, अन्तमा गण्डकीप्रदेश विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

रमा ढुंगेल

गण्डकीप्रदेश

मेरो गल्लु

कार्यक्रमको शुभारम्भ श्रीगणेशजीको पूजा गरेर र सरस्वती प्रार्थना गरेर भएको थियो । अभिभावक, शुभचिन्तक, अन्तर्राष्ट्रिय तथा देशभरिका सम्मानित गरी जम्मा १७ वटा बढ्दा सम्मान गरी विभिन्न ५०-२५/१५/१० का शुभारम्भ श्रीगणेशजीको नाममा सहभागिता जनाउनु भएका तथा प्राथमिक तथ्याङ्कहरु सङ्कलनमा महिलाको उत्तरदायित्व तथा सम्मान गर्नमा सम्पन्न भएको छ ।

यूनी पनि विकासको मार्ग तथार गर्न योजनाको सबै प्रतीक, प्रभावशाली कार्यान्वयन, क्षेत्रीकरणसहकको पूर्ण सम्पुष्टि महिलाको उपयोग र नियन्त्र अनुगमन एवम् मूल्याङ्कन र विशेषगरी यातो सबै र सम्पुष्टिद्वा निर्माण लिन तथ्याङ्कको आवश्यकता पर्दछ । विशेषगरी विभिन्न कार्यक्रमको योजनाहरुका माध्यमबाट महिलाका यातो योजना तर्जुमा गर्नु वर्तमान दुनियाँमित्र आर्थिक तहको महिलो आवश्यकता हो सम्पेत दुर्लभता हुन सकेन ।

सम्पुष्टिद्वा र आवश्यकताको प्रभावी प्रतिपादक तथा कार्यप्रतिपादक आदि बढ्दाउन पर्नलिन्छ सम्पन्नो आर्थिक सामाजिकरुप गर्नेका लागेका हुन हुन सकेनन् । यसैकारण कार्यक्रमको हाम्रो प्रयासबाट, आर्थिक, सांस्कृतिक, जनसाङ्ख्यिक तथा सार्वजनिक अवस्थाको परिवेशमा गरी महिलाका आवश्यकता सम्बन्धित गर्न प्रदेशभरका लागि यो अध्ययन प्रतिवेदन (दायित्वीय) विभिन्न लक्ष्य तथा सीमा र सम्पन्नको सीमाभित्र रही तथार गरिएको हो । दायित्वीयकार्य सम्पन्न तथा अध्ययन गर्न जो छोडेको छैन यो गणतान्त्रिकताको बहुआयामिकता सहितको कार्यमान अवस्था सहने अभिलाष गर्न सक्ने देखिन्छ । यो दायित्वीयकार्य एकातिर गणतान्त्रिकताको सम्पूर्ण विभागीको सदस्य हेर्न सहिन्छ भने अर्कोतिर यस कार्यान्वयन क्षमता सम्बन्धमा र सुनौलिकताको अवगत गर्न सहिन्छ ।

दायित्वीय तथारीको क्रममा आफ्नो सक्रियपूर्ण सहयोग प्रदान गर्ने गणतान्त्रिकमन्त्री, गणतान्त्रिकमन्त्रीहरु, गणतान्त्रिकमन्त्रालय, निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुका, विभिन्न विषयगत गणतान्त्रिकका सम्पूर्ण कर्मचारी, बढ्दा कार्यरत सहयोगिका, सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरु संकलन गर्नुहुने गणतान्त्रिकका तथा तथ्याङ्कहरु संकलनमा सक्रियपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नुहुने विभिन्न वडा/संस्थाका प्रमुख तथा अन्य कर्मचारीहरुका तथा दायित्वीयकार्यमा जो वा दिन सकेको दुष्याङ्कहरु हुने सहयोगिहरुका सबै मार्ग निर्देशन सेन्टर प्रा.लि., सम्पन्नगरेकार्यहरु हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

अन्तमा, यो दायित्वीय कार्यको उद्देश्य प्राप्तिमा सहयोग पुर्याउने सबैमा शुभेच्छा व्यक्त गर्दछु ।

दर्शना पन्थी

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषय सूची

खण्ड १: परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ प्रतिवेदन १

१.३ जनगुनी तथा गणितिय आधारवर्ष २

१.४ तयारी प्रक्रिया २

१.५ जनगुनिसँग सम्बन्धित सीमा ३

खण्ड २: नगरपालिकाको स्थितिगत ४

२.१ भौगोलिक अवस्थिति, सीमाना ४

२.२ प्रशासनिक विभाजन ६

२.३ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि तथा गाभ्नुअगाडि ८

२.४ मुख्य बस्तिहरूको विवरण ९

२.५ भू-प्रयोगको स्थिति ९

२.६ बाटोको अवस्था ११

२.७ विद्युतीकरणको स्थिति ११

२.८ अभिलेखी भौकुटको विवरण १०

२.९ विकासका मुख्य आयामहरू १०

खण्ड ३: जनसाङ्ख्यिक विवरण १३

३.१ जनसङ्ख्याको विवरण १३

३.२ वडागत सीमाना, जनसङ्ख्या तथा घनत्वको विवरण १४

३.३ उमेर अनुसारसमूह जनसङ्ख्याको विवरण १७

३.४ बालबालिकाको सङ्ख्यागत जनसङ्ख्याको विवरण १८

३.५ वयस्कसङ्ख्याको सङ्ख्यागत जनसङ्ख्याको विवरण १९

३.६ वृद्धसङ्ख्या जनसङ्ख्याको विवरण २०

३.७ दोहोरोपुर्‍याई २१

३.८ जैविक विशेषताको विवरण २१

३.८.१ १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थितिको विवरण २२

३.८.२ लैङ्गिकीयताक विवरण गर्दाको उपेक्षालक्षणको विवरण २४

३.९ अनुपस्थित जनसङ्ख्या २५

३.९.१ उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण २६

३.९.२ लिङ्गअनुसार जैविक आधारमा नगरपालिकाभन्दा अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण २८

३.९.३ अनुपस्थित व्यक्तिको अनुपस्थित हुनुको कारण सम्बन्धी विवरण ३०

३.९.४ अनुपस्थित जनसङ्ख्या क्रम अभिलेखी व्यवस्थाको विवरण ३८

खण्ड ४: आर्थिक स्थिति तथा रोजगार ४०

४.१ समुह आर्थिक विवरण ४०

४.१.१ आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको विवरण ४०

४.१.२ पेशागतको औचत आम्दानीको विवरण ४१

५.२.३ प्रतिकारको औषत क्षतीको विश्लेषण ५२
५.२.४ विपेक्षमकट भएको रकम क्षति भएको ठेगानसम्मको विश्लेषण ५४
५.२.५ गतिविधि पेछाडुपुरी लेखेको उत्तरवस्तुहरूको विश्लेषण ५५
५.२.६ सार्वजनिक यातायातीले प्रतिवेदन चलाउदा घुपोको विश्लेषण ५८
५.२.७ कार्यिक प्रतिवाद चलाउदा आएको रकमको अनुपातमा प्रतिशतको विश्लेषण ५९
५.२.८ चलाको भएका यातायातको विश्लेषण ६०
५.२.९ चलन लिएको कारणका अनुपातमा यातायातसहको विश्लेषण ६१
५.२.१० चलाको प्रतिको अनुपातमा प्रतिवाद प्रतिशतको विश्लेषण ६२
५.२.११ क्षतिमय प्रकार यातायातको विश्लेषण ६३
५.२.१२ मुख्य लिए वा राखको अनुपातमा यातायातको विश्लेषण ६४
५.२.१३ खाद्यान्न सुरक्षा तथा आपूर्तिको अवस्था ६५
५.२.१४ आवास तथा निर्माणको अवस्था ६६
५.२.१५ वैदेशिक रोजगारमा गएकाहरूको विश्लेषण ६७
५.२.१६ वृद्धभत्ताको यातायातको विश्लेषण ६७

५.३ कृषि ६८
५.३.१ क्षेत्रफलका आधारको विश्लेषण ६९
५.३.२ कृषिजन्य उत्पादनको विश्लेषण ७०
५.३.३ कृषि उत्पादनमा आधुनिक यातायातको प्रभाव ७१
५.३.४ कृषि पर्यटन ठेगको विश्लेषण ७२
५.३.५ कृषिका यातिए जस्ता आधिक क्षेत्र पशुमा पर्ने यातायातको विश्लेषण ७३
५.३.६ कृषिका उत्पादित वस्तुको लागि आधिनको विश्लेषणको अनुपातमा विश्लेषण ७४
५.३.७ कृषि उत्पादनले खान पुगेको कतिपयको अनुपातमा प्रतिशतको विश्लेषण ७५
५.३.८ कृषिका लागि उपयुक्ती उपलब्ध गर्ने प्रतिशतको विश्लेषण ७७
५.३.९ विशेषत र अतिरिक्त आधिनको विश्लेषण ७८
५.३.१० कृषि आधी उत्पादनको अनुपातमा प्रतिशतको विश्लेषण ७९
५.३.११ कृषि आधी विक्रीका अनुपातमा यातायातको विश्लेषण ८१
५.३.१२ खाद्यान्न आपूर्तिमा आएने ठेगे तथा किसा ८२
५.३.१३ सरकारी तथा गैरसरकारी आएने गेग तथा किसा ८४

५.४ पशु विकास ८४
५.४.१ पशुपन्छी उत्पादनसम्बन्धी विश्लेषण ८५
५.४.२ पशुपन्छीहरूको विक्रीका अनुपातमा यातायातको विश्लेषण ८६
५.४.३ पशुपन्छी जन्य वस्तुको उत्पादनको अनुपातमा प्रतिशतको विश्लेषण ८७
५.४.४ सहकारीमार्फत कृषि तथा पशुपालन प्रवर्धनको विश्लेषण ८८
५.४.५ कृषि तथा पशुपालन वस्तुको विश्लेषण ८९
५.४.६ पशुपन्छीमा आएने रोग तथा किसा ९०

५.५ कृषि प्रसारोपकरण ९२
५.५.१ कृषि उपज संकलन केन्द्र तथा हाटबजारको विश्लेषण ९३
५.५.२ विपत्तन केन्द्र, भण्डारण केन्द्र तथा हाटबजारको विश्लेषण ९५
५.५.३ कृषि मेला तथा प्रदर्शनीसम्बन्धी विश्लेषण ९७

५.६ पर्यटन विकास ९९

४.४.२ मुद्रा व्यापार पर्यवेक्षण : पेस्कडको विवरण (वार्षिक, त्रैमासिक, मासिक) ७१

४.४.३ रोटस, रिसोर्ट, क्यासनो तथा रेस्टुरेन्टसम्बन्धी विवरण ७२

४.४.४ सार्वजनिक ऋण, ब्याजी दर र चौमासा ७४

४.५ उद्योग व्यापार तथा वाँडफाँड ७६

४.५.१ व्यावसायिक विवरण ७९

४.५.२ उद्योगसम्बन्धी विवरण ९३

४.५.३ खनिज तथा खानीसम्बन्धी विवरण ९४

४.५.४ मुद्रा बजार तथा वाणिज्य बैङ्कसम्बन्धी विवरण ९६

४.५.५ सहकारी संस्थासम्बन्धी विवरण ९९

४.५.६ बैङ्क तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी विवरण १०

४.५.७ बैङ्क खाता खाद्/सम्पत्ति मर्यादासम्बन्धी विवरण ११

४.५.८ खाद्य नियन्त्रण तथा वाँडफाँड १ प्रतिशत सम्बन्धी विवरण १००

खण्ड ५: सामाजिक अवस्था १०२

५.१ शिक्षा तथा साक्षरता संख्याङ्क १०२

५.१.१ विद्यालयसम्बन्धी विवरण १०२

५.१.२ शैक्षिक सम्बन्धकसम्बन्धी विवरण १०५

५.१.३ दश वर्ष माथिको जनसङ्ख्याको साक्षरता स्थिति १०७

५.१.४ १५-५० वर्ष उमेर समूहको साक्षरतासम्बन्धी स्थिति १५०

५.१.५ साक्षरता साक्षरता वर्ग (१५-२४ वर्ष उमेर समूहमा १५१

५.१.६ ६ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका हाल स्कूल नजाने जनसङ्ख्याको विवरण १५१

५.१.७ ६-२४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नजानुको कारणका आधारमा विवरण १५२

५.१.८ विद्यालय आँकेर छोकेर तथा विद्यालय छाडेका ६-१५ वर्ष उमेर समूहसम्बन्धी विवरण १५४

५.२ उमाई साक्षरता अवस्था १५४

५.२.१ साक्षर आमाको बच्चाका जनसङ्ख्या विवरण १५८

५.२.२ उक्त नगरपालिकामा बसोबास गर्नुका कारणको आधारमा विवरण १५९

५.३ विगत १५ वर्षभित्रमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाएका व्यक्तिसम्बन्धी विवरण १६०

५.४ ज्येष्ठता समूह आधारितका तथा जनसङ्ख्याको विवरण १६८

५.५ स्थानिगत मध्यम दर्ता १६९

५.५.१ दश वर्षभुन्दिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा सङ्ख्यात विवरण १६९

५.५.२ विगत १५ वर्षेखाको मृत्युसम्बन्धी विवरण १७०

५.५.३ विगत १ उमेर समूह अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण १७१

५.५.४ मृत्युको कारण अनुसार मृत्युकको जनसङ्ख्या १७३

५.५.५ मृत्यक महिनाको मृत्यु हुँदाको अवस्थासम्बन्धी विवरण १७४

५.६ मातृत्व १७५

५.६.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण १७६

५.६.२ सुत्केरी सम्बन्धको जनसङ्ख्याको विवरण १७९

५.६.३ प्रसुति १० पेज २ प्रजननसम्बन्धी विवरण १८१

५.१.४ मनसायेका मनसाबी विवरण ५२७
५.१.५ छोरको विवरण ५२७
५.१.६ परिवार विवरण ५२७
५.१.७ २०७३सालमा सुनकेरी गाउँमा आएका समस्याबारे विवरण ५२८
५.१.८ २३ दिन २९ वर्षका महिलाले लेखिन् लिनुपर्ने अन्य विषयको विवरण ५२८
५.१.९ सिरु तथा ३ वर्षे मुनिका बाल मृत्युदर ५२९
५.१.१० महिलाले बच्चा जन्माएको महिलाको उमेरको विवरण ५२९
५.१.११ दोस्रो गर्भसम्बन्धी विवरण ५३१
५.२ महिला सामाजिकता तथा सामाजिक समावेशीकरण ५३४
५.२.१ जैविक नागरिक तथा एकल महिलाको विवरण ५३४
५.२.२ मजाइलाका मङ्गलाका जनसङ्ख्याको विवरण ५३८
५.२.३ महिलाको नागरिक सदस्यता वर्ग/जातसम्बन्धी विवरण ५४०
५.२.४ बाल अवस्थाको विवरण ५४८
५.२.५ आर्थिक तह तथा सामाजिक संस्थासंगठन संलग्नतासम्बन्धी विवरण ५४९
५.३ युवा तथा छैठाडु र मनोरञ्जन ५५७
५.३.१ छैठाजैसन, चर्को, जिकोलेक आदि तथा सांस्कृतिकसम्बन्धी विवरण ५५७
५.४ शारीरिक सुरक्षासँगै विवरण ५६२
५.४.१ सहनशीलता, सहनक्षमता र सेवासम्बन्धी विवरण ५६२
खण्ड ६: जनसङ्ख्या, वन तथा वातावरण ५४९
६.१ जनसङ्ख्या ५४९
६.१.१ जनसङ्ख्याको विवरण ५४४
६.१.२ जनसङ्ख्याको दीर्घकालिक अवलोकन ५४४
६.१.३ जनसङ्ख्याको दीर्घकालिक अवलोकन बाधना गर्ने आधारहरूका ५४४
६.२ वन पैदावारी अवस्था तथा वैज्ञानिक विधिहरू ५४४
६.२.१ उपयुक्त वनस्पतिहरू, वनजन्तु तथा वातावरणीयहरूको विवरण ५४४
६.२.२ वन पैदावार (काष्ठ तथा गैर काष्ठ तथा जडीबुटी) सम्बन्धी विवरण ५४९
६.२.३ वातावरणीय गतिविधि, नियमी, प्रणालिक तथा क्रमविधिसँग सम्बन्धी विवरण ५४९
६.२.४ निकासी हुने वन पैदावारको विवरण ५४७
६.३ जलवायु तथा जलवायु क्षेत्र ५४८
६.३.१ उपयुक्त वर्षा तथा छैठाजस्तो ५४९
६.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन ५४९
६.४.१ वनसम्बन्धित प्रकृतिजन्य प्रकोपको विवरण ५५०
खण्ड ७: भौतिक विकास ५५१
७.१ खानेपानी तथा सरसफाइ ५५१
७.१.१ खानेपानीको मौलिकी मङ्गलाका दोषहरूको विवरण ५५१
७.१.२ खानेपानी दुरुह बनाउने मौलिकको मङ्गलाका वर्णीकरण ५५१
७.१.३ खानेपानी दुरुहताको मङ्गलाका दोषहरूको विवरण ५५१
७.१.४ पानीको उकाको मङ्गलाका दोषहरूको विवरण ५५८
७.१.५ सार्वजनिक शौचालयको विवरण ५५९
७.१.६ दोषिन सरसफाइन सम्बन्धी मनासिबको विवरण ५५९

३.२.७ द्रव निष्कासकको लम्बाइ, व्यासदोलन सङ्ख्याको लम्बाइ ५८८

३.३ यातायात पूर्वाधार ५९०

३.३.१ सडक जालोको विश्लेषण लम्बाइ ५९१

३.३.२ घनत्वका पुल्ले आँटोको लम्बाइको आधारमा परिमाणको विश्लेषण ५९१

३.३.३ यातायात उपलब्धता ५९४

३.३.४ घोप्टुङ्ने पुल तथा पुलपुलेसा सम्बन्धी विश्लेषण ५९४

३.३.५ उपयुक्त कार्यात्मिक यातायातका घटकहरू (बस सेवा तथा ट्रलबस सेवा) ५९४

३.३.६ ट्रयाकको वर्गीकरण सम्बन्धित सङ्ख्या फैलिए पुल जाने समय ५९४

३.३.७ सङ्ख्या सेवाप्रदान व्यक्तिका केन्द्रहरूमा पुल जाने अनुकूलित समय ५९८

३.३.८ ब्रेकसँग सम्बन्धी विश्लेषण ५९८

३.३.९ सेवाप्रदायक उपकरणका सेवा ५९८

३.४ विद्युत तथा ऊर्जा ५९८

३.४.१ खानेपानी उत्पादन हुने इन्धनको सङ्ख्याका आधारमा वर्गीकरणको विश्लेषण ५९९

३.४.२ बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धनको सङ्ख्याका आधारमा वर्गीकरणको विश्लेषण ५९७

३.४.३ विद्युतीकरणको लम्बाइ ५९९

३.४.४ सेवाकोलम्ब उपलब्ध सीमाङ्कको विश्लेषण ५९९

३.४.५ लम्बाविद्युत् क्षीण उर्जा साधु उपलब्धता विद्युत उत्पादन विश्लेषण ५९९

३.५ कम्पनी तथा प्रतिस्पर्धा ६००

३.५.१ प्रतिस्पर्धा भएको सङ्ख्या तथा सुविधाको विश्लेषण ६००

३.६ सञ्चालन तथा सार्वजनिक व्यवस्थापन ६०१

३.६.१ प्रत्यक्ष लाभान्वितको सङ्ख्याका आधारमा वर्गीकरणको विश्लेषण ६०१

३.६.२ घर भएको लागतको लाभान्वित विश्लेषण ६०१

३.६.३ लागको सङ्ख्याका चुम्बुरीको विश्लेषण ६०४

३.६.४ क्षतिपूर्ति लागीको सङ्ख्याका चुम्बुरीको विश्लेषण ६०५

३.६.५ ढुवानीको सङ्ख्याका चुम्बुरीको विश्लेषण ६०७

३.६.६ कम्पनी, उपकरी, सहयोगको लागी उपलब्धको सङ्ख्याका चम्बुरीको विश्लेषण ६०८

३.६.७ कोइला वा पदार्थलाई सङ्ख्याका विद्युत्का लागतिसाधकको सङ्ख्यात विश्लेषण ६१०

३.६.८ कानुनसँगत व्यवस्थापक तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विश्लेषण ६११

३.६.९ नगरपालिका तथा अन्य कानुनी व्यवस्थापकको विश्लेषण ६१२

३.६.१० लगानीसाधकको विश्लेषण ६१३

३.६.११ लाभदायकत्व, वित्तव्यवस्थापक तथा अङ्कव्यवस्थापकको विश्लेषण ६१२

खण्ड ८: संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति ६१३

४.१ कानुनव्यवस्था तथा व्यापक व्यवस्थापनको व्यवस्था ६१३

४.१.१ संगठनव्यवस्थापक इकाई ६१३

४.२ संस्थागत प्रबन्धन र सामाजिक समावेश ६१४

४.२.१ आय/लाभका वस्तुसम्बन्धी विश्लेषण ६१४

४.३ ऐन, नीति, नियम र कार्यविधि ६१६

४.३.१ स्वीकृत ऐन, नीति, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डहरूको विश्लेषण ६१८

४.३.२ कार्यालयिका कार्यविधान कार्यान्वयन कर्मचारी ६२१

सन्दर्भसूची ६२७

অনুসূচী ২: শিক্ষিত জনগোষ্ঠীর বিভাগ ৬৩
অনুসূচী ৩: গ্রামাঞ্চল পাসপোর্টধারক জনগণ জেলাভিত্তিক বিভাগ ৬৫
অনুসূচী ৪: মধ্যপ্রাচ্য জনসমষ্টিকরণ পাসপোর্ট ৬৬
অনুসূচী ৫: পাসপোর্টধারক প্রবাসী জনগোষ্ঠীর ৬৯

तालिका सूची

तालिका ४.१ : भू-उपयोगको विवरण ९
तालिका ४.२ : जनिसको सीमाङ्कको विवरण १०
तालिका ४.३ : जनसङ्ख्याको विवरण २५
तालिका ४.४ : जनसंख्या वर्गीकरण वर्ग तथा अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण ३२
तालिका ४.५ : शहरान्त क्षेत्रगत जनसंख्या तथा वस्तुगत विवरण ३५
तालिका ४.६ : उमेर समूह अनुसार शहरान्त जनसङ्ख्याको विवरण ३७
तालिका ४.७ : लिङ्ग अनुसार शहरान्त जनसंख्याको विवरण ४१
तालिका ४.८ : जातजातिअनुसार जनसंख्याको विवरण ४३
तालिका ४.९ : धार्मुसका अनुसार जनसंख्याको विवरण ४९
तालिका ४.१० : धर्मअनुसार जनसंख्याको विवरण ५०
तालिका ४.११ : परिवारमुखीको लिङ्गअनुसार शहरान्त विवरण ५१
तालिका ४.१२ : ५० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्याको वैवाहिक स्थितिको विवरण ५७
तालिका ४.१३ : साक्षरता विवरण तालिका र मुलकको उपलब्धि विवरण ५९
तालिका ४.१४ : भाषाअनुसार अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण ६३
तालिका ४.१५ : उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण ६४
तालिका ४.१६ : लिङ्गअनुसार पैतृक लाभको आधारमा भाषाअनुसार अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण ६८
तालिका ४.१७ : अनुपस्थित जनसङ्ख्या शहर मौजाहरुको आधारमा विवरण ७१
तालिका ४.१८ : आर्थिक गतिबिधि र अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण ७७
तालिका ४.१९ : आर्थिक आम्दानीको विवरण ७९
तालिका ४.२० : आर्थिक क्रियाकलाप अनुसार परिवारको विवरण ८३
तालिका ४.२१ : विदेशबाटको आएको रकम खर्च भएको क्षेत्रसम्बन्धी विवरण ९१
तालिका ४.२२ : आर्थिक आम्दानीले परिवार धनाढ्य पुगेको विवरण ९५
तालिका ४.२३ : आर्थिक परिवार धनाढ्य भएपछि खर्च भएको क्षेत्रअनुसार परिवारको विवरण ९७
तालिका ४.२४ : ऋण लएका घरपरिवारको विवरण १०१
तालिका ४.२५ : ऋण लिनुको प्रमुख अनुसार घरपरिवारसंख्याको विवरण १०
तालिका ४.२६ : ऋण लिएको सीमाको अनुसार भाखुपरिको विवरण १०२
तालिका ४.२७ : तालिम दाता जनसंख्याको विवरण १०३
तालिका ४.२८ : सीपमूलक तालिमको विधाको अनुसार शहरान्त विवरण १०४
तालिका ४.२९ : वैदेशिक रोजगारमा रहेकाहरुको विवरण १०९
तालिका ४.३० : भू-स्वामित्वको शहरान्त विवरण ११०
तालिका ४.३१ : जैसीनेपाल जातिको विवरण ११९
तालिका ४.३२ : प्रमुख कृषि बाली सम्बन्धी विवरण १२०
तालिका ४.३३ : कृषि उत्पादनमा आधारित घरपरिवारको विवरण १२१
तालिका ४.३४ : कृषि एकीट क्षेत्रको विवरण १२३
तालिका ४.३५ : कृषि पेशा अपनाउने परिवार, मुलुक परिवार र उनीहरुको सीपमूलक पेशाको तालिमको विवरण १२४
तालिका ४.३६ : कृषिमा उपयोग भएको जग्गा जनिसको क्षेत्रहरुको अनुपात विवरण १२६
तालिका ४.३७ : कृषि उत्पादनमा ऋण लिने व्यक्तिको अनुपातमा परिवारको विवरण १२९

तालिका न १७ : खुकुरा खाने पशुपन्छी उपचार गर्ने परिवारको विवरण ५७
तालिका न १८ : शिक्षित र अशिक्षित अभिभावकको विवरण ५८
तालिका न १९ : खुकुरे मासुको उपभोगको सङ्ख्यामा वर्गीकरणको विवरण ५९
तालिका न २० : खुकुरे मासुको बिक्रीका सङ्ख्यामा भएरीवरणको विवरण ७१
तालिका न २१ : कुखुराबाट हुनसक्ने रोग विवरण ७२
तालिका न २२ : ताकुरी तथा पाचनप्रणाली सम्बन्धी रोग तथा किरा ७४
तालिका न २३ : पशुपन्छी खाने कुखुराकक्षका सङ्ख्यामा भएरीवरणको विवरण ७५
तालिका न २४ : पशुपन्छीकको बिक्रीका सङ्ख्यामा भए परिवारको विवरण (रातो २२ सङ्ख्यामा) ७९
तालिका न २५ : पशुपन्छी तथा मनुष्यको उपचारमको सङ्ख्यामा भएरीवरणको विवरण ८०
तालिका न २७ : नगरपालिकामा व्यवसायिक व्यावसायिक खुकुरे तथा यस सम्बन्धी विवरण ९७
तालिका न २८ : उपयुक्त पर्यटकीय शैलकको विवरण ९९
तालिका न २९ : व्यावसायको उद्धारको सङ्ख्यामा विवरण ९९
तालिका न ३० : व्यवसायको उपयुक्तिको सङ्ख्यामा विवरण ९८
तालिका न ३१ : कम्पनीको नैतिक दोषारोपको सङ्ख्यामा व्यावसायको विवरण ९९
तालिका न ३२ : व्यावसायी निकायमा हर्ने यस् यस्तको सङ्ख्यामा व्यवसायको विवरण १०
तालिका न ३३ : कम्पनी निकायमा हर्ने मानुषी व्यावसायको विवरण (बहुउत्तरमा सङ्ख्यामा) १५
तालिका न ३४ : व्यवसाय व्यवसायन मानुषी भाषी व्यापारिसको विवरण १२
तालिका न ३५ : नगरपालिकामा व्यवसायिक उपयोग तथा कार्यसञ्चालनकको विवरण १३
तालिका न ३६ : सङ्गठनपुनर मुख्य सम्पत्तिक तथा सम्बन्ध सेवाको विवरण १४
तालिका न ३७ : कम्पनी संस्थाको विवरण १६
तालिका न ३८ : बैंक तथा वित्तिय संस्थाको विवरण १८
तालिका न ३९ : परिवारको व्यवसायको बैंक खाता मानुषी सङ्ख्यामा यस परिवारको विवरण १९
तालिका न ४० : नगरपालिकामा व्यवसायिक यस् नित्य तथा संचालन र उपरोक्त सम्बन्धी विवरण १००
तालिका न ४१ : नगरपालिकामा लेकेा वित्तिय संस्थाकको विवरण १०४
तालिका न ४२ : नगरपालिकामा लेकेा वैतिक संस्थाकको नामावली १०५
तालिका न ४३ : ५ वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूहका जनसङ्ख्याको व्यावसायको स्थिति १०७
तालिका न ४४ : ५ वा सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्यामे उपस्थिं परेको दश अनुसार विवरण १०९
तालिका न ४५ : ५४ वर्ष माथिकी जनसङ्ख्याको व्यावसायको स्थिति ११०
तालिका न ४६ : व्यवसाय व्यावसाय वर्ग (५-१४ वर्ष उमेर समूहका) १११
तालिका न ४७ : ५ देखि १४ वर्ष उमेर समूहका काम गर्छन् भनिने जनसङ्ख्याको विवरण ११२
तालिका न ४८ : ५-१४ वर्ष उमेरसमूहका काम गर्छन्/कामेत गर्नासुको व्यापको सङ्ख्यामा विवरण ११३
तालिका न ४९ : विद्यालय जानेर लेकेा तथा विद्यालय छाडेका ५-१४ वर्ष उमेर समूहकको विवरण ११४
तालिका न ५० : उत्तम व्यापको सङ्ख्यामा जनसङ्ख्या विवरण ११५
तालिका न ५१ : उच्च व्यापारिकमा क्रमैकाल पर्नुका व्यापको सङ्ख्यामा विवरण ११९
तालिका न ५२ : विगत १२ महिनामा व्यापारिक मुलुना भन्दा टाढा गरी जनसङ्ख्याको विवरण ११८
तालिका न ५३ : यति वर्षभुन्जिका व्यवसायिकको जनसंख्यामी सङ्ख्यामा सङ्ख्यात विवरण ११९
तालिका न ५४ : विगत १२ महिनामा मृत्युसम्बन्धी विवरण १२०
तालिका न ५५ : लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकको विवरण १२१
तालिका न ५६ : मृत्युको अगाडि अनुसार मृतकको जनसंख्याको विवरण १२२
तालिका न ५७ : १५-४९ वर्षका मृतक महिलाको मृत्यु हुँदाको अवस्थाअवस्थाको विवरण १२४
तालिका न ५८ : उपयुक्त ५० रोगसम्बन्धी विवरण १२६

तालिका नं ७९ : सुकेटी सदक सञ्चिकाहरुको बाकसेटी पाइएको आधार वर्षसँगैका विवरण १२८
तालिका नं ८० : १५ वैशि २१ सर्वेक्षण महिनाको जीवित शिशुहरुको लिङ्ग विभेदको विवरण १३०
तालिका नं ८१ : १५-२१ प्रजननयुक्त वैवाहिक महिलाहरुको पहिलो बच्चा जन्मिएको उमेरसमूहगत विवरण १३१
तालिका नं ८२ : पौरोहित पेशाको प्रकारानुसार जनसङ्ख्याको विवरण १३२
तालिका नं ८३ : ६० वर्ष र सोभन्दा बढी उमेरका वैधव्य नागरिकसम्बन्धी सङ्ख्यात विवरण १३४
तालिका नं ८४ : एकल महिलासम्बन्धी सङ्ख्यात विवरण १३८
तालिका नं ८५ : जनसङ्ख्याको लिङ्गिमताअनुसार जनसङ्ख्याको विवरण १३९
तालिका नं ८६ : महिलाको पासपत्र सदको सं./जगरा सम्बन्धी विवरण १४०
तालिका नं ८७ : नगरपालिकामा संचालित अनलाइन १४१
तालिका नं ८८ : पौरोहाका सदस्यको आर्थिक तह का आधारमा संचालकसम्बन्धी विवरण १४९
तालिका नं ८९ : नगरपालिकामा रहेको ड्रैनमैटनको विवरण १५५
तालिका नं ९० : नगरपालिकामा रहेका चर्च तथा उपासनाको विवरण १५९
तालिका नं ९१ : नगरपालिकामा रहेको कुलका निकायको विवरण १६२
तालिका नं ९२ : सम्पत्तसम्बन्धी तथ्याङ्क १६८
तालिका नं ९३ : रामग्राम नगरपालिकामा सदक यातीयताको विवरण १७९
तालिका नं ९४ : नगरपालिकामा हुन सक्ने संभावित प्रकोपको विवरण १८०
तालिका नं ९५ : ढलेनीमोडे सुक्ष्म क्षेत्रको अड्डागत बाटोघाटको विवरण १८१
तालिका नं ९६ : ढलेनीमोडे सुक्ष्म क्षेत्रमा सञ्चिकाको अड्डागत तालिका १८२
तालिका नं ९७ : ढलेनीमोडे सुक्ष्मको अड्डागत पोखराको विवरण १८४
तालिका नं ९८ : घटीको प्रकारका अड्डागत प्रतिशतको विवरण १८६
तालिका नं ९९ : लोडोसेलेक्ष सम्बन्धमान सर्भे आयको अड्डागत पोखराको विवरण १८९
तालिका नं १०० : प्रतिशतमा निम्नले पोषर प्रभावित सम्बन्धमान सम्बन्धी विवरण १९९
तालिका नं १०१ : सडक सुविधा सहुवको प्रकारको अड्डागत सङ्ख्यात बाटोघाटको विवरण १९२
तालिका नं १०२ : कुल प्रकाशन प्रतिशत पोषे सुक्ष्मको विवरण १९६
तालिका नं १०३ : बसी बाला प्रवेश हुने सक्ष्मको अड्डागत बाटोघाटको विवरण १९८
तालिका नं १०४ : पौरोहाका सदको सङ्ख्यात तथा सुविधाको विवरण २००
तालिका नं १०५ : प्रतिशतमे प्रतिशत पोषे यातीको अड्डागत सङ्ख्यात बाटोघाटको विवरण २०२
तालिका नं १०६ : घर सदको जगाको आर्थिक विवरण २०६
तालिका नं १०७ : उपाधी अड्डागत वृत्तुत्तिको विवरण २०८
तालिका नं १०८ : आयेरी गरेकेको अड्डागत वृत्तुत्तिको विवरण २०९
तालिका नं १०९ : ढलेनीको अड्डागत वृत्तुत्तिको विवरण २१०
तालिका नं ११० : प्रयोग विवेचनको अड्डागत बाटोघाट विवरण २१८
तालिका नं ११२ : कोटा का सुधारट सङ्ख्यात सिद्धका बाटोघाटसम्बन्धी सङ्ख्यात विवरण २२०
तालिका नं ११२ : प्रवेशसम्बन्ध, शिक्षकसम्बन्धक तथा प्रबन्धसम्बन्धकको विवरण २२२
तालिका नं ११३ : संस्थित वस्तु आया वस्तुहरुको विवरण २२४
तालिका नं ११४ : रामग्राम नगरपालिकामा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरुको विवरण २२७
तालिका नं ११५ : रामग्राम नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण २२८

खण्ड १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपाली जनताको ऐतिहासिक्पूर्ण सामे सघर्षबाट नेपालमा सघीय धोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक राज्य व्यवस्था कायम भएको छ । विश्वभर विभिन्न देशहरूमा सघात्मक शासन व्यवस्था भएको भए व्यवस्था नेपालमा पहिलो पटकको प्रयास भएकाले धुरु धेरै समय लाने सवालमा रहने देखिन्छ । सघीय शासन प्रणालीले सबल एवं समेक्षी लोकतन्त्र सुनिश्चित गर्नेछ । नेपालको सघीय प्रणाली अन्तर्गत राज्यको बरदफादार तीन तहका विधायन गठित भएको छ । सघमा सघीय सरकार, प्रदेशहरूमा प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहहरूमा स्थानीय सरकार रहने सवैधानिक व्यवस्था अनुरुप सघात्मक प्रणालीमा सबै तहहरूमा कार्यसम्पादन स्थानीय सरकार मिर्नेछ तर्कुपर्ने हुन्छ । व्यवस्था यानि अनुसूचीहरूमा विभिन्न अधिकारको व्यवस्था गरिएको छ । अधिकारको अनुसूची ८ को धा.स.स. २ मा स्थानीय तहमाथ र अधिकारेछ सबधमा सम्पूर्ण अधिकार स्थानीय सरकारमाथ्र भएको उल्लेख छ भने स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (२) को खं मा यातो उल्लेखित विषयमाथ्र मात्र विचार गरिएको छ ।

यसै नेपालको सविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले प्रदान गरेको अधिकार प्रयोग गरी सघीय ससदिय तथा कार्यपालिका सम्बन्धमासमे तयार गरेको नगर/गाउँ कार्यपालिका विधायन तथ्यको कार्यविधि, २०७५ अनुसार स्थानीय तहमा विधायनको प्रक्रिया निर्माण, पेश निर्माण तथा स्थानीय अनुसूचीको उचुक्त भोएको व्यवस्था रहने भी कार्यपालिका विधायनमे स्थानीयस्तरको विधायन र कार्यविधिको कार्यविधिमा उल्लेख्य हुन सकेकोले यसै विधायनका लागि यो प्रतिवेदन तयार गरेको छ ।

१.२ उद्देश्य

प्रस्तावित निर्देशिकाको उचुक्त उद्देश्य सम्बन्धे स्थानीयस्तरमा/गाउँपालिकाको समग्र कार्यभारको जानकारीकर्ताहरूलाई कु-व्यवस्थित ढङ्गले अभिमेखीकरण गर्ने र यी तथ्याङ्क एवं सूचनाहरूलाई व्यवस्थापकीय गर्ने कार्यक्षमताहरूलाई सूचना प्रणालीमा रूपान्तरण हो । उक्त प्रमुख प्रस्तावितिवाका अन्य विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

क. स्थानीयस्तरमा समग्र भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक क्षेत्र, सामाजिक क्षेत्र, प्रशासनिक सम्पदा तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशासकीय सूचना तथा तथ्याङ्कको अभिमेखीकरण तयार गर्ने ।

ख. स्थानीयस्तरमा सेवा प्रवाह तथा कार्यालय सञ्चालनका आवश्यक सूचना तथा तथ्याङ्कहरूको अभिमेखीकरण तयार गर्ने ।

ग. स्थानीयस्तरमा समग्र पर्यटक, दुर्लभ पर्यटक, अवलोकनीय पुरातात्विक तथा सम्भाव्यताहरूको विवरणिकरण गर्ने ।

घ. स्थानीयस्तरमा विभिन्न विषयगत आधारमा नक्शा तयार गर्ने ।

ङ. स्थानीयस्तरमा समग्र जनसाङ्ख्यिक, आर्थिक, सामाजिक भौतिक, प्रशासनिक, ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक तथ्याङ्कहरूको सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने ।

च. प्राप्त सूचनाहरूको वर्गीकरण गरी सूचनाप्रविधि र अन्य धेरैभन्दा सर्वसाधारणसमेले बुझ्न सक्ने गरी विभिन्न ढाचाहरूमा विश्लेषण गरी उपलब्ध गर्ने ।

छ. साथै उल्लेखित समूची विषयवस्तु समाविष्ट एकमुष्ट तालछौस माहार गराउन पर्ने ।

१.३ अनुसूची तथा नमिलेका व्यवस्थाहरू

प्रस्तुतविधेयक उल्लेख भएजस्ते गाउपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लिन्न आधारहरू रहेका छन् ।

(क) वैधानिक आधार

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ को दफा ११ मा उल्लेखी स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय तहमा गरी सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरू मध्ये गाउपालिकाहरू पर्ने भएकोले र नेपालकोरी स्थानीय तहसम्हरू ने प्रदान गरेकोले गाउपालिकाहरूले आवश्यक स्थान पर्ने आधार प्रदान भएको छ ।

(ख) नीतिगत आधारहरू

नीतिगत आधारहरू मध्येमा नेपाल सरकारले तयार गरेको आवधिक योजनाहरू, नीतिहरू, रणनीति नीतिहरू र यी नीतिहरूका आधारमा तयार भएका स्थानीय तहका नीतिकार्यहरूले गर्दाखिएर पर्ने पूर्वार्धलिकरूमा आवश्यक सम्पादकको अभिकार्यता हुने भएकाले गाउपालिकाको लागि सुझावहरू तथा वस्तुगत नीतिगत आवश्यकता रहेको र सूचना आवश्यकताको नीतिगत आवश्यक अवैध रहेकाले योजना खाँचो यी वस्तुगत विवरण तयार गरिएको हो ।

(ग) स्थानीय आवश्यकता

स्थानीय सरकार सञ्चालन गर्न तथा स्थानीय आवश्यकताहरूको पहिचान गर्न वस्तुगत सूचनाहरूको आवश्यकता पर्दछ । स्थानीय आवश्यकताहरूको पहिचान गराएमा विकास निर्माण नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरू तय गर्न सकिन्छ । तसर्थ समग्र विकास प्रक्रियालाई अगाडी बढाउनै स्थानीय सरकार सञ्चालन गर्न आवश्यक सूचना तथा सम्पादकको जोगाडोको दृष्टिकोण आवश्यकता रहेमै हुँदा यो नै वस्तुगत विवरण तयारीको मुख्य महत्वपूर्ण आधार हो ।

यी आधारहरू तथा साथै यस क्षेत्रमा रहेका सम्भावनीय क्षेत्र तथा सम्भावनाहरूलाई आत्मसात गर्न आवश्यक वस्तुगत सूचनाहरूको आवश्यकता पर्दछ । तिनै विकास साथ क्षमित गर्न उपलब्धि परिवर्तनका आधारहरू निर्धारण गर्न, साधन सङ्कलनको सुनिश्चितताका गर्न, पर्यावरणीय वस्तुगत आकलन गरी तिनै विकास गर्न उपलब्धता सूचनाहरूको आवश्यकता पर्ने भएकाले यी आवश्यकताहरू सम्बोधन गर्ने विधान तयार गरिएको हो ।

१.४ तयारी प्रक्रिया

प्रस्त गाउपालिकाको वास्तविकको तयारी गर्दा देहाय गरिएका विधिहरू निम्नानुसार छन् :–

- विधिहरूमध्ये उपलब्धी निर्माण गरी Android Apps द्वारा प्रत्येक वडाबासीको जनसाङ्ख्यिक, आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पक्षहरूको विवरण प्राप्त गर्न उपलब्धक परिचालन गरी आवश्यक तथ्याङ्क संकलन गरिएको ।
- प्रत्येक गाउपालिकाको विभिन्न विषयगत शाखा, विषयगत कार्यालय तथा विभिन्न संघ संस्थाहरूबाट उपलब्ध तथ्याङ्कहरू सङ्कलन गरिएको छ ।
- आवेदनहरूका अध्ययन तथा अन्य दार्शनिकहरूमा उपलब्ध अध्ययनहरू विधि देहाय गरी तथ्याङ्क संकलन गरिएको ।
- प्रस्तुत तथ्याङ्क संकलन, २०७९ को गणितीकरण सम्बोधन गरिएको छ ।

- यस अनुसन्धान प्रतिवेदनका तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट खानेपानी विशेषज्ञ, चिकित्सक तथा नर्सहरूको दृष्टिमा लागि वर्णनात्मक तथा सुधारात्मक तरिका विकसित गरिएको छ।

यातायातिक तथ्यमा तर्नै कार्य प्राथमिक (Primary) तथा द्वितीय (Secondary) स्रोतबाट सूचना संकलन गरेको उपयोग गरिएको छ। भू-उपयोग, जडुलक र जी डी पी प्रयोजन तथा शासनतालीय समन्वयकर्ताको सम्बन्धित प्राथमिक तथ्याङ्कहरू, डिजिटल तथ्याङ्क (GIS Data), आयसम्बन्ध गरेका, हस्तर्ई गरेका, लागी गरेका, आयसाल निर्णय तथा अन्तर्वार्ताको क्रममा थीम एवं विद्युतकको आवश्यकता उपयोग गरिएको छ। उदाहरण स्वरूप गरायतायिकाबिच विभिन्न कार्यालयी एवं गैरकार्यालयी निकायहरूका पदाधिकारीहरू, बुद्धिजीवीहरू, उपयुक्त प्रविधिहरू, सामाजिकहरूको प्रयोगका एवं अन्तर्वार्ता लागी गरायतायिकाका उपयुक्त समस्या एवं विश्लेषणका सम्भावनात्मक सहित जानकारी लिइएको छ। गरायतायिकाका लागि तथ्याङ्कहरू जस्तै सोडियम, मेग्नेसियम, कामोसियम, आर्सेनिक, विभिन्न एवं सम्बन्धित तथ्याङ्कहरू गरायतायिका कार्यालय मार्फत गरायतायिकाबिच कार्यालयी एवं गैरकार्यालयी कार्यालयकर्ताको रेकर्डबाट र केही तथ्याङ्कहरू विभाग तथा अन्य निकायहरूबाट प्रकाशित प्रतिवेदन एवं पुस्तकहरू मध्यनजर गरिएको छ।

१.५ वस्तुस्थिति विश्लेषणको तरिका

राष्ट्रिय प्रोफाइल आयोग र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले निर्धारित गरेबमोजिम गरायतायिका यातायातिक तथ्यमा तर्नै प्रयोग गरिएका तथ्यांकहरूको खोज र आधार तर्क सुरुवातहरूले छ। गरायतायिकाका विभिन्न आजानी तथा गैरकार्यालयी कार्यालयहरू, अन्य मन्त्रालयले उपयुक्त गराएका तथ्याङ्क, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, विभिन्न मन्त्रालय, विभागहरू, सम्बन्धित गरायतायिका आदि खोजकार्यबाट उपयुक्त तथ्याङ्कको आङ्कलन गरी वस्तुगत विश्लेषण तयार गरिएको छ। यातायातिकको अवधारणाअनुसार मानवी गरायतायिकाको वस्तुगत उपयोगी प्रयोगं आपसमा सापेक्षता मापन एवं नयाँ तथ्य उपयुक्त गर्नेछ। अनुसन्धानार्थ प्रयोगका वस्तुगत क्रमशः प्रभाव भवन प्रयोग तथ्याङ्कहरूलाई प्रयोगात्मक तथ्य परिणत गरिएको छ। तथापि खोज, अनुसन्धान तथा सुधारका व्यवस्थापनका खोजिसम्बन्धका प्रयोग अपेक्षित वस्तुगत सुधारात्मक प्रयास हुन सकेको छैन।

खण्ड २: नगरपालिकाको चिनारी

२.१ भौगोलिक अवस्थिति, सीमाना

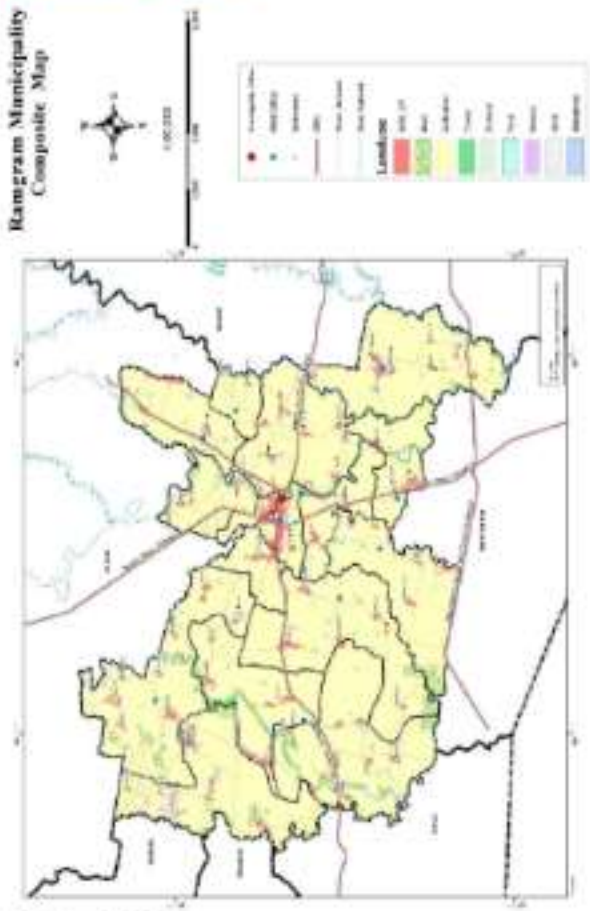

नगरपालिकाको वस्तुस्थिति चित्रण

रामग्राम नगरपालिका नेपालको पश्चिमतर्फ प्रशासनिक विभाजन अनुसार रामग्राम नगरपालिका प्रदेश नं. ५ मा पर्दछ। यो नगरपालिका भौगोलिक हिसाबले २१°२३'५९" देखि २१°३२'४१" पूर्व देशान्तरबाट र २७°२८'५०" देखि २७°५५'०४" उत्तरी अक्षांश मध्य रहेकोले प्राकृतिक सम्पदाले भरपुर मनोरम वातावरण समेत होण्डी भू-भागमा अवस्थित छ। यो नगरपालिकाको कुल भू-क्षेत्रफल ५७० कि. मि. देखि ५१० कि.मी उपत्यकाहरुमा विस्तृत रहेको छ। ९४.१५ वर्ग.कि.मी. क्षेत्रफल रहेको यस रामग्राम नगरपालिकाको पूर्वमा कालाका नगरपालिकाका, दक्षिणमातर्फ शान्तेरी जिल्ला, उत्तरमा सुन्दरय नगरपालिका र पश्चिममा दार्जीलिङ्गका गाउँपालिकाहरु रहेका छन्। नेपालको तत्कालै ऐनका पनि नगरपालिकाको अडिकांश भाग खेतीयोग्य उर्वर जमिनले ओगटेको छ। यस अनुसार रामग्राम नगरपालिकाको अडिकांश भूभाग पनि खेतीयोग्य जमिनले ढाकेको पाइन्छ।

२.२ प्रशासनिक विभाजन

संसदीय व्यवस्था तथा समावेशी प्रजातन्त्र स्थापनाको लक्ष्य राखेको नयाँ संविधान बमोजिम गाउँपालिका, गाउँपालिका तथा जिल्ला, संघीय तथा स्थानीय तहको संख्या तथा निर्माण निर्धारण आयोगको मिति २०७१ पुस १९ मा पेश गरेको प्रतिवेदन अनुसार तत्कालीन संघीय मामिला तथा आन्तरिक विकास मन्त्रीको अध्यक्षतामा गठित कमिटीले मिति २०७१/१२/२० मा पेश गरेको प्रतिवेदनलाई आधारमा नेपाल सरकारले मिति २०७२/११/१७ गते पुन संरचनापछि, कालिका रामग्राम नगरपालिकाको १२ वटा वडा र कालिका ६ वटा गा.वि.स.हरुक अवस्थित, धुसुवेनी, हलुवे, मन्यौलेका तथा टैमाघि कलेटर १४ वटा वडाहरुक समायोजन गरी यो नगरपालिकाको वर्तमान स्वरुप निर्माण हो।

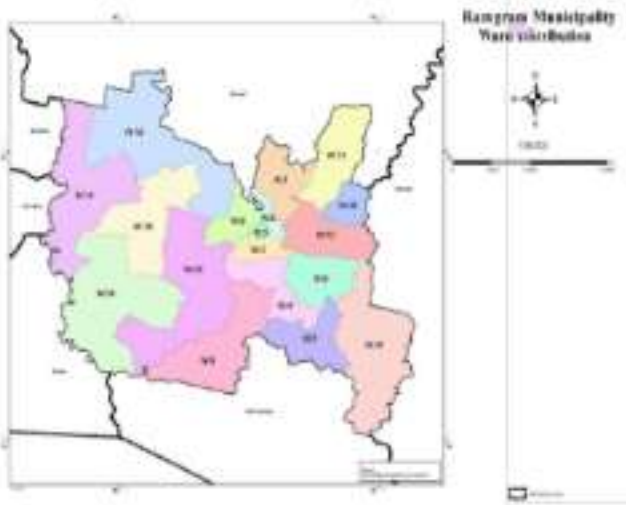

चित्र नं. १ : वडाहरुको सिमा विभाजन

२.३ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि तथा नामाकरण

२.४ मुख्य पर्यटकस्थलको विवरण

पर्यापर्यटनका लागि मुख्य सौन्दर्यिक क्षमता भएका क्षेत्रहरूलाई आकर्षणका केन्द्रका रूपमा पहिचान गरिएको छ। यी क्षेत्रहरूमा हिमाल, हिमनदी, ताल-सरोवर, वन्यजन्तु र विशेषगरी पर्यापर्यटनका लागि उपयुक्त पदमार्गहरू रहेका छन्। यस्ता क्षेत्रहरूको पहिचान र विकासबाट पर्यापर्यटनको दीर्घकालीन सम्भावना बढ्ने देखिन्छ।

क्र.सं.	आकर्षणका केन्द्र	विवरण
१	हिमाली क्षेत्र	हिमाल, हिमनदी र हिमताल
२	ताल-सरोवर	प्राकृतिक ताल र सरोवर
३	वन्यजन्तु	वन्यजन्तु र पक्षी
४	पदमार्ग	पर्यापर्यटनका लागि उपयुक्त पदमार्ग
५	सांस्कृतिक क्षेत्र	सांस्कृतिक र धार्मिक क्षेत्र
६	झरना	झरना र जलप्रपात
७	गुफा	गुफा र प्राकृतिक संरचना
८	अन्य	अन्य आकर्षणका केन्द्र

२.५ भू-उपयोगको विवरण

यस पालिकाको कुल क्षेत्रफल ९ वर्गकिलोमिटर भू-उपयोगका उपलब्ध आधारभूत सीमाङ्कनको उपयोगबाट गणना गरिएको छ। यसमध्ये अधिकांश हिस्सा वनले ओगटेको छ भने त्यसपछि खेती तथा बस्ती क्षेत्रको स्थान पर्दछ। यस भू-आवरण अध्ययनले पालिकाको उपलब्ध जमिनको उपयोग र व्यवस्थापनका लागि महत्वपूर्ण आधार प्रदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ।

तालिका २.१ : भू-उपयोगको विवरण

विवरण	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
खेतीयोग्य	०.९७	१०.७८
बस्ती क्षेत्र	०.४४	४.९१
वनक्षेत्र	४.६१	५१.२३
वन जंगल	०.२६	२.८९
सीमसार क्षेत्र	०.३०	३.३३
उजैचा	१.१९	१३.२२
अन्यत्र	०.०९	१.००
जम्माजोड	२.७६	३०.६७

कुल क्षेत्रफल	१८.७४	१००.००

स्रोत: भण्डा जलाधारीकरण अध्ययन २०७४

यस नगरपालिकाको सर्वेक्षण भू-उपयोगसार्इ हेर्दा ०.२१ प्रतिशत अर्थात सबैभन्दा कम क्षेत्रफलमा खोलेनाले ओगटेको छ। कम्तुर्इ क्षेत्रफलमा जमिनमा वैज्ञानिक सुधि उपायी अवलम्बन गर्न सकी उत्पादनशील बनेमा राम्रो सम्भावना देखिन्छ। बजारतर्फ पहिलाले खानेपानी सेवाको खुवेछा क्षेत्रमा आवश्यकता व्यवस्थित गरी आउने दशकमा छ। यस नगरपालिकाका आवास क्षेत्रले ओगटेको भू-भाग जम्मा उपलब्ध अर्थात ५.७४ प्रतिशत रहेको छ। क्षेत्रफलमा जमिनका आधारमा, बनौषा र जमाहरुको उपयोगमाथि यस नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक विकासमा ठेका पुर्ने देखिन्छ। अन्य जस्ले बनौषा, खन, कालुका, जमाहरुमा क्षेत्रको लिने अन्य प्रतिशत भू-भाग ओगटेका छन्।

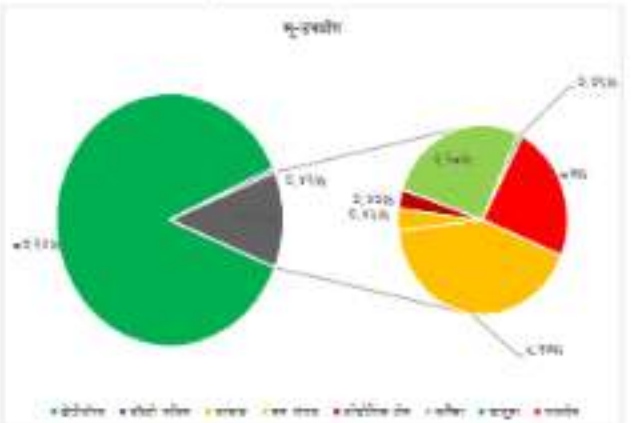

२.९ खानेपानी व्यवस्था

यसबाट नगरपालिकाको भौगर्भिक संरचना विश्वासमा अर्थात भूमुखका निष्कर्षहरुमा निर्भर हुँदाको मकहा भएको छ। प्रमुख प्रणालीमा Diadila हेर्दा माटो र महाभूकम्पका विशिष्टता रहेको पाइन्छ। यसको कारण भू-प्रणालमा नियन्त्रण कर्इकैमै प्राकृतिक प्रतिबन्धक (Natural Phenomena) जस्ले भौगर्भ तथा भूमु परिवर्तन, भू-क्षय, वायुमण्डलीय चापमले प्रभाव, वर्षा, हावा, हिमपात, भूकम्प, जलवायु परिवर्तन, सामाजिक क्रियाहरु जोडेको जानि हुन्। नगरपालिकाको भूमुखा भने ठुलोबिघि हिमपात पर्नुभन्दा प्रभावित भई हजारौं डाडा र पाखाका पर्यावरणमार्थ लगेदेर निर्भर भएको विश्वास गरेमा गहीको निरन्तर सहजमसी परिणाम स्वरुप अनेकौं संरचाको विश्वास कायम गर्दिको पूर्व सुरक्षित अवस्थी रहन रहेको छ। प्रमुखी संरचाको पहिलो रहना रहेको खानेपानी माटो मुखमाथा पोखी निर्मित भविष्यी रहेको छ। क्षेत्रफलमाथाको प्रभाव प्रभाव क्षेत्रमा रहेको माटोमा कालुखाली लागा भई छ भने जेकी किसी भागमा भिन्नताहरुको र दीर्घत माटोमा डाङ्गरिक पदार्थको मात्रा पाइन्छ। प्रमुखी डाङ्गरिक पदार्थको मात्रा भने निरन्तर खेती अङ्गालेकी क्षेत्रमा धेरै भई छ भने खोली क्षेत्रमा जानमा पाईनेकेको

गइएको छ। भागाधारितामा खेलेको महत्वका भू-बनावटी माटो प्रकार र क्षेत्रीयतालाई हेरिएको छ। माटोको उच्च उत्पादकको विशेषता बताउँदै उत्पादनका क्षेत्रमा आधारित अनौपचारिक तथा आधुनिक प्रयोगिकताको समेत सम्बन्धमा चित्रित्नु।

२.७ भिराइयपनको विवरण

प्रस्तुत भागाधारितामा भूमिबाट भू-बनौट, प्रकार्य, तथा भू-स्खलन जस्ता प्रमुखता आधारमा अध्ययन गर्न भूमिको वर्गीकरणबाट तथ्यको उपयोगले सम्भावना र समस्या बढ्दै जाने (Diagnosing) भागमा रहिएको छ। अर्को शब्दमा, भू-स्खलन वा भू-प्रवाहजस्तो प्रमुख भूबनोट अनुसार फरक पर्न जान्छ। त्यसै कारणे भूमिको वर्गीकरणबाट मात्रमुख प्रकारमै उपयोगी भौतिक गुणहरु (Physical characteristics) का आधारमा माटोको अवस्था र भिराइयन अनिवार्य गरिएको छ। भू-बनौट, प्रतिविधित प्रकार्य, तथा भू-स्खलन जस्ता समस्या समाधानमा भूमिको वर्गीकरणबाट हेर्दा भागाधारितामाको तालिकामा १.२ द्विदि देखि २२ द्विदि सम्मको भिराइयन देखिन्छ। तथ्यबाट तथ्य उल्लेख गरिएको छ।

क) भिराइयन (Slope) १°-५° (माटोको गहिराई पर्याप्त भएको, पानीको निकास राम्रोसँग हुने जस्ता क्षेत्रमा खेती गर्न सकिने)

यसको तालिकामा माटोको गहिराई पर्याप्त हुन्छ र पानीको उपयुक्तता सहजता तथा अर्द्धभूमिगत अवस्थामा कमैमा सजिलै निकास हुन्छ। खनजुती खेती गर्नका लागि धेरतो भूमिमा यन्त्रहरु प्रयोगमा पर्दछ। यसमाथि जलवायुका एक अर्द्धभूमिगत पानीको निकासबाट भू-क्षय हुन नपाओस् भनी निकासका प्रयोगहरु प्रयोगमा पर्दछ। माटोका भौतिक गुणहरु तथा तालिकाले भिराइयनका आधार बनेको पानीबाट गर्दा डोलनीकरण भन्ने र दी डोलनीकरण प्रक्रियाहरुमा चोट्टा हुँदै गएर भू-क्षयको प्रमुख कारण हुने बारेको तालिकाको अंशमा गर्न विशेष ध्यान दिनु पर्दछ।

यस कारको तालिकामा यान्त्रीकरण, सघनता वा आधुनिक विधिहरुमा खेती गर्न सकिन्छ। यसअनुसारी जलवायु हुने क्षेत्रहरुमा आधार बनाए तथा वनस्पतिबाट पानी सजाने व्यवस्था पुगेका। यसको तालिकामा ध्यान खेती गर्न सकिन्छ। विशेष भूमिका उपयुक्त सघनता छ भने सोही प्रकारका बढ्दो अवस्थामा जलवायु ध्यानमासी खाद्यान्न सकिन्छ। विशेषगरी उपयुक्तता अनुसार विभिन्न एक बजारी खाली जमि खाद्यान्न सकिन्छ।

ख) भिराइयन (Slope) ५°-१०° (माटोको गहिराई २०-५०० से.मी. सम्मको, पानीको निकास राम्रो हुने, खाला बनाएर प्रशस्त खेती गर्न सकिने)

५°-१०° सम्मा खेतमा, पानीको निकास राम्रो हुने गरेको तथा माटोको उचाको गहिराई २० से.मी. देखि ५०० से.मि. सम्म खेतमा जस्ता उच्च प्रतिशत पर्दछ। उच्च प्रतिशत जमिनमा पहिरो जाने, जमिन भासिने जस्ता भू-प्रवाहिकाहरुमा उपयुक्तिक जानकारीहरुमा देखा परिसकेछन्। त्यसैले जमिनमाथि जलवायुहरुमा व्यवस्थापन गर्नुपर्ने जस्ता उपयुक्तिमा साथ् बुद्धि हुने हुन्छ। यस, वनस्पतिका साथी जो जमिन स्थायी सहज हुँदैन। यसबाहेक भारत-शासनबाट भू-प्रवाहिकाहरुमा बुद्धि हुने हुनाले यसमा विशेषगरी उच्च प्रकारको जमिनमा ध्यान दिन ढिला हुँदैन। तर, यसैमाथी निश्चित व्यापकताका साथ्बैसमा दुवैन चाउनले हो भने त्यसले जमिनको उत्पादकत्वका लक्षण थप पुऱ्याउन सकछ।

यस प्रकारको जमिनमा विशेष गरी बनजुत खेतीका लागि भू-क्षय रोक्न सकारक प्रयासहरु अनिवार्य हुन्छ। यसका खेतीका व्यवस्थापन र सामसमारीय प्रविधि ने अपनाउनुपर्ने हुन्छ। यस प्रकारको भिराइयनमा बढ्दो जमिनमा खेती गर्दा माटोको भौतिक गुणहरुकोमा व्यवस्थापन सीमाको जमिनमाथि मुख्य भूमिका खेलेको हुन्छ।

सिंचाइको उचित सिञ्चित क्षमता सीमितहुँदै गै गइरहेको छ्याङ्ग सिंचाइ गर्दा भू-क्षयको समस्या आउनेछ, तर गर्दा सिंचाइ प्रणाली सुरु गर्ने बी धनै सुलभ आवश्यकतानुसार पर्दछ। एकलाकी ढाडमा सिंचाइ भएको छ्याङ्ग भू-क्षयीकरणको प्रवृत्ति सुलभ सुरु हुन सक्दछ।

ग) भिरालोपन (Slope) २०°-४०° माटोको गहिराई २० से.मी. भन्दा कम भएको, ढुंगीको सिंचाइकरण भएको तथा जमिनको भिरालोपन २०° (१.७ मिटरमा १ मी.) भन्दा बढी भएको, आठ वर्षमा उपयुक्त गर्न उपयुक्त।

माटोको पत्र २० से.मि. भन्दा तहिराइ भएको ढुंगीको सिंचाइ सकल भएको तथा जमिनको भिरालोपन २०° (१.७ मिटरमा १ मि.) भन्दा बढी भएको जमिन यस वर्गमा पर्दछ। यस प्रकारको क्षेत्रमा भिरालोपन भएको कारणबाट गरा बगाइए खेती गर्नु धानइजनक हैदैछैन। यस प्रकारको जमिनमा बर्खामे पानीमाट छिटो ढोलोकिक बग्ने वा माटोले सोसि दुध्याउने दुवै क्षमतामा रहन्छ। यस प्रकारको जमिनमा वनस्पतिक्षेत्रक आवरण, उपयुक्त देखिन्छ। यहाँ आठ र बहुवर्षका खाली वन पैदावारको उत्पादन वृद्धि गर्नु उपयुक्त हुनेछ। यहिले जाने वा माटोमाट खेती हुने प्रवृत्ति यस प्रकारको जमिनमा सर्वथा अहित हुन्।

यसरी खेतमा जङ्गलको विकास गरी बृक्षण, पशु आहार तथा काठ उत्पादन गर्न सकिन्छ , जङ्गल नजाने भएको ठाउ बनेमा वा त खोरीकिसानहरुले दुध, दुग्धजन्य सकिन्छ वा त सुधारीएका गर्न सकिन्छ , यस क्षेत्रमा गर्न जमिनकक्षमा तारबेलबुटाई चराउने चरण कङ्गाकरणमाथ निरोधना गर्नुपर्दछ , खरि बृक्षण, पशु आहार तथा चरणको खाली उपयोग गर्न हो भने यसि खरिजि उपयोगको भविष्यको उत्पादकत्वलाई जोखिमना पार्ने खालको हुनुहुँदैन। यस प्रकारको क्षेत्रमा यस्तो वन पैदावार उपयोग गर्न सकिन्छ, आलु र चकुँदको खाली जङ्गल विस्तारका र सुधारिए जीवना बनाउनु पर्दछ।

घ) भिरालोपन (Slope) > ४०° माटोको गहिराई २० से.मी. भन्दा कम भएको, भू-क्षय अत्यधिने ढुंगालपाथरको सम्भावना कम भएको

अहाई भिरालो भएको, मध्यम भिरालोपन भए पनि माटो पत्र (तह २० से.मि. भन्दा कम भएको वा उथलीकुने भिरालोपन भए पनि धेरै ढुंगीयाइ खेति भएको, ढुंगे ढोलोकिक निर्माण भएको जमिन यस वर्गमा पर्दछ। यस प्रकारको जमिन क्षेत्रे भै छाम्नोमा, भू-क्षयीकरणको प्रवृत्ति भएको तथा ढुंगगिँयाम र ढुंगखाँदीकाराको सम्भावना पनि बाक्लामा कम भएको कारण कम एक वनस्पतिको खेतीका लागि कम उपयुक्त पाईन्छ।

यस प्रकारको जमिनमाई खेति वा मौद-किसका लागाइए क्षतिकारक बनाइदिन्छ, किनभने माथि उल्लेख गरिए भै एकातिर यस्तो जमिनमा भू-क्षयीकरणको प्रवृत्ति धेरै रहेको हुन्छ भने अर्कातिर एक पटक भू-क्षयीकरण भइसकेको क्षेत्रमाई पुन: कडेउरामा २,भन्दामिक० मन मलसमेत भै हुन्छ। उच्च भू-क्षयका माटोलाई सामान्य कम रहने भएकाट तथा भिरालोपन भएकाट माटो जोसिनेमा बनाइ।

२.८ जमिनको सीहताको विवरण

कामालपक्षका भिरालोपनमा विभिन्न हुँदा जमिनको सीहताका वर्गमा विभिन्न हुन्छ। सीहताको किसाससे पूर्ण सीहता, राम्रो पुरो सीहता, राम्रो सीहता, राम्रो परिष्कम सीहता, परिष्कमी सीहता भएको क्षेत्र ६३.६९ प्रतिशत भएकोमे पशासनिकलगा अवस्थानुसार विभिन्नता आउनुका साथै यस प्रकारको माटोले खेतको जमिन खुवि, उर्वरा, उत्पादकत्व तथा सम्म विकासका किसाससम्बन्धक व्यवस्थापन गर्न उपयुक्त रहेको देखिन्छ। उस्तो सीहता ११.०५ प्रतिशत हुनुमे अहाँको उत्पादनमेको जमिन वृद्धि तथा अवलोकनका लागि बढी रीत पुग्न र

अनुसूचित छेत्री छ । तालिका २.२१ प्रतिशत तालिम जनसंख्या मधेसीमा क्षेत्रीयतालिको पहाडी जनसंख्या छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका नं. ५ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं २ : : जातिगको सीमाङ्कको विवरण

क्र.सं.	जातिगत समूह	जनसंख्या (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत
१	ब्राह्मण सीमाङ्क	२,४१	२.३३
२	क्षत्री सीमाङ्क	१८,४९	१९.०४
३	दनुवार मुखी सीमाङ्क	१८,६०	१९.१९
४	मुखे सीमाङ्क	१९,०४	१९.४९
५	तामाङ मुखी सीमाङ्क	१९,७०	१९.३१
६	तामाङ सीमाङ्क	१९,४९	१९,००
७	तामाङ सर्वेक्षण सीमाङ्क	१९,७०	१९,०१
८	राजवंशी सीमाङ्क	१९,८४	१६,१०
९	दनुवार सर्वेक्षण सीमाङ्क	१९,७४	१९,३९
	जम्मा	१८,७४	१००.००

स्रोत: तालिका

२.९ विकासका मुख्य सम्भावनाहरू

क्षेत्रीय आयको आधारभूत विशेषता हुन्छ । यूनी आयमा जनताको मु-थान आयश्रोत हुन्छ । यूनी आयमा पर्यटन व्यवसाय तालिकाको उपलब्धता हुन्छ भने यूनी आयमा मुख्य क्षेत्रहरूमध्ये रहेका हुन्छन् । तथापि यूनिसेवा क्षेत्रमा यूनिको व्यवस्थापनमा गरेर गाँसे उद्यम सहित्य भने वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन पर्यापत वन क्षेत्र आयश्रोतका साधनको आर्थिक हस्ताई समूह उपलब्ध गरेकेछ । जनताका उपलब्ध गरेर र साइनका साइनाका गाउपालिकाको सम्भावनात्मक उजागर गर्न सकिन्छ । विद्यमान जनशक्तिको क्षमतिनिका आधारमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन सम्पत्ति यसमूहि क्षेत्रीय गर्न सकिन्छ ।

वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन सम्पत्ति जनजातिहरूलाई आर्थिकाको मात्रा क्षेत्रफल र सुधार अवार गर्न भन्ने सुविधाहरू । गाउपालिका सेवामा रहेका सम्भावना र अवसर अन्तर्गत पर्यावरणमा तथा आधुनिक यूनि, आदिवासी पर्यटन, साधुवाद तथा खाना तथा सम्पदा उद्योगहरूको विकासका सम्भावनाका योगदान रहेका छन् । साथै गाउपालिकाको विभिन्न आयमा धार्मा, उत्पादन तथा गुच्छा एवं स्थुपालाई निर्माण गरी पर्यावरणीय सेवाको तथा विकास गर्न पर्यापत अवसर रहेकी छ ।

जनताका साथ गाउपालिका सेवामा रैथाने यूनि पेशा आउनाले मात्र पहिचानको संरक्षण उजागर रहेकी छ । गाउपालिकामा रहेकी जैसी धोरा अभिन्नता क्षेत्रहरूलाई साथै अन्य गाउँ गाउनी धार्मी, तलाधुरा, गाउनी मनाना तथा गढीधुरी र साधुवाद उत्पादन यूनि गर्न सकिने पहाना सम्भावनाका रहेकी छ । आधुनिक यूनि प्रविधि, यस तथा सीमाहरूको अवसर हुनाको साथै यो सो सहितकालम खाना सुधारने गर्दा यो सो उद्योगका कमी हुन यसै यूनि उत्पादनका आवश्यकता अनुसार यूनि हुन सकेको छैन। उनीहरूका, यौन तथा खाद्यवार्तिकाका, आधुनिकीकरणको अभिवृद्धि, प्रविधि रूपान्तरणको साथै आवश्यक प्रविधि, भाव, जस्तो धोरा विज्ञानको उपलब्धताका कार्यालिका गरेर यूनि तथा साधुवाद उत्पादनका यूनि स्थाई सामिक स्थितिका सुधार अवार सकिने पहाना सम्भावनात्मक रहेकी छ ।

नगरपालिकाका सबैको ध्यान यसैमा आकर्षित गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । यसैलाई मध्यनजर गरी नगरपालिकाले यस वर्ष आधुनिक कृषि उपकरणहरू अनुदानमा उपलब्ध गराउने निर्णय गरेको छ । यसबाट किसानहरूको समय र श्रम दुवैमा बचत हुने विश्वास गरिएको छ । यसबाट उत्पादन र उत्पादकत्वमा समेत बढोत्तरी हुनेछ ।

नगरपालिकाले यस वर्षको बजेटमा विद्यालयहरूलाई व्यवस्थित गर्नको लागि पुराना पाठ्यक्रमहरूमा आधुनिकताको समावेश गर्नुपर्ने आवश्यकतालाई मध्यनजर गरेको छ । यसबाट विद्यालयहरूले विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक सीप र ज्ञान प्रदान गर्न सक्नेछन् । यसबाट विद्यार्थीहरूको रोजगारीको अवसर पनि बढ्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाको आर्थिक क्षेत्रमा मुख्य उत्पादन तथा उद्योगसँगै उत्पादनसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित रहेको हुँदा यी व्यवसायलाई विस्तार गर्नुपर्ने साथै मालवाहक सेवालाई सर्वसुलभ तरिकाले उपलब्धतामा पर्याप्तमात्रामा विस्तार गर्न आवश्यक ढाँचेहरू आवश्यकताअनुसार थप विस्तार गरिने छन् । कृषि उत्पादनसँगै सम्बन्धित क्षेत्र/जोडिने स्थान, यातायातमा उपलब्ध आदि विशेष गरी केन्द्रित रहनेछ । यसबाट रोजगारी सृजना तथा समग्र नगरपालिकाको आयमा वृद्धि गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।

यस नगरपालिकाका सहरी बाह्यक्षेत्र र ग्रामीण क्षेत्रहरूलाई व्यवस्थित तथा सन्तुलनयुक्तरूपमा विकास गर्न आवश्यक रहेको छ । यसैलाई मध्यनजर गरी यस वर्षको बजेटमा यी क्षेत्रको आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने गरी विभिन्न कार्यक्रमहरू ल्याइएका छन् । यसबाट ग्रामीण क्षेत्रमा रहेका उत्पादनशील क्षेत्रहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र विकास हुनेछ । साथै, यसबाट रोजगारीका अवसरहरू पनि सिर्जना हुनेछन् । यसबाट नगरपालिकाको समग्र आर्थिक विकासमा समेत टेवा पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को बजेट तर्जुमा गर्दा नगरपालिकाको आर्थिक विकासका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तारलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ । यसैलाई मध्यनजर गरी यस वर्षको बजेटमा सडक पूर्वाधार विकासलाई विशेष जोड दिइएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा सडक पूर्वाधारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यसैलाई मध्यनजर गरी यस वर्षको बजेटमा सडक पूर्वाधार विकासलाई विशेष जोड दिइएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा सडक पूर्वाधारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यसैलाई मध्यनजर गरी यस वर्षको बजेटमा सडक पूर्वाधार विकासलाई विशेष जोड दिइएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा सडक पूर्वाधारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यसैलाई मध्यनजर गरी यस वर्षको बजेटमा सडक पूर्वाधार विकासलाई विशेष जोड दिइएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

- नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा सडक पूर्वाधारको महत्वपूर्ण भूमिका रहने हुँदा यसैलाई मध्यनजर गरी यस वर्षको बजेटमा सडक पूर्वाधार विकासलाई विशेष जोड दिइएको छ । यसबाट नगरपालिकाको आर्थिक विकासमा टेवा पुग्ने विश्वास गरिएको छ ।

- नगरपालिकाका सेवा सर्तहरू सुधारगर्दा मौजा छलैयाकी आमोलका सार्थक एवं सम्म द्वारा गरिने अनुसार छलैयाकी आदर्श गाउँ नगरपालिकाका रैथिहरूले छलैयाकीको समस्याका समुचितरूपमा हुनुका साथै विश्वासिलो पनि सुनिश्चित हुन्छ।
- आर्थिक क्षमता बढ्नसक्ने अवर सृष्टि गर्ने क्षमतामा सर्त गर्ने आर्थिक क्रियाकलापमा अनुदान सुविधा दिनुका साथै सीमान्तकरणमा परेकोलाई र अन्य नगरपालिकाको भुगतानमा वृद्धि हुन सक्छ।
- सरकारी लगानीबाट गरेका अन्य वृद्धि उत्पादनको बजारको खोजी दिनेमेरी हुने उपभोक्ता बजारको, विस्तार, दूरदराज तथा जनजातीहरूको पहुँचका लागिका नगरपालिकाको आवश्यकतामा वृद्धि उत्पादनपछाडि ने जोड दिनु सकस तथा उचित हुनेछन्।
- अब नगरपालिका सेवामा अब सोचीनीय विस्तार गर्न सके आर्थिक लाभमा सेवाको वृद्धि गर्नेकाले प्रशस्त सम्भावना हुनेछन्।
- अब सेवामा विभिन्न ऐतिहासिक, प्राकृतिक, सांस्कृतिक आकर्षक छलैयाले पर्यटन विकास गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ।
- सरकारी, गैरसरकारी तथा निजी संस्थासंगठनका अब सेवामा विद्यालीय छलैयाले नगरपालिकाको विकासमा साझेदार हुन सक्ने हुनेछन्।
- नगरपालिका सेवामा उपभोक्ताहरूको वृद्धि भइरहेको अनुसन्धान उद्योग, व्यापार र वाणिज्यमा विकास हुन सक्ने सम्भावना हुनेछन्।

खण्ड ३: जनसांख्यिक विवरण

३.१ जनसंख्याको विवरण

यहाँ पनि व्यापारी जनसङ्ख्या, विकासको सङ्क्रान्त र साझा पुर्वाधारे गरेका छौंको हुन्छ। विकासको खातिर आवश्यक जग्गा आर्जित, सीमित अनुमतिकाको प्रतिस्थापन मानव भौतिकाइ ने हुने भएकाले विकास प्रक्रियामा गएँ यसको जनसङ्ख्यामा विविध पक्षहरूको अध्ययन र विश्लेषण हुनु आवश्यक हुन्छ। नेपालमा जनसङ्ख्याको विविध पक्षको तथ्याङ्क प्रत्येक १० वर्षमा हुने राष्ट्रिय जनगणनाबाटै आई गएपनि विकासमा बस्तुगत तथ्याङ्क संकलन गर्नमा सकेस प्राप्त हुने गरेको छ। यहाँ गएपनिको यसतुगत तथ्याङ्क संकलन, २०७६ बाट प्राप्त भएकाको आधारमा जनसङ्ख्याका विविध पक्षहरूको विश्लेषण गरिएको छ।

तालिका ३.१ : जनसंख्याको विवरण

विवरण	डिई २०७६
जम्मा जनसङ्ख्या	५९७५८
पुरुष जनसङ्ख्या	२८९९६
महिला जनसङ्ख्या	२८२७२
अनुमानित जम्मा जनसङ्ख्या	६७७३
अनुमानित पुरुष	२७९९
अनुमानित महिला	३७२
कुल जम्मा घरधुरीमध्ये गर्ने ३ अनुमानित जनसङ्ख्या	५९८२५
लैंगिक अनुपात प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या	९९
जम्मा घरधुरीको संख्या	१२४७७
औसत परिवार आकार प्रति परिवार जनसङ्ख्या	४.९४
क्षेत्रफल वर्ग कि.मि.	११.१९
जनघनत्व (प्रतिवर्ग कि.मि.)	६०४
साक्षरता दर ५ वर्ष माथिका उमेर समूह प्रतिशत	७५.५
साक्षरता दर (५-२४ वर्ष उमेर समूह प्रतिशत	७८.४
साक्षर साक्षरता दर (५-२४ वर्ष उमेर समूह प्रतिशत	९९.९
प्रतिशत साक्षर महिला प्रतिशत	९९

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७६

माथिको तालिकाबाट प्राप्त गएपनिकाको जनसङ्ख्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७६ अनुसार गाबाधाम गाएपनिकाको कुल जनसङ्ख्या ५९,८२५ भएकै अस्थर उमेरीकाल गर्ने जनसङ्ख्या ३९,७५४ रहेको छ जस मध्ये पुरुष १४,९९६ जना महिला १४,४७४ जना र दोस्रो विकृति १५ जना रहेका छन् यसै अनुमानित जनसङ्ख्या ६,७७३ रहेको छ जसमध्ये पुरुष २,७९९ र महिला ३७२ रहेको छ। यौनी अनुपात यौनिक अनुपात (Sex Ratio) अर्थात् प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या ९९ रहेको छ। जनघनत्व प्रति वर्ग किलोमिटरमा रहेको जनसङ्ख्या ६०४ जना प्रति वर्ग किलोमिटर रहेको छ। घरधुरीको तथ्याङ्क अनुसार एक गएपनिकाको कुल जनसङ्ख्या भएमै ७.८१ प्रतिशत (१९८ जना) अपाङ्गता भएकाहरू रहेका छन्। कुल १२,४०७ घरधुरीमा रहेको मध्य गएपनिकाका प्रति परिवार औसत ४.९६ जना बराबर रहेको

प्रतिष्ठान। जे.स. २०७५ को जनगणना अनुसार गैंडाकोटको कोसेत भाग्यार ४.०० भागा कोसेत यही रहेको छ।

३.२ वडागत क्षेत्रफल, जनसंख्या तथा घनत्वको विवरण

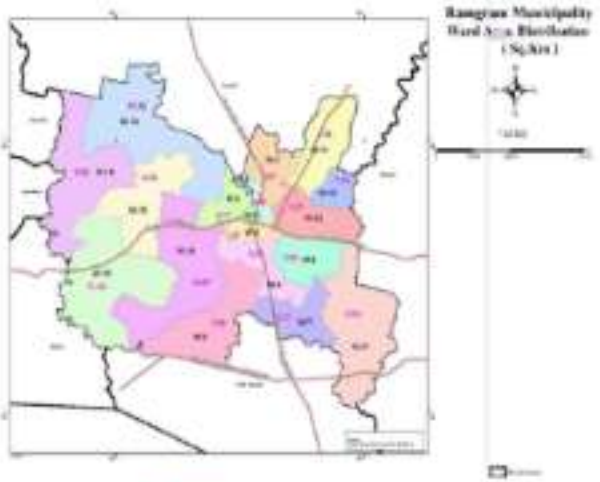

चित्र नं. २ : नगरपालिकाको वडागत क्षेत्रफल

तालिका नं ४ : वडागत क्षेत्रफल वर्ग तथा अनुमानित जनसंख्याको विवरण

वडा	वडागत क्षेत्रफल वर्ग वर्गकिमी			अनुमानित			जम्मा		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१२६.७	१३१.९	२५८.४	७९९	४१	११०	१२८४	३१७०	४७६३
२	७६१	७९३	१५७५	४१	१	४१	१५८५	१९७१	१५४६
३	४४५१	४६८१	९२७७	४९७	३१	५२८	४९७७	३४९१	८४६८
४	१३७५	१३४७	२७७६	११२	०	११२	१३७५	४०१५	५१९०
५	७९०	७८५	१५९५	२१	११	७१	१९९९	१२४१	१९०१
६	७८१	७७९	१४९८	७४	०	७४	१७८२	१८७९	३७७१
७	१४४५	१५७८	२७९३	११८	०	११८	२७९३	४०१५	६७७८
८	१७९	१८९	३६७	४०	२	४२	२६७	२९६७	२७४२
९	२२७७	२३३४	४४७६	१८५	११	१९६	४४७६	५४९२	९३३४
१०	११८२	१२१५	२३८४	५४२	४६	५७९	३८२४	४२७९	४१८३
११	७११	७२५	१३८४	३१	२	३२	१३८४	२४४९	२९२३
१२	७०३	७९४	१४९७	३६	५	४१	१४९७	१९९१	१७००
१३	७८८	७९१	१४९९	७९	९	७८	१४९९	१७१७	१९१९

वर्ग	मतदार संघातील एकूण मतदार			मतदान केंद्रे			मतदान		
	पुरुष	महिला	एकूण	पुरुष	महिला	एकूण	पुरुष	महिला	एकूण
१४	१४१६	१४४४	२८४६	१३०	३८	१३८	२८१६	२८१४	५१०६
१५	१५०६	२१७८	३९८७	१२१	४६	१६४	३९८७	३९५४	७४१९
१६	१४१३	१३८९	१४४२	६३	१८	८१	१४४२	१४१५	२८५७
१७	१८१६	१७६६	३४४२	१६	१०	२६	३४४२	३४१८	६८४०
१८	१८४०	१७१६	३५४६	४८०	२८४	७०४	१०१०	१०२६	२०३६
जमा	१८४२३	१८४१५	३८७८८	१४११	४०६	१९१७	३८१८८	३८२१३	७६४१३

स्रोत : मतदार तपशील अहवाल, २०२२

तक्ता २.५ : वडाळगड छावणी, जनसंख्या तसा मतदार विवरण

वर्ग	२०११ ची जनसंख्या				२०२८ ची अंदाजित जनसंख्या	जनसंख्या वृद्धिदर	क्षेत्रफळ (चौ. कि.मी.)	जनसंख्या घनता (प्रति चौ. कि.मी.)	परिसर बाजार	नैसर्गिक अनुदान
	मतदार संख्या	पुरुष	महिला	जमा						
१	५१२	२७८	२३५	५१३	५४१	५.५%	०.९२	५७९	मध्यम	६१
२	४००	१९१	१७९	३७०	३९०	-५.३%	०.४१	९०२	अल्प	५३
३	८१०	४१७	३९२	८०९	८५३	५.५%	०.९६	८९०	मध्यम	११०
४	६१७	३२६	२९१	६१७	६४९	५.२%	०.७१	८६९	मध्यम	९२
५	३९१	२०१	१९०	३९१	४१२	५.४%	०.५३	७७३	अल्प	७४
६	४२०	२१५	२०५	४२०	४४२	५.२%	०.५८	७६३	अल्प	७९
७	३१२	१६०	१५२	३१२	३२९	५.४%	०.४२	७८३	अल्प	६८
८	६४०	३२९	३११	६४०	६७४	५.३%	०.८७	७७५	मध्यम	९७
९	५१८	२६६	२५२	५१८	५४६	५.३%	०.७०	७७९	अल्प	७१
१०	३७६	१९३	१८३	३७६	३९६	५.३%	०.५१	७७६	अल्प	६९
११	४१०	२१०	१९९	४०९	४३१	५.२%	०.५५	७८४	अल्प	७२
१२	३८९	१९९	१८९	३८८	४०९	५.२%	०.५२	७८६	अल्प	६९
१३	४२०	२१५	२०५	४२०	४४२	५.२%	०.५६	७८९	अल्प	७३
१४	३९८	२०४	१९४	३९८	४१९	५.३%	०.५३	७८९	अल्प	७०
१५	४१२	२११	२०१	४१२	४३३	५.१%	०.५४	७८७	अल्प	७१
१६	३८६	१९७	१८९	३८६	४०६	५.२%	०.५१	७९६	अल्प	६८
१७	४०२	२०५	१९७	४०२	४२३	५.२%	०.५३	७९८	अल्प	७०
१८	३९६	२०२	१९४	३९६	४१६	५.१%	०.५२	७९९	अल्प	६९
१९	४१८	२१३	२०५	४१८	४३९	५.०%	०.५४	८०१	अल्प	७१
२०	३९४	२०१	१९३	३९४	४१४	५.१%	०.५२	७९६	अल्प	६९
२१	४०६	२०७	१९९	४०६	४२६	५.०%	०.५३	८०२	अल्प	७०
२२	३९९	२०४	१९५	३९९	४१९	५.१%	०.५२	८०६	अल्प	६९
२३	४१५	२१२	२०३	४१५	४३६	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
२४	४०८	२०८	१९९	४०७	४२८	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
२५	४१२	२१०	२०१	४११	४३२	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
२६	४०९	२०८	१९९	४०७	४२९	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
२७	४१३	२१०	२०१	४११	४३३	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
२८	४१०	२०९	२००	४०९	४३०	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
२९	४१४	२११	२०२	४१३	४३४	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
३०	४१२	२१०	२०१	४११	४३२	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
३१	४१५	२१२	२०३	४१५	४३६	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
३२	४१३	२११	२०२	४१३	४३४	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
३३	४१६	२१३	२०३	४१६	४३७	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
३४	४१४	२११	२०२	४१३	४३४	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
३५	४१७	२१४	२०४	४१७	४३८	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
३६	४१५	२१२	२०३	४१५	४३६	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
३७	४१८	२१४	२०४	४१८	४३९	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
३८	४१६	२१३	२०३	४१६	४३७	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
३९	४१९	२१५	२०४	४१९	४४०	५.१%	०.५४	८०७	अल्प	७१
४०	४१७	२१४	२०४	४१८	४३९	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
४१	४२०	२१६	२०५	४२०	४४२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
४२	४१८	२१४	२०४	४१८	४३९	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
४३	४२१	२१६	२०५	४२१	४४३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
४४	४१९	२१५	२०४	४१९	४४०	५.१%	०.५३	८०८	अल्प	७०
४५	४२२	२१७	२०५	४२२	४४४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
४६	४२०	२१६	२०५	४२०	४४२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
४७	४२३	२१७	२०६	४२३	४४५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
४८	४२१	२१६	२०५	४२१	४४३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
४९	४२४	२१८	२०६	४२४	४४६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
५०	४२२	२१७	२०५	४२२	४४४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
५१	४२५	२१८	२०७	४२५	४४७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
५२	४२३	२१७	२०६	४२३	४४५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
५३	४२६	२१९	२०७	४२६	४४८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
५४	४२४	२१८	२०६	४२४	४४६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
५५	४२७	२१९	२०८	४२७	४४९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
५६	४२५	२१८	२०७	४२५	४४७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
५७	४२८	२२०	२०८	४२८	४५०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
५८	४२६	२१९	२०७	४२६	४४८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
५९	४२९	२२१	२०८	४२९	४५१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
६०	४२७	२१९	२०८	४२७	४४९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
६१	४३०	२२१	२०९	४३०	४५२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
६२	४२८	२२०	२०८	४२८	४५०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
६३	४३१	२२२	२०९	४३१	४५३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
६४	४२९	२२१	२०८	४२९	४५१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
६५	४३२	२२३	२०९	४३२	४५४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
६६	४३०	२२१	२०९	४३०	४५२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
६७	४३३	२२३	२१०	४३३	४५५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
६८	४३१	२२२	२०९	४३१	४५३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
६९	४३४	२२४	२१०	४३४	४५६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
७०	४३२	२२३	२०९	४३२	४५४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
७१	४३५	२२५	२१०	४३५	४५७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
७२	४३३	२२४	२१०	४३३	४५५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
७३	४३६	२२६	२१०	४३६	४५८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
७४	४३४	२२४	२१०	४३४	४५६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
७५	४३७	२२६	२११	४३७	४५९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
७६	४३५	२२५	२१०	४३५	४५७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
७७	४३८	२२७	२११	४३८	४६०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
७८	४३६	२२६	२११	४३६	४५८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
७९	४३९	२२८	२११	४३९	४६१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
८०	४३७	२२७	२११	४३७	४५९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
८१	४४०	२२९	२१२	४४०	४६२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
८२	४३८	२२७	२११	४३८	४६०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
८३	४४१	२२९	२१२	४४१	४६३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
८४	४३९	२२८	२११	४३९	४६१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
८५	४४२	२३०	२१२	४४२	४६४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
८६	४४०	२२९	२१२	४४०	४६२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
८७	४४३	२३१	२१२	४४३	४६५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
८८	४४१	२३०	२१२	४४१	४६३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
८९	४४४	२३२	२१२	४४४	४६६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
९०	४४२	२३०	२१२	४४२	४६४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
९१	४४५	२३२	२१३	४४५	४६७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
९२	४४३	२३१	२१२	४४३	४६५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
९३	४४६	२३३	२१३	४४६	४६८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
९४	४४४	२३२	२१२	४४४	४६६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
९५	४४७	२३४	२१३	४४७	४६९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
९६	४४५	२३३	२१३	४४५	४६७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
९७	४४८	२३५	२१३	४४८	४७०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
९८	४४६	२३४	२१३	४४६	४६८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
९९	४४९	२३६	२१३	४४९	४७१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१००	४४७	२३५	२१३	४४७	४६९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१०१	४५०	२३७	२१३	४५०	४७२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१०२	४४८	२३५	२१३	४४८	४७०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१०३	४५१	२३७	२१४	४५१	४७३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१०४	४४९	२३६	२१३	४४९	४७१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१०५	४५२	२३८	२१४	४५२	४७४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१०६	४५०	२३७	२१३	४५०	४७२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१०७	४५३	२३९	२१४	४५३	४७५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१०८	४५१	२३८	२१३	४५१	४७३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१०९	४५४	२४०	२१४	४५४	४७६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
११०	४५२	२३९	२१३	४५२	४७४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१११	४५५	२४१	२१४	४५५	४७७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
११२	४५३	२४०	२१३	४५३	४७५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
११३	४५६	२४२	२१४	४५६	४७८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
११४	४५४	२४१	२१३	४५४	४७६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
११५	४५७	२४३	२१४	४५७	४७९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
११६	४५५	२४२	२१३	४५५	४७७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
११७	४५८	२४४	२१४	४५८	४८०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
११८	४५६	२४३	२१३	४५६	४७८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
११९	४५९	२४५	२१४	४५९	४८१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१२०	४५७	२४४	२१३	४५७	४७९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१२१	४६०	२४६	२१४	४६०	४८२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१२२	४५८	२४५	२१३	४५८	४८०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१२३	४६१	२४७	२१४	४६१	४८३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१२४	४५९	२४६	२१३	४५९	४८१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१२५	४६२	२४८	२१४	४६२	४८४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१२६	४६०	२४७	२१३	४६०	४८२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१२७	४६३	२४९	२१४	४६३	४८५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१२८	४६१	२४८	२१३	४६१	४८३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१२९	४६४	२५०	२१४	४६४	४८६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१३०	४६२	२४९	२१३	४६२	४८४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१३१	४६५	२५१	२१४	४६५	४८७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१३२	४६३	२५०	२१३	४६३	४८५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१३३	४६६	२५२	२१४	४६६	४८८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१३४	४६४	२५१	२१३	४६४	४८६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१३५	४६७	२५३	२१४	४६७	४८९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१३६	४६५	२५२	२१३	४६५	४८७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१३७	४६८	२५४	२१४	४६८	४९०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१३८	४६६	२५३	२१३	४६६	४८८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१३९	४६९	२५५	२१४	४६९	४९१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१४०	४६७	२५४	२१३	४६७	४८९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१४१	४७०	२५६	२१४	४७०	४९२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१४२	४६८	२५५	२१३	४६८	४९०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१४३	४७१	२५७	२१४	४७१	४९३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१४४	४६९	२५६	२१३	४६९	४९१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१४५	४७२	२५८	२१४	४७२	४९४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१४६	४७०	२५७	२१३	४७०	४९२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१४७	४७३	२५९	२१४	४७३	४९५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१४८	४७१	२५८	२१३	४७१	४९३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१४९	४७४	२६०	२१४	४७४	४९६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१५०	४७२	२५९	२१३	४७२	४९४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१५१	४७५	२६१	२१४	४७५	४९७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१५२	४७३	२६०	२१३	४७३	४९५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१५३	४७६	२६२	२१४	४७६	४९८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१५४	४७४	२६१	२१३	४७४	४९६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१५५	४७७	२६३	२१४	४७७	४९९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१५६	४७५	२६२	२१३	४७५	४९७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१५७	४७८	२६४	२१४	४७८	५००	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१५८	४७६	२६३	२१३	४७६	४९८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१५९	४७९	२६५	२१४	४७९	५०१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१६०	४७७	२६४	२१३	४७७	४९९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१६१	४८०	२६६	२१४	४८०	५०२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१६२	४७८	२६५	२१३	४७८	५००	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१६३	४८१	२६७	२१४	४८१	५०३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१६४	४७९	२६६	२१३	४७९	५०१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१६५	४८२	२६८	२१४	४८२	५०४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१६६	४८०	२६७	२१३	४८०	५०२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१६७	४८३	२६९	२१४	४८३	५०५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१६८	४८१	२६८	२१३	४८१	५०३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१६९	४८४	२७०	२१४	४८४	५०६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१७०	४८२	२६९	२१३	४८२	५०४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१७१	४८५	२७१	२१४	४८५	५०७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१७२	४८३	२७०	२१३	४८३	५०५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१७३	४८६	२७२	२१४	४८६	५०८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१७४	४८४	२७१	२१३	४८४	५०६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१७५	४८७	२७३	२१४	४८७	५०९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१७६	४८५	२७२	२१३	४८५	५०७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१७७	४८८	२७४	२१४	४८८	५१०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१७८	४८६	२७३	२१३	४८६	५०८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१७९	४८९	२७५	२१४	४८९	५११	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१८०	४८७	२७४	२१३	४८७	५०९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१८१	४९०	२७६	२१४	४९०	५१२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१८२	४८८	२७५	२१३	४८८	५१०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१८३	४९१	२७७	२१४	४९१	५१३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१८४	४८९	२७६	२१३	४८९	५११	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१८५	४९२	२७८	२१४	४९२	५१४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१८६	४९०	२७७	२१३	४९०	५१२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१८७	४९३	२७९	२१४	४९३	५१५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१८८	४९१	२७८	२१३	४९१	५१३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१८९	४९४	२८०	२१४	४९४	५१६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१९०	४९२	२७९	२१३	४९२	५१४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१९१	४९५	२८१	२१४	४९५	५१७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१९२	४९३	२८०	२१३	४९३	५१५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१९३	४९६	२८२	२१४	४९६	५१८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१९४	४९४	२८१	२१३	४९४	५१६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१९५	४९७	२८३	२१४	४९७	५१९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१९६	४९५	२८२	२१३	४९५	५१७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१९७	४९८	२८४	२१४	४९८	५२०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
१९८	४९६	२८३	२१३	४९६	५१८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
१९९	४९९	२८५	२१४	४९९	५२१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२००	४९७	२८४	२१३	४९७	५१९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२०१	५००	२८६	२१४	५००	५२२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२०२	४९८	२८५	२१३	४९८	५२०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२०३	५०१	२८७	२१४	५०१	५२३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२०४	४९९	२८६	२१३	४९९	५२१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२०५	५०२	२८८	२१४	५०२	५२४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२०६	५००	२८७	२१३	५००	५२२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२०७	५०३	२८९	२१४	५०३	५२५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२०८	५०१	२८८	२१३	५०१	५२३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२०९	५०४	२९०	२१४	५०४	५२६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२१०	५०२	२८९	२१३	५०२	५२४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२११	५०५	२९१	२१४	५०५	५२७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२१२	५०३	२९०	२१३	५०३	५२५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२१३	५०६	२९२	२१४	५०६	५२८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२१४	५०४	२९१	२१३	५०४	५२६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२१५	५०७	२९३	२१४	५०७	५२९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२१६	५०५	२९२	२१३	५०५	५२७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२१७	५०८	२९४	२१४	५०८	५३०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२१८	५०६	२९३	२१३	५०६	५२८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२१९	५०९	२९५	२१४	५०९	५३१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२२०	५०७	२९४	२१३	५०७	५२९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२२१	५१०	२९६	२१४	५१०	५३२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२२२	५०८	२९५	२१३	५०८	५३०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२२३	५११	२९७	२१४	५११	५३३	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२२४	५०९	२९६	२१३	५०९	५३१	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२२५	५१२	२९८	२१४	५१२	५३४	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२२६	५१०	२९७	२१३	५१०	५३२	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२२७	५१३	२९९	२१४	५१३	५३५	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२२८	५११	२९८	२१३	५११	५३३	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२२९	५१४	३००	२१४	५१४	५३६	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२३०	५१२	२९९	२१३	५१२	५३४	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२३१	५१५	३०१	२१४	५१५	५३७	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२३२	५१३	३००	२१३	५१३	५३५	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२३३	५१६	३०२	२१४	५१६	५३८	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२३४	५१४	३०१	२१३	५१४	५३६	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२३५	५१७	३०३	२१४	५१७	५३९	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२३६	५१५	३०२	२१३	५१५	५३७	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२३७	५१८	३०४	२१४	५१८	५४०	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२३८	५१६	३०३	२१३	५१६	५३८	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२३९	५१९	३०५	२१४	५१९	५४१	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२४०	५१७	३०४	२१३	५१७	५३९	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२४१	५२०	३०६	२१४	५२०	५४२	५.२%	०.५४	८१४	अल्प	७१
२४२	५१८	३०५	२१३	५१८	५४०	५.२%	०.५३	८१४	अल्प	७०
२४३	५२१	३०७	२१४	५२१	५४३	५.२%	०.५४	८१४

लिङ्ग अनुसार उमेरसमूहको विवरण
१५००
१२००
९००
६००
३००
०
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७
पुरुष महिला

২.৪ প্রতি একরপ্রতি ব্যয়ের তুলনামূলক বিশ্লেষণ

সারণি ২.৪ : প্রতি একর আমন মৌসুমে ব্যয়ের তুলনামূলক বিশ্লেষণ

বছর																	

गगनचुंबिकालयमा लैंगिक वृत्त ३१.७८ जनसङ्ख्यामध्ये ५८ प्रैंडि ४९ वर्ष उमेर समूहका किशोरकिशोरीको जनसंख्या सर्वेक्षणमा बढी ३,१७९ अर्थात ५०.३४ प्रतिशत, ५० प्रैंडि ५४ वर्ष उमेर समूहका ३,१७० अर्थात ५०.०५ प्रतिशत र प्रैंडीमा ५० प्रैंडि ५४ वर्ष उमेर समूहका ३,१११ अर्थात ९.९३ प्रतिशत लैंगिक छन्। यसमा जनसङ्ख्याको विशेषमा नार्ता उमेर समूह महुने जाँडा जनसंख्या महुने रहकेलेको छ। ५८ प्रैंडि ४९ वर्ष भित्रको जनसंख्या सर्वेक्षणमा बढी प्रैंडिन्छ। ५० वर्षभन्दा भुत्रिका मानवाधिकारको जनसंख्या २ २४ वर्षभन्दिखेका प्रौढ तथा वृद्धवृद्धाकको संख्या झन्मा महुने रहकेलेको प्रैंडिन्छ।

युवा उमेरको जनसंख्या बढी हुनु राम्रो भए तापनि उनीहरूको लिंगत, स्वास्थ्य तथा मानव अधिकार सम्बन्धी विषयमा राम्रोसँग ध्यान जानुपर्ने देखिन्छ। युवा उमेरसमूह टोपे हुनुपर्ने जनसंख्याको आधार भनिन्छ। अर्थोपार्जन युवाहरूबाटै बढी हिंसात्मक प्रवृत्तिमा उन्मुख भएको र ऐनकानूनका अवज्ञात्मक भूमिकामा पनि यिनैको संख्या ठूलो रहेको समाज र राज्यको दायित्व हुने गर्दछ। बालबालिका तथा किशोरहरूको संख्या कम हुनुपरे जनसंख्या एउनपन पर महुने लहरो संकेत गर्दछ भने वृद्धवृद्धाहरूको तथा प्रौढहरूको संख्या कम हुनुपरे औषत आयु कम हैंडाहरूको सूचनाका कम हुनु र प्रौढ अवस्थामा आएपछि दीर्घता जीवन भोग्ने उमेरको जनसंख्याको वृद्धिपूर्ण बढी हुनु भन्ने जनाउँछ। उमेरो महुने उमेरको संख्या कम हुनु असामाजिक हो। उमेरसमूहअनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा उमेरका उमेर समूहका आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्ने उपलिकाको उचित व्यवस्थापन गर्नु नै बुद्धिमत्तापूर्ण हुन्छ। बालबालिकाको सेवा र सहकार तथा लिंगत, युवाहरूं उचित रोजगारी र वृद्धहरूको आवश्यक सामाजिक सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा र व्यवहार राम्रोसँग निर्धारण गर्नुपर्ने तथ्यांकहरू भित्र आउँछन्। गगनचुंबिकालयमा जनसंख्या प्रमाण दुष्प्राप्त आवश्यक छ।

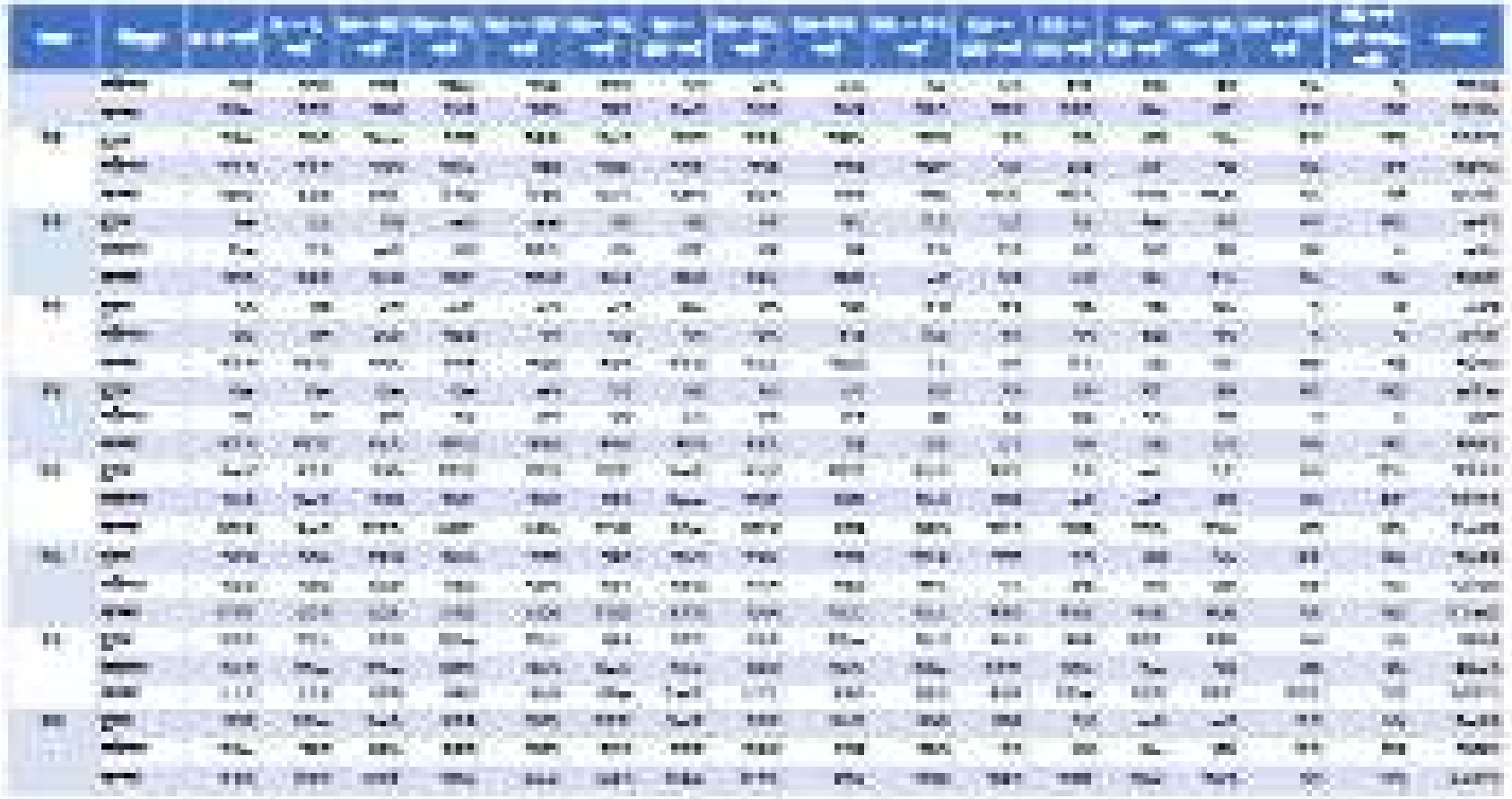

Fig. 1 | Internal representation dynamics.

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

नगरपालिकामा रहेको कुल ६१,७८८ जनसंख्यामध्ये २८,२२६ (४५.८ प्रतिशत) पुरुष र २८,२५६ (४७.९ प्रतिशत) जना महिला रहेका छन्। ९९ वर्षभन्दा ८ २५ वर्षभन्दा माथिका उमेर समूहका बिहीर ८ पुरुषहरूको जनसङ्ख्या रहेको छ भने यस्तै समूहका उमेर समूहका महिलाको संख्या बढी रहेको छ। यसरी वैज्ञिक अनुपात हेर्दा प्रति १०० जना महिलामा ५०० जना पुरुष भै रहेका छन्। यस्ता भ, ५, २, २, ९, १०, ११, १२, १३, १४, ८ १८ वर्षका महिलाको जनसङ्ख्या रहेको छ भने यिनी वर्षका पुरुषको जनसङ्ख्या रहेको छ। वैज्ञिक मेटभाव उम्मुक्तका वैज्ञिक प्रवाहक भई रहेकालाले दीक्ष प्रवाहित भने हालेक हुन सकेको देखिँदैन। त्यसले यसमा बृद्धार भने भैरहेको छ। उमेर समूहअनुसार हेर्दा ५५ वर्ष देखि २९ वर्ष उमेर समूह भित्रका बिहीरी ८ महिलाहरूको जनसङ्ख्या ८ उमेर वृगिका महिलाहरूका सापेक्षिक, सामाजिक, आर्थिक तथा आर्थिक बृद्धारबारे सम्बोधन गर्ने खालको योजना निर्माण गर्नु जरुरी छ। प्रजनन जनसङ्ख्या, दीर्घ जनसङ्ख्या, जनसङ्ख्यासम्बन्धी समस्याहरू, महिला मैत्री सौचालय, उपयुक्त वैज्ञसहरू, महिला क्रिया, सौचालयहरू वैज्ञसिकरण, पर्याप्त वैज्ञिक क्रिया, आदिका खाले समस्या, साइनी ग्राम, महिला सामाजिकीकरण तथा अधिकार जस्ता विषयहरू आज महिलाका प्रमुख तथा संवेदनशील विषय वस्तुहरू नगरपालिकाको यी विषयहरूको प्रभावकारी योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने सबैले महसुस गरेकाछौं गर्दछ। साथै पुरुषहरूको उमेर क्रिया, व्यवसाय र रोजगारीमा विशेष ध्यान पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। यसका नगरपालिकाको उमेर समूहगत जनसङ्ख्याको विवरण हेर्दा अगाडी बोजनामा महिला र पुरुष दुवै वर्गका महिलाका सबै उमेरसमूहका साथै छुट्टाछुट्टै महिला कार्यमूलक संगठन गर्नुपर्दछ। उद्यमशीलता साथै सामाजिकरण कार्यक्रम, युवाका साथै रोजगारी, दीक्ष शिक्षा आदि विषय आवश्यक।

६.१ जनसङ्ख्या अनुपात जनसङ्ख्या विवरण

तालिका ६.१ जनसङ्ख्या अनुपात विवरण

जनसङ्ख्या	जम्मा																			

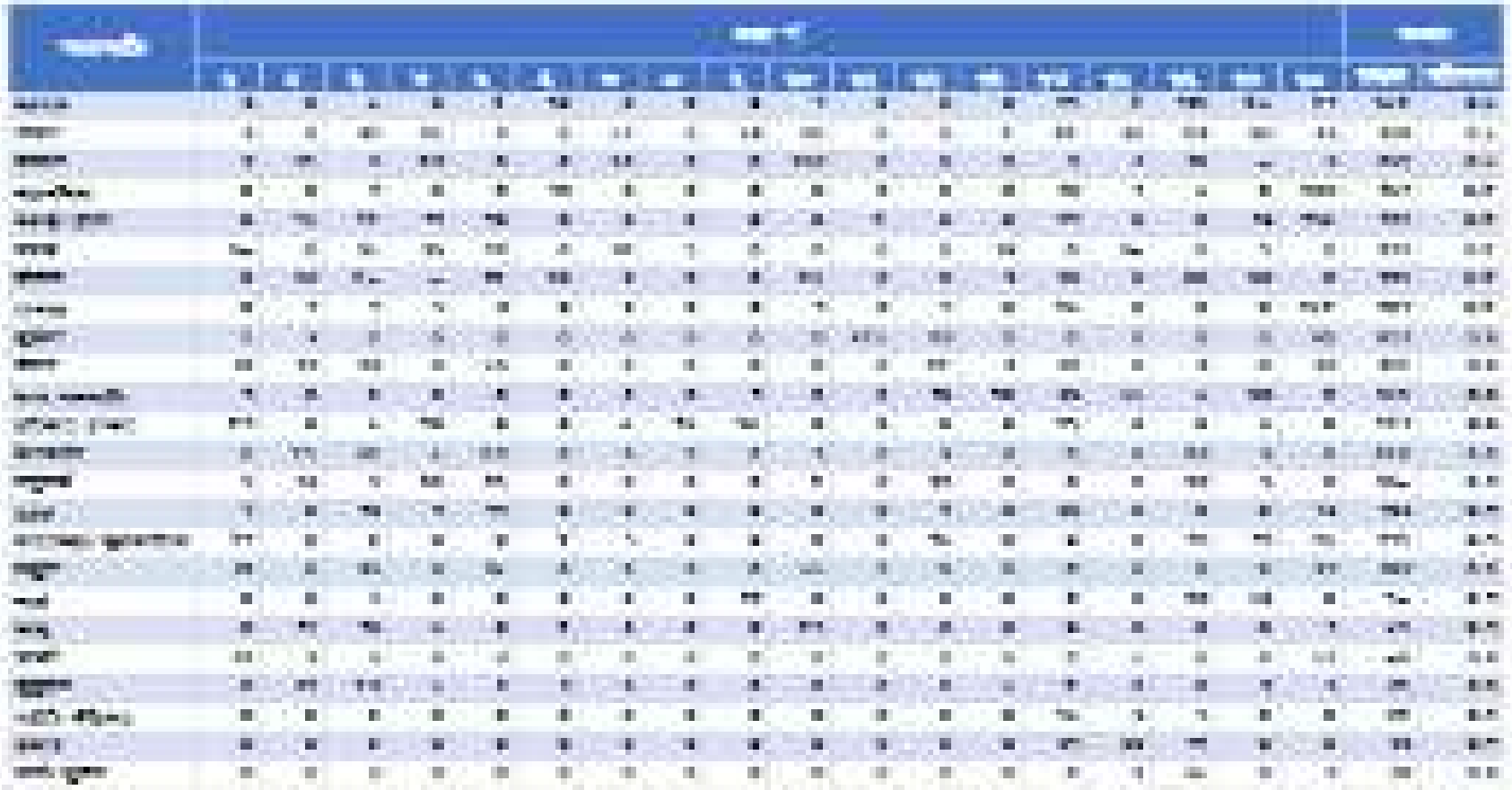

२.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

नेपाल एक बहु-जातिय र बहु-सांस्कृतिक विशिष्टतायुक्त राष्ट्र हो। यस भाषाशास्त्रिकामा पनि जातिय विशिष्टता रहेको देखिन्छ। मातृभाषाका अनुसार जनसङ्ख्याको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा यस भाषाशास्त्रिकामा बोलचालको भाषा बोलीकर्ताको संख्या सर्वोपरी यही नेपाली १२,२२,९९ (४५.१६ प्रतिशत) रहेको देखिन्छ। त्यसैपछि नेपाली भाषा बोलीकर्ताको संख्या ७,०७१ (१२.१६ प्रतिशत) छ भने छाने भाषा बोलीको संख्या ३,९७५ (८.७७ प्रतिशत) रहेको छ। भाषाशास्त्रिकामा बोलचालको नेपाली र यस अर्थमा मैथिली, गुरुङ, किराती, तामाङ, मगर, उर्दु, मैथिली / भोजपुरी, किसान, सुनुवार, थुलुंग, जनजाति/सुनुवार भाषाशास्त्रका भाषा बोलीकर्ताको संख्या तुलनात्मक रूपमा न्यून रहेको देखिन्छ। यसै छा-आफ्ना मातृभाषाका बोलीकर्ताको समेत जनगणना भाषाको नेपाली साधारणतया तथापि बोली र मुखी गरेको देखिन्छ। जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ। संविधानको धारा ६१ मा भाषा तथा संस्कृतिको हकलाई संवैधानिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको र धारा ३१ को दिशानिर्देशमा हकको उपधारा ५ मा उल्लेखित "नेपालमा बोलीमाल गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई मातृभाषामा शिक्षा पाउने र सहभाग हाने हिसाबले तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र संचालन गर्ने हक हुनेछ।" भनी स्पष्ट विवरण गरेको छ। संवैधानिक व्यवस्थापनुरुप यी भाषाहरुको उत्थानका कार्यक्रमहरु थप बढाउनु जरुरी छ। तथापि तामाङ्ग वा अन्य अधिक मातृभाषी मातृभाषाका उद्भव भाषी विद्यार्थीहरुलाई शासकीयताले विशेष व्यवस्था गर्न सकने अवस्थान रहेको छ। यहाअनुसार विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.९ मातृभाषा अनुसार जनसङ्ख्याको विवरण

क्रम सं.	मातृभाषा							
	नेपाली	नेपाली	धारु	मगर	गुरुङ	मैथिली	अन्य	जम्मा जनसंख्या
१	१२८९	४१५	८	१०	१	५	१	१३१४
२	१४१	६६	५	०	०	०	११	१८७
३	१४१३	८७४	२१	०	०	२१	२७	२३९८
४	१७०८	२३१	६८	६२८	०	२१	४	२८७
५	१०२४	६७०	६८	०	०	११	६६	१३२१
६	१२१	८७	११	०	०	०	०	१४१
७	६१८	६३	१	०	०	०	०	६७०
८	२८०	६१	०	०	०	२	१	२९४
९	१३८१	२१	३४	०	१	०	०	१४७
१०	३१८	२२१	४७	१	०	०	०	३९४
११	५२८	७०	१०५	०	०	०	०	५३४
१२	४८८०	६४	२२	०	०	१	०	५०८
१३	१४०५	२८६	७६	०	०	२	०	१७२
१४	३४८८	८८१	११०१	०	१४	१	३४	४८७
१५	१०४१	७६	६४	०	६	१	१	११८०
१६	११८०	१५०	२१०	१०१८	६	१	०	१७१
१७	१६८३	६४१	२६८	०	०	१	६३	६६१
१८	१८११	२२१	११२	०	१	०	८	६२०
जम्मा	४१३१६	११८६	४१६८	१२७१	१३६	७१	११२	६९११८
प्रतिशत	७८.६	१९.६	८.८	३.१	०.१	०.१	०.१	१००.०

स्रोत: जनगणना तथ्याङ्क प्रकाशन २०७१

३.२ धर्मअनुसार जनसंख्याको विवरण

नेपालमा प्रत्येक व्यक्तिलाई र विशेषगरी यस क्षेत्रमा विद्यमान विभिन्न धर्मावलम्बीहरूलाई आफ्नो धर्म मान्ने, पालना गर्ने र प्रचार गर्ने स्वतन्त्रता रहेको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले धर्मनिरपेक्षतालाई नेपालको विशेषता मानेको छ । यसले नेपालको संविधान २०४७ को धर्मसापेक्षतालाई नेपालको एक ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, सामाजिक, राजनीतिक, धार्मिक तथा भौगोलिक विविधतालाई ध्यानमा राखी विविधतालाई एकता, सामाजिक सामञ्जस्य, सहिष्णुता र सद्भावको आधार हुने उद्देश्य गरी, बौद्ध, सनातन, इस्लाम, किरात, प्रकृति, यौगिक विधेय र अन्य धर्मावलम्बी जनता तथा सांस्कृतिक अभ्यासका अनुयायी र सामाजिक न्याय सुनिश्चितका लागि समानुपातिक समावेशी र लक्षणीयतानुसार विद्युतसमा आधारित समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गर्दै प्रस्तावना पारित गरेको छ । यसअनुसार नेपालमा प्रत्येक व्यक्तिलाई स्वतन्त्रता र सहिष्णुता रहेको पाइन्छ ।

गणतान्त्रिकमा विभिन्न समुदायका व्यक्तिहरूको बसोबास रहेको हुनाले धर्मविहरूका मानिसहरू आफ्नो धर्म अनुसार । यसले विभिन्नमावलम्बीहरूले आफ्नो, विहार, दानशाला, धर्मशालाको, क्रियाकलाप, मौजुदामा जन्मघरको, विवाह धरमको, होली, चैते दशै, आफ्नै-आफ्नै संस्कार, गाउँघरमा बोली, भजन पूजीमा, क्रियाकर्मी-क्रियाकर्मी एकाइको, गाउँघरमको एकाइमा (सगैपूजिमा, छुटे बोली, आफ्नोपुर्खाको, सोधाउने पूजीमा, की स्वस्थानी पूजीमा, गाउँघरमा सोहोराउ, अुन-आनी पुजामाको आइपर्वहरू मनाउने गर्दछन् । बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले बुद्धजयन्ती तथा विभिन्न छोरहार पर्व, तिहार लगे मनाउने गर्दछन् । क्रिश्चियनहरूले क्रिसमस डे, गुडफ्राई डाई डर्स, ग्यालेन्टाइनडे डे आदि मनाउने गर्दछन् ।

तालिका नं १८ : धर्मअनुसार जनसंख्याको विवरण

क्रम नं.	केन्द्र	उपधर्म	विशेषधर्म	बौद्ध धर्मी	किराती	जम्मा
१	१८,४२	७९	१	१	०	१९,४४
२	१९१९	७८१	०	०	०	१८,७५
३	१९,८८	२४०	४१	१	१	२२,९८
४	१८,४९	१२८	८	०	२	२१,४८

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

स्रोत: [illegible]

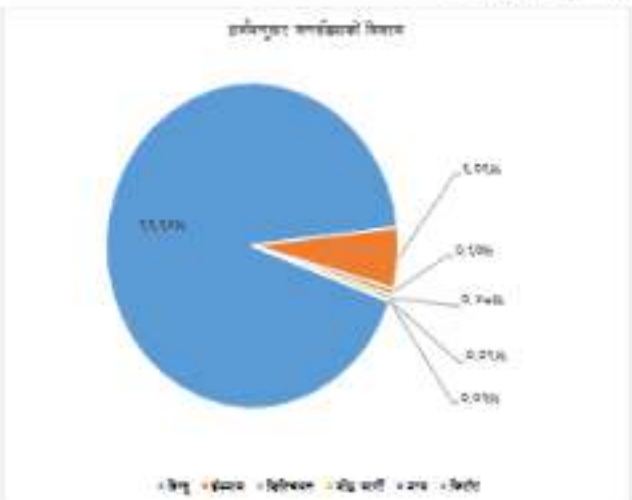

[illegible]

गरेको छ। गाउपालिकाको कार्यालय रहेको वडा नं. १ को केन्द्रीय क्षेत्रमा सबै प्रकारका सेवा सुविधाहरु उपलब्ध रहेको छ। यहाँका अधिकांश घरधुरीमा विद्युतीकरण भएको छ।

३.७ परिवारसंख्याको विवरण

तालिका ४.१३ : परिवारसंख्याको विवरण अनुसार वडागत विवरण

वडा नं.	परिवारसंख्याको विवरण		जनसंख्या	
	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	३८७	३५८	७४५	१८.७१
२	१७०	८२	३००	७.५३
३	३१३	२९९	६१२	१५.३८
४	२९१	१७५	४९६	१२.४७
५	२८७	२०९	४९६	१२.४७
६	२८७	७०	३५७	८.९८
७	३५२	७८	४३९	११.०३
८	३८८	७१	४७७	१२.००
९	२१५	७८	२९३	७.३८
१०	८७८	२९७	७९२	१९.९१
११	२७८	७१	३४९	८.७९
१२	२८३	१०१	३८४	९.६१
१३	१७१	५७	२२९	५.७६
१४	७८२	२८९	१९२	४.८१
१५	१७८९	३७८	२१७८	५४.७०
१६	८२९	२५१	१०८०	२७.१५
१७	७८१	२२९	९७०	२४.३८
१८	७१२	७९	९१३	२२.९५
जम्मा	५७७६	१७७४	२१४७०	१००.००
प्रतिशत	७९.३	२३.७	१००.०	

स्रोत : गाउपालिका प्रोफाइल, २०७८

गाउपालिकाका रहेको कुल घरधुरीको संख्या २१४७० रहेको छ भने ५७७६ अर्थात ७९.३ प्रतिशत घरधुरीहरुमा पुरुष परिवारमुखी रहेका छन् भने २७७४ अर्थात २३.७ प्रतिशत घरधुरीहरुमा महिला परिवारमुखी रहेका छन्। जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

३.८ वैवाहिक स्थितिको विवरण

वैवाहिक स्थिति भन्नाले विवाह गरेका, विवाह गरेर छोडेका वा सम्बन्ध विच्छेद भइसकेका वा पतिको मृत्युपछि एकल भई बसेकाको अवस्थालाई जनाउँछ। वैवाहिक अवस्थाका आधारमा गाउपालिकाको वैवाहिक स्थिति अवलोकन गरिएको छ। गाउपालिकाको अधिकांश जनसंख्या विवाहित रहेको पाइन्छ भने त्यसपछि अविवाहित तथा विधुर र विधुवाको संख्यालाई स्थिति अवलोकन गरिएको छ। यसले गर्दा समाजमा अविवाहित तथा विधुर र विधुवाको संख्या कम रहेको पाइन्छ। यसले सामाजिक सुरक्षा तथा प्रवर्धनमा रहेको देखाउँछ। यस १२७७ मा वालविवाहलाई अनुगमनमा ध्यान दिई उपायको अवलम्बन गरी सकिने भएकोले आगामी अवधिको लक्ष्य उपलब्धि गर्न सकिने देखिन्छ।

संख्या थप्दा दुई गुना बढी देखिन्छ। मातापोसणयन्त्र महिला र पुरुषको वैवाहिक स्थितिमा असमानता देखिन्छ। ५४ वर्षमाथि गाउपालिकाकी वैवाहिक स्थितिको तथ्य विवरणमा तालिकाले छ।

३.८.१ १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थितिको विवरण

तालिका न १२ : १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थितिको विवरण

उमेरको समूह	वैवाहिक स्थिति								जम्मा
	विवाह नभएको	छुट्टा भिएका	बस् बिच्छेद	पुनर्विवाह	विधुर/विधुवा	बालबच्चा बिच्छेद/सम्बन्धविच्छेद	पुनर्विवाह	राज्य नभएको	
१०- १४ वर्ष	४२४१	०	१	०	०	०	०	१	४२४१
१५- १९ वर्ष	४४१३	४१०	०	०	१	१	१	१	४१४१
२० - २४ वर्ष	३१००	७०१४	०	१	४	४	१	०	८१००
२५- २९ वर्ष	७१०	१८५३	३१	९१	१०	१	१	१	८२१९
३० - ३४ वर्ष	१८१	४७१०	१०	९१	४१	१	११	१	४९१०
३५- ३९ वर्ष	९१	४३१८	३०	१०	५१	१४	१०	०	४८१०
४०-४४ वर्ष	३३	३७१८	३०	३३	८१	४	१	१	३७०१
४५ - ४९ वर्ष	२०	२७१२	२१	२१	७१	०	११	१	२९२४
५० - ५४ वर्ष	११	२१९०	११	१६	१७०	१	५	१	१४७४
५५ - ५९ वर्ष	१२	१७१८	१९	१४	१८१	३	५	०	१८१९
६०- ६४ वर्ष	७	१८१९	१०	१९	११०	१	४	०	१७१९
६५- ६९ वर्ष	१०	१०२४	१४	३६	१७६	२	४	१	१७११
७० - ७४ वर्ष	४०	६०१	४०	१	३३१	२	२	०	३३१
७५ वर्ष वा सोभन्दा माथि	३	४०१	५	१०	३१५	१	०	१	०३०
जम्मा	१४०७१	३७५०४	२४१	१०१	१६१३	५०	९६	४१	४९६७०
प्रतिशत	४१.३१	६४.१०	०.६१	०.१०	३.९१	०.११	०.१०	०.०६	१००.००

स्रोत: जनगणना प्रतिवेदन २०७१

गाउपालिकामा १० वर्षभन्दा माथिको उमेर जनसङ्ख्या २४,३०७ जनसङ्ख्यामध्ये सबैभन्दा विवाह गर्नेको जनसंख्या १४,०७४ अर्थात ६१.६१ प्रतिशत, एक विवाह गर्नेको जनसंख्या ३०,४०४ अर्थात ६४.१० प्रतिशत, सम्बन्धविच्छेद गर्नेको ०.४२ प्रतिशत, पुनर्विवाह गर्ने ०.१० प्रतिशत, विधवा वा विधुरको संख्या ३.९१ प्रतिशत, बस्न्यूनविच्छेद संख्या ०.११ प्रतिशत र छुट्टिएको ०.१६ प्रतिशत र अन्यको अवस्था भएकोले गाउपालिकामा समग्र वैवाहिक अवस्था सामान्य रहेको देखिन्छ। उमेर समूहगत विवाह अनुसार सम्बन्ध गाउपालिकामा १६-१९ उमेर समूहको वैवाहिक अवस्था अन्य उमेर समूहको भन्दा बढी देखिन्छ। अर्थात् पूर्णविवाह २०-२४ वर्षमा र सम्बन्धविच्छेद ३६-३९ उमेर समूहमा बढि रहेको पाइएको छ। साथ विवाह विच्छेदलाई प्रोत्साहन गर्न राज्यले गरिरहेका विद्यमान र अन्तर्वार्तामा आएको आवश्यकतालाई विद्यमान कानुन साथ सामाजिकको बदु सामाजिक सहयोग तथ्यमा सुधार गर्न समय लाग्ने देखिन्छ।

सैद्धिक आकाराच्या विद्यार्थिनींच्या जलसंक्रमणाची महिलांचे विवाह गतीमधे उमेदवारी विवाहात क्षेत्रे महिलांचे विवाह गतीमधे उमेदवार ४१ वर्षांमध्ये प्रथम आयुका पुरुष १८१९ जणा २ महिला २२५३ जणा सहेली दाखवी। उमेदवारी महिलांचे विवाह गतीमधे उमेदवार १५ ऐद्धि १९ हुये पुरुषांची संख्या १५२७ २ महिलांची संख्या १०७८ सहेली ह्य अर्थात् खुप विद्यार्थिन महिलाकरण्यासी २१ परिणाम महिलाकडली १९, वर्ष गतूने या दुपरा दुपरे विवाह मंडळांनेली सैद्धिक्ष। मंजीदार १७-२४ वर्षांचे उमेदवारीचे महिलांचे विवाह तर्फे पुरुषांचे जलसंक्रमण महिलांची बनना बढी ह्य अर्थात् दो उमेदवार समुक्रमा गतूने महिलांना शिक्षणिकांची विवाह मंडळांनेली सैद्धिक्ष। जनम महिला २ पुरुषांची कंपुरुष गणनाकुमार्ड क्षेत्रां संवेदनता बढी १७,२४९ जणा अर्थात् ४१.० प्रतिशत विवाहितांकडली महिलांचे विवाह गतीमधे उमेदवार २१ ऐद्धि १९ ने खेलेली ह्य। जानुनी बदलन क्षेत्रां संवेदन मुलुकी ट्रेनली उपस्थानकुमुना २० वर्षांमध्ये जन्म उमेदवार विवाह तर्फ गणतुने बनीज खेला यानि व्यवसायी जलसंक्रमणाची अवस्था गतूने सैद्धिक्ष। द्वितीय विवाह तर्फाचे अध्ययन तथा रोजगारीना तर्फ गणतात्मक उभारता आर्थ सांगितिक तथा मानसिक विकासमंबेध पूर्वोत्तरना गणतुत्रांकेली अवस्थाना विवाह गतीं व्यवसाये सांगितिक, पारिवारीक र सामाजिक क्षमता सहिताता ग्राफ निम्नित ह्य। जनार्द उपयुक्त जनसंख्या विवाह तर्फ क्रमिकार्ड तर्फुपर्ने २ द्वितीय विवाह तर्फ कार्यांकार्ड पुर्ण क्षमते निलाकालिक तर्फुपर्ने सैद्धिक्ष। जनम विभागकार्ड चढ्नागर गतीं २३ ऐद्धि २९ वर्षांचे उमेर विवाहका खाति उपयुक्त मान्न मंजिन्ह। अन्य उमेर समुक्रमुनाकी सैद्धिक्ष स्थितिकी दिल्लुप विवाह गतिशाना उल्लेख गरिएको ह्य।

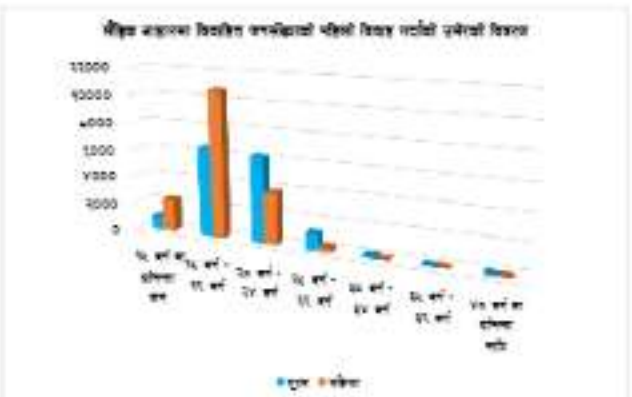

३.९ अनुपस्थित जनसंख्या

१ महिना भन्दा बढी बसोबास गरेर शिक्षा, प्रशासन, अन्य रोजगारी वा पेशाको लागि अन्यत्रै गएका जनसंख्यालाई अनुपस्थित हुने जनसङ्ख्याभन्दै अनुपस्थित जनसंख्या भनिन्छ। यसमा यस्तो जनसंख्या मुख्य गरेर अनुपस्थित रहने अवधिको तथ्याङ्क अनुपस्थित जनसंख्याको रूपमा तथ्याङ्कमा देखाइएको छ। अनुपस्थित जनसंख्या सेवा सुविधाको खोजीमा ठूलो संख्यामा बाहिरिएको हुनाले यसको सानो परिमाणले पनि गाउँपालिकाको सामाजिक आर्थिक छाप्ने छ। यस गाउँपालिका गाउँपालिकामा रहेका २,५५२ घरपरिवारमा २,७५५ जना पुरुष र ४०२ जना महिला गरी जम्मा ३,१५२ जनसंख्या अनुपस्थित रहेको देखिन्छ। अनुपस्थित जनसङ्ख्याबारे थप जानकारीका लागि मुख्यतयाः वार्डगतरूपमा तथ्याङ्कलाई यहाँ गाउँपालिकाको अनुसूचीमा सूचीमा तालिका रोजगारीका अवसरका खोजे गर्नुपर्दछ। अनुपस्थित जनसंख्याको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं २१ : गाउँपालिकामा अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण

वडा	पुरुष		महिला		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	१६१	८.१	११	१.३	१७२	५.४
२	४१	१.३	१	.०	४२	१.३
३	१८०	८.१	११	१.३	१९१	६.१
४	१११	३.५	०	.१	१११	३.१
५	७१	२.३	१६	.४	८७	२.३
६	८४	२.४	०	.१	८६	२.२
७	१८०	३.०	०	.१	१८१	४.०
८	७०	२.२	३	.१	७३	२.३
९	१३४	८.१	१९	.१	१७४	५.१
१०	१४१	४.४	१२	१.४	१०१	५.१
११	११	.१	३	.१	१४	१.०
१२	३३	१.१	८	.१	४०	१.४
१३	७४	२.८	१	.१	७५	१.४
१४	१३०	८.४	७०	१.१	१८०	८.१
१५	१८१	८.१	१३	.४	१७४	५.१
१६	४३८	१०.०	५०	१	४८१	१२.३
१७	१३३	४.३	१०	.१	१४३	४.१
२०	६१०	१९.०	१२८	४.१	७८०	२३.०
जम्मा	२९१५	७२.१	४०२	१२.१	३१५२	१००.०

स्रोत: गाउँपालिका प्रोफाइल, २०७४

३.९.१ उमेर र लिङ्ग आधारमा अनुपस्थित जनसङ्ख्याको विवरण

गाउँपालिकाका विद्यु र उमेरसमूह अनुसार अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण हेर्दा सबैभन्दा बढी १७-२९ वर्षका युवावर्ग यस्ता अनुपस्थित भएको पाइएको छ यसै सबैभन्दा कम अनुपस्थित जनसङ्ख्याको उमेर समूह ५० वर्षभन्दा माथिका व्यक्तिहरुका रहेका छन्। २०-२९ वर्षका १,४९१ जना र त्योभन्दा उमेर समूहका २० देखि २९ वर्षको पुरुष ७२९ जना रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको विदेशिनेहरुमा युवा जनसङ्ख्या काम, रोजगारी, अध्ययन वा अन्य आयआर्जनका क्षेत्रमा हुनु भनेको गाउँपालिकाभित्र नै सबै खाले अवसरहरुको न्यून हुनु हो। सबैभन्दा थोरैजनाको अनुपस्थित जनसंख्या उल्लेख्य कमका साथ साथै पुरुषले पोहोर गेरुवाका रहेको पाइन्छ। यसले गर्दा सबै गाउँपालिकामा महिला, वृद्धहरु र तेह्रोहरुलाई जनसङ्ख्याको सानुपातमा रहेको प्रमाण हुन्छ। यसरी महिला समाज र युवाहरु युवा जनसंख्याको ठूलो हिस्सा गाउँपालिकाबाट बाहिर रहँदा गाउँपालिकाको समग्र विकासमा दीर्घकालीन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ। गाउँपालिकाले स्थानमा

তুলনামূলকভাবে শহরাঞ্চলে বসবাসরত নারীদের বিয়ে, মাতৃত্বকাল, গৃহস্থালী ব্যবস্থাপনার কাজে অংশগ্রহণ বিষয়ক সিদ্ধান্তগ্রহণের ক্ষেত্রে গ্রামাঞ্চলের নারী স্বাধীনভাবে অংশগ্রহণ করতে পারছেন। বস্তুতপক্ষে বিস্তারিত বিবরণ পরিশিষ্ট হিসেবে দেওয়া হয়েছে।

সারণি ৮.২: তুলনীয় ২ বিভাগে অনুষ্ঠিত অংশগ্রহণকারী বিবরণ

বিভাগ		অনুষ্ঠিত মোট অনুষ্ঠিত মূলনা মোট সংখ্যা						
		১-৫ বছর বয়স	৬-১০ বছর	১১-১৫ বছর	১৬ - ২১ বছর	২২ - ৩৫ বছর	৩৫ বছর বয়সের বেশি	মোট
ঢাকা	পুরুষ	৯	৫৩	৭৯	৪৮	৭৪	২	২৭৫
	মহিলা	৭৭	৭	৭	৭	৭	০	৮৭
চট্টগ্রাম	পুরুষ	৩	৭৩	৭৫	৯	৩	০	৮৫
	মহিলা	৩	৭	৩	৩	৩	০	৭
রাজশাহী	পুরুষ	৭	২৩	৯৫	৪৩	২২	৮	২৩৪
	মহিলা	২	৭৭	৭৫	২	৭	০	৫৫
খুলনা	পুরুষ	৩	৭৮	৫৫	৭৯	৭	৭	২২২
	মহিলা	২	২	২	৭	৩	০	৯
বরিশাল	পুরুষ	৩	৭৩	৫৮	৭৮	৫	৫	৭৫
	মহিলা	৩	৮	৫	৭	৭	৭	৭২
সিলেট	পুরুষ	২	৫৩	৫৮	২৩	৮	০	৯৮
	মহিলা	২	৭	৮	২	৩	০	৯
রংপুর	পুরুষ	৭	৭৭	৫৭	২৯	৭২	২	৭৯৯
	মহিলা	২	২	২	২	৩	০	৯
ময়মনসিংহ	পুরুষ	২	৫	৭৩	৭৯	৮	০	৫৩
	মহিলা	৩	৩	২	৩	৭	০	৫
মোট	পুরুষ	৭৯	৪৭	৭৮	৭৯	৭৩	২	৭২২
	মহিলা	৮	৭৭	৭	৭	৩	০	৭৭
সর্বমোট	পুরুষ	৭৯	৩৮	৭৭	৭৩	৭৩	৩	৭৭৭
	মহিলা	৭৭	৭	৭	৭	৭	০	৭৭
সর্বমোট	পুরুষ	৭৯	৫৭	৭৭	৭৭	৭৭	৩	৭৭৭
	মহিলা	৭	৭	৭	৭	৭	০	৭৭
সর্বমোট	পুরুষ	৭	৭	৭৭	৭৩	৮	০	৭৩
	মহিলা	৩	৭	৭	৭	৩	০	৭
সর্বমোট	পুরুষ	৭	৭	৭৮	৭	৭	০	৭৭
	মহিলা	৭	৭	৭	৭	৩	০	৭
সর্বমোট	পুরুষ	৭	৩	৫৫	৭৭	৮	৫	৩৩
	মহিলা	৭	৭	৭	৩	৭	০	৭
সর্বমোট	পুরুষ	৭৭	৫৭	৭৩৭	৭৩	৭৭	৫	৭৩৩
	মহিলা	৭৩	৭	৭	৮	৭	০	৭৭
সর্বমোট	পুরুষ	৮	৭৭	৭৩	৮৭	৭৭	০	৭৭৩
	মহিলা	৩	৩	৮	৮	৩	০	৭৩
সর্বমোট	পুরুষ	৭৩	৫৫	৭৩৭	৭৩৩	৭৭	৭	৭৭৩
	মহিলা	৭	৮	৮	৭	৭	০	৭৩
সর্বমোট	পুরুষ	৮	৭৮	৭৮	৮৮	৭৮	০	৭৩৩
	মহিলা	৩	৭	৭	৩	৭	০	৭৩
সর্বমোট	পুরুষ	৫৭	৮৮	৭৫৩	৭৩৮	৭৫	৭৮	৫৭৩
	মহিলা	৭৭	৭৮	৮৫	৫৮	৭	৮	৭৩৮
সর্বমোট	পুরুষ	৭৩৭	৫৮৮	৭৭৭৫	৮৮৭	৯৫৭	৮৩	৯৮৭
	মহিলা	৭৫	৭৮	৭৩৩	৮৭	৭৩	৭৩	৮৩৭

উৎস: তথ্যসূত্রে লেখকের প্রাক্কলন, ২০১৮

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			
[illegible]	[illegible]	[illegible]																			

[illegible]

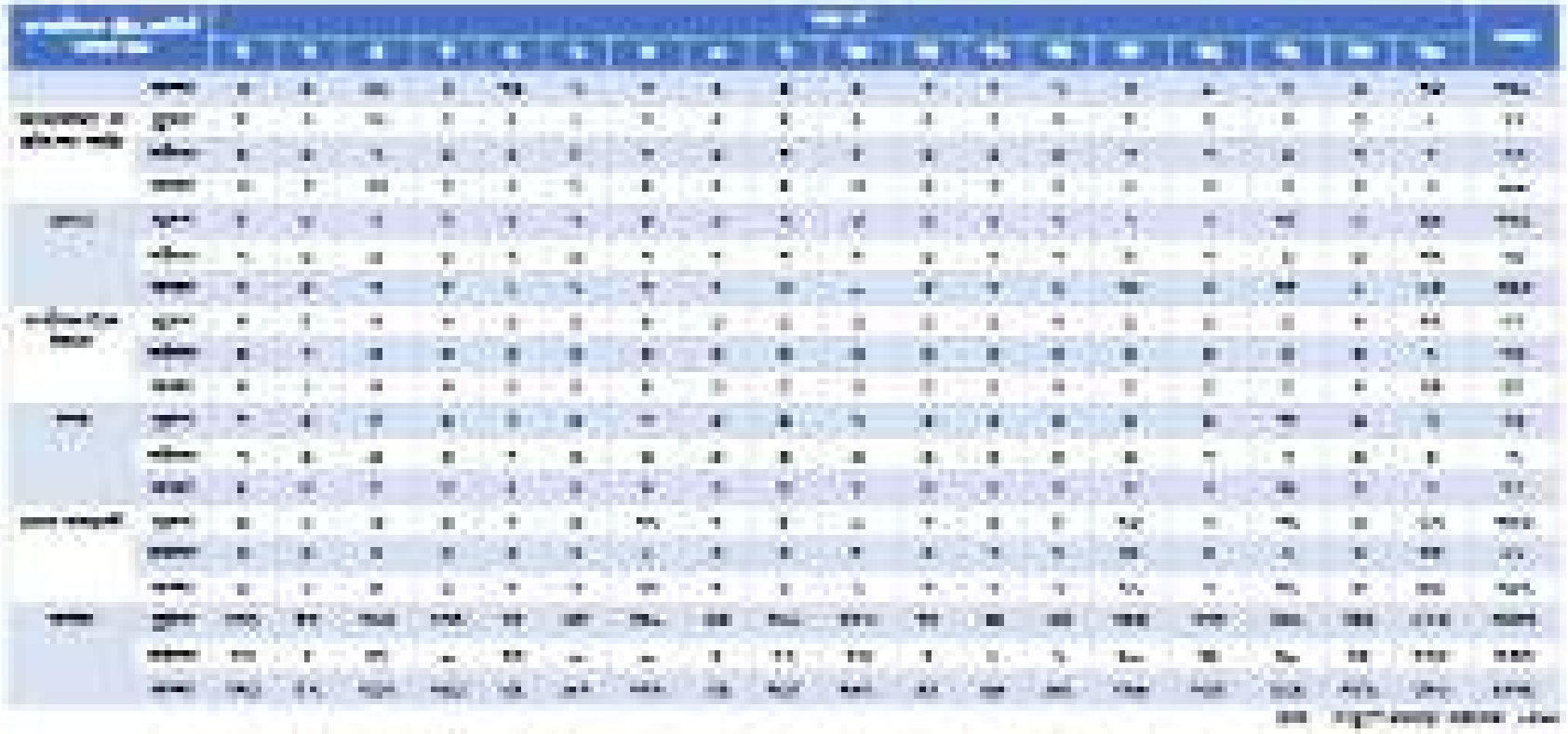

गणराज्यिकामा अनुपस्थित रहेका २,५१२ जना मध्ये सैनिक सदस्यको आड्डामा रहेर पूर्व प्रधानमन्त्री तथा उहाँको मन्त्रिपरिषदको संख्या ४८, जसमा १ दैखि ५ उहाँको जनिको संख्या ३४४, जसमा १ दैखि ८ उहाँको जनि ५८१, जसमा १ दैखि १० उहाँको जनि २४२ जना रहेका छन्। त्यसैगरी एकर्ड्ड वा एकदमको उहाँको जनि २०५, जसमा ४२ वा सो भन्दा उहाँको जनि ४०५, जसमाध्य वा सो भन्दा उहाँको जनि २२८, जसमाकोहर वा सो भन्दा माथि उहाँको जनि ८८, जसमा ५२७ जना, अन्तोदयानिक तिहार जिल्लेको संख्या ३४ र जम्मा ५२, जना रहेका छन् भने प्रायः गणमन्त्री २०२ जना रहेका छन्। अनुपस्थित जनसंख्या जात्य तथा रोजगारी वा अन्य कारणले अनुपस्थित भएको पाइन्छ। उक्त गणमाङ्गवार्ड हेर्दा गणराज्यिकामा भएकालिक एक अध्ययन गर्दा अनुपस्थित हुनेको संख्या ठूलै रहेको देखिन्छ। गाउपालिका जातव्यवस्था अध्ययन गुरु गर्दा जात वा रोजगारीका विषयिकामा जानिरिने जनसंख्या र अन्य जस्ता उहिंस तरेर जात वा रोजगारीका खातिं उद्धृत छोड्नुपर्ने जनसंख्या उल्लेख्य रहेको पाइन्छ। यस विश्लेषणे रोजिलर र स्थ जनसंख्या भन्दा माडीलिएर र भरेर वा माडीका जनसंख्यामा अध्ययन गर्दा जात्यात्य स्थलको वा स्थुल कुलको रोजगारी वा जानका जानिरिएको अवस्था उपस्थ।

३.२.३ अनुपस्थित व्यक्तिको अनुपस्थित हुनुको कारण सम्बन्धी विवरण

अनुपस्थित व्यक्तिको अनुपस्थित हुनुको कारणसम्बन्धी विवरण

वडा	अनुपस्थित हुनुको कारण									जम्मा
	जात/जातिय कुरी	व्यवसाय/व्यापार	निजी पेशकारी	शिक्षा	स्वास्थ्य	अन्य	अन्य दैनिक	व्यवसाय/ रोजगार	अन्य	
१	१३६	६७	४	१	२	३	१	७	१	१९८
२	३३	४	७	०	१	१	०	७	०	४२
३	६७	५६	४	१	१७	१६	१	३	७	१०२
४	९१	७४	३	४	०	४	०	७	१	१७०
५	४८	३७	३	२	१८	३	३	७	७	७६
६	८७	१६	३	७	८	१	७	१	७	८१
७	१७६	८	१	१६	७	२	१	७	७	२१६
८	४४	८	१	७	१८	३	१	७	७	७६
९	७४	३७	८	३	८	१५	४	८	७	१७४
१७	१०३	३४	१	१५	२१	३	१	७	४	१८१
११	१८	१	७	७	१	१	७	७	७	३१
१२	७४	१	२	२	२	७	७	७	७	३८
१३	१८	८	१७	३	१	१	७	१	७	८३
१४	१७१	४४	४	३७	३७	८	१	२	७	२६८
१५	१२६	४४	४	१	३	२	२	७	७	१४७
१६	१८१	३७	३	४०	४०	७	७	१	७	११३
१७	१७४	४४	३	१	३	१	११	७	७	१४२
१८	६६	३८	११३	२३	११	१६	१६	८	७	७५०
जम्मा	१,२७	४७३	१७३	१४२	१४१	८२	४२	३०	३	३११३
प्रतिशत	५८.८	१६.२	८.८	४.९	४.९	२.९	१.३	१.०	०.२	१००.०

स्रोत: स्थानीय तहबाट प्राप्त तथ्यांक, २०८०

गाउपालिकामा अनुपस्थित रहेका कुल २,१४६ जनसंख्या मध्ये १७१ जनाले अन्य जानपर ४ ५१ जनाले जानपर प्रायः नभएको तुलना आएकोले यसै संख्यालाई अनुपस्थितिको सीमा किसमा अनुमान गरिएको छ। यसरी जनसंख्या मध्ये सर्वेक्षणमा छुटेको १,९१४ जना अर्थात् ६६.७ प्रतिशत जनादेर/रोजगारीले विदेशिएका अनुपस्थित रहेका छन्। त्यसैगरी ३४१ जनाँत ११.२ प्रतिशत अध्ययन/तालिमलाई विदेशिएका २०९ जनाँत ७.३ प्रतिशत विभिन्न पेशालाई विदेशिएका अनुपस्थित भएको देखिन्छ। अनुपस्थित हुने जनसंख्यामा जानपरक हेर्दा गाउपालिका भित्र किसान तथा पेशाजीविको दयाल अवस्थाका नभएर उपयुक्त अवसरको खोजीमा बाहिरिएको तथ्य देखिन्छ। बढिजसा व्यक्तिगतैपेशाका लागि, रोजगारी तथा शिक्षाको खोजीमा नै जीवनर सहित अनुपस्थित रहने हुँदा उनीहरूसँग आर्थिक जनस्वास्थ्य विषेशज्ञरी विकासका लागि आवश्यकिता जरुरता देखिन्छ। यस अनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

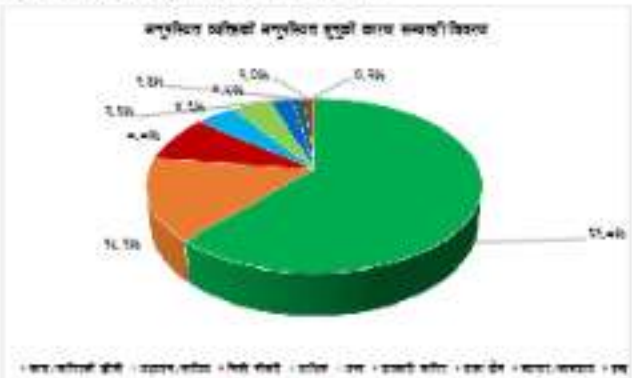

२.९.४ अनुपस्थित जनसंख्या मुख्य कारिकेहरी स्थानको विवरण

गाउपालिकामा अनुपस्थित रहेको २,१४६ जनसंख्या मध्ये सर्वेक्षणमा छुटी २,१९६ अर्थात ७१.३ प्रतिशत जनसंख्या विदेशमा रहेको, ९५१ अर्थात १०.९ प्रतिशत जनसंख्या गैरआसमी अन्य जिल्लामा रहेको देखिन्छ। गाउपालिकाभित्र हुने अन्तरालमा अनुपस्थित जनसंख्या हेर्दा धेरैजसो देखिन्छ तसमा रोजगारीको सिलसिलामा एकिलाका विभिन्न मुलुकहरूमा गुल्मीको संख्या धेरै धेरै मात्रा बढी रहेका छन्। यसैगरी अवस्थाको खोजीमा हेर्दाले अन्य ठाकरी कुराकानी, अन्तरारी गोरखपुरी सिलसिलामा अन्य जिल्ला तथा अन्तरास तथा अन्य अवस्थाको आगन दाजुभाई साइनाहरूमा रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ। यस अवैध अन्य पूर्वोत्तिन हेराफेर अनेरिका र अष्ट्रेलिया जनसंख्याको संख्या धेरै मात्रामा स्थुल रहेको छ। विशेषित मुलुक मध्या द्वितीयी मुलुक भारत र उपरान्त्रीय मोरिसस छुट्टी राष्ट्रहरू तथा यसैसिमाना आसको यातो जोखिमयुक्त र बढ्दा अन्यत्रुल काम गर्न छाड्ने रहेका छन्। यहाँसम्म विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका न १४ : अनुमतिबाट जलवायुका क्षेत्र कार्यालयको आयको विवरण

क्षेत्र	क्षेत्र कार्यालयको नाम								जम्मा	
	कर्मी जिल्लाको जलवायु सहार		पोखरा पश्चिम विकास		सिमोरा		गाह्रा नगरपालिका			
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	१०	८.१	४४	२१.०	१४१	७९.०	२	१.०	१९०	९.७
२	०	०.०	२	१४.३	३	८६.७	०	०.०	४१	१.३
३	४	१.९	८१	३८.८	१११	६८.१	१	०.५	१९६	९.९
४	१	८	२१	१०.९	१०९	८९.३	१	०.८	१२०	५.९
५	०	०.०	२०	२४.४	६२	७९.२	१	१.४	४६	२.३
६	१	१.४	१६	१८.९	६३	७९.८	१	१.४	८१	९.९
७	१	८	१४	१९.९	१००	८९.३	१	०.८	१११	५.७
८	०	०.०	६	९.८	६१	९२.८	१	१.४	६८	३.३
९	११	९.३	५६	४१.९	७३८	४९.९	०	०.०	१४४	६.९
१०	१६	६.९	७१	३०.६	१७१	५४.०	३	१.९	१८१	९.१
११	०	०.०	६	१८.८	३६	८८.१	१	३.१	४१	१.७
१२	०	०.०	२	६.९	३१	९७.४	०	०.०	३८	१.३
१३	३	३.९	१६	१४.३	६१	८०.०	१	१.३	८१	३.७
१४	१४	६.१	५७	२८.१	१८८	७६.९	२	१.१	१८८	८.९
१५	२	१.१	९६	३४.९	१४१	८९.८	२	१.१	१४१	६.२
१६	४	२.७	४०	२४.०	१८१	८१.०	०	०.०	२२३	१०.३
१७	३	२.१	६	४.८	१४०	९१.६	४	२.८	१५३	७.९
१८	४३	१.२	१९१	१२.८	६१९	४१.०	४	१.०	१४४	६८.०
जम्मा	१११	३.९	६८१	२१.९	२३१८	७१.४	३१	१.९	३२९३	१००.०

स्रोत : अनुमति तथ्याङ्क प्रकाशन २०८८

खण्ड ४: आर्थिक स्थिति तथा रोजगार

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

आर्थिक वस्तुहिसाब आङ्कालकला गाउपालिकाका सुनै मुख्य आर्थिक क्रियाकलापहरू नै हुन्। यति आर्थिक क्रियाकलापहरूमध्ये पौडेला आङ्कैं स्थिति नै गाउपालिकाको आर्थिकतम योगदानमान र मुलुक हुँदै आएको। मुख्यतया नेपाली अर्थतन्त्र कृषि, उर्जाक्षेत्र, खानी तथा अन्य उद्योग, सेवाक्षेत्र रोजगार, बैङ्किङ्ग, व्यापार, सेवा क्षेत्र आदिमा केन्द्रित छ। उक्त प्राविधिमा आधारित अर्थतन्त्रिक अनुसार उद्योगहरूको विकास के गर्नेहरूको अवस्थामा द्वैतीयको आर्थिक द्वैतीयको आर्थिक क्रियाकलापहरू निर्वाहमुखी नै रहेका छन्।

४.१.१ आर्थिक वर्षले सम्बन्धित खण्डहरूको विकास

तालिका ४.१८ : आर्थिक वर्षले सम्बन्धित र आर्थिक वर्षसम्बन्धको विकास

आय व	५-१५ वर्ष (आर्थिक वर्षसम्बन्धित)		१६ वर्ष - ५९ वर्ष (आर्थिक वर्षसम्बन्धित)		६० वर्ष वा सो भन्दा (आर्थिक वर्षसम्बन्धित)	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	३३१	३१९	८१९	१४८	१११	१९१
२	१८१	१८१	४८१	८१०	७१	७०
३	१९४	१८१	७१८	७९१	१०८	१०१
४	३७१	३३१	८११	८१८	१८८	१८८
५	१९८	१८१	४११	५४१	७१	१४
६	१३१	१०४	५३१	५४४	७८	७१
७	१८१	३१९	८०९	७१९	१८०	१०१
८	१७१	१४८	१८४	१५८	१८	८१
९	३५०	३३४	७०१	८३८	१११	१८
१०	१८८	१८९	५१८१	५७७	२७४	१७४
११	११९	११४	५११	६८१	१९	८८
१२	१००	१०१	८७१	८४९	८४	८४
१३	२३४	२०१	८११	१९८	७८	१८
१४	१११	१८८	१८८१	१९११	१७०	१११
१५	७११	७०१	१८३१	१८८८	१८१	१७४
१६	१३८	११८	३०७१	३३१८	६४	६०
१७	८१९	८१९	३८१८	३८१९	३१८	३१८
१८	८८१	८१८	१८१८	१८१८	१८०	१८०
जम्मा	३९१८	३५८१	०७३१८	१००८१९	२७१८	२५१९
प्रतिशत	१९.१	१९.१	९१.१	९१.१	१.९	१.४

स्रोत: स्थानीय तथ्याङ्क अनुसन्धान, २०८१

गाउपालिकामा पेशाको मुख्य उत्तरदायित्वमध्ये आर्थिक वर्षले सम्बन्धित पुरुषको जनसङ्ख्या ५७.२८ प्रतिशत, महिला जनसङ्ख्या ५८.२१ प्रतिशत पेशाको छ। त्यसमा आर्थिक वर्षसम्बन्धित २१.१ प्रतिशत र आर्थिक वैद्य पारानिक ९.३ प्रतिशत पेशाको छ।

३.१.१ पौंडाको औंला आन्तरीको विवरण

नगरपालिका वा गाउपालिका आफैंभरपट्ट हुनै विभिन्न आन्तरीका भौतिकरूपट्ट प्राप्त आन्तरी रहनसहनुं को आन्तरीको भोटमा संख्यान बस्तीहरूको संख्यामे साथ गर्ने आउने अनेक आर्थिक रहनको आङ्कारमा नगरपालिकाका बस्तीहरू उन्मुख आर्थिक गतिविधिहरूको अनेक जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ। तथ्याङ्क हेर्दा कर्णेलमा ढोरे अन्तर्गत ३,१५२ बस्तीहरूमे आवृत्ती आन्तरी दैनिक व्यापार गतिविधिमट आन्तरी संख्यो बताइका छन् भने दोखोला १,०२१ बस्तीहरूमे बैदेशिक विदेशियमट संख्यो र तेखोला १,०१५ बस्तीहरूमे व्यापार व्यवसायमट आन्तरी गर्ने लोको बताइका छन्। त्यस पाथाट् चौंथो, ९ पाँचौंका जनता। पोखरीमट ९ अन्यमट संख्यो आन्तरीक गतिमुन्। तथ्यमट मे यस्ट हुन्छ भने उपरोक्त ९ मद्धे आन्तरी हुनै छायका उत्पादनशील क्षेत्रका संलग्न परिवारहरूको संख्या धेरु छ भने क्षेत्र ९ व्यापार व्यवसायमा संलग्न परिवारहरूको संख्या उच्च रहेको छ। दोर्घसापेक्ष विकास ९ समृद्धिका दिशामनी जनसंख्यो यातो आन्तरी आन छाडेर आफैंमनी युक्त जनसंख्याको जनुपोजोडिने आन्तरीय सहयोग विकास अवलम्बन गरन हुन्छ। यसरी यसरी उपरोक्त उत्पादनशील जनशक्ति उर्जाशील समस्या आफैंमनी ९ विशेष हुँदा तालिमे का माध्यम हुनै परिवेशमि सुरक्षा हुँदा विकास निर्माण लाई अघोसाहुन आउदि सहुन सकिन्छ।

नजीकनं रहनसहनुं आन्तरी गर्ने परिवारको संख्या समेत उच्च हुनुपो निम्न आयवर्ग सदस्य परिवारहरूको संख्या हेर्दा रहेको समेत भिनछ। आर्थिक क्षेत्रमा आन्तरी मद्धे सबै भन्दा उच्च क्षमति उपार्जन कन्यामाध्यमट प्राप्त आन्तरीहरुमे ९ ५६२५१.७५- सबै आर्थिक आन्तरीमा परिवार गर्दा ९ २५३१९.३८ हुन आउँछ। उक्त आकेंक्ष अन्य सबै क्षेत्रमट प्राप्त क्षेत्रमा आन्तरी सुचकाम्बन्धनमा उच्च रहेको देखिन्छ। नगरपालिकाका कन्यामा हुन उत्पादनमुखी रोजगारी गर्ने जनशक्तिमुं उन्मुख बनाउनु जरुरी हुन्छ। तथ्यं नगरपालिकाभरी रोजगारीका अवसरहरू बृद्धि गर्दै उत्पादनशील क्षेत्रका आकर्षण गर्दै तिनी विकासको अवधारणा अनुरुप आर्थिकीकरण बनाई आउदि सहुनुपर्ने देखिन्छ। यहाँका विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

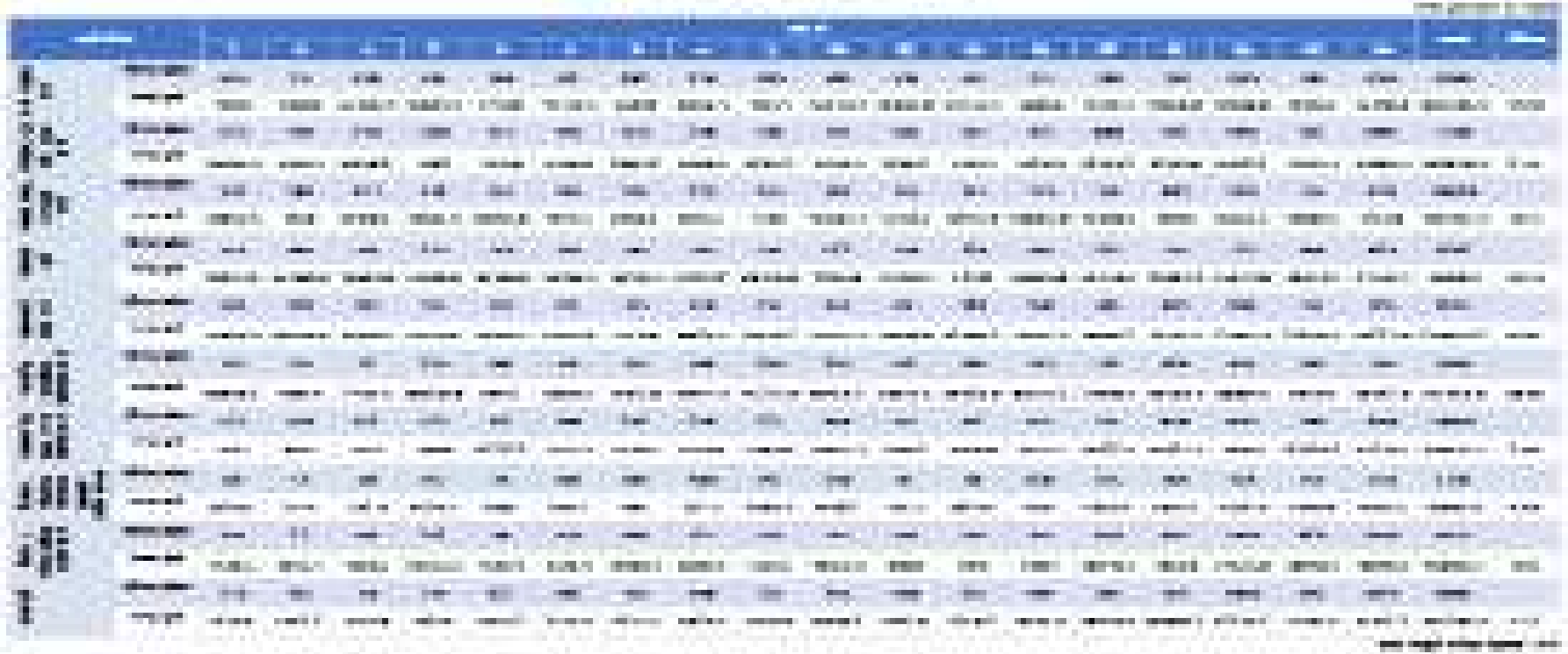

गाउपालिकाका अनुपस्थित रहेन आवश्यक छ भएमा वैदेशिक विदेशका छाता संगठनको परिचालन गर्नुपर्ने विदेशमार्फत छाता रहनसक्ने खर्च गर्नुपर्ने अनुसन्धान सेवाको आवश्यकता पर्नेको प्रामाणिकता विभुषणको छ भनेर सोधिएकोमा ९४.१ प्रतिशतले लिखित सेवका खर्च गर्ने, होलोमा १८.४ प्रतिशत मालवीमार्फत खान लिने र तेस्रोमा ९१.० प्रतिशत मालवीमार्फत मालवती उपभोगमा खर्च गर्ने गरेको बताइका छन्। होको प्रामाणिकता मारे सोधिएको प्रश्नमा १४.७ प्रतिशतले व्यावस्थ उपचाचार, ९१.९ प्रतिशतले मालवती उपभोगमा र १४.४ प्रतिशतले खान लिने खर्च गरेको बताएको। त्यसैगरी तेस्रो प्रामाणिकता मारे सोधिएको प्रश्नमा ९०.९ प्रतिशतले मालवती उपभोगमा, ९३.४ प्रतिशतले खान लिनेमा र ९१.९ प्रतिशतले खर्च गरेर सोधिएकोमा प्रामाणिकता सोधेका गरेको बताएको।

उक्त समय र साल खर्चेर पढाइको रहन सिलसार आवासमूह मालवाकका गरेकुर्दिम मात खर्चपु दर्ता अन्य उत्पादनशील सेवका मालवी गर्ने विषय सोधीसमा गर्ने र सोधनसमा सुधारमा प्रायोः नमुने संकेत रेडिएका। उक्त पर्किने, तेस्रो र तेस्रो प्रामाणिकतामार्फ हेर्ने उत्पादनशील सेवका भनेर मालवाका र मालवाकका जीवन निर्वाहका सेवका मात विदेशमार्फ मालवीय रहन खर्च हुने गरेको पाइएका। उक्त राखने विदेशमार्फ उत्पादनशील मालवीका सेवकका भनेर भूमि, उद्योग, पर्यटन, उक्त अन्य सेवका क्षेत्रिएर गर्ने ठोस कार्यक्रमका निर्माण गर्नेमा पुनाइकको बहुमुख मालवाकिको उचित अनुपयोग हुन पाकने र मालवा मध्य विश्लेषणार्थ प्रवेशिने वा प्रयोजिनिने रहने अवस्था रेडिएका। उक्त पर्किने, तेस्रो र तेस्रो प्रामाणिकतामार्फ हेर्ने उत्पादनशील सेवका भनेर मालवाका र मालवाकका जीवन निर्वाहका सेवका मात विदेशमार्फ मालवीय रहन खर्च हुने गरेको पाइएका। उक्त राखने विदेशमार्फ उत्पादनशील मालवीका सेवकका भनेर भूमि, उद्योग, पर्यटन, उक्त अन्य सेवका क्षेत्रिएर गर्ने ठोस कार्यक्रमका निर्माण गर्नेमा पुनाइकको बहुमुख मालवाकिको उचित अनुपयोग हुन पाकने र मालवा प्रयोजिनिने रहने अवस्था रेडिएका। उक्त विभुषण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ। विदेशमार्फ आएको रहन खर्च हुने पर्किने, तेस्रो र तेस्रो प्रामाणिकताको लेख मालवाकी विभुषण विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

४.३.४ गरिबीको रेखामुनी रहेको मालवाकाको विवरण

विश्व मैत्रको मालवीनमा वैदेशिक मालवाक विभागले मालवा गरेको मैमालवा गरेकी : मैमाल नेपालमालवा मालवीमा तेस्रो २०९९/७० मात विएर उक्तालाक गरिएको प्रतिशतमका मैमालवा मालवाकाका गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसंख्या २४ प्रतिशत रहेको उल्लेख छ। त्यस उक्तालाक क्षय प्रतिशतमा मालवा भएको ग्रेन भने क्षय सही प्रतिशत भएको अनुमान गरिएका मालिएका। उक्त प्रतिशतमका मोडमका प्रतिशतिक प्रतिशत र १९,२९७-रुपैयाकार्ड प्रतिशतिको रेखा मालिएको छ। भने सही सहरी क्षेत्रमा यही अर्थात् ४०,१२१ र ग्रामीण क्षेत्रमा १६,९१८ रहेको उल्लेख छ।

४.३.५ वार्षिक आम्दानीमा गरीबमा पर्नेको विवरण

तालिका ४ २१ : वार्षिक आम्दानीमा गरीबमा पर्नेको विवरण

क्रम	०- ३ महिना	३- ६ महिना	६- ९ महिना	९-१२ महिना	१२ महिना	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	३	१३	१	१	४११	१	४८९
२	२	४	१४	२	२७०	२	२००

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

उक्त गणनाधिकारक्षेत्रमा रहेका जम्मा ५८,४०७ घरपरिवारमध्ये आफ्नै वार्षिक आम्दानीले छाक मार्ने महिना ग्राप्तेको संख्या १,२१७ देखिन्छ। यसैगरी १० देखि १९ महिनासम्म छाक टुप्ने घरपरिवारको संख्या ४८९, ७ देखि ९ महिनासम्म छाक टुप्ने घरपरिवारको संख्या १७६, ४ देखि ६ महिनासम्म छाक टुप्नेको संख्या ३,१९, २ ० देखि २ महिना मात्र छाक टुप्नेको संख्या २१८ रहेको छ भने २० घरपरिवारको उपलब्ध गरिदको छैन। यी तथ्यलाई वार्षिक आम्दानीसँग तुलना गर्दा आम्दानीले छाके महिना कुल जुहारा गरी कर्ण छाक्ने तरेको मात्रा बुझ्न सकिन्छ। वार्षिक आम्दानीले बर्खभरी छाक्न नपाउने घरपरिवारका लागि रहेको सम्भावनाबारे थाक गरिँदोको अवस्था उपलब्ध नखोल गइ। यसैका योजनाविशेष तालिकाहरूमा खासका खातु बढ्नसकेको र आर्थिक मजबुतका दृष्टि कम आर्थिकतासक्षम अन्यानुसार सङ्कलनेको र दिनो विकास सम्बन्धी पाएर ५ वर्ष सम्मे प्रयासका गरिँदोको अन्तर नर्ने उपलब्ध भएको मकैमाथ अन्तर गरिँदोका रहेको जनसङ्ख्याबारे थोक जानकारीको राजस्वले सूत्र मर्मबमुजार कार्यालिकरण र संरक्षण गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यद्यपनि पूर्ण विकास सम्भिसाना उपयुक्त गरिदको छ।

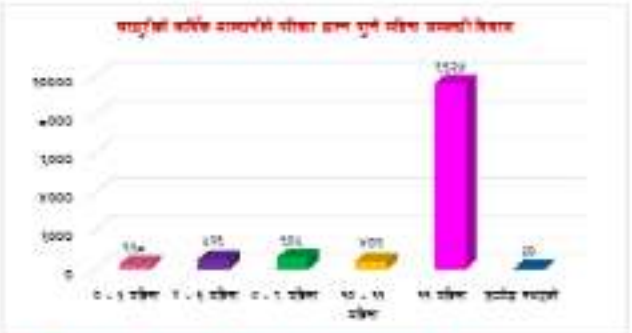

४.१.१ मासिक घरेलु खर्चका खाने खाद्यान्नको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं २१ : मासिक घरेलु खर्चमा खाने मासिक खर्चको आधारमा परिवारको विवरण

खर्च	रु. [illegible] खर्च	रु. [illegible] - रु. [illegible]	रु. [illegible] - रु. [illegible]	रु. [illegible] - रु. [illegible]	रु. [illegible] भन्दा माथि	जम्मा परिवार संख्या
	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	संख्या	
१	७६	११६	१७८	७६	१	४४६
२	१९४	६१	२१	०१	२	३००
३	१२०	६८	१११	१५	३	६२०
४	४६	१८	६८	८१	६	६१४
५	२०	१४	६७	१०१	१०	१७१
६	६१	१०४	१४०	४१	३	१३४
७	३००	१०१	१९	११	७	७८१
८	७४४	१२३	१९	१५	४	४४१
९	३०६	१४	१११	१४	१	४१६
१०	११५	१८	५८१	१०१	१	७४१
११	७६	१३	५६	६१	३	३४१
१२	१९१	३८	१११	४१	७	३८७
१३	४०	४७	२१०	११	४	२१९
१४	७८१	१५८	१२१	१५	१	१९१
१५	३११	१९७	१०१	१४	३	१७७
१६	४१९	८८१	१९१	७	८	२७७१
१७	१३०	१४९	३१०	१९१	१३	१९०
१८	४०१	८८७	३८१	१०	३	४१९१
जम्मा	३९१८	२९३७	३३३४	७०१२	७१	१४४७४
प्रतिशत	३८.०	१५.०	११.१	१.३	०.०	१००.०

स्रोत : स्थलगत तथ्यांक अध्ययन, २०२१

प्रस्तुत नगरपालिकामा सबैभन्दा धेरैजना ५१४०४ परिवार महीना रु. ५,००० भन्दा माथि ३० प्रतिशत परिवारको संख्या १९१८ रहेको छ भने ३८ प्रतिशत, रु. ५,००१ देखि रु. १०,००० सम्मका परिवारको मासिक

कर्जा ग्रामीणको संख्या २,११७ रहयाँत २५.७ प्रतिशत, रु. ५०,००१ देखि रु. २०,००० सम्म कर्जा लिनेको संख्या ३,२३१ अर्थात ४१.२ प्रतिशत, रु. २०,००१ देखि रु. ५०,००० सम्म कर्जा लिनेको संख्या २,०४१ अर्थात २.२ प्रतिशत, रु. ५०,००० भन्दा बढी कर्जा लिनेको संख्या ७९ अर्थात ०.७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। उक्त तथ्याङ्कबाट विश्लेषण गर्दा रु. ५०,००० वा सो भन्दा कम रहनमा नै व्यक्तिक पुजीका लागि सूक्ष्म वित्तीयसंस्थाको ५७.७ प्रतिशत हिस्सा पनि यसबाटसेवा आवश्यकता सामिलकरणको जीवन्तसंस्था स्थूल सानोनेपे आवश्यकता आवश्यकता जनमें व्यापारमा, आवास सुधारमा, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी आदिमा स्थूल लगानी पहुँच रहेको स्पष्ट हुन्छ। यसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

४.३.८ सूक्ष्म सदृश वित्तीयसंस्थाको विवरण

नगरपालिकाभरमा रहेका सूक्ष्म ५१,४०७ वित्तीयसंस्थाहरूमध्ये विभिन्न विशेष संख्या, सहकारी वा अन्य एकाई मार्फत विभिन्न आर्थिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने वा सदस्य सहकारमा सामाजी गर्ने भएर जिने वित्तीयसंस्थाहरूको संख्या ३७८१ अर्थात ४०.७१ प्रतिशत र भएर गरिने वित्तीयसंस्थाहरूको संख्या ३१०१ अर्थात ४९.१५ प्रतिशत रहेका छन्। भएर लिनुपर्ने उद्देश्यसंस्थाले आवश्यकता आवश्यकता परिपूर्ति गर्न भएर जिनेको संख्या सामाजी वा उत्पादनमूलक व्यवसाय गर्न भएर जिनेको संख्यालगा बढी भएको अनुभाग सहितै यसलाई तालिकामा देखिन्छ। भएकाको उपयोग उत्पादनमूलक उपयोग सहकारम एवं पूँजी निर्माणसंग सम्बन्धित गर्नुपर्दछ।

तालिका नं २३ : सूक्ष्म सदृश वित्तीयसंस्थाको विवरण

क्र.सं.	सूक्ष्म सदृश वित्तीय	सूक्ष्म वित्तीय वित्तीय	उपलब्ध वित्तीय	जम्मा वित्तीय वित्तीय
१	२४६	६०३	०	६४९
२	४५१	१२०	१	६००
३	१४१	६०९	०	८१०
४	२०४	३१०	०	८१४
५	१७५	२३६	०	३९१

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१	१८७	१८७	०	३३४
२	१९४	१९८	०	४०९
३	२४०	२४४	०	४८४
४	२७९	२८४	०	५९८
५	३०५	३१४	०	६०९
६	३४८	३५४	०	७४९
७	३७९	३९१	०	८४१
८	४८४	४८८	१	९८४
९	४९८	५०	०	१०८
१०	५४९	५४४	०	१०९
११	५७९	५९८	०	११७
१२	६०८	६१४	०	१२०
१३	६४९	६५१	०	१२९०
१४	६७८	६८१	०	१३५०
१५	७१८	७२३	०	१४२९
१६	७५९	७५९	१	१५००
[illegible]	६७४९	६७७८	१६	१३४७४
[illegible]	६०.७६	५९.९८	०.९१	१००.००

[illegible]

नगरपालिकाका श्रम विभिन्नकको प्रयोजन हेर्दा कर्मचेत्रमा बढी छन् कम्पनी/संस्था संलिप्त क्रियाकला यसि श्रम लिने परिवारको संख्या २,२३२ जसरि ३८.९० प्रतिशत, दोस्रोमा घरायसी उपभोग तर्फ श्रम लिनेको संख्या १४१५ जसरि २४.४४ प्रतिशत, तेस्रोमा कृषि व्यवसायको लागि श्रम लिने परिवारको संख्या १३०१ जसरि २२.६४ प्रतिशत, चौथोमा अन्योही प्रयोजनको लागि श्रम लिने परिवारको संख्या ७०६२ जसरि २८.५७ प्रतिशत रहेका छन्। व्यापार व्यवसाय लिया र उत्पादन उद्योग तर्फ गरि अन्य अपरिभाषित श्रम लिएको देखिन्छ। जसमध्ये ४१.०४ प्रतिशतले व्यापार व्यवसायको लागि, ११.७६ प्रतिशतले सेवित्र दुरुस्त लिने तथा रेमिटेन्स कामको लिएम श्रम लिएको देखिन्छ। तथ्याङ्कले क्रियाशिला तर्फ दैनिक जीवन निर्वाह र मुलधारा गाइनधुप नगरीय आवश्यकता पूर्ती तर्फ अन्ने मकान निर्माण तथा मरामती तर्फ ठूलो अङ्कियामा श्रम लिएको तथ्य स्पष्ट हुन्छ। नगरीलका अर्थाधुप आवश्यकता पूरा गर्ने दार्शनिक दायित्वको बुझे संघीय योजनालिपक तथ्यांशात्मक अभिव्यानले लिया, स्वास्थ्य, खानपान तथा आवश्यकताकवार्ड भौतिक अभिव्यानले तथा आर्थिक गतिवेजेको वस्तुर्थना आर्थिक तथा संघीय सरकारले नगरीलका दी व्यवस्थाकवार्ड सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ। तथ्याङ्क विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

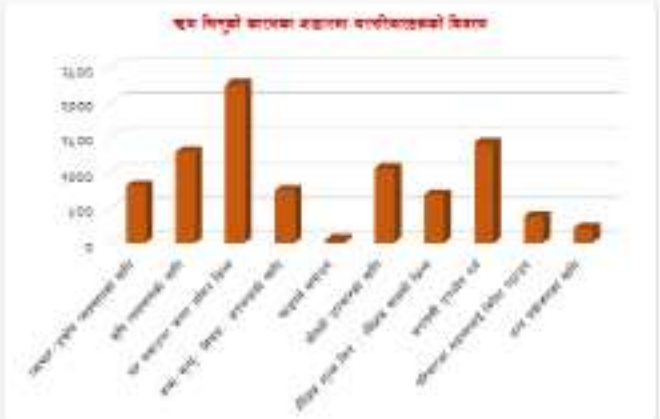

४.१.७ श्रमको खोजमा आधारित परिवारको विवरण

नगरपालिकाका श्रम लिएका कुल नगरीकाहरुमध्ये कर्मचेत्रमा हेरे १,९१५ जसरि ३८.४१ प्रतिशत परिवारले देशभित्र श्रम लिएको, २०६१ जसरि ३१.७७ प्रतिशतले अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाबाट श्रम लिएको २,१५७ नगरीकाहरुले अन्य विविध संस्थाबाट श्रम लिएको देखाइ छ। नगरपालिकाका अधिकांश परिवारले एकभन्दा बढी पेशाबाट श्रम लिएको देखिन्छ। कर्मचेत्रमा हेरे नगरीकाहरुले देश तथा विविध संस्थाबाट श्रम लिएको उदाहरणे के भनेर गर्दा भने नगरीलकहरुको बेह तथा दुवा विविध संस्थाले पर्याप्त बढी रहेको छ। परिवारले कम्पनी संस्थाको तथा विविध संस्थाकवाट श्रम लिने प्रवृत्ति दिनानली भन्दा बढी रहेको देखिन्छ। श्रम राष्ट्र बेहुने क्रमि आर्थिक सम्पन्न रहेको नगरपालिकाका एक बेह छाड्ना छोएन गरेको निर्देशनले बेहुकम्पना आर्थिक कर्मचेत्रमाराको पर्याप्त पुष्टिमुने भनेकाहरुं भनेकाहरुं भनेकाहरुं। तथ्याङ्क पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं २६ : ऋण लिइरहे व्यक्तिको आयस्रोतमा आधारित विवरण

क्र.सं.	व्यवसाय	किसान	ज्यालादारी	अन्य स्थायी आय	अन्य स्रोत	जम्मा संख्या
१	४६	१०९	१४६	१	३	२६६
२	१	८९	१८	४४	४	१८१
३	३१	१८१	१४	७	०	१४१
४	८८	१९०	५८	११	०	१८८
५	१६	१०५	३०	४१	१	१७१
६	३४	१९	७८	१३	४	१९४
७	७०	७७	४४	१४	१	१९४
८	४८	८०	२४	४८	०	१७०
९	३६	१४	१८	१२	०	७४१
१०	५८	१४१	८०	१०६	१	४०५
११	७०	३३	३६	७१	०	१४१
१२	८१	१३	१५	१०	०	१८३
१३	१११	७१	४४	१४	०	२११
१४	७४	१५५	८६	६४	८	३४१
१५	७०	१११	१३८	१११	४	३८३
१६	१८८	५३	३६०	५८	०	७४६
१७	३४१	३६	१४६	३	०	४१३
१८	१६६	१८६	६४४	१८०	६	८८६
जम्मा	१४१३	१२१८	१०१६	१६३१	३०	६१८१
प्रतिशत	१८.१९	१८.२१	१६.६०	१८.१८	०.४९	१०० ००

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण आधारित, २०८०

४.३.११ जडित छाना सम्बन्धीको विवरण

तालिका ४.२८ : जडित छाना सम्बन्धीको विवरण

वडा	पीसीसीए / एसबीसीए जडित			कुल जडित सोलार संख्या
	जडित सोलार संख्या	जडित पीडित सोलार संख्या	जडित एसबीएस	
१	१२	१२००	०	१२००
२	७	१२१०	०	१२००
३	१०१	१७०१	०	१८१०
४	७	१२१	०	१२१०
५	१२	१२००	०	१२१२
६	४४	१२१४	०	१२१०
७	१२१	१२१०	०	१२८०
८	४१	१८०८	०	१८३०
९	१०१	१८१९	०	१८१०
१०	१४१	१२१९	०	१८०१
११	६४	१२१२	०	१४१०
१२	१०१	१८०१	०	१४०१
१३	१२	१२१४	०	१२१२
१४	३१	७०१०	०	४१८१
१५	१४४	४१२०	०	४२०४
१६	१०१	४१२८	०	४२००
१७	१२४	४४१८	१	४१२१
१८	८०१	४४०१	०	४१०१
जम्मा	२०८४	४४०१	१	४०५१०
प्रतिशत	८.०४	९४.५८	०.०१	१००.००

स्रोत : स्थानीय तहसँग प्राप्त तथ्याङ्क, २०७१

गण्डाकीप्रदेशसभा १० सदस्यता सदस्यता जुम्ल ४०८१० जनासहित कोपबहालिक १ अनौपचारिक तालिम विद्युतो छ/छैन भन्ने प्रश्नमा २,७०१ जनाले ८ ०१ प्रतिशतले तालिम लिएको र ४४,७०१ जनाले ९४.५८ प्रतिशतले ले तालिम लिएको बताएका छन्। यसलाई तलका बक्स नं. ५८ मा सदस्यता प्रति ३८१ र बक्स नं. ९ मा सदस्यता जम्म ४४ जनाले तालिम लिएको देखिन्छ। यसको विस्तृत विवरण तालिका नं ७० मा उपलब्ध गराइएको छ।

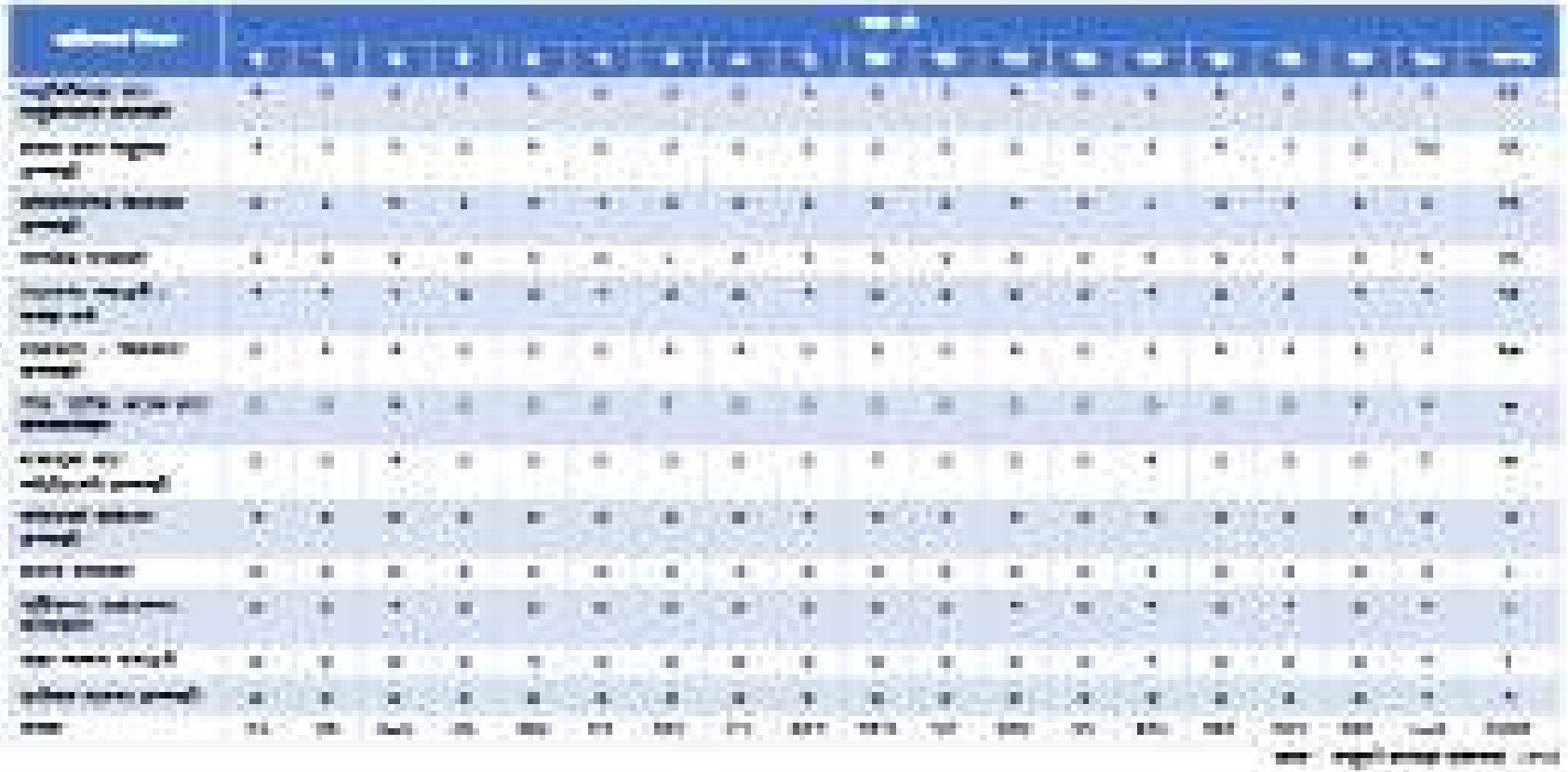

विशेष सीप तथा दक्षता वृद्धिकरणमा सबैभन्दा बढी शिक्षण शिक्षकहरू सम्बन्धी तालिम कार्यक्रम तर्फको संख्या ३५१ जना रहेका छन् भने दोस्रोमा दोहोरो अपाङ्गता र विद्युतसँ सम्बन्धी सीप कार्यक्रम तर्फको संख्या २५४ जना रहेको छ। तेस्रोमा सहायी प्रयोग सम्बन्धी सीप कार्यक्रम तर्फको संख्या २२६ जना रहेका छन्। यी कार्यक्रम सिकाइ, बुझाइ, सूचि, व्यवहारात्मक, मनोवैज्ञानिक, मोटो शरीर सम्बन्धी, बुद्धत्वसम्बन्धी, सम्बन्धित विकास सम्बन्धी, क्षेत्रका तथा नेपालीभाषा सम्बन्धी सामाजिकसम्बन्धी, सामाजिक मूल्यका तथा क्षमतासिर्जनात्मक सम्बन्धि विकासका तर्फ २ अपाङ्गी संख्या गणना रहेको छ। सम्बन्धमा हेर्दा जुनेलीमि एकाजको सीप का एकाना हुनु आवश्यक रहेको कारण यसै गणनासहितको सम्बन्धित सम्बन्धमा आवश्यक तर्फ छलफल विशेष सिकाइक तथा विकासकेन्द्रसम्बन्धमा प्रशिक्षित व्यक्तिहरूलाई (उदाहरणका लिइए तथा कार्यक्रम कार्यको एक जनालाई अलग्ने डाक्टर, कुशिक्षित, मेडिसिन, विभिन्नता विशेषकक्षाको संख्या बनाएका नयुन रहेकाछन्। यस जनशक्तिको मानसता उच्च हुने हुनाले विकास निर्माणमा सहजीन पुऱ्याउन आई उक्त जनशक्तिको क्षमतावर्द्धन गुरुआवश्यक हुन्छ। उक्त एकाजको जनशक्तिले दिने विकासका अन्यत्र सुविधा छैनाछ। नगरपालिकाका रहेका सबैजा वा सर्वसाधारण जनसंख्याले नगरपालिकाबाटै दिने विकासका पूर्ण एकाज उपलब्ध रहेकाछन्। साथै मानव सम्बद्धन विकासकार्य उच्च प्राथमिकताका साथ्नुपर्ने रहेकाछन्।

४.१.१३ खाद्यान्न सुरक्षा तथा आपूर्तिको अवस्था

मोबिल्स क्रस अनालीस पैदावारको सविधाबाटी द्वारा २१ वा क्षेत्रा सम्बन्धी क्रमशी व्यवस्था रहेकाछी छ। मोबी क्षेत्राको उपक्षेत्रा ९ वा 'प्रत्येक नगरपालिकार्ले खाद्यवस्तुको अन्यत्रमा जीवन मोबिल्सका तर्फ अवस्थाबाट खुलेका हुने क्रम हुनेछ' उल्लेख रहेकाछी छ भने उपक्षेत्रा २ वा 'प्रत्येक नगरपालिकार्ले आपूर्त अनोखिम खाद्य सम्बन्धुवाको क्रम हुनेछ' भनी उल्लेख छ। यसरी नगरपालिकाले जीवनको उपयुक्त आधारको लागत रहेको खाद्यान्नको सुरक्षा र आपूर्तिको अवस्था यति संवेदनशील हुनुपर्ने रहेकाछन्।

४.१.१४ आवास तथा निर्माणको अवस्था

यूने यति नगरपालिका आर्थिकवर्षमा सबैभन्द हुनेका यहीं आवास भन्दा निर्माण बढी हुनु अनिवार्य छ। आवास भन्दा निर्माणको आवश्यक हुनी हुँदा उसको व्यवहार गाउँ सुदि भई आर्थिक रूपमा यति उपयुक्त मदत पर्दछ। नगरपालिका भित्र उत्पादन हुने उपभक्तकक्षार्ड पर्दछन् यी आर्थिक लगाव उत्पादन हुने उपभक्ता आवश्यकताभन्दा भई निर्माण सहयोगमा सहयोग नगरपालिकाको आर्थिक क्षेत्रिकास वृद्धि हुन सक्छ।

४.१.१५ वैदेशिक रोजगारमा लाग्नेहरूको विवरण

तालिका ४.१६ : वैदेशिक रोजगारमा लाग्नेहरूको विवरण

वडा	एशियाली राष्ट्र	अफ्रिकाका/ अष्ट्रेलियाका	यूरोपेली राष्ट्र	उत्तर अमेरिकी राष्ट्र	दक्षिण अमेरिकी राष्ट्र	अज्ञिकरण राष्ट्र	अन्य राष्ट्र	जम्मा
१	१८१	०	१	१	०	०	४३	१९९
२	०	०	०	०	०	०	६२	६२
३	७१	१	१	१	१	१	४	७४
४	६७	०	०	१	०	०	११	९०
५	८	०	१	१	०	०	१	१८
६	४१	०	०	१	०	०	१	४१
७	१९	१	१	०	०	०	१	२०१
८	११	०	०	०	०	०	१	१४
९	७५	०	०	०	०	०	१४	९९

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१०	९०	०	०	०	०	०	१०	८०
१५	९१	०	१	०	०	१	४	१६
१२	७५	०	०	०	०	०	२	१२
१६	५४	०	०	१	०	०	१	५०
१८	१७५	०	०	०	०	०	१२	१८८
२५	२००	०	१	२	०	०	२०	२१५
२१	२८८	०	२	०	०	०	१०	२७०
१४	९०	०	०	०	०	०	१४	१०४
१८	२०१	०	०	०	०	०	१०	२४१
[illegible]	१४८०	२	४२	५	१	१	११०	१७८५
[illegible]	८४.४	०.१	२.३	०.४	०.१	०.१	६.४	१००.०

गणनाधिकारीका लक्षित जम्मा १०९१ जनगणित जनसंख्यामध्ये १०८० जना वैदेशिक रोजगारको लागि विभिन्न मुलुकमा गएको सम्पर्कमा रहेछन्। अवस्थाको अवैधता हेर्दा प्रतिमाणी राष्ट्र गएकाको संख्या ९९१ अर्थात ९२.२२ प्रतिशत रहेको छ। दुईवटी राष्ट्र गएको ४९ जना १.९० प्रतिशत रहेको छ। त्यस्तै तीनवटी राष्ट्र गएकाको संख्या १४ अर्थात १.११ प्रतिशत रहेको छ। अन्यैमध्य/मुलुकभन्दा गएको संख्या ११ अर्थात १ प्रतिशत रहेको छ भने अहिलेसम्म राष्ट्र गएको संख्या २ अर्थात ०.१९ प्रतिशत रहेको छ।

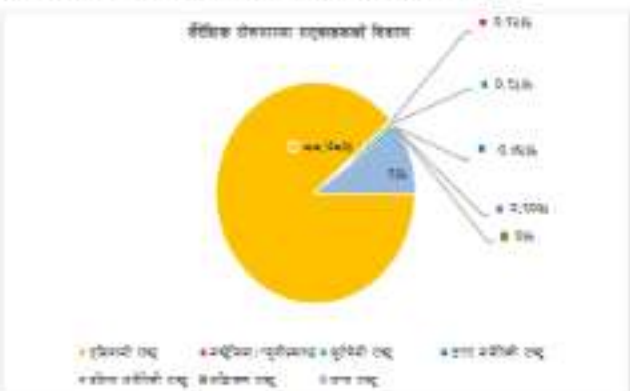

४.१.१ मुलुकगत जनसंख्याको विवरण

प्रतिक्रियाको क्रममा अहिलेसम्म विश्वव्यापी अहिलेसम्म वैदेशिकमन्त्रीय प्रतिक्रिया दिएको छ। नेपालको अर्थतन्त्र प्रभावित भइरहेको हुँदा अहिले अहिलेसम्म वैदेशिकमन्त्रीय प्रतिक्रिया दिएको हुँदै स्वाभाविक अनुमानलाई नहिलाई सम्बन्ध वैदेशिक रोजगार व्यवसाय अन्य सेवा क्षेत्रमा आर्थिकक्रमको पहुँच वृद्धि हुँदा रोक सहित क्षेत्रमा बाधापूर्ण आर्थिक क्षेत्रमा निर्माण गर्ने योगदानी खुल गएको पाईन्छ। अर्थतन्त्र अभिव्यक्तियोगी स्वाभिमानपूर्ण

जानुपर्ने कारणको रूपमा आकस्मिक अवस्थालाई लिनेछन् । यसले क्षेत्रमा गतिशीलको व्यवस्थापनदेखि व्यापारमा सहिष्णुतासम्म एक उपयुक्त सामाजिक तथा राजनीतिक मुद्दालाईसमेत हेरिने गरेको छ।

तालिका ४.१० : भू-आवरणको वर्गीकरण विवरण

वर्ग	कृषि तुलनीय		कृषि-बाह्य क्षेत्र		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	२४१	४६.८	७६	१४.८	५१९
२	२७५	९५.१	२८	८.९	३००
३	८२१	९९.१	५	०.९	८२८
४	५९४	९९.८	१	०.८	५९५
५	४४१	१००.०	०	०.०	४४१
६	२१९	९४.८	६	९.८	२२४
७	३८९	९९.४	२	०.६	३८९
८	४००	९२.८	१७	८.८	४१७
९	२९४	९९.६	२	०.४	२९६
१०	७८०	९८.४	११	१.६	७९१
११	३११	९९.८	११	३.८	३२५
१२	४८८	९९.४	२	०.६	४८७
१३	२९७	९९.६	२	०.७	२९९
१४	९७०	९७.४	१३	२.६	९९३
१५	४९८	९९.०	५	१.०	५०३
१६	१७८.९	९८.८	१८	९.२	१८००
१७	९७९	९८.९	१२	९.१	९९०
१८	९९९	९९.६	१००	०.९	१०००
जम्मा	१७०६	९४.०	९०२	५.०	१८४००

स्रोत: आधारित तथ्यांक अनुसार, २०८१

गणनाधिकारमा खेला खुला परिवार मध्ये २७०६ जनाले ९.६० प्रतिशत परिवारको आफ्नै खुसि खेती छ भने ९६३ जनाले ५.० प्रतिशत परिवारको खुसि विक्रेय खेती रहनुहुन्छ। यहा अनुसार यहा ९ वा सर्वेक्षणमा ढाँचे जनाले ७०० ७.९७ खुसि विक्रेय परिवार खेती रेखिएका। जनाको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

४.२ कृषि

मात्र उच्चतम विकास क्षेत्रीय योजना कोर्डोनेक राष्ट्रहरूको विकासको सेरोफेरमा कृषि मै खेती प्रतिशतमले रेखाउँछ। मुलोद, अमेरिका तथा दक्षिणपूर्वी एसियाका राष्ट्रहरूको सम्पन्नताको आधारमा सबैत कृषि क्षमिनका माध्यमिन बढ्ने गर्दछ। यसमें कृषि कार्यहरूका अन्य विकासक्रम स्पष्ट खेती र कृषिमा व्यापक उत्पादकत्व खेती हाको रेखामा विकासका अन्य सहयात्रीको ढाँचा जानकारीका पर्याप्त छाताभन्न, व्यवसायिक सरकारीका आधे समय कृषि उपयोगकर्ता आत्मनिर्भर डभी स्थिति सबैत कृषि तर्फ कृषि क्षेत्रमा सहयोग मै तर्फुर्ण प्रक्रिये अभिवार्य आवश्यकता खेती छ। उच्च प्रविधिक विकास अनुसन्धानी आवश्यी पुरानो सबैत हाको निर्माणसुद्धी व्यापकताका खेती प्रथाको लिखित दक्षिणतु एक दक्षताको विकासमा मै छ। यसमें स्थानीय

कायालयले संभवता सेटी व्यावसायिक र वैज्ञानिक सूचिका यानि व्यवस्थापन सम्पूर्ण सूचि पुर्वाधारकलाई विकास गर्नाले सूचि उत्पादन र विज्ञानमा आजीवन उपयुक्त कायालयका रहेको छ।

४.२.१ क्षेत्रीयोय अभिलखों विवरण

नेपाल भू-उपयोग र भूमिसुधार कार्यालयबाट निर्धारणी रहेका छन्। वैज्ञानिक र व्यावसायिक हुनुपो भू-उपयोग गर्नुपो सूचि सेवना पूर्वो मात्रा व्यवहोर्नु पर्नेसो अवस्था छ। क्षेत्रो व्यापीय तहका उपयुक्त सम्पूर्ण क्षेत्रीयोय अभिलखो वैज्ञानिक र व्यावसायिक हुनुपो अनुउपोग कुन व्यवहोरो छन्। क्षेत्रीयोय अभिलखो उपयुक्तता मापनो पूर्व अनुउपोग गर्नुपो एकाएर्थ अवोल बनेको हुँदै जाने र अर्थोतर्थ सूचि उत्पादनका लागी नयाँ आधार उपुर्ण अवस्था भूतला भइरहेको छ।

अभिल क्षेत्रीयोय भए यस हुँदैन तथापना विधिहरुको सुचिका अभिलर्थ हुनेसो हुनपर्दछ। क्षेत्रीयोय अभिलखा क्षेत्रीयतो यानि पूर्व अनुउपोग यानि तथापना विधिहरुको सुचिका पुनरावृत्तु अभिलर्थ हुन्छ। तथर्थ व्यापीय तहहरुमे आवश्यो होनका रहेको क्षेत्रीयोय अभिलखो उपयर्थ विवरण तथार यानि तथापनामे विधिहरु पुनेसो र गइरोको अभिलखो अवैध नहो हमाइ हुनपर्दछ। उक्त परिमाण विधिहरु गइरोको अभिलखा पुरा हो अर्को उक्तागे विधिहरु पुनरावृत्त उपाधिकता कोसिस गर्नु आवश्यक हुन्छ।

तालिका ४.१ : क्षेत्रीयोय अभिलखो विवरण

क्रम	कोरा भइको वा परिमाण गर्न बाँकेका	कोरा परिमाण गर्न बाँकेका	जम्मा जग्गाको क्षेत्रफल (हे)	
	संख्या	संख्या	जम्मा क्षेत्रफल	प्रतिशतमा कोरा बाँकेका
१	३७१	३१६	१६५.१३	०.११
२	७९	२८	१७०.८९	१.४२
३	१२०	१११	४१६.१३	१.७६
४	४११	४४०	२७६.१०	०.१५
५	१११	५१	१६१.११	१.८७
६	२४०	४६०	१४१.८७	०.२१
७	४१०	४८७	१७४.८१	०.५४
८	४७	११.४	१७० ४०	०.५५
९	४७०	३४१	१११.७७	०.१४
१०	१५५	७४	५११.३१	०.११
११	२१२	२४०	१५०.१०	०.८२
१२	७७१	१८१	१८१.७७	०.८४
१३	३२१	३११	३७१.०१	०.७५
१४	१४६	१.११	१५११.५५	१.०७
१५	१५५	१०५	१४४.३१	०.११
१६	१११८	११८४	१८१.७१	०.७०
१७	११९	२४०	५४१.००	०.७१
१७	१२४१	१११९	१७८.३४	०.५१
जम्मा	१८१५	७४४१	७४४१.११	०.१०

स्रोत: जग्गाको तथ्याङ्क अनुसार, २०७

यस गाउँपालिकामा आफ्नै व्यक्तिगत कृषियोग्य जमिन भएका कुल घरधुरीको १,२३८ मध्ये ८,४१५ घरपरिवारहरूको जमिन औसियारीको तर्फ दर्ताका भएको छ। कुल हिस्सेमा ८,७४१.६४ हेक्टर कुल आउँछ। यी घरधुरहरू मध्यमध्ये जग्गाधनीहरूले नै आफ्नो जमिनको वर्षभरिको व्यवस्थापन का आधुनिक प्रविधिमा आधार बनाएर उत्पादनमा गरिने अवलम्बन तोपिएको छ। यद्यपुनुसार विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

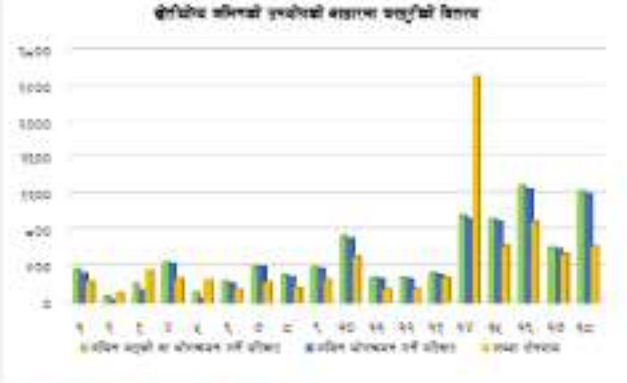

४.२.६ कृषिजन्य उत्पादनहरूको विवरण

(क) खाद्यान्न बाली

आलापाल कृषि उत्पादनमा मुख्य अन्न वार्षिकक्रम धान, गहुँ मकै आदि हुन्। धानमै रोपाइ आधारित सोझी माल, मुसुरो, बाली लैनाइ आदि उत्पादन हुने गर्दछ। पैदावार आधारमा सोनी, धनाम, बिरा, राजी, मसुरो उत्पादन तालिका अनै तरकारी फैली आलु, तरकी फोसा, बिन्नी, मटुल, बिरौंसा, राजी, धनाम, धान, जाडवी, बिन्नी, मसुरा, मटुका, बेसार मालामा उन्मुक्त खाद तथा पानी आली हुन् र बिन्नको उत्पादनमा पनि बढी छ। मासमूलका आँप, बिबि अदहर, खड अदहर, अन्या, सेरा, आदिको उत्पादन हुन्छ। गाउपालिकाका सर्वेक्षणमा मुख्ये रोपेका खाद्यान्न, दलहन र तरकारी आली बालबाटै गरेको छ अनै पुरुषप्रधान रूपमे आली रोपेका परिवारमुख आली खाद्यबाटै गरेको छ।

तालिका ४.१२ : उन्मुख कृषि आली सम्बन्धी विवरण

खाद्यान्न आली	फलफूल आली	मसला आली	तिलहनआली
धानै धान, धानै मकै, गहुँ	केरा	हलिया, अदुवा	सोनी, आलस
तरकारी आली	फलफूल	दलहनआली	अन्य
आलु, तोरी, बोडा, टमाटर, बाकी, सोझी, बिन्नी, पोलेा, झुसिनी, बिरौंसा, सुर्तिङ	आँप, अम्बार, बिबि अदहर, अंगुर	मुसुरो, मटुका, बेसार, धनाम, धान	मकुवाबाट, पाम्प खेती

स्रोत : गाउँ कार्यपालिकाको अनुमान २०८१

(ख) सिर्जना जानी

- गणतन्त्रात्मिकताका उत्पादन गरिने उपयुक्त सिर्जनी मार्सीहरूका नाम्बर, साहु, जो, उखु, चुकुन्दो, चाय, ताजा, मकैबाल, तोरी, तिल, सोया, सुन्तला जात, सबै तरकारी, आलु आदि हुन्।

(ग) बर्ष जानी

- गणतन्त्रात्मिकताका उपयुक्त सबै मार्सीहरूका झार, सबै, सोया, बन्दा, गाजरादि, तरकारीहरू आदि हुन्।

४.२.३ कृषि उत्पादनमा आधृत जनशक्तिको विवरण

आर्थिक सर्वेक्षणको तथ्यांकमा होस् वा अर्थतन्त्रको जनशक्ति, क्षेत्रीयतालाई सम्बन्धित कृषि जनशक्तिको संख्या ७,९५० अर्थात् ९९ प्रतिशत र अर्थोपार्जन जनशक्तिको संख्या २२२ अर्थात् ४ प्रतिशत रहेको छ। उत्पादनमुखी कार्यक्रमका लक्षी क्षेत्रीयतालाई सम्बन्धित २,९०० जनशक्तिमध्यक्ष संख्या रा. ९९ मा २ जना ५० जनशक्तिमध्यक्ष संख्या रा. २ मा रहेका छन्। विश्लेषण गरता क्षेत्रीयतालाई सम्बन्धित जनशक्तिको संख्या सम्बन्धमा जना कृषि तह्नो देखिन्छ। उत्पादनको सम्बन्धमा कृषिमा जनशक्तिमध्यक्ष मात्रामा पशुपालन र अन्य सेवा र रोजगारीका अवसरहरू सीमित कृषि हुन् हुन्। कृषिको प्रशासकीयतामा मार्सीन की पुरुष शिक्षकको प्रशासकीयतामा उन्नत महिलाहरू। तथ्यांकअनुसार विभिन्न विवरण माथिको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं ३१ : कृषि उत्पादनमा आधृत जनशक्तिको विवरण

जिल्ला	कृषिमा आधृत व्यक्तिको संख्या		कृषिमा आधृत नभएको संख्या		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१७९	१९.३	११	३.४	३२०
२	३१	७.१	२८	४३.१	७१
३	१६४	४६.९	४१	१४.१	१०६
४	४२४	१९.७	१०	२.३	४४४
५	९९	४९.०	११	११.०	१११
६	२०८	१२.४	३०	७.१	२२८
७	३४९	१४.१	१३	३.८	३९१
८	२४१	१३.८	११	४.२	२८४
९	३४१	१३.९	१५	४.४	३५६
१०	८७१	१९.४	२१	३.१	९२८
११	१४४	१९.३	१०	६.६	१५०
१२	२३१	१४.३	१४	५.९	२४६
१३	१६४	१९.१	१	०.४	१६९
१४	८०२	१७.६	२१	३.८	८४४
१५	८४०	१४.१	१६	३.१	८५८
१६	२२०८	१८.४	२१	२.३	२२३
१७	५९१	१४.१	१९	३.१	६४४
१८	१०१८	१९.८	१३	२.१	१०१९
जम्मा	७९५०	९९.०	२२२	४.०	८१२२

स्रोत: आधारी तथ्यांक अनुसार, २०८०

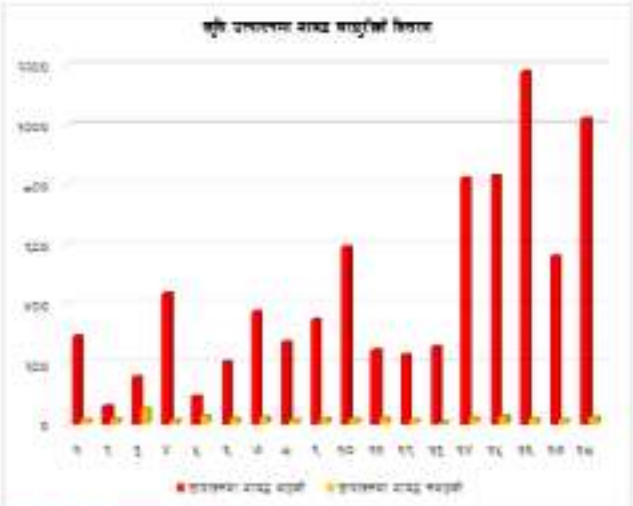

४.३.४ कृषि पर्यटन क्षेत्रको विकास

नेपालमा कोरोनाभिर विदेशीहरूको आगमनमा उल्लेखनीय कमी आएको छ। यसले गर्दा पर्यटन व्यवसायमा निर्भर रहेका धेरै व्यक्तिहरू बेरोजगार भएका छन्। यस्तो अवस्थामा कृषि पर्यटनले गाउँमा रोजगारी सिर्जना गर्न ठूलो भूमिका खेल्न सक्छ। कृषि पर्यटनले गाउँमा रहेका कृषि उत्पादन, कृषि प्रविधि, कृषि संस्कृति, कृषि परम्परा, कृषि वातावरण, कृषि जीवनशैली, कृषि सम्पदा, कृषि प्राकृतिक स्रोत साधन, कृषि पर्यावरण, कृषि पर्यटकीय स्थल, कृषि पर्यटकीय गतिविधि, कृषि पर्यटकीय सेवा सुविधा, कृषि पर्यटकीय पूर्वाधार, कृषि पर्यटकीय मार्ग, कृषि पर्यटकीय सम्पदा, कृषि पर्यटकीय सम्भावना, कृषि पर्यटकीय समस्या, कृषि पर्यटकीय समाधान, कृषि पर्यटकीय प्रवर्द्धन, कृषि पर्यटकीय व्यवस्थापन, कृषि पर्यटकीय प्रवर्द्धन, कृषि पर्यटकीय विकास

तर्फत दोस्रो आयमा किसान पर्दा भएनै, आयकरी, व्यापारुप, व्यवसाय, गोठी व्यवसाय, सिंचाइ, सुधारका, अनुदानका सूचि प्रकाशनको सूचि तर्फ सबैले उपलब्ध जानकारीका टिप्पिएका। साथ गाउपालिकाका सूचि तर्फत दोस्रो अवस्था देखाउनेगिसको तेस्रो छ।

तालिका न २४ : सूचि तर्फत दोस्रो विवरण

क्र. सं.	प्रकाशित सेवाको नाम	ठेगाना	प्रकाशको अवस्था
१	ग्राम सहु आयु	वडा नं. १	सोहुवाली सोमवारी
२	सोमपुर	वडा नं. २	सोमपुर
३	ग्राम सहु	वडा नं. ११ अमिया	व्यवसायिक/व्यवसायिक
४	ग्राम	वडा नं. ९, धनैनी वडा नं. ११ अमिया	
५	ग्राम सहु समुदा	९, धनैनपुर, सोकवार, विवाकेरा, बढौलिया	माग
६	पाकारी तर्फत अनु	वडा नं. ११ कुमरा	
७	डाक्टिका कलाकक्ष कुमरा	वडा नं. ११	माग
८	सूचि	वडा नं. ११ सबै	
९	ग्राम सहुर्ग	वडा नं११ सहुर्ग	
१०	आयु	वडा नं. १५ तमोरा	
११	सहु	वडा नं. १५ सिमपुरा	
१२	ग्राम	१८ धनैवनपुर	
१३	आयु	१४. बसगार्ड	
१४	पाके	१४. डाक्टपुरा	

स्रोत: गाउ कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८०

सम्बन्धित वडाका किसानको संघसंस्थाका पर्फत सेवाकेन्द्रका डाक्टरान वडाहरु गाउपालिकाको कार्यालय अवस्था प्रमा सहयुक्त प्रकाशनुपर्ने टिप्पिएछ।

४.२.४ सूचिका खाले भनका अनिल खोप भवन तर्फ प्रकाशिकाको विवरण

गाउपालिकाका सूचि प्रकोपसको अनिल भएका का सूचि प्रकोपसको अनिल शोपकथन तर्फ घरीकाको संख्या मध्ये आमनी जाता आठौंसे भवन गोरखे ४,२६४ प्रकाशित, अरुको जाता आठुसे भवन गोरखे १,६२७ प्रकाशित र आमनी जाता अरुवार्ड भवन तर्फ दिएको ६८८ प्रकाशित रहेको छ। यसै सूचि प्रकोपसको अनिल हुने घरिवारसे सूचि छर्न गोरखे द्वैतमा धर्ने सूचि प्रकोपसको अनिल भइने घरिवारसे पनि अरुको अनिलमा छैनी तर्फ गोरखे छन्। कुनत यस सम्बन्धले सूचि प्रकोपसको अनिलको पूर्णतमा सहुपर्दछ भर्ने विषे प्रकाशनसँग जानमा प्रयोग भएको छ कि द्वैत धर्ने सुनाउने इङ्गित गर्दछ। यसैको खुरा वास्तविक सूचि अर्थमा भंडार घरिवारसे अनिलको भनी अनुमोदन तर्फ जाउनुपर्दछ धर्ने तेस्रो सूचि योग अनिलवार्ड अनिलको स्वाउनुभार डार्थीवारी पाउने अनुमोदन गर्नुपर्दछ। यसे सूचिकोग अनिलको अनुमोदनका खाले विभिन्नितुत्व योजना अनार्ड कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ, र अवको सुनिश्चितता कायम गरिनुपर्दछ।

तालिका ४.६ : कृषि पेशा अपनाने परिवार, कृषक परिवार र उनीहरूले सञ्चालन गरेको जमिनको विवरण

जम्मा	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	३१९	२.९	१४१	८.९	६९	१०.१	६८९	१.१
१	४४	०	६	०	३३	५.८	८१	०
२	१७९	१.३	२७	२.२	७९	१८.८	२७०	२.२
४	४७७	८.९	३३	३.१	९	१.८	४४९	४.८
६	५२	०	७	०	१३	९०.९	१७१	१.३
९	१८२	२.८	३४	३.२	२३	४.९	२४७	२.९
७	९२८	६.७	४४	४.९	९३	९.२	२९७	४.८
८	२८९	३.९	३१	२.४	१४	२.४	३१८	३.३
९	३७१	४.८	६१	६.४	११	६.९	४७२	४.३
१०	८४४	७.३	१४७	१९.२	४६	८.७	७३८	८.१
११	७१८	३.९	९१	४.१	३१	५.९	३३१	३.१
१२	१७९	१.८	१७	१.९	१०	१.९	२१९	१.८
१४	४८१	५०.८	१४७	१९.१	४४	८.८	१७६	१२.४
१८	८७७	९१.३	१८	१.४	१८	४.८	१९६	१७.७
१९	१४१७	१८.१	१३१	१.७	२८	५.३	१४१८	१३.१
१४	६१९	७.९	८९	६.३	९९	१.८	२१९	१.७
१८	१२९	१२.८	२७६	१७.९	४२	८२	४२४९	३३.३
जम्मा	७७१४	१००.०	१८२४	१००.०	५४६	१००.०	१३१६	१००.०

स्रोत : स्थानीय तहसँग सम्बन्धित २०८१

४.२.६ कृषिमा उपयोग भएको जग्गा जमिनको क्षेत्रफलको आधारमा विवरण

गाउपालिकामा रहेको कृषियोग्य जमिनको आवरेखार अनुसार जम्मा ३३८२ परिवार मध्ये ३१९ परिवार कृषि पेशामा संलग्न रहेको पाइयो । यसरी कृषि पेशामा संलग्न परिवारको संख्या ९.४१ प्रतिशत रहेको छ । कृषि पेशामा संलग्न परिवारमध्ये ४ रोपनी भन्दा कम जमिन भएका परिवारको संख्या ३.१ प्रतिशत, ४ रोपनी देखि १ बिघा जमिन भएका परिवारको संख्या १२.४ प्रतिशत, १ बिघा देखि २ बिघा जमिन भएका परिवारको संख्या २२.४ प्रतिशत, २ बिघा देखि ३ बिघा जमिन भएका परिवारको संख्या १९.१ प्रतिशत, ३ बिघा देखि ४ बिघा जमिन भएका परिवारको संख्या १२.९ प्रतिशत, ४ बिघा देखि ५ बिघा जमिन भएका परिवारको संख्या ८.८ प्रतिशत, ५ बिघा भन्दा माथि जमिन भएका परिवारको संख्या ११.१ प्रतिशत रहेको छ । यसबाट गाउपालिकाको धेरै प्रतिशत परिवार साना किसान रहेको देखिन्छ । यसैले, यहाँको परिवारको आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्नका लागि कृषि पेशामा संलग्न परिवारलाई कृषिउपजको लागि आवश्यक र वैज्ञानिक कृषि प्रणालीअनुसार खेती गर्न जमिन नपुग्ने र व्यवसायिक किसानहरूको कृषिमा मात्र आय र जन खोपेनुपर्ने अवस्था रहेको देखिन्छ । नेपालको संविधान, भाग ३, धारा ३५ (७) अनुसार "अनुपस्थित भू-स्वामित्वयुक्त किसानबाहेक सबै नागरिकको बसोबासको लागि आवास र आधारभूत कृषि गर्न राज्यले कृषि तथा भूमिसुधार नीतिअनुसार कानुन बमोजिम एकदेखि पाँच बिघासम्म जग्गा प्राप्त गर्ने अधिकार" सुनिश्चित गरेको छ । यसरी आवश्यक कृषियोग्य जमिनको सुनिश्चितता कायम गर्न आवश्यक किसान परिचयपत्र ।

तालिका ४.१६ : भूमिका प्रकारका साथ्रो जग्गा जमिनको हैसियतको अनुपातमा विवरण

जात	जग्गा जग्गाको क्षेत्रफल (हे)						
	०.०१ - ०.२ हे	०.२ - १ हे	१ - २ हे	२ - ५ हे	५ - १० हे	१० हे भन्दा माथि	जम्मा
१	३१६	११	८१	१६	२	०	३८२
२	१८	८	१६	१०	१	०	५३
३	७७	१२	३८	३१	१२	२	१७७
४	३०१	७८	४२	२८	१	१	४४९
५	४१	१०	३८	१०	६	८	१३३
६	१४६	२८	५०	६	२	०	२०२
७	४७	०१	४०	१०	१	१	११०
८	१०१	०१	१२	१०	३	०	७८
९	३१०	११०	४१	११	५	०	४७०
१०	४४६	१४६	१७६	४१	१	०	७८८
११	११४	१८	३०	६	१	१	२१९
१२	१०८	००	४१	१०	४	२	२३१
१४	४७०	२१०	१४८	१२०	०२	४८	९७८
१५	८७१	१४१	१४१	४४	३	३	६३३
१६	३७८	८१०	३७६	४०	७	१	८४६८
१७	३७८	१४८	४१	१०	३	१	५१०
१८	००२	११८	४१	१८	३	१	२३१
जम्मा	४,१५९	२०११	१४०९	४४९	१७०	११	९,४१९
प्रतिशत	४५.३१	२२.४४	१५.६४	५.१८	१.९१	०.१४	१००.००

स्रोत: साझेदारी स्थलगत सर्वेक्षण २०८०

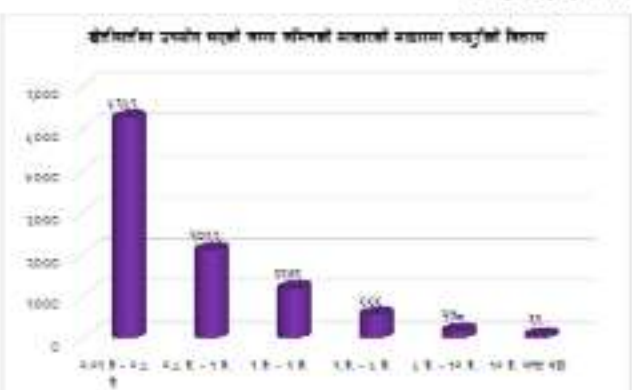

४.३.४ सुत्रे उत्पादनले खान पुगे महिनाको आधारमा जीवनको विवरण

तालिका ४.२४ : सुत्रे उत्पादनले खान पुगे महिनाको आधारमा जीवनको विवरण

स्रोत नं.	० - ३ महिना	४ - ६ महिना	७ - ९ महिना	१० - १२ महिना	१२ महिना	जम्मा
१	१	१८	८	१	२५१	२८८
२	७	१	०	१	४७	६७
३	३	१४	८	१	१२८	१५४
४	१०	१८	११	१२	३३३	३९३
५	१	८	०	०	७०	९१
६	११	२४	२१	४	७६	२०८
७	१३	१२	१२	४	२१७	१७८
८	१	११	१३	१	१३१	१७१
९	१८	१५	७	३	१८७	२१०
१०	२०	१०	१५	२	४८८	५८८
११	२	११	८	४	२२०	२४७
१२	१३	७	४	०	१०१	१२८
१३	१०	१२	१५	३	१०१	१५४
१४	२५	१२	६	३	६४१	८१९
१५	२८	१२	७१	१८	५०१	६१०
१६	१८	१५	१८	१८	१०१	१७८
१७	१४	१४	१०	८	१४१	१९५
१८	४१	४४	३१	११	७८१	९०५
जम्मा	३३१	३७०	२९०	१०१	४२५८	५२५८
प्रतिशत	४.२१	७.१०	५.५१	२.५४	८१.१९	१००

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण, २०८०

उक्त गाउँपालिकामा रहेका उत्पादक मध्ये झण्डै ७१.२८ प्रतिशतकालाई आफ्नै खर्चिने उत्पादनले वर्ष महिना धान्ने भनेकोमा ८१.७१ प्रतिशत देखिन्छ। त्यसैगरी १ महिनासम्म धान्ने पुग्ने भनेकोमा ४.१९ प्रतिशत, ४ देखि ६ महिनासम्म धान्ने पनिमा ७.१७ प्रतिशत, ७ देखि ९ जम्म धान्ने पनिमा ५.८५ प्रतिशत र १०-१२ महिनासम्म धान्ने पुग्ने भनेमा २.५४ प्रतिशत रहेको छ। जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

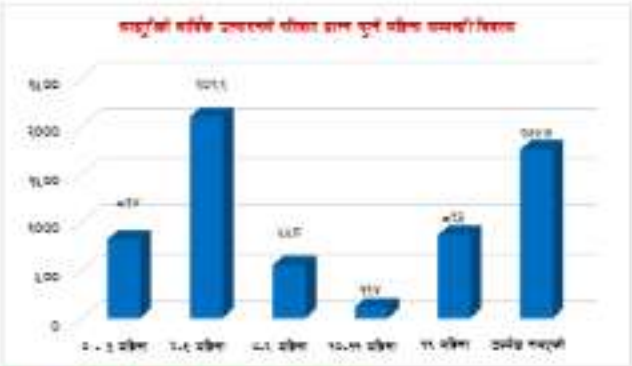

४.३.८ बृद्धिका आधि आमुन्नी पठाउन सर्ने परिवारको विवरण

तालिका ४.३८ बृद्धिका आधि आमुन्नी पठाउन सर्ने परिवारको विवरण

साल	आमुन्नी पठाउन सर्ने परिवार		आमुन्नी पठाउन नसर्ने परिवार		उमेरले नपुगेकाहरु	जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१	९३०	३६.९	१४९	७०.१	०	२५९
२	१	०.३	२७०	९९.७	१	२७०
३	५६	८.६	५८१	९१.४	०	६३७
४	१२१	१७.३	४९६	७१.७	०	६१७
५	५८	४.०	६८७	९६.०	०	७४५
६	९१	१७.१	४४१	८१.८	०	५३४
७	२६६	४१.६	३१९	५०.४	०	६८६
८	१९९	३८.४	३७८	६१.६	०	५२७
९	३७९	४६.८	४४१	५३.२	०	८२०
१०	१९१	१९.४	८४१	८०.६	०	१०४
११	१७७	१४.३	९४४	८५.७	०	१४१
१२	७६	२६.१	२०९	७८.९	१	२८७
१३	१७०	३५.८	३०१	६३.१	०	४७१
१४	५५१	५५.८	४३१	४४.२	०	९८२
१५	४४४	६९.३	११९	१४.७	०	५७४
१६	५७०	३८.८	८५७	६२.२	०	१४७०
१७	७७१	९८.१	७१०	७१.९	१	९९३
१८	७९४	६७.६	४१६	३२.४	१	१२९१
जम्मा	३६४४	३४.६	६९८९	६५.४	४	१०५७३

स्रोत: आमुन्नी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०८०

४.२.१ विधिवत र अविधिवत अभिलेखको विवरण

तालिका ४.२१ विधिवत र अविधिवत अभिलेखको विवरण

वर्ष	विधिवत अभिलेखको प्रतिशत (%)			अविधिवत अभिलेखको प्रतिशत (%)		
	संख्या	जम्मा प्रतिशत	प्रतिशतका दशौं अंकमा	संख्या	जम्मा प्रतिशत	प्रतिशतका दशौं अंकमा
१	३०१	१९.१०	०.१८	३०१	१७१.४९	०.७१
२	७१	४२.०४	०.८९	७१	२०.८३	०.०८
३	१४०	१७०.६१	०.६१	१४०	१९०.८०	१.०९
४	४४९	१११.१९	०.६१	४४९	१८१.६९	०.९६
५	१११	१११.७९	०.१३	१११	१७०.९२	१.१८
६	१४०	७०.३३	०.२४	१४०	७०.९६	०.३०
७	४१०	१७१.७०	०.२४	४१०	१९८.०१	०.३०
८	३००	९४.०९	०.११	३००	१३१.३३	०.४४
९	४००	१७०.१६	०.३९	४००	१७०.४३	०.७६
१०	१६०	१८२.१९	०.२०	१६०	१९१.४९	०.४९
११	१९१	१६.१९	०.०६	३१९	१९९.०९	०.४१
१२	२०९	२९.१९	०.०७	२०९	१९१.६०	०.४९

वर्ष	वित्तीय जगर्दा क्षेत्रफल (हे.)			बहिरीय जगर्दा क्षेत्रफल (हे.)		
	संख्या	जगर्दा क्षेत्रफल	प्रतिनिधित्व गरेका जोखिम	संख्या	जगर्दा क्षेत्रफल	प्रतिनिधित्व गरेका जोखिम
१६	६४९	५१.८०	७.९६	६४९	५६९.४४	७.७०
१७	१७६	१९६६.६४	१.९६	९८६	१७८८.६९	१.४६
१८	१३३	१७८.४९	७.९६	१३३	४०८.७६	७.४६
१९	१९१८	७८९.९९	७.७०	१९१८	१४१.९०	७.८०
२०	४११	११६.०९	७.७०	४११	४१८.९१	७.७०
२१	१२४१	१२८.५९	७.७०	१२४१	७५९.८१	७.६१
जम्मा	६४२६	६७७९.४७	७.६४	६४२६	८२७७.८२	७.९०

स्रोत: मालपोत तथ्याङ्क अभिलेख २०८१

गणतान्त्रिकताका सूचि प्रयोजनको जोखिम मापदण्ड का सूचि प्रयोजनको जोखिम मोलाकनन गर्ने पालिकाको संख्या ९,२२९ रहेकोमा छ। त्यसैगरी जुन २०१९, ३० देखिका विभिन्न जोखिम उपयोग गर्ने परिवार संख्या ९,२२९ रहेकोमा छ जसमा प्रतिनिधित्वार औसत ७.६४ हे. जोखिम हुन आउछ। त्यसैगरी जुन ३२७०.६२ देखिका बाहिरिका जोखिम उपयोग गर्ने परिवार ९,२२९ रहेकोमा छ जसमा प्रतिनिधित्वार औसत ७.९० हे. जोखिम हुन आउछ। जोखिमित जोखिमको रोकथाम स्थाई बढी हुन र विभिन्न जोखिमको सही र पूर्ण सदुपयोग गर्नुका खातामा, डाक्टरी र अन्य सूचिसम्म उपलब्धक आयात गर्नुपर्ने हुन्छ। यसले पालिकालाई बढाउँछ। त्यसैं गणतान्त्रिकताकाई सूचि र खातामा उपलब्धताका लागत बनाउन सके आर्थिक रोकथा उपलेखक सुधार गर्न निर्णय उपयुक्त गर्न सकेन्छ। नजीतार्थ विभिन्न सूचिका नगुरोसी सूचि योग जोखिमका सूचिका उपलब्धन एकदा गर्नुपर्ने देखिन्छ। विभिन्न सूचिका मुल्य गतकी आपसकता छायेर्याप, यायसुख छेती का सूचिका लग विभिन्न का विभिन्न आवश्यकन गर्ने तेस्रोपक्ष उपलब्धन हुने विद्यिकम अवलम्बई जोखिमको मापुयोग गर्न सकिन्छ।

४.२.७ सूचि मानी उपयोगको आधारमा घरधौराको विवरण

तालिका ४.२८ : सूचि मानी उपयोगको आधारमा घरधौराको विवरण

मानी समूह		वडा नं.																			
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	जम्मा
अल्प मानी	उपयोगकर्ता परिवार	१७८८	८२	१८२	१३०	७९	४१६	३७१	१८८	४१४	८४८	४२९	१७८	११८	४२६	४१८	४९२	१९८८	८३	४१४	११४९८
	उपयोगकर्ता व्यक्तिगत	१	२	१	१	२	२	२	२	२	१	१	२	२	१	१	१	१	१	१	२१
	जम्मा	१७८९	८४	१८२	१३१	८१	४१८	३७३	१९०	४१६	८४९	४३०	१८०	११९	४२७	४१९	४९३	१९८९	८४	४१५	११४९८
मध्य मानी	उपयोगकर्ता परिवार	१८८	३	७७	१८१	९८	४४	४७	१९३	१९८	७८४	५१	८१	१८३	११९	११९	२१८	१८८	४८	११८	४४००
	उपयोगकर्ता व्यक्तिगत	१९०	८१	१७७	१८०	७९	१८१	११६	१८१	१८१	७७९	१७३	१९३	१७१	१८१	१८१	१७४	४८	११८	१८०	४४००
	जम्मा	१७८	८४	१८२	१३१	८१	४१८	३७३	१९०	४१६	८४९	४३०	१८०	११९	४२७	४१९	४९३	१९८९	८४	४१५	११४९८
ठूला मानी	उपयोगकर्ता परिवार	१८०	३	७४	१८८	४	७९	११	१८४	१९१	७५१	७१	१९३	१९१	१४१	७४	१७९	८१	१४१	११६	४१६
	उपयोगकर्ता व्यक्तिगत	१८८	८१	१७८	७८	४१	१९१	८१२	१९१	११४	७७	११	१८१	१८८	१९१	१८२	१४४	८१	१४१	११९	४१८

जातीय समूह		वर्ग र																				
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०	जम्मा
तामाङ जाती	जम्मा	१७८१	८४	१८१	१३१	९१	४७६	३७६	३७९	४१९	८४९	४१४	४४१	४४१	४७१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	१८१४
	ग्रामीण क्षेत्रको	४१	१	१८	३७४	१	३५	१८१	१९१	१९२	१९१	४१	११	३४	३५४	१२६	१२६	१२६	१२६	१२६	३४	३७४
	शहरी क्षेत्रको	१९८	३६	१९१	१४४	७७	१४६	१७१	१९६	१९१	३५८	१७१	१७८	१७८	१७८	१७८	१९१	१९१	१९१	१८१	१९१	३७४
	जम्मा	१७८१	८४	१८१	१३१	९१	४७८	३७६	३७९	४१९	८४९	४१४	४४१	४४१	४७१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	१८१४
थकाली जाती	ग्रामीण क्षेत्रको	४	१	३	३७	३	३	८४	३१	१६	१९६	३१	१	१	१९१	३५	३४	४१	३१	१६१	३३	१३१
	शहरी क्षेत्रको	१७१	३५	१९१	३४१	१४	१९६	३५	१९१	३३	१७१	१७६	१३१	१३१	१४३	१९१	३५	४१४	३१	४१४	३१	१९१
	जम्मा	१७८१	८४	१८१	१३१	९१	४७८	३७६	३७९	४१९	८४९	४१४	४४१	४४१	४७१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	१८१४
नेवार, न जाती	ग्रामीण क्षेत्रको	८	१	१	८	१	१	१	१	१	१९	८	८	१	१	१	८	८	१	३	८	७१
	शहरी क्षेत्रको	१७१	३५	१४३	१३१	१९	१३१	३७१	१३३	१९१	३७६	१९१	१३१	१४३	३९१	३९१	१४१	३९१	१३१	३७१	३९१	३७१
	जम्मा	१७८१	८४	१८१	१३१	९१	४७८	३७६	३७९	४१९	८४९	४१४	४४१	४४१	४७१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	४४१	१८१४
अन्य सूचीमा नभएको	ग्रामीण क्षेत्रको	१	८	८	८	८	१	८	१८	१	१	८	८	३	११	१	१	८	१	३	८	१९८
	शहरी क्षेत्रको	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८	८
	जम्मा	१	८	८	८	८	१	८	१८	१	१	८	८	३	११	१	१	८	१	३	८	१९८

स्रोत: तथ्याङ्क तालिका २०८०

यस गाउपालिकाका क्षेत्रीयतालिका संख्यात्मक प्रमुख जातीयताबमुजि ८१८१ घर परिवारमा बसोबासी, २,१०० घर परिवारमा ग्रामक्षेत्रबासी, १,०१३ घर परिवारमा शैक्षिक बासी, १,३०१ घर परिवारमा कृषकबासी, २,३१९ घर परिवारमा श्रमयात्रबासी, ८२, जातीयतामा जातबहुल र बसिमे अन्य बासी पाउनुमे गोका छन्। क्षेत्रमा तथ्याङ्कमी विद्यमेकता गर्दा दाम्यालाल बहुमा अन्य बासी भनी भनाई यसे जातीयताबहुको पाउनुमे गोको रेखिको छ। जातबहुल, शैक्षिक र तामाङी जनता गाउँबासीको क्षेत्री भनी जातीयताबहुक भने उल्लेख कमना अन्य रेखिन्छ। यस तथ्याङ्कमे जनसंख्यालाई विद्यमेकमूलो क्षेत्रीयतामा तामाङ बर्गीकरण सीमित रहेको रेखिन्छ। जनबहुल, तामाङी र अन्य गाउँबासीको वैज्ञानिक र व्यावसायिक क्षेत्रीयताई उहाँ सम्मिलो पूर्ण बहुपक्षीय गरी निर्धारित उद्देश्यलाई लर्न सहयोगमा तामाङ बर्गीकरण गरिन हुने रेखिन्छ। उनका साथै गाउपालिकाको मुख्य वृत्ति किसान पुरुषोंलना निर्धारित गरी मुखा मुखा तथा अन्य मुखसंकटापर्न व्यावसायिक ढंगले अद्यिक व्यक्ता हुने खासका गाउँबासी, जनबहुल तथा तामाङी कार्यमा आकर्षक गरी वृत्ति किसा, विद्यालिकलया सहुलियत, कलाजीवालको व्यवस्था, क्षेत्रिक स्तर, साक्षिम, विद्यालाल तथा मनोवृत्तिको उपयुक्तता जनता विश्वकर्मका आर्थीय बरजामी प्रधान पुग्नाउनु जरुरी छ। वृत्ति बन्धनीय यस विकास तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

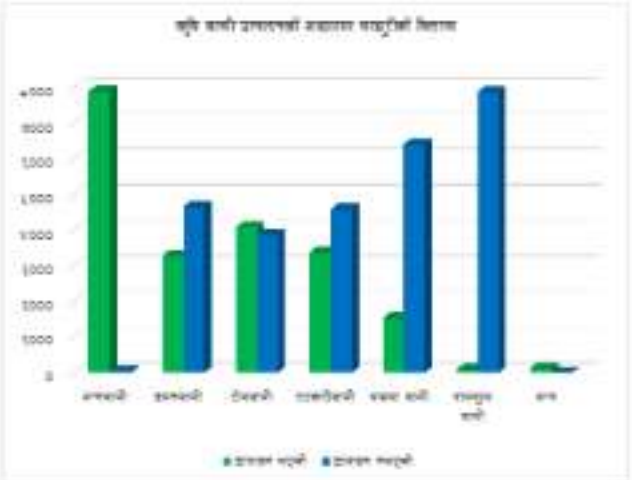
৪০০০
৩০০০
২০০০
১০০০
০

गाउपालिकामा व्यावसायिक खेती तर्फ मुख्य आयआर्जनका माध्यमहरू मध्येका एकमात्र बैंसमेजी मकैमा २,४२० आयआर्जन रहेको छ भने १,३२० आयआर्जनले व्यावसायिक बेसी तर्फ लागेका छन्। यसमा आलस अवैज्ञानिक र परम्परागत कृषि प्रणाली भिरालैमुखी खेती, असमतोलता र व्यावसायिक सोचको न्युनता जस्ता समस्याका रहेका छन्। यसको आलस बलियत अभिभ र स्थल उपियोगको उत्पादन भै हो। त्यसैगरी उत्पादन आयोजे खेतीतर्फ माथे जम्मा ९१२ आयआर्जनले मात्र उत्पादन आयो बेसी तर्फ लागेको छन्। गाउपालिकामा सिंचाइ आयोजे खेती तर्फ जम्मा उत्पादियाकलमध्ये ४२ आयआर्जनले मात्र बेसी तर्फ लागेको पाइन्छ। ऐंसकलकालो बेसी गाउपुरको आलस बलियत परिचालनको उत्पादन कई मात्रामो प्रयोजनका खाति मात्र प्रयोग हुन् वा खेती समेत जमाव हुनाले हो।

गाउपालिकामा सूचिसम्म उत्पादनमध्ये तरकारी आयोजे बेसी सर्वेत सम्भोकलाप्त रेखिदेन। तरकारी आयोजे खेती तर्फ उत्पादियाकलमध्ये ५२४ उत्पियाकलले तरकारीआयो बैंसमे लागेको पाइन्छ। सम्बन्ध सूचिसम्म उत्पादन व्यावसायिक तथाई प्रयासको मात्रामो प्रयोगलको खाति मात्र उत्पादन हुने लागेको रेखिन्छ। त्यसैगरी फलका आयोजे उत्पादन तर्फ धर उत्पियाक मध्ये ५२, लालमुख आयो ६ र अन्य आयो ७८ धर मात्रियाले बेसी तर्फ लागेको पाइयो। मध्येलाल उत्पादियाकले आयो बेसी गाउपुं र सुनो सङ्कलमा रहेका किसानकलले खेती गै गाउपुंलो उन्नुख जातका प्रविधिका कारणले जनो, उत्पादियाकल, विरुविटरण तथा उत्पादनका सोचको खेती प्रणाली हुन सक्छन्। तसर्थ गाउपालिकुन कृषि पूर्वाधारको विकास मार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, सूचिसम्म उत्पादकलको आवश्यकीकरण र उत्पादियाकल, कृषि सूचना तथा सञ्चार, प्रभार र प्राविधिक सहायता सुनिश्चित गरिनुपर्ने, साथसै तथा पशु रोग व्यवस्थापन एवम् विषद् व्यवस्थापन तथा सचेतना जस्ता क्षेत्र आवश्यकतो आयोजनाहरु मार्फत कृषि क्षेत्रको पुनरुत्थान गर्नुपर्ने आवश्यकता छ।

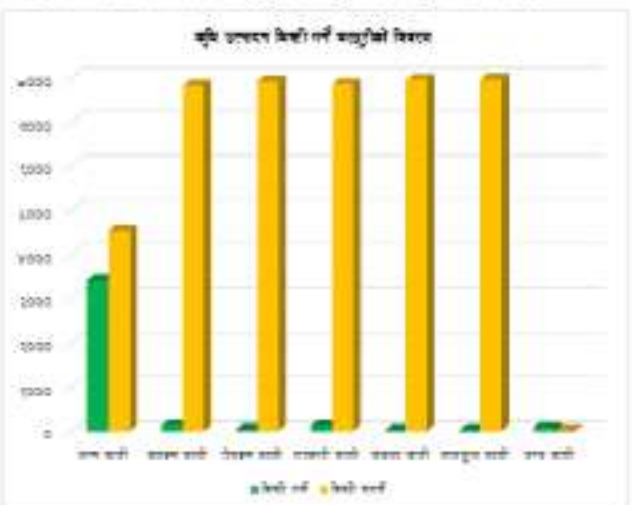

४.२.१२ खानाले बानीका लाग्ने रोग तथा किरा

खुर्सानी कार्यालयमा कर्मचारीले उत्पादन बिक्रीका लागि कार्यालयबाटको उचित सहकार सम्बन्ध आवश्यक छ। किटीबाट आर्थिकलाभिलाई रोग तथा किराबारे जानकारी गर्न हुँदा रोग तथा किराबाट बच्न अपनाउने उपाय जानकारी अवलम्बनमा र रोकथाम गर्न जानकारी प्राविधिक पर्नु आवश्यक छ। कर्मचारीलाई कार्यालयबाट लाग्ने र लाग्न सक्ने रोग तथा किराको सही पहिचान हुन सक्नेछ जरुरी छ। रोग तथा किराको सही पहिचान हुन सके सफल ले व्यवस्थित रोकथाम हुन नई उत्पादनपछाडि सुनिश्चित गर्न सकिन्छ।

तालिका ४.२: खानाले बानीका लाग्ने रोग किराहरू

क्र.सं.	खानी	फलमूल वस्तु भौतिक	फलमूल रोग
१	झार	पातेरो, गमारो, साधुरो, मासपेसका	व्यापार, डाँठेभोले, लोसखुरेले लाग्ने।
२	लसुन	लामो,धुर्रे,साधुरोपा, लोसखुरेका	विरुवा, कालोभोले
३	भन्टे	लामो, लम्बुतरा, धुर्रे लोसखुरेका गहारो लाग्ने।	कालोभोले, दागको प्रकोपमा, डाँठ र जरा कुहिने, छाम्रे लाग्ने।
४	अदुवा	लामो, पेट मोटा, धुर्रे, रातो कमिला, ढुकिना, अदुवाको पुतली	पेटमोटाका, मोटाबाक्ल भोकडाउने रोग डाँठे रोग देखिन
५	खाकसी	भाटको गमारो, साधुरोपा, अगाडको पुतली, टमाटरको खाकसी गमारो, साथ खुरुप्पे औंला खुस्रुपे, रातो धब्बे, धब्बे धब्बे, बिजा, धुर्रे	भोकडाउने रोग, आइपलोरोमा, व्यवसाय, ब्याक्टिरिया अण्ड, ढुकु व्याक्त जरा कुहिने, पातेझरी विरुद्ध
६	बन्दाकोप	भाटको साधुरा, गमारो, जरा खुरुप्पे औंला खुस्रुपे, अगाडको पुतली, डाँठा	ट्याक्लोमोना, पातेरो धुर्रे, डाँठव्यापक, भाँडको पुष्पा धुर्रे, डाँठको विरुद्ध

स्रोत : नेपाल कृषिअनुसन्धान परिषद, २०७१

४.२.१३ तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा

तालिका ४.३ : तरकारी तथा फलफूलमा लाग्ने रोग तथा किरा

क्र.सं.	खानी	फलमूल वस्तु भौतिक	फलमूल रोग
१.	गोलभेडा	दुहावभुसुना, पैंती निला, खाली, छाम्रो गमारो, पातेरो आदि।	ढुकुना- भलैटे, पातेरो आक्रमणले, मन्काइदै आदि।
२.	काउली, बन्दा	ढुकुनाका लागि पोर, डोकाको व्याप्तिपोका, लामो, उकाले लाग्ने आदि।	जरहर रट , लाम रट, व्याप्तिपोका, लाम रट डेम्पिङ अफ आदि।
३.	आलु	पि.डी. एम, लामो, पात खाने लाई आदि।	ढुकुना , पोकडाम डैटे पिर, पाक्ने आदि।
४.	रायो	ढुकुनाका लागि पोर, डोकाको व्याप्तिपोका, लामो, उकाले लाग्ने आदि।	जरहर रट , लाम रट, व्याप्तिपोका, लाम रट डेम्पिङ अफ आदि।
५.	घुस्सा	पातेरो, लामो, ढुङ्ग खुस्रुपे , लोभ बिजा, लाईपर, पोकल ढुङ्ग आदि।	व्यापार, ढुङ्ग रट , दहराम , लोडेपोकेड आदि।
६.	बेसार	रिजोमेटिड्स पुनर, डेम्प , एलिड आदि।	जरा कुहिने , पेलाइट आदि।

स्रोत : नेपाल कृषिअनुसन्धान परिषद, २०७१

४.३ पशु विकास

नगरपालिकामा विदेशबाट लाई, भैंसी, बाख्रा, कुँदुर र अण्डा मुख्य व्यवसायका रूपमा हुन्। यसमध्य नगरपालिकाकार्यक्रमको गतिविधिहरूलाई सुधार भएकोले छ। पशुजन्य उत्पादनमध्य अण्डा, दूध, दही, घिउ

तसेच चालुक्य यांसारखे शूरवीर, कलाप्रेमी आणि बांधकामाची उत्कृष्ट परंपरा असलेले शासक होऊन गेले. या प्रत्येक प्रदेशात, त्यांच्या वैशिष्ट्यपूर्ण शैलीत, दगडी, धातू, लाकूड आणि मातीच्या मूर्तींसाठी उपयोगात येणारे विविध साहित्य वापरले गेले. त्यामुळे त्यांची वेगळी ओळख निर्माण होण्यास मदत झाली.

४.३.१ पद्धतीनुसार वर्गीकरण

तालिका ४.१ : उत्पादनाच्या आधारे मूल्यांकनासाठी विभाग

घटक	उदाहरण	वैशिष्ट्ये	वैशिष्ट्ये	खास	अन्य	टिप्पणी	अन्य
१	११	१५०	१११			१८४	६
२	१३	१२	१८३			२१६	८
३	११	११	१४६	२०	६	११२	८
४	१०	१८०	१३३			१४८१	१६
५	१०	११	३१			१८६	१२
६	२०	२०	२०६	१०		२४२	१२
७	१२	१२४	१८३	१२		१३०	१३
८	३०	१०१	४८८			६८१	७२
९	६१	१३४	१३१		४	२३४	३३१
१०	३१	१७५	८३१	१६	२४	३४०	६४१
११	१६	१३	१०१		६	३१६	१८
१२	११	११	१९४	४		१११०	
१३	१८	१२	३१६			४१८०	
१४	१०८	४१०	१७१६	२४	२३	३१०४	७१५
१५	१११	४१०	१४०६	१७०८	१३	३१०६	३१
१६	१८४	६२२	१६१८	३	१	१८०१	६७१
१७	१२४	३१८	४४८	१		१६४०	६३१
१८	१११	४१४	१२८३	७०	६०	१९१८	१६१
एकूण	१७१६	४४२२	३२०७६	११७१	१६३	३२६१४	१६१६

स्रोत : लेखकाने तयार केलेला तक्ता, २०२१

४.३.२ पद्धतीकरणाचे विविध संग्रहालय आणि संस्थांमधील विभाग

संग्रहालयांमध्ये खूप पद्धतींचे आणि आपल्याकडील संग्रहालयांचे विश्लेषण १९ संग्रहालयांचे विश्लेषण १९ व्यक्तिगणिक १,३३१ वस्तू याप्रमाणे/सोबत सोबतचे वैशिष्ट्ये. त्यामध्ये १६८ संग्रहालयांचे १२,०२७ वस्तू मौजी/सोबत, ७०६ संग्रहालयांचे ३३,९३६ वस्तू आहेत. १९ संग्रहालयांचे २,०१० वस्तू संग्रह/संग्रहित, ६ संग्रहालयांचे १९ वस्तू असल्या जोडलेल्या, ४२० संग्रहालयांचे ७,६३६ वस्तू शोध/संग्रहित ९ ६६ संग्रहालयांचे २,२४४ वस्तू असल्या यांची विस्तृत तपासणी करण्यात आली. असे संग्रहालयांमध्ये पद्धतीची उपलब्ध व्यवस्थापनाचे अभ्यासिलेल्या तसेच व्यक्तिगणिक संग्रहालयांचे संग्रहित असलेल्या संग्रहाची तुलनात्मक व्याख्या व पद्धतीची व्याख्या सुधारकांचे दोषयुक्त तसेच प्रशिक्षित स्वरूप यामध्ये संग्रहालय तसेच संग्रहालयांचे संग्रहित असलेल्या संग्रहाची तुलनात्मक व्याख्या व पद्धतीची विभागाचे उपयोगकर्ते द्वारे खालील तसेच व्यक्तिगणिक अर्थपूर्णतेचा हेतू पुरेपूर करणे गैरसमजांचा प्रकाशकांचा सुधारित सुधारणा. संग्रहालय विभागात विकसित तांत्रिकांचा उपलब्ध तांत्रिकांचे ढ. यामधून उपलब्ध तांत्रिक तसेच अन्य पद्धतीची सुधारणा उच्च संग्रहालयांमध्ये संग्रहित व मौजी/सोबत सुधारणांचा करणे संग्रहालय व याची व्याख्यानी विभागाचे संग्रहालयांचे संग्रहित होते. यामुळे संग्रहालयांचे हेतू संग्रहालय संग्रहाचा व्यक्तिगणिक तसेच उपलब्ध पद्धतीकरणाची पूर्ती परिमाणाचा व्यावसायिक उपयोग व्यक्तिगणिक होते.

निर्वाहमुखी पशुपन्छीजन्यबाहेकको मे त्रिमासमा वैकाउँछ। यसमात्र विस्तृत विवरण तालिकाको तालिकामा उपलब्ध गरिएको छ।

तालिका ४.२ : पशुपन्छीजन्यको जिल्लाका अड्डामा पर उपेक्षाको विवरण (यस ०२ मंसिरसम्म)

क्रम	खाद्य		चौपाई / दोपाई		मासु		अण्डा/दूध		अन्य भौतिक		औषधि/खुराक		अन्य सेवा	
	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या	जिल्लाको संख्या
१	०		१	११	२१	५१	०		०		१	१	०	
२	०		०		०		०		०		१	८०	०	
३	०		१	१	१	६२१०	०		०		१	१	०	
४	०		११	११	३१	३१	०		०		१	१८७०	१	१
५	०		०		४	१	०		०		४	१५	०	
६	०		१	१	१४	३०	१	१०	०		१	१४	०	
७	१	१	१०	१३	२२	६४४१	०		०		०		१	८
८	१	१००१	१०	३०१	५१	१०१	०		०		१	१०	०	
९	४	८३	४	१	३०	८३	०		०		४	१५	५	५४
१०	०		१	४	१५	१५	०		०		१	१४	४	४१
११	०		४	५	४	१	१	१	०		०		०	
१२	१	१	१	१८	८	३०	०		०		४	३४	०	
१३	१	१	४	८	३१	१११	०		०		३	१०	०	
१४	४	१००१	१८	१०१	७१	१०८३	१	१	१	१	१४	११३	३	३१८
१५	५	११	१५	११	८०	४४१	१	१५	०		०	७४४	१	३
१६	१०	१८	१०	३५	१५८	३३०	१	१०००	०		१४	८४	११	१६
१७	१	८१८	८	७८०	११	७८८	०		०		३	३३८	३	१०००
१८	३	८	१०	१०	८३	१४८०	४	३०	१	१	१८	१८१	१	१०५
जम्मा	४१	६३८३	१८८	१७०१	७०५	३३१३	११	४०१०	३	३३	३४०	११२१	३१	४३१४

स्रोत: जनगणना तथ्यांक अनुसार २०८०

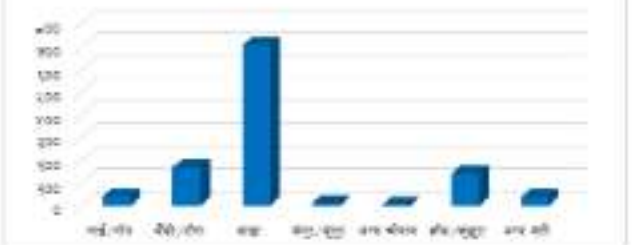

४.३.३ पशुपन्छी तथा वस्तुको उत्पादनको वडागत घरपरिवारको विवरण

गाउपालिकामा पशुपन्छी पाल्ने घरपरिवारसम्बन्धी जम्मा ४७७ घरपरिवारले मात्र दुध उत्पादन गर्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी ३१ घरपरिवारले दुग्धजन्य पदार्थ, ८९ घरपरिवारले अण्डा उत्पादन र ४ जनाले पशुपन्छी तथा मल उत्पादन गर्ने गरेको देखिन्छ। पशुपन्छी पाल्ने घरपरिवारको संख्याको आधारमा हेर्दा पशुपन्छीजन्य पदार्थको उत्पादन गर्नेको संख्या न्यानय देखिन्छ। तथ्याङ्कबाट विश्लेषण गर्दा उत्पादनमुखीभन्दा बस्तुभाउका पशुपन्छीको संख्या बढीका रहेको पाइन्छ। यसले क्षेत्र/भूक्षेत्र तथा बाखाको पशुपन्छीजन्य उत्पादनसम्बन्धी विधि विधानमा गर्न सकस हुने हुँदा उत्पादन कम देखिएको हुनसक्छ। पशुपन्छी व्यवसायसँग उत्पादनमुखी र व्यवसायिक मनग्रहण गराउन सरकार सामाजी संस्थित तथा मल र सरसफाई छैन हुन पाएन्छ। यसतर्फ सम्बन्धित कार्यालयहरुको ध्यान जानु जरुरी छ। यहाँका पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ४.९ : पशुपन्छी तथा वस्तुको उत्पादनको वडागत घरपरिवारको विवरण

वडा	दुध		छ्वाकन्य पदार्थ (घ्यु, नौनी, मखन पर्दछ)		अण्डा		मलजन्य/ग्याँस मल उत्पादन	
	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको	उत्पादन भएको	उत्पादन नभएको
१	३३	७१	२	१०८	२	१०८	०	१०३
२	०	९	०	९	०	९	०	९
३	१	९१	१	४४	१	४४	०	४५
४	१०	११	०	१११	०	१११	०	१११
५	४	११	०	१५	२	१३	०	१५
६	१२	७८	०	९१	१	९०	०	९१
७	३७	१११	०	१४२	०	१४२	०	१४२
८	४९	१२३	२	१८७	१	१९०	१	१८८
९	३८	१८९	३	१३४	११	१२९	०	१३४
१०	४४	१८९	१	१२८	३	१२९	०	१२९
११	३०	११४	०	१३४	३	१३४	०	१३४
१२	१९	३४	०	७८	३	७९	०	७८
१३	१५	८६	१	१०९	०	११०	०	१००
१४	७९	१७८	५	३४९	१४	३४०	०	३४४
१५	११८	३३१	१	४४९	१	४५८	०	४४४
१६	११८	१०२	५	३३४	९	३४४	०	३२०
१७	३३	१३८	३	१४९	२	१४९	०	१४८
१८	१०१	३२१	३	१८९	१२	१८१	३	१९१
जम्मा	४४४	३४९	३२	३१७०	८९	३८१७	४	३१३९

स्रोत: वस्तुगत तथ्याङ्क अनुसार, २०८०

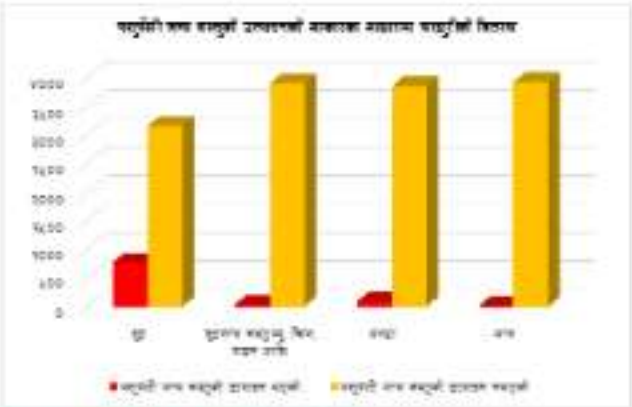

४.३.४ व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन प्रविधिको विकास

गैरआवास बाढिकांश क्षेत्रमा निर्वाहमुखी उत्पादनबाट व्यवसायिक क्षेत्रमा तर्फ उन्मुख भिरालमा छ । कृषि प्रवर्धनबाट्कर्म्मलिन, दीर्घकालमुखी र वैज्ञानिक प्रणालन प्रवाहर्ने संगठित र संस्थागत ढङ्गले विकास गर्नु जरुरी छ । साथ रैथाने विशेषण व्यापकताका व्यावसायिक कृषि तर्फ्रक्ष तर्फ बढ्ने संगठित र संस्थागत किसानले क्षेत्रीयतारी तर्फ अभ्यासको सुरुवात भएको छ । प्रमरी वैज्ञानिक किसानले तर्फ तर्फ गरी कृषि व्यवसाय व्यवस्थापन तर्फ राम्रपूर्वक विद्वले अनुसरण र प्राविधिकका सहयोग प्रदान तर्फ उत्साह छ । प्रमरी कृषि प्रवर्धनबाट्कर्म्मलिन र प्रवासनीय प्रणालन मदत पुर्‍याईछ ।

तालिका ४.४ : व्यवसायिकरूपमा सञ्चालित व्यवसायिक कृषि तथा पशु फार्महरूको विवरण

क्र. सं.	फार्म	ठेगाना
१	हिमाल तरकारी खेती फार्म	वडा: वडा नं.१
२	आप्पा माई मंगुर फार्म	भोटमाची, वडा नं. २
३	आप्पा माई माछा फार्म	भोटमाची, वडा नं. ३
४	वैदेश भैंसी फार्म	आपर्साटोल, वडा नं. ३
५	सिमुडुवा भैंसी फार्म	आपर्साटोल, वडा नं. ३
६	सिउचना भैंसी फार्म	भोटमाची, वडा नं. १
७	खुर्सानी फार्म	गोलेपुर, पुनर्वास वडा नं. ४
८	सोयाबीन उत्पादन	प्रसौरीटोल, वडा नं. ६
९	राजन डाक्टर माई, भैंसी फार्म	पैदावार, वडा नं. ७
१०	विश्वनाथ प्रसाद साई, भैंसी फार्म	पैदावार, वडा नं. ७
११	कमला प्रसाद साई, भैंसी फार्म	पैदावार, वडा नं. ७

क्र. सं.	नाम	ठेगाना
१२	आशा आचार्य पार्वती मैत्री सदस्य	सुकुमोक, वडा नं. ७
१३	सोहन शंकरजन (आयु-अंकित-मनका सदस्य)	दुलैनी, वडा नं. ७
१४	सकारात्मक सोचैनी कुसुमा सदस्य	दुलैनी, वडा नं. ७
१५	रमजन मैत्री सदस्य	दुलैनी, वडा नं. ७
१६	सकारात्मक मैत्रीसदस्य सदस्य	दुलैनी, वडा नं. ७
१७	दुलन राजेश मैत्री सदस्य	५७, सदस्यकला
१८	दुलनसंकल्प मनका सदस्य	५७, सदस्यकला
१९	रामानन्द पार्वती मैत्री सदस्य (रामानन्द अहिरा)	अहिरा, वडा नं. ११
२०	मदन पार्वती मैत्री सदस्य	रामानन्द, वडा नं. ११
२१	अहिरामती पार्वती मैत्री सदस्य	अहिरा, वडा नं. ११
२२	अहिरा मनका सदस्य	अहिरा, वडा नं. ११
२३	सानी सहिनसदस्य कुसुमे सदस्य	सदस्यसिकला, वडा नं. ११
२४	मनकुमारसदस्य	वडा नं. ११ अमलोड
२५	हरिश सदस्य	वडाध्यक्ष, ११ दुलासवस
२६	मैत्री सदस्य	वडा नं. ११ दुलासवस
२७	N.P Supreme पार्वती मैत्री सदस्य	वडा नं. १५, सिमसर
२८	सुकुमा पार्वती मैत्री सदस्य	वडा नं. १५ सिमसर
२९	सिमसुती पार्वती मैत्री सदस्य	वडा नं. १५, सिमसर
३०	सेमेला र हरिसेमा पार्वती मैत्री सदस्य	वडा नं. १५, सिमसर
३१	सिमसर सदस्यसदस्य सेमल	वडा नं. १५, सिमसर
३२	कुमारी कुसुमा सदस्य सेमल	वडा नं. १५, सिमसर
३३	सोमा पार्वती मैत्री सदस्य	वडा नं. १५, सिमसर
३४	सुमेला पार्वती मैत्री सदस्य	वडा नं. १५, सिमसर
३५	सदस्या पार्वती मैत्रीसदस्य	वडा नं. १५, सिमसर
३६	कुसुमा सदस्य (दिक्का)	१८, द्रामसदस्य
३७	सदस्य कुसुमा सदस्य	१८, द्रामसदस्य
३८	सोमा सुमन (सेमसे)	१८, द्रामसदस्य
३९	द्रामसदस्य सदस्य (सदस्य)	१८, पोखिसदस्य
४०	पार्वतीसदस्य (सुमन सदस्य)	१८, पोखिसदस्य
४१	सदस्यसदस्य (सोमल सदस्यसदस्य)	१८, अमलोड

४.३.४ कृषि तथा खाद्यान्न उत्पादन विज्ञान

उत्पादनका कृषिको व्यावसायिकरण तथा वातावरणीयकरण गर्न आवश्यक विभिन्न कृषि सम्बन्धक व्यवस्थापित हुन् । यसमा कृषि उत्पादनसम्बन्धी अवधारणा तर्नुपर्ने साथै कृषि उत्पादनमा देखिने फेरबदल सुविधाजनक लिई व्यवसायीकरणसम्बन्धी उपायहरू उपाय गरिनेछ । सुधार सम्बन्धी विज्ञानमार्फत कृषि क्षेत्रमा देखिने समस्याहरूको समाधान र कृषि विज्ञानसम्बन्धी अवधारणाको जानकारी गराउनुपर्ने साथै आजभोलि विश्वकर्मा के कस्ता कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइरहेका छन् भन्ने बुझ्नसम्बन्धी बहस गराउँदै र यसले कृषि उद्योग क्षेत्र मेलमिलापमा कृषि क्षेत्रको सुधार गरी अतिरिक्त विज्ञानमा टेवा पुग्छ ।

४.३.५ पशुपन्छीमा लाग्ने रोग तथा किरा

कृषकहरूको मुख्य आम्दानीको स्रोतसँगै जोडिएको रहेको पशुपन्छीहरूको उत्पादन तथा व्यवसायीकरणको उन्मुख रहेकाछन्। यस क्षेत्रमा देखिने पशु रोगहरूमा देखिन, क्षेत्रीय, विभिन्नार, खतरनाक जिवाणु, भ्याग्रुते, खोपरे, गाग्ले, घाटे, दुनेपेटे, एकलपन् सम्बन्धी र गुच्चा पर्दछन्। व्यवसायिकताको रूप अङ्गालगरिए पोल्ट्रिफार्म सञ्चालनमा देखिने समस्या तथा समाधानका उपायहरू सम्बन्धी छलफल गराउँदै रोगको नियन्त्रण तथा रोकथाम सम्बन्धी विषयवस्तुमा छलफल गराइनेछ । यसका अतिरिक्त पशुपन्छीमा लाग्ने विभिन्न प्रकारका परजीवी किराहरू जस्तै: जुकाहरू, चिचिरे, उपलाहरू, किर्नी, जुम्रा, पिस्सु, लामखुट्टे, झिंगा, घिउसाहरू, भुसुना, बाघमाछी, बाघमाछी, भुसुना

व्यापारबाट लिईएका परीक्षणमा उपलब्धताका आधार तर्क सहयोग पुगे हुँदा यसले बजार उपलब्धिको विकास तर्फ सहयोग पुगेछ।

४.४.२ विकास केन्द्र, बस्ताल केन्द्र तथा डेरीक्षेत्रको विकास

यूरि उत्पादन यूरि तर्फ जरुरी छ त्यहि ने उत्पादित व्यावसायिकको यूरीक बस्ताल तर्फ जरुरी हुन्छ। उचित दूधरी बस्तुपालन तर्फ यूरि उपलब्ध गर्नेको पोषक तत्वबाई जानेन राख्न सकेन बदल पुगेछ। बस्तुपाल वैज्ञानिक गर्दुन एकातर्फ उत्पादित उपलब्धी गुणस्तर कायमोर हुने र पशु हुर्सेसमेत हुन जान्छ तथार यूरि उपलब्धी वैज्ञानिक तवरमो बस्तुपाल तर्फ प्रौद्योगिकमा सकेन प्रवाहका उपलब्धताका लाइ प्रवार भुक्त बस्तुपालका दक्ष सकेगेन पुगेछ। उसका लागि आवश्यकताका आधारमा विभिन्न प्रकार विकास केन्द्र, बस्तुपाल केन्द्र र डेरीक्षेत्र व्यापना तर्फ आवश्यक छ।

४.४.३ यूरि केन्द्र तथा परीक्षणशिक्षको विकास

विभिन्न कम्पनका आयोजना हुने यूरि मेला तथा यूरि उत्पादनशिक्षको एकातर्फ यूरि व्यवसायिकरणतर्फ सहायक सकेगेन पुगेछ्नुपर्छ। यसै अवसरमो किसानस्तरको आम्दानम सकेन यूरि हुन तर्फ यूरि सेवको विकासमा सकेगेन पुगेछ्नुपर्छ। व्यापारि सहकारी सुधार तथा व्यावसायिकको सहकार्यमा उत्पादक वर्ग निर्धारितरुपमा ग्राम एकाधार यूरि मेला तथा उत्पादनशिक्षको आयोजना तर्फ वार्षिक यूरि गतिविधि सम्बन्धी पालेको निर्माण तर्फ उपयुक्त हुनछ।

४.५ पर्यटन विकास

तस्बिर: सुधार

एउटा विशेषज्ञ सांगठनिक कार्यक्षमतो सुरक्षा गरेको कार्यक्षमतो, जनसहभागिता, बस बसमतीय र बस्तुबस्तु तथा कार्यक्षमतिक विशिष्टताको आधार मैत्रीय विकासमा ने एउटा पर्यटकीय राम्रताय व्यावसायिकमा परिचित छ। पर्यटन क्षमो यहि एकातिने उत्पादन गरेको बस्ताल हो। बस्तपन्त तथमोन विकासमे उच्च शिक्षणुक्तबस्तक, बस्तपाल बनेने सम्बन्ध कैमनर्सिक, व्यापार, व्यावसायिक, प्राकृतिक गुफा, विशिष्टतायुक्त बस जंगल सम्बन्धी प्राकृतिक निर्माणक हुन बनेने बस्तिको संस्कृति, साहित तथा रहनसहन बनेका पर्यटनका आकर्षण बनाउन हुन्। यी सम्पूर्ण पर्यटकीय

কমিটিকে দুর্গা মন্দিরের সাথে রাজবাড়ী মার্কেট কমপ্লেক্সের ভাড়াটিয়া এসোসিয়েশন যৌথভাবে দুর্গাবাড়ী রাজবাড়ী কমপ্লেক্স নামে একটি সিনিয়র হয়। প্রথম কর্মবছর শেষে ২০১২ সালে মুখমন্ডলসহ কর্মবছর সংশোধিত মন্দিরের মূলশ, গাড়ীবারান্দা, মূর্তি তথা কমপ্লেক্স সম্পত্তিগুলি স্থানে কমপ্লেক্স প্রকাশ তথা আয়কারীরা এবং বিভাগ ২ বিভাগে গর্ব ২ কর্মবছর পুরোদ্যমকর্মে নিজে বিভাগগুলি কমপ্লেক্সের কমপ্লেক্স কমিটি কর্মবছর কর্মবছর বিবেচনা হয়।

২.২.১ মুক্তা মন্দির পরিচালনা কমিটির কার্যক্রমসমূহ বিবরণ (প্রশাসনিক, পুরোহিতের, ভাবনামূলক, ভক্তমূলক)

কমপ্লেক্স প্রাকৃতিক সৌন্দর্য, দেবতা বৈষ্ণব বিভিন্নতা, প্রকৃতাবীয় প্রকৃতমর্ম ২ আনন্দিক বিভিন্নতা দুর্গা প্রদর্শনের পদ্মাবতিমিলা প্রতিমাসী প্রকাশী পদ্মাবতে দুর্গম বৈদ্য কিলাসমনী তৈরেরা পরিবেশ হয়। মন্দ পদ্মাবতিমিলাদ্বারা বিশেষ কর্মবছরের আয়কারক পদ্ম৩ রানি পাতালী মুক্তা প্রতিমাসী দুর্গা প্রাকৃতিক মন্দিরম দুর্গার প্রদা রাজী মত্ত পরিবার প্রদা দুর্গাকারক আর্থে বিভিন্ন আয়কারীকারকমী কমপ্লেক্স কর্মবছরের আয়কারক হয়। কমপ্লেক্স কর্মবছরের ঐশ্বরকমালী বিভাগ পৌরাহমর্মীকিম রাজী হয়।

तालिका २.१ : प्रमुख पर्यटकीय ऐतिहासिक विवरण

क्र. सं.	नाम	ठेगाना	पहिचान वर्ग
१	सोरहौनाकी मन्दिर	२, मन्दा	ऐतिहासिक
२	शाह कालन	२, उदयी	आधुनिक
३	राधाकृष्ण मन्दिर	२, कार्यालय क्षेत्र	धार्मिक
४	दुर्गा दरबार मन्दिर	२, मठाम क्षेत्र	धार्मिक
५	सोरहौनाई	२, पोखरामाडी	धार्मिक
६	दरबार स्कुल	३, पूर्वेपी	ऐतिहासिक
७	दाम कालकी मन्दिर	३, पूर्वेपी	ऐतिहासिक
८	दरबार मन्दिर	१०, दरबार	ऐतिहासिक
९	कृष्ण मन्दिर	१०, गढ़ा	ऐतिहासिक
१०	शिव मन्दिर	१०, गढ़ा	ऐतिहासिक
११	राम मन्दिर	१०, मध्यनेपा	ऐतिहासिक
१२	शिव मन्दिर	१०, मध्यनेपा	ऐतिहासिक
१३	शिव मन्दिर	१०, बाग्मीपुर	ऐतिहासिक
१४	बाग्मीश्वरा मन्दिर	१०, बाग्मीपुर	ऐतिहासिक
१५	दामकालकी मन्दिर	बड़ा नं. ११, दामेश्वरी	ऐतिहासिक
१६	पुरानोकोटी	बड़ा नं. ११, दामेश्वरी	ऐतिहासिक
१७	शिव मन्दिर (शिव श्यामल शर्मा निवासी)	बड़ा नं. १६ विश्वनगर	ऐतिहासिक

ক্র. নং	নাম	ঠিকানা	পর্যটনের সময়
১৬	পরমেশ্বর	বক্সা পৃ. ২১ বিদ্যানন্দ	ঐতিহাসিক
১৭	সৈয়দী শাহী মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ ভুলকা	ঐতিহাসিক
১৮	সৈয়দী শাহ্ মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ তাহাটিকর	ঐতিহাসিক
১৯	আলী ইশকার বর্ম আলম মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ তাহাটিকর জমাদারী	ঐতিহাসিক
২০	নবাবগঞ্জ মসজিদ	বক্সাপৃ. ২১ তাহাটিকর	ঐতিহাসিক
২১	বর্ম আলম সৈয়দী মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ ভুলকা	ঐতিহাসিক
২২	হরিণা মসজিদ	বক্সা পৃ.১৮ চমকপুর	প্রাকৃতিক
২৩	কদমবাড়ী মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ বুজালী	প্রাকৃতিক
২৪	রাজবাসলী মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ বিশপুর	প্রাকৃতিক
২৫	কাছারিবাড়ী মসজিদ	বক্সা পৃ. ২১ বিশপুর	প্রাকৃতিক
২৬	পাদশাহায়	বক্সা পৃ. ২১ শীলতা	ঐতিহাসিক
২৭	বাবা ঠাকুর শাহ	২৩, রাজুর	ঐতিহাসিক
২৮	সৈয়দী আলম	২৩, তহকৌলী	ঐতিহাসিক
২৯	মিঞা মসজিদ	২৩, তহকৌলী	ঐতিহাসিক
৩০	মিঞা মসজিদ	২৩, ইকদাহি	ঐতিহাসিক
৩১	কাছারী টীলা মসজিদ	২৩, ইকদাহি	ঐতিহাসিক
৩২	কাজলী মসজিদ	২৩, ভুবলিমা	ঐতিহাসিক
৩৩	১ পৃ. সৈয়দী আলম মসজিদ	২৩, ইকদাহি	ঐতিহাসিক
৩৪	বর্মআলম মসজিদ	২৩, জমাদী	ঐতিহাসিক
৩৫	মিঞা মসজিদ	২৩, মাজুয়াদী	ঐতিহাসিক
৩৬	মিঞা মসজিদ	২৩, বিদ্যাকিরা	ঐতিহাসিক
৩৭	মিঞা মসজিদ	২৩, জমাদী	ঐতিহাসিক
৩৮	সৈয়দী শাহ্ মসজিদ	ভুবলিমা	ঐতিহাসিক
৩৯	দুর্গা মসজিদ	২৩, ভুবলিমা	ঐতিহাসিক
৪০	সৈয়িমা সমাধাস্থল	২৩, মহিষকুড়ু	মুসলী সমাধী আয়
৪১	চমকপাড়ী	২৩, চমকপুর	ঐতিহাসিক
৪২	খাঁয়ড়	২৩, রসকিরা	মসজিদ

উৎস: বক্সা জাতীয়উদ্যান জরিপ, ২০১৩

উপর্যুক্ত পর্যটনীয় আকর্ষণগুলো বিশ্লেষণে দেখা যায়যে বক্সা পাহাড়ের সবচেয়ে আকর্ষণীয় স্থান সম্পূর্ণরূপে।

४.३.२ क्याटल, रिसोर्ट, क्लब्स र रेष्टुरेन्टसम्बन्धी विवरण

यसमा यस क्षेत्रमा विकासका लागि भए गरेका सम्भाव्य सम्पूर्ण पूर्वाधारहरूको समुचित विकास गर्नु आवश्यक हुन्छ। नेपालमा पर्यटनको प्रमुख सम्भावना भएतापनि पर्यटन पूर्वाधारको अभावका कारण पर्यटन क्षेत्रको व्यापक विकासमा बाधा पुगेको पाइने छ। पर्यटन पूर्वाधार अन्तर्गत सडक यातायात सुविधा, होटल, लज तथा रेष्टुरेन्ट, पर्यटन पार्वद्, सूचना सेन्टरहरू, उद्यान संरक्षण, सम्भार, सुरक्षा तथा पर्यटकीय गतिविधिहरूलाई नै हुन्। पर्यटनको सम्भावना हेरी यी पूर्वाधारहरूको व्यावसायिकताका साथसाथै समुचित विकास गर्नु पर्यटन विकासका लागि आवश्यक छ।

४.३.३ सार्वजनिक सडक, खाडी पैंजा र चौतारा

खाडी, पौवा, धर्मशाला चौतारा तथा विश्रामकक्षहरूका साथ सांस्कृतिक विरासती हुन्। यी धरोहरहरूले साथै पुरातात्त्विकताई प्रतिनिधित्व गर्दछन्। त्यसैले यी संरक्षणहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र व्यवस्थापनी यसै साथै पुरातात्त्वलाई समेत साथै धरोहरा र संस्कृतिलाई गतिशिल गराउनु पर्दछ। यसै गरेको छायाङ्कन साथै धरोहरहरूमा गतिशिल पर्यटकहरू आकर्षित हुन्छ। विकासका साथसाथै धरोहरहरूमा गतिशिल पर्यटकहरू आकर्षित हुन्छ। विकासका साथसाथै धरोहरहरूमा गतिशिल सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षणका विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ।

यसैले क्षेत्र वा स्थानविशेषमा रहनुपर्ने सार्वजनिक सेवा प्रवाह हुँदै आएको खाडी, वस्तुभाउ विसाउने विसाक, वस्तुभाउ चराउनेथोर, कुवो, पक्का, पौवाहरी, खाडी, पौवा, अन्तर्देशिय आवत, प्राविधिक आवत वा अन्य कुनै सार्वजनिक प्रयोजनको आवत वा आवतीत नै सार्वजनिक सम्पत्तिहरुक हुन। विगतमा सडक यातायातको विस्तार र विकास नहुँदा यी खाडी, पौवा तथा चौतारामा सदुपयोगका विश्रामकक्ष (Rest House) का प्रमाण नेपालमै महत्वपूर्ण आवासी रहना विकसित भएको र साथ यी आवासहरू सार्वजनिक प्रकृत र आधुनिक सन्दर्भमा हुने आर्थिकसामाजिक आवासले सहना रहेका छन् भने सडक यातायातको समुचित विकास भएपछि आजकलमा यी विभाग आवासहरू सहना एकोहा हुँदै आइरहेका छन्। उनका ऐतिहासिक विकास र आवासा तर्फ प्राविध ध्यानी जरुरी हो।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]																				
	[illegible]																				
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					
[illegible]																					

[illegible]

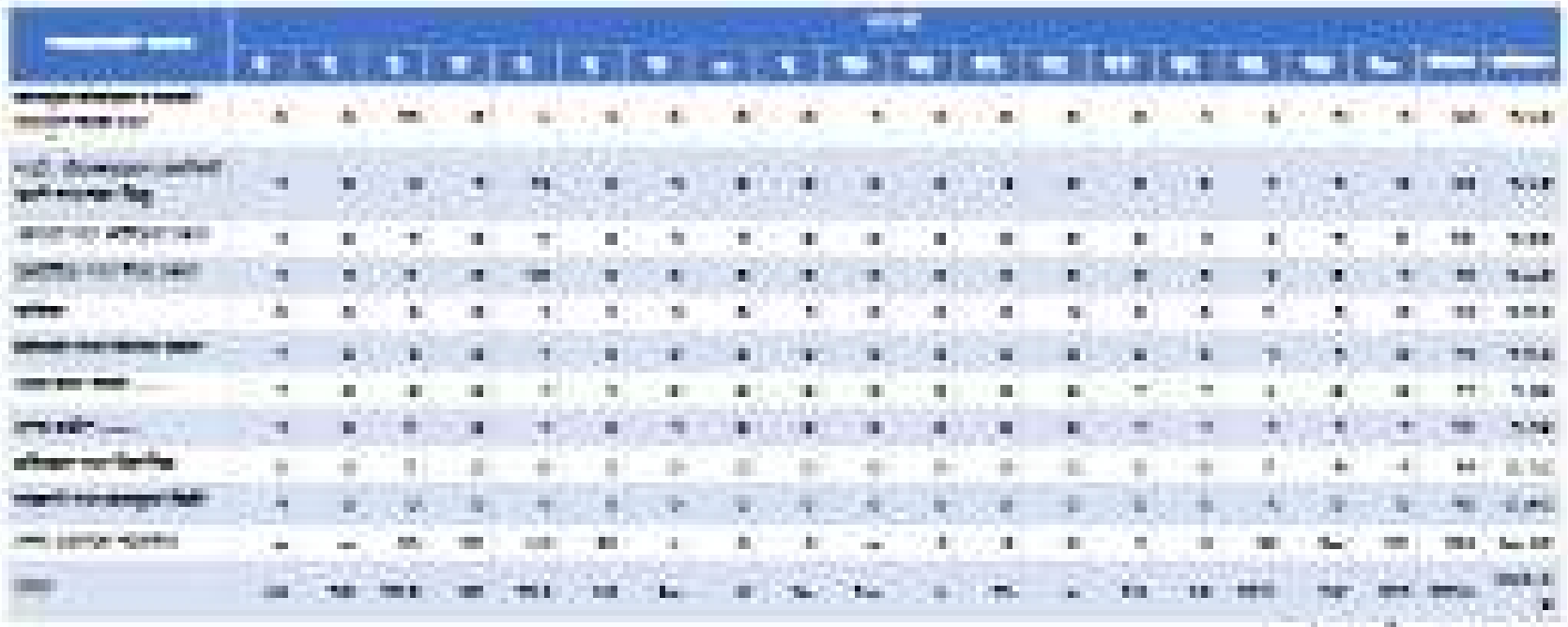

छ) व्यवसायको उत्पादनमा विश्लेषण

गाउपालिकामा व्यवसायरत रहेका व्यवसायमध्ये वस्तुगत किसिमले तर्फ ५६.६ प्रतिशत, सेवातर्फ किसिमले तर्फ २४.७ प्रतिशत, वस्तुगत उत्पादन तर्फ ६४ प्रतिशत र सेवातर्फ ३.२ प्रतिशत र रूपमा २५ प्रतिशत २.६ प्रतिशत रहेका छन् । सम्पादनमा के सम्बद्ध हुन्छ भने व्यवसायमा यस आर्थिक वस्तुहरु सम्बन्ध हुँदा किसिमि व्यवसायमा गाउपालिकामा वस्तुहरुको उत्पादन गर्दछन् किसिमका उत्पादित वा देशका अन्य यातायात उत्पादित वस्तुहरुको विशेषमा यस हुन्छ । गाउपालिकाको वर्तमानसम्मई सबल बनाउन गाउपालिकामा ले उत्पादन हुने खालका वस्तुहरुको उत्पादन तथा त्यसमा वस्तुहरुको निर्यातलाई विशेष जोड दिनुपर्दछ । वस्तुको उत्पादन तर्फ उत्पीन यात ६४ बढा हुनुपर्ने उत्पादनशुद्धी उपयोगका तर्फ व्यवसाय रहेको सम्बद्ध हुन्छ । गाउपालिकाले भित्र उत्पादित सामान बेच्दा व्यापारबाट जम्म हुँदै जान्छ । त्यसका वस्तुहरुको उत्पादन व्यापिन भौत र व्यवसाय व्यवसायित हुनुपर्दछ । सम्बन्धमई सेवा यस प्रकारका वस्तु उत्पादन तर्फ उपयोगकको संख्या व्यवसाय हुनुपरे गाउपालिकाको अर्थतन्त्र सबल हुने सम्भावना रहन्छ । यसको विद्युत विकास सम्भावना उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ४.१० : व्यवसायको उद्यमीको वर्गगत विवरण

वडा नं	पुरुष सेवा		महिला सेवा		पुरुष उत्पादन		उभय		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	४२	७९.१	७	१३.२	१	१.९	२	३.८	५३
२	१८	७८.३	२	८.७	१	४३.०	०	०.०	२३
३	१११	७१.६	२५	१७.४	२	१.२	१२	८.१	१४७
४	७६	९७.१	७	७०.१	१	८.८	२	२.१	९४
५	१७७	७८.२	७६	२५.९	१	.३	०	०.०	१९६
६	४४	७९.३	९	१०.०	१	१०.०	१	१.७	५०
७	११	७९.३	२	१८.८	१	६.२	१	९.९	१८
८	२	८५.७	१	२८.३	०	०.०	०	०.०	७
९	७१	९२.२	२	९१.१	१	१९.७	२	१९.१	१४
१०	१९	७१.२	१	१२.५	१	४.२	१	२.१	२४
११	३	६०.०	०	०.०	१	२०.०	०	०.०	५
१२	१०	६२.५	२	२०.५	०	०.०	०	०.०	१६
१३	२	७८.०	०	०.०	१	२५.०	०	०.०	८
१४	६१	९४.४	१	१४.०	४	६.२	१	१.३	७१
१५	३३	६६.०	०	१९.४	१०	३३.३	०	०.०	५०
१६	८१	८९.२	६१	३१.१	२	२.१	६	३.५	१८२
१७	७१	७२.२	२१	२१.२	०	१.२	०	०.०	९७
१८	८१	७९.०	२८	२४.१	१	१	२	२.८	११२
जम्मा	७८६	७९.२	२४७	२७.४	३२	८.२	३३	३.३	९९६

स्रोत: वस्तुगत तथ्याङ्क सङ्कलन, २०८१

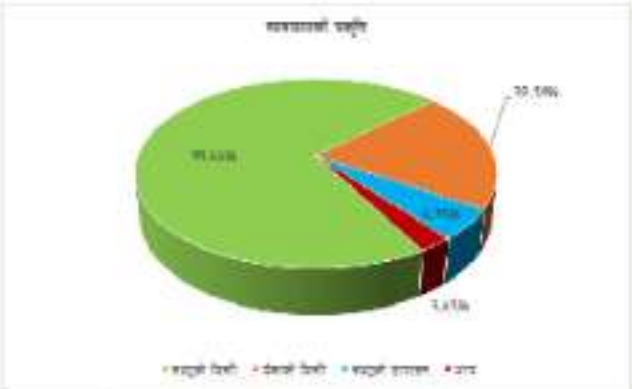

ग) सम्बन्धकर्ता शैक्षिक योग्यताको आधारमा व्यवहारको विवरण

तालिका नं ८ : सम्बन्धकर्ता शैक्षिक योग्यताको आधारमा व्यवहारको विवरण

स्थान	सम्बन्धकर्ता शैक्षिक योग्यता										
	१० भन्दा	१०+२ भन्दा	स्नातक उत्तीर्ण	स्नातक वा PCL वा सो भन्दा	स्नातक वा सो भन्दा	स्नातकोत्तर तथा सरकारीय	अन्य	अशैक्षणिक लिङ्ग	साक्षर	साक्षर नभएको	जम्मा
१	४	१०	१	१	०	१	१	१	१	१	२१
२	१	८	१	१	१	०	१	१	०	१	१०
३	१४	१८	१५	११	४	४	१	०	१०	०	७८
४	१	१५	०	१	१	१	०	१	१	०	११
५	४	१०५	११	११	१५	१८	१	०	१५	१	१२४
६	१५	२१	१	४	१	१	१	०	१	१	५०
७	४	१५	०	१	१	४	०	१	८	०	३८
८	०	४	०	१	०	०	०	०	०	०	४
९	१	८	१	१	०	१	०	०	१	०	१८
१०	४	१०	१	०	१	०	०	०	८	१	३८
११	०	०	१	०	०	१	१	१	१	०	५
१२	५	५	१	१	१	०	०	१	१	०	१५
१३	१	१	०	१	०	०	०	१	१	०	४
१४	४	१५	४	१	१	१	१	०	१	१	३१
१५	१०	११	१	५	१	०	१	०	१	८	४०
१६	२१	४०	४	१८	५	४	१०	०	१	४	१४४
१७	१५	१०	४	१५	१	१	०	०	१५	५	६४
१८	११	४१	१	१०	४	१	१	११	१०	०	१११
जम्मा	१८४	४४१	११	१८१	४१	६०	१५	१०	११	१८	११६

[illegible]	[illegible]										
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल २०८१

ख) सरकारी निकायमा दर्ता भए नभएको आधारमा व्यवसायको विवरण

तालिका ४.२१ : सरकारी निकायमा दर्ता भए नभएको आधारमा व्यवसायको विवरण

[illegible]	[illegible]		[illegible]		[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल २०८१

नगरपालिकाका ठोसबस्ति क्षेत्रमा सञ्चालित भएका व्यवसायमध्ये ५९.७ प्रतिशत व्यवसाय मात्र खुलै न खुलै सरकारी निकायमा दर्ता भएका छन् भने अर्को ४०.२ प्रतिशत व्यवसाय खुलै पनि सरकारी निकायमा दर्ता भएका छैनन्। नगरपालिकाले आफ्नो आन्तरिक मोल मनियुद्धि तर्फ आफ्नो ठोसबस्ति क्षेत्रमा सञ्चालित भएका सबै व्यवसाय व्यवसायलाई दर्ता तर्फ प्रोत्साहन गर्नु जरुरी छ।

ग) सरकारी निकायमा दर्ता भएको व्यवसायको विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका व्यवसायहरूमध्ये सर्वेक्षणमा परेको परमु तथा सामान उत्पादन उद्योगमा दर्ता भएका ८९.४० प्रतिशत, नगरपालिकामा दर्ता भएका २९.६४ प्रतिशत, शहरिय उद्यममा दर्ता भएका १८.९० प्रतिशत, अन्यमा दोस्रोपुरानो उद्योगमा दर्ता भएको ७.६० प्रतिशत, उद्योग विभागमा दर्ता भएका १.९६ प्रतिशत र अन्य निकायमा दर्ता भएका ४.४९ प्रतिशत रहेका छन्। नगरपालिकाले अर्थपत्रम क्षेत्रको

कर्णाली प्रदेशमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सबै तह तथा क्षेत्रबीच समन्वय र सहकार्य अभिवृद्धि गर्न प्रदेश सरकारले विभिन्न कार्यहरू गरेको छ। यसका लागि प्रदेश सभाबाट आवश्यक कानुनहरू निर्माण गरिएका छन्। प्रदेश र स्थानीय तहबीच समन्वय गर्न प्रदेश समन्वय परिषद्, मन्त्रालयस्तरीय समन्वय समिति, प्रदेश र स्थानीय तहका प्रमुख तथा उपप्रमुखहरूको संयुक्त बैठक, प्रदेश र स्थानीय तहका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतहरूको बैठक, विषयगत समन्वय समिति, प्रदेश र स्थानीय तहका विषयगत शाखा प्रमुखहरूको संयुक्त बैठक, प्रदेश र स्थानीय तहका विषयगत कार्यालयहरूबीच समन्वय

तालिका नं ५४ : व्यवसाय वर्गअनुसार मधुकी खाकी लाहानिमखाकी विवरण

पेशा वर्ग	आफ्नै दोस्रा	आफ्नो छात्रावास बिना		आफ्नो छात्रावास बिनाछात्रछात्रासहित		अन्य		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	३८	७१.७	१०	१८.९	१	१.९	१	१.९	५३
२	११	७७.०	१	७.०	०	०.०	०	०.०	१०
३	४९	५५.७	३०	३०.७	६	६.९	१	१.४	९४.०
४	२१	७८.९	४	२१.४	०	०.०	२	६.९	३४
५	६६	१८.४	७७४	९१.९	४	१.७	१६	४.९	४१९
६	३४	९३.१	१९	३१.४	१	६.०	०	०.०	६०
७	१९	७९.३	४	१७.४	०	०.०	१	४३.९	२४
८	६	७५.४	१	२८.९	०	०.०	०	०.०	८
९	६७	९४.४	१	६.९	०	०.०	०	०.०	६८
१०	१६	६४.१	१६	४९.४	०	०.०	१	९.१	३४
११	१	५०.०	१	१०.०	०	०.०	०	०.०	६
१२	२१	१८.४	६	९१.१	०	०.०	०	०.०	२९
१३	४	१००.०	०	०.०	०	०.०	०	०.०	४
१४	३४	७७.४	६	११.९	०	०.०	०	०.०	४६
१५	६१	१०.०	९	५०.०	०	०.०	०	०.०	१०
१६	१५	६४.१	६०	३४.४	६	९.६	११	७.९	१४४
१७	३१	५६.६	२०	३६.३	१	१.४	१९	३४.९	९०
१८	१.०	७९.१	२९	५४.९	१	.९	१	.९	१०१
जम्मा	३२९	४९.१	४७६	४०.९	१०	१.६	१८	८.४	११९६

स्रोत: मधुकी तथ्याङ्क अनुसन्धान २०८१

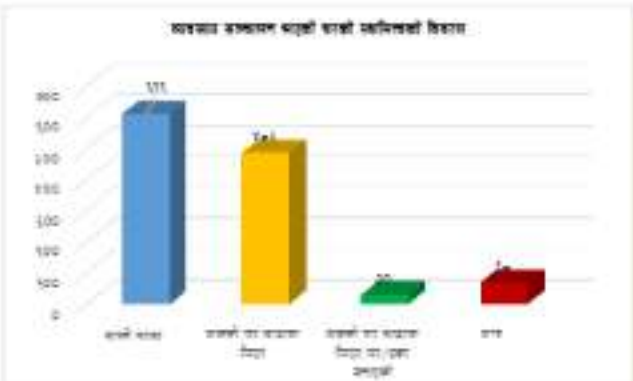

४.६.२ उपचारकको विवरण

सूचिको विश्लेषण गर्दाखत पुर्ने गरि पैदाको आर्थिक वर्षमा सहित खोरे बाहिरबाट सेवा खरीदको उपचार गर्ने हो। सोधपोछ विश्लेषणका लागि नमुनाकरण छाना पैदाको ने विश्लेषण प्रयोजनका हुँदै सदस्य गरि सोधपोछ आर्थिक गर्ने हुँदै प्रकाशका हुदा लगत्तका उपचारकको गैरआय खुल्न सकेका हुँदैन्। सदस्य उपचारकका समेत राखा हुँदै प्रश्न हुनु जस्तै दुर्भाग्यपूर्ण अवस्था छ। सूचिको विश्लेषण सीमाकरी सूचि १ आर्थिक वर्षमा उपलब्धि अनुसारित उपचारकको आधारमा गरी गैरआय उपचारकको उपलब्ध विषय अवस्थाका पुनरावृत्त सकेका गैरआय सहितका विश्लेषित राष्ट्रमाद गर्ने उद्देश्ने सङ्कल्प तथा हुन्छ। उपचारकाई पर्यटन गर्न आर्थिक खोजका सङ्कलित छाना तथा सम्पर्कका उपचारकमाई उपिलने उपस्थितका र प्रोत्साहन गर्नु जरुरी हुन्छ।

काना उपचार, सूचिका अनुसारित जस्ते उपचारका उपचारक, घरेलु उपचार, मन्त्रीका उपचार, धुपा उपचार, वैकल्पिक उपचार, आयुर्वेदी उपचार नमुनाकरण अनुसारित उपचार, यस बीच संक्रमण तथा उपचित्र सम्बन्धी उपचार गराएकोहिलाका धुपा उपचारक सम्पर्कमा आउन सकने गरि गराएकोहिलाका उपलब्ध आर्थिक बीच र साक्षरकरी उपचार गरी विश्लेषण छाना तथा घोषु तथा सूचिबाट उपचारक खेला धुन् जसले गराएकोहिलाकी आर्थिक विवरणका देखा पुनरावृत्ती छ।

तालिका न २२ : गराएकोहिलाका सम्पर्कित उपचार तथा अन्तरक्रियाकारकको विवरण

क्र.सं.	उपचारको नाम (प्रकार)	प्रोफेसर
१	योग साह/गुप्ता साह	१. वरुण
२	सहजयोग मेडिसेस (होमियो)	१. वरुण
३	सानी साला उपचार	१. सुर्य देव
४	सानी सेल तथा सकला उपचार	१. कार्तिका देव
५	सील सकला उपचार	१. कार्तिका देव
६	एक के उपचार खानी	१. वसुधा देव
७	सील सिद्धा उपचार	१. गणेशजी
८	प्रकाश सिद्धा उपचार	१. गणेशजी
९	गणेशजीय सिद्धर उपचार	१. गणेशजी
१०	नवीन खाद उपचार	१. गणेशजी
११	ब्रम्हन तपेसेवा	१. गणेशजी
१२	ब्रम्हन रोग उपचार	१. गणेशजी
१३	हरि शुद्ध उपचार	८. मैथुनपुत्र
१४	सकलित खाद उपचार	८. मैथुनपुत्र
१५	सकित खाद उपचार	८. ब्रम्हाचन्द्रपुत्र
१६	सील उपचार (२)	१०. मन्त्रीका
१७	खाद्य उपचार (१)	१०. वरुण
१८	खाद्यमाई तपेसाधी (१)	१०. वरुण

क्र.सं.	उद्योगको नाम (प्रकार)	ठेगाना
१९	रेजी पदमबट्टी (ग)	१०, पथरा
२०	कागज पदमबट्टी (ग)	१०, पथरा
२१	प्लास्टिक पदमबट्टी (ग)	१०, पथरा
२२	स्टील पदमबट्टी (ग)	१०, पथरा
२३	ब्रश पदमबट्टी (ग)	१०, पथरा
२४	चौडाही सिंह उद्योग	वडा नं. ११, सालेश्वरी
२५	पार्लिका उद्योग	वडा नं. १३, पाखापिकार
२६	R.L.C. सैंद्रा मदुरा	वडा नं. १४, अमरोट
२७	Ruslan Vodka	वडा नं. १४ रामडाना
२८	बुलेटवली प्रा.लि	वडा नं. १५ हिमवत
२९	आदी प्लास्टिक	वडा नं. १५ हिमवत
३०	पाइप पदमबट्टी	वडा नं. १५ बुलीबी
३१	बीजा उत्पेक्षित उद्योग	वडा नं. १५ बुलीबी
३२	सपरमेन्ट	वडा नं. १५ डाडपानी
३३	बाबाजी चौडाही दीप उद्योग	१८, सिमालिया
३४	उमलाल सिंह उद्योग	१८, सिमालिया
३५	रमा रमण दीप उद्योग	१८, सिमालिया
३६	अमला कुवर पार्लिका उद्योग	१८, पद्मझोली
३७	सवल बहादुर डिन्दौडाली उद्योग	१८, पद्मझोली
३८	इकवटा उद्योग	१८, सिमालिया
३९	बलिराम चौडाही पार्लिका उद्योग	१८, पद्मझोली
४०	जीवन पार्लिका उद्योग	१८, पद्मझोली

स्रोत: नगर अर्थतन्त्रिकता अभिलेख, २०८१

उपर्युक्त तालिका अनुसार वडा नं. २, ५, ८, ९, ११, १६ र १७ मा व्यवसायिक सुरुवि तथा पर्यवेक्षक रहेका देखिन्छन्। साथै वडा नं. १५ मा सबै उद्योग रहेको देखिन्छन्। नगरपालिकाले आगामी दिनमा सबै वडाहरूमा आर्थिकीय दृष्टि सन्तुलनका लागि उपयुक्त नीति अख्तियार गर्नुपर्दछ।

४.३.३ खनिज तथा खानीजन्य विवरण

खनिज तथा खानीको अध्ययन र उत्खनन् सबै दृष्टिकोणका हेरेका गैरान आवश्यक पर्दछ। यसैले, जनस्वास्थ्य र ठोस वातावरणको अवलोकन खाना गैरानको खानी तथा खनिज क्षेत्र खानई कुशारी अवस्थामा नै छ। यस क्षेत्रमाट यात्र दिन स्थानीय उपलब्धमे आधारमा हेरेका यस सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान गरिनुपर्ने आवश्यक छ।

नगरपालिकाको खानी सम्बन्धी व्यवस्थामा हैरो सर्भेट खानी, दुङ्ग खानी, माटुका खानी, पानीस खानी जो प्रमाल संरक्षणका दृष्टिकोणी छ। साथैनै सामाजिकीय र पर्यावरणीय अध्ययन गरेर उक्त क्षेत्रमा उत्खनन्

सम्बन्धी काम हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ। पालपालिकाका उपलब्ध हुने अन्य सम्भा पर्यावरण रोड्ने, धुलो, धावुवा आदि उत्पन्न नगराना सकिन्छ। त्यसैले पालपालिकामा रहेको सम्भावना दोहिलाएर विभिन्न उपयुक्तित साधनको प्रयोगद्वारा गरी उपयोगको विकास तथा अर्थतन्त्र सबिधी सम्भावना देखिन्छ। साथ सम्बन्धित व्यावसायिकहरुले पनि सम्भावाई थप पुरीय गर्नुपर्छ। यस विभिन्नताको सैद्धान्तिक सम्बन्धलाई तलको देखिन्छ।

४.३.४ सूक्ष्म बजार तथा व्यापारीक केन्द्रहरुको विकास

देशका दुवा सहरहरु बाहेक ग्रामीण क्षेत्रमाका सबल बजारीकरण सम्भव नभएकोले यहाँका व्यापारीक गतिविधिहरु तलमै : सिमा, व्यापार, अन्य सेवा, सहायक तथा सहयोगि क्षेत्रमा सदृशी पाईन्छ। उक्त क्षेत्रहरुलाई नै बजार केन्द्रहरु भनिन्छ। सडकी विकास र सुविधाका दृष्टिकोणले पूर्वाधारमा विकास हुन सक्नेमा यहि सम्भिधामा विकसित हुन सक्ने क्षेत्रहरुलाई उक्त केन्द्रहरुमा व्यापारीक गतिविधिहरुका क्षेत्रिकरण र विकसित गर्नुपर्नेमा पर्नुपर्छ। उपयुक्तता हेरी पर्याप्त क्षेत्रमा बजारको विकास गर्न सकिन्ने क्षेत्रहरु तथापि सेवी व्यापार विकसित भईसकेका उक्त क्षेत्रहरुमा थप विकास गर्न सकत भने हुन्छ।

उक्त बजारहरुमा किसानहरु खुद्रा तथा थोक व्यापार हुने गरेको छ। थोक व्यापार अन्तर्गत खाद्य सिमाण उपभोक्ति सामान, पेट्रो, सेत अन्य पशुपंछी तथा कपडा सिलसामेत हुने गरेको छ भने अन्य थोक व्यापारमा विद्युत, आधुन, पाइपसाज, सिमा, सिमेन्ट आदिको हुने गरेको छ। उक्त क्षेत्रिमा सेवी सुपुक्तमा निर्भित कृषिवृद्धिक र कृषिवृद्धिसिक सामाग्रहरुका साथै आवेग गुहुलको गाभना विभिन्न सेवी सुपुक्तहरुमा उपलब्ध भई बजार गरिएका भनेपु उपभोक्ता व्यापारहरुको सबैत क्षेत्र र सुविधाको बल पालपालिकामध्य हुने गरेको पाइन्छ।

पालपालिकाका यी व्यापारीक केन्द्रहरुमा सुविधाजन्य तथा उपयोगपुर्ण उद्योग सम्बन्धित पनि खाद्य सिमाण उपभोग हुने प्रमुख रुपमा धानमा, पैया, पिठो, मकैया, आदिमे खाद्यीय उत्पादको आवश्यकता पूर्ति गर्नुको साथै केही मात्रामा विगमे अन्य पालपालिका तथा छिमेकी जिल्लाहरुको बजारको आपना सेवा सम्पेत पुऱ्याइरहेका छन्। खाद्यीय उत्पादन तथा मालसामान उत्पादनहरुको उपलब्धिमत्ता हुने गरेको छ। सुबि क्षेत्रमा अभिमुखी उपयुक्तता सुबि तथा सम्बन्ध अन्य व्यावसायको उपयुक्तता, यातायातमा तथा सहितमा कीर, लोहार, सर्वसाधारण मकानका व्यावसायको उपयुक्तता व्यापारका विभिन्न क्षेत्रमध्य पालपालिकामा सुबि तथा खाद्यीय उत्पादन र कीर्तन आधारित उद्योगहरुको विकासको राम्रो सम्भावना रहेको छ। पालपालिकाको सूक्ष्म व्यापारीक केन्द्रहरुको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं ३१ : सहजपुजार सूक्ष्म बजारीकरण तथा बजार क्षेत्रको विवरण

क्षेत्रफल	बजार क्षेत्रको नाम
वडा नं. १	बाजा, बसहिङ्कर, छापेखानी टोल
वडा नं. २	बट बजार
वडा नं. ३	सौभाग्यशैक टोल, खानीमारका टोल, भाव टोल, उत्तरी
वडा नं. ४	उत्तरी
वडा नं. ५	सुब चौक, कर्कलपुर जाने चौक
वडा नं. ६	राजमण्डी
वडा नं. ७	उत्तरी
वडा नं. ९	बसपार्क (India, उत्तरी

ठेगाना	बसाइ सोध्नुको कारण
वडा नं. १०, संखारीटार	संखारीटार चोक
वडा नं. ११ हाटिसौरी	हाटिसौरी बजार क्षेत्र
वडा नं. १२ दमाही	दमाही
वडा नं. १३ भीमसार	भीमसार टोल
वडा नं. १४ धुर्कोसी	धुर्कोसी
वडा नं. १५ हकुई	हकुई
वडा नं. १६ दमाही	दमाही, धुर्कोसी, मादकोसी
वडा नं. १७	ढलकपुर, सोनबरी बजार, सोनाडुङ्गा, बनगाउँ

स्रोत : नगर अन्तर्राष्ट्रियको आवास, २०८१

उपर्युक्त तालिका अनुसार नगरपालिकाको सबै वडाहरूमध्ये सबैभन्दा बढी बसाइ क्षेत्र खैरेनी देखिन्छ। वडा नं. ९ मा जग्गेम्पा बढी बजार क्षेत्र रहेका छन्।

४.६.४ सहकारी संस्थाहरूको विवरण

नगरपालिकाले आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउने सहकारी संस्थाको सूचीमा सहस्रपुर्ण रहेको छ। सहकारी संस्थाले स्थानीय स्तरको उत्पादनलाई नगरपालिका क्षेत्रभित्र तथा बाहिर बजारीकरण गरेको स्थानीय क्षेत्रमा विभिन्न प्रकार सुधार कार्यमा सहयोगी गरिरहेका छन्। सहकारी संस्थाहरूले आफ्नो सदस्यको आवश्यक मद्दत र व्यावसायिक सम्पदाद्वारा धेरै सुरु विभिन्न क्षेत्रमा उद्यमिता उत्पादनको पहुँच बनेका छन्। नगरको उपरोक्त स्थानमा क्षेत्रमा खानी गर्ने उद्योगका साथ बचत तथा ऋण, कृषि, उत्पादक, चिया/फलो उत्पादन र स्वयंसेवक आदि उद्यमिका सहकारी संस्थाहरूबाट सेवा दिइरहेको छ। यसै गरी संस्थाहरूले शिक्षित तथा व्यवसायहरूबाट ऋण सहुलियत दरमा लगानी गरिरहेका छन्। यी सहकारी संस्थाहरूबाट कृषि, उद्योग आदिमा क्षेत्रमा खानी गरिरहेको छ। यस नगरपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण तथको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ४.७ : सहकारी संस्थाको विवरण

क्र.सं.	सहकारीको नाम	ठेगाना
१	Tri-Star बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	१, दुर्गाटोल
२	चन्द्रज्योति बहु-उद्देश्य संस्था	१, दुर्गाटोल
३	अन्नपूर्ण बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	२, मालटोल
४	अन्नपूर्ण बचत तथा ऋण	३, दुर्गा नगरपालिका
५	लालपोटे बचत तथा ऋण	३, मुख्य चोक
६	सहिलनगर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	९, सिमलेक्ता
७	सकटमोक्ष सहकारी संस्था	वडा नं. १४ मनपोट
८	सोरेक्ष बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	वडा नं.१४ मनपोट
९	शुभकारी सुलभ बचत संस्था	वडा नं. १४ सोरेपोखरी
१०	श्री कुर्कोमाई सोरेक्ष सहाय बचत	वडा नं. १४ मनपोट

क्र.सं.	सामाजिक भवन	ठेगाना
१३	सामोती कुवे वस्तु	वडा नं. १४ अमरोट
१४	भीमसेनी मठियावस्तु	वडा नं. १४ अमरोट
१५	सीप दानेश्वर मन्दिर वस्तु	वडा नं. १४ अमरोट
१६	श्री सप्तेश्वरी मन्दिर	वडा नं. १४ रामडेरा
१७	श्री दिगम्बर लाल भाखर मन्दिर वस्तु	वडा नं. १४ रामडेरा
१८	मन्दुरा सीप डेली वस्तु	वडा नं. १४ रामडेरा
१९	श्री मन्दुरा कुवे आला वस्तु	वडा नं. १४ सीमरा
२०	सीमसतीत सतिला कुवे वस्तु	वडा नं. १४ सौचाखल
२१	आला किसान सहकारी संस्था	वडा नं. १५ दुलौजी
२२	किसान सहायता केन्द्र	वडा नं. १५, दुलौजी
२३	सुनिता बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	वडा नं. १५, रुकुई चौक
२४	अन्नपूर्ण महिला सहकारी संस्था	वडा नं. १५, रुकुई चार्ट
२५	आधारभूत सहकारी संस्था	१७, बगरी
२६	आला किसान ऋण तथा बचत सहकारी संस्था	१७, बगरी
२७	आला किसान सहकारी	१८, जलेश्वर
२८	महिला बचत सहकारी संस्था	१८, जलेश्वर
२९	देवता बचत सहकारी संस्था	१८, बौदडाडा
३०	इनरेडी बचत सहकारी संस्था	१८, डाण्डागुरु
३१	बन्दाबगर बचत तथा सहकारी	१८, डाण्डागुरु

स्रोत : वडा कार्यालयहरूको अभिलेख, २०८१

उपर्युक्त तालिकाको आधारमा रामडाम गाउपालिकाको वडा नं. १, २, ३, ६, ७, ८, १०, ११, १२, १३ बाहेक एउटा वा सोभन्दा बढी सहकारी संस्था गाउँमा रहेको देखिन्छ। जसमध्ये वडा नं. १४ मा सबैभन्दा बढी सहकारी संस्था रहेका छन्। यसै वडाहरूमा सहकारी क्षेत्रमा लगानीमा विस्तार गाउपालिकाको आवश्यकता हो।

४.६.६ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको विस्तार

आधुनिक अर्थव्यवस्थाका आर्थिक कारोबार क्षेत्रमात्र हुँदा यसै सम्भविधार २ जनता हुन् आएका। बैंकिङ प्रणालीहरूमा व्यापक विस्तार भइसकेको उपलब्धिको प्रयास गर्न बैंकहरू सम्पर्क विस्तार हुँदै गइरहेका छन्। साथ विभिन्न बैंकहरूले ए.टी.एम. सेवा, मिनी बाइ सेवा सञ्चालन घुम्तामा सेवा पाउनका लिम्बकहरूले सम्पर्क व्यवस्था गरेका छन्। यसर्थ आधुनिक आर्थिक प्रणालीमा ग्रामीण जनताहरूको सम्पर्क बैंकिङ सेवामा पहुँच पुग्नाउन सकीकार्य जस्ते महत्वपूर्णको छ।

गाउपालिकामा सहकारीहरूको सञ्चालनमा ६ वटा विकास बैंकहरू बैंकिङसेवा पुग्नाइरहेका छन्। यार्ट दी बैंक तथा सहकारी मार्फत सबै जनता सम्पर्क हुनको लागि राजमार्गहरू निर्माणको साथमा विकास गरी बचत गरी गर्दै आएका छन्। दी संस्थाहरूको प्रणालीको मुख्य क्षेत्रहरूमाथ आधार, कृषि, उद्योग आदि रहेका छन्। रामडाम गाउपालिकामा रहेकाका बैंक तथा वित्तीय संस्था रहेका छन्।

तालिका नं २० : बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विवरण

क्र.सं.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको नाम	ठेगाना
१	कृषि विकास बैंक लि.	२, भालुवाङ चौक
२	नबिल बैंक लि.	२, भालुवाङ
३	एनआइसी एसिया बैंक लि.	२, सोकाटोलिक टोल
४	बैंक अफ काठमाडौं	२, सोकाटोलिक टोल
५	प्रभु बैंक लिमिटेड	२, सोकाटोलिक टोल
६	एभरेष्ट बैंक लि.	२, सोकाटोलिक टोल
७	कुमारी बैंक लि.	२, सोकाटोलिक टोल
८	सिटीजन बैंक लि.	२, सोकाटोलिक टोल
९	स्याङ्जा विकास बैंक लि.	२, सोकाटोलिक टोल
१०	सिद्धार्थ उत्थान लघुवित्त वित्तीय संस्था लि.	२, सोकाटोलिक टोल
११	मालपुन्छे बैंक	४, भलेखुर्प चौक
१२	एभरेष्ट बैंक लि. एलिका बैंक	४, भलेखुर्प चौक
१३	सुदीप विकास बैंक	४, भलेखुर्प चौक
१४	सुदूर विकास बैंक	४, भलेखुर्प चौक
१५	Mission Development	४, अरनाला
१६	सिद्धार्थ बैंक	५, पुतली नगरपालिका
१७	सोल्टी विकास बैंक	१०, बंजारीडा
१८	कृषि विकास बैंक	१०, बंजारीडा
१९	नेपाल मर्चेन्ट बाङ्कलाग	१०, बंजारीडा
२०	एभरेष्ट बैंक लि. एलिका बैंक लि.	वडा नं. ११ तानेसघाट
२१	सुदीप बचत तथा ऋण सहकारी संस्था	वडा नं. १२ हमुकुं चौक
२२	अन्नपूर्ण बहुउद्देशी सहकारी संस्था	वडा नं. १२ हमुकुं चार्ट
२३	एभरेष्ट बैंक लि. एलिका लघुवित्त	वडा नं. १२ हमुकुं चौक
२४	आत्म विकास लघुवित्त	वडा नं. १२ हमुकुं चौक
२५	सिमेरी लघुवित्त	वडा नं. १२ हमुकुं चौक
२६	माछेपाखरी चाइनी बाङ्कलाग	१४, पाइलीपी
२७	बचतकोष लिमिटेड	१४, ढाकापुर

स्रोत : भालुवाङ नगरपालिका, २०८१

तालिका अनुसार नगरपालिकाको वडा नं १, ४, ११, १२, १४, १५ मा एभरेष्ट लगि बैंक रहेको देखिन्छ भने जम्मा २७ मध्ये वडा नं २ मा ९, वडा वडा नं ३, मा ६, वडा, वडा नं. ८, मा ४ वडा बैंक रहेका छन् । आर्थिक विश्लेषण लगि बढ्दाराज तथ्यमा जोडिइ अनुपलब्ध जानकारीका छ ।

४.६.३ बैंक खाता भए/नभएका घरपरिवारको विवरण

यस गाउपालिकाका रहेका जम्मा ११,४०७ घरपरिवारमध्ये ९९.७८ प्रतिशत अर्थात् ७०.०१ प्रतिशत घरपरिवारको बैंक खाता रहेको, २७०५ अर्थात् २१.९२ प्रतिशत घरपरिवारको बैंक खाता नरहेको रहेछन् भने २२१ घरपरिवार अर्थात् २.१६ प्रतिशतको यस्तो तथ्यको रहेछन्। यस गाउपालिकाका जम्मीमा जनसंख्याई मधुमोक्ष बहिष्कृत प्रदान गर्न ईरे आम जनसुनुवाई रहेछन्। उक्त गर्ने गाउपालिकाले गर्ने सबै आर्थिक क्रियाकलापको पूर्ण अभिलेख राख्छ र गाउपालिका आफ्ना हुने विभिन्न सुविधाहरु बैंकिङ प्रणालीमार्फत गर्ने गर्ने व्यवस्था गर्नका पुनने सुविधिकरता कायेम हुनुपर्दछ। गाउपालिकाले विभिन्न व्यवस्थापन गर्ने जनसुनुवाई जनसहभागितामा बैंकिङ प्रणालीहरु मजबुतसम्म द्वारा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। यहाँसम्म विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४.५ : घरिवारको भएसको बैंक खाता भएको अनुपात घर परिवारको विवरण

वडा	बैंक खाता भएका घरिवार	बैंक खाता नभएका घरिवार	भाडा बैंस	प्रतिशत (घरिवारमा)	जम्मा
१	४२७	११८	०	०	५४९
२	१९०	७७	१	१	२७०
३	५७१	२४	२	०	६१७
४	४२७	१४१	१७	०	५७४
५	६११	४२	२	०	६५५
६	७५४	४२	३१	०	३३४
७	६४६	१४९	०	०	७९९
८	२०६	१६०	४	०	२६९
९	३१३	८७	१६	०	४१६
१०	८१७	१७८	४	०	७७१
११	२९१	११	२	०	३०२
१२	१४४	८६	१७	१	३५७
१३	१५२	३१	१३	०	१९२
१४	४१६	४८४	१९६	०	६९३
१५	५८०	१९०	१७	०	६७०
१६	६२०	१५२	६	०	७८१
१७	३९६	७४	६४	८	६१८
१८	७१६	३४६	२	१	९५६
जम्मा	११,०७७	३०७१	३३६	११	१४४७७
प्रतिशत	७०.०१	१९.१९	२.१५	०.१९	१००.००

स्रोत: जनगुणी तथ्याङ्क अनुसार, २०८०

४.३.८ मासु, सिमी, छाला संकलन र प्रशोधन सम्बन्धी विवरण

तालिका ४.८ : पशुस्वास्थ्यकेन्द्रमा सञ्चालित मासु सिमी छाला संकलन र प्रशोधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	प्रशोधनको नाम	सञ्चालक	ठेगाना
१	खलासीर राईस मिल		१, छन्दा
२	भोक्स दाल/पुलका दाल		१, छन्दा
३	भगोती चीज		१, छन्दा
४	मदुपती राइस मिल		१, सलिलम टोल
५	छाया आइस		१, पुर्ती टोल
६	अर्जा राइस मिल		१, छाद मजार
७	पुरुष राइस मिल		१, पुर्ती टोल
८	हरी राइस मिल		३, पैचपुर चौक
९	नवलक्ष जीवन राइस मिल		३, पैचपुर चौक
१०	कमैया राइस मिल		३, पैचपुर चौक
११	एम.के. राइस मिल		३, सप्तलाल रोड
१२	मदुपती राइस मिल		९, रामनगरी
१३	हरी किसान राइस मिल		९, रामनगरी
१४	खलीसर राइस मिल		९, रामनगरी
१५	दा-मिल		४, धनौजी
१६	राईस मिल		४, धनौजी
१७	अन्नपूर्ण खाद्यान्न राईस मिल		९, जोखकाट

क्र.सं.	उम्मेदवारी पत्र	पक्ष	ठेगाना
१०	रा. कृषा पार्टी (क-निवा)		१. बालिकापुर
११	राईस निवा (१)		२०. छाकोपुर
१२	राई निवा (२)		२१. पदमा
१३	सुराज राइस निवा		वडा नं. २२, वैकुण्ठ चौक
१४	सुराज मखाना निवा		वडा नं. २२, वैकुण्ठ चौक
१५	सुराज दैव निवा		वडा नं. २२ वैकुण्ठ चौक
१६	लालमा राइस निवा		वडा नं. २२, लालमा
१७	हकुई राइस निवा		वडा नं. २२, हकुई
१८	मनलाकट्टी राइस निवा		वडा नं. २२, मनलाकट्टी
१९	मनोज चौधरी (राईस निवा)		वडा नं. २७ सुनौलिका
२०	केवल चौधरी (राईस निवा)		वडा नं. २७ सुनौलिका
२१	क्रीपक्ष चौधरी (राईस निवा)		वडा नं. २७ सुनौलिका
२२	विजयलाल कोइरी (राईस निवा)		२३, लछुवीनी
२३	मालबहादुर राईस निवा		२४, सिरसौरिका
२४	निवा, निवा		२५, बलवीरा

स्रोत: गण आयोग/जिल्ला अनुगमन (२०८१

खण्ड ५: सामाजिक अवस्था

५.१ शिक्षा तथा ज्ञान संस्थान

यद्यपि प्रोजेक्ताको ६ वटा राष्ट्रियस्तरका सम्बन्धक सहरी केन्द्रित पूर्वाधारको विकास र पुनर्जन्म वृद्धि गरि एक हो। यसले गति देशको सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा शिक्षाले पुऱ्याएको भूमिका झनैझनै बृद्धि। यसबाट ज्ञान विज्ञानको भूमण्डलको कायम लिइएछ। यसै सिद्धान्तलाई लक्ष्य देशभरी गाउपालिकाको केन्द्रित विभागी देखाउन झोलिएको छ। विज्ञानको उपयुक्त सङ्गठनहरूमा शिक्षा पनि हो, शिक्षाको सामान्यबाट व्यवस्थित अन्तर्राष्ट्रियस्तरको प्रशिक्षकहरूको विज्ञान हुन यहाँ समय समयमा र राष्ट्रहरू ने सञ्चालनमा परिवर्तन व्यवहार गरिएछ यसले कर्मचारीमा सिद्धान्त पनि आएको छ। यसैले, अनुसन्धित तथा उत्पादनशील जनशक्ति निर्माण गर्नका लागि शिक्षा क्षेत्रको ने कर्मचारी सुविधा अनिवार्य रहेछ। योजना निर्माणमा सरोकारी निकाय तथा पेशाकर्मी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रबाट ज्ञान व्यवहार विकासको एक दायरा व्यवस्थाको रूपमा परिलक्षित तथा सञ्चालनमा गरिएको छ। राज्यको निति क्रमेण शिक्षाबाट विज्ञानको उपयुक्त पूर्वाधारको रूपमा विकसित, सर्वसुलभ र प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने रहेको छ।

नेपालको संविधान २०७२ को धारा ३, द्वारा ३१ शिक्षा सम्बन्धि मौलिक हकमा देहाय बमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ :

१. प्रत्येक नागरिकबाट आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ।
२. प्रत्येक नागरिकबाट माध्यमिक सम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ।
३. अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकबाट आधारभूत तहसम्मको निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउनेछन हुनेछ।
४. दृष्टिविहीन नागरिकबाट ब्रेललिपि तथा सकेता र स्वर वा श्रीश्रवण उपकरणको माध्यमबाट अपाङ्गता भएका नागरिकबाट आवश्यक माध्यमबाट आधारभूत तहसम्मको निःशुल्क शिक्षा पाउने हक हुनेछ।
५. नेपालमा अवस्थित सबै प्रत्येक नेपाली समुदायबाट आधारभूत तहसम्मको आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र सञ्चालन गर्ने अधिकार तथा लिपिको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्ने हक हुनेछ।

संविधान तथा प्रोजेक्ताको मूल मूल सहज बढ्दा यति विश्व मानु पुनर्जन्मायक सहायक गर्न सकी शिक्षा प्रेमना उत्तरोत्तरीय विज्ञान बने आएको रोडिमिन। शिक्षाले ज्ञान र विदेशी उत्पादनमूलक परिवर्तन ल्याउने, शिक्षाद्वितीयले, विकास र सभ्यताबाटको बनाको सम्पर्कमा गर्ने, सबैद्वारा आवश्यकीयका एक माध्यम विकासका व्यापार रही देशबाट समुह प्रभावले प्रतिस्पर्धात्मकबाट बजार उपलब्ध्छ। देशका सबै आवश्यक पेशुपक्षादी अवस्थाको विकास, अवसरकायम विकसे र विकासले उपयुक्त, व्यावसायिक र व्यावसायिक सुरक्षामयताका र व्यावसायिकताका लागत आधारभूत समय उपलब्धि विज्ञान गर्न अवश्यक्रम ने पुनर्जन्मीय विकासको विशेषता हो। यसरी शिक्षामा विदेशेमनात्मक र सांस्कृतिक सोचको व्यवस्थाका हुनुपर्छ। निर्दिष्ट विकासबाटका सहयोगका हो।यस। यस व्यावहारिक परिवर्तन, अवस्थाको आवश्या, प्रतिस्पर्धात्मकी क्षेत्रमा अनुकम्पान, आत्मनिर्भरता देश र अवधारणाले देख, नैतिक विश्वासकारी, सांस्कृतिकमय विकासको उपयोग गर्न सहयोग देशहरूको आवश्यकता छ। शिक्षाको सहयोग विकासले रोजगारीको अवसर, उत्पादनमूलक विज्ञान, बुद्धिमत्ताको उद्भव, प्रविधिको विस्तार, उत्पादनमूलक वृद्धि, मानसुधी व्यवहार, आन्तरिक सङ्गठनहरूको उपयुक्त सहुलियतको जनशक्ति उपलब्ध गराउने नजरले गाउपालिकाको अर्थतन्त्र वृद्धिको हुनुको लागि आवश्यक विज्ञानमा व्यवस्थापुर्ण देश पुऱ्याउँछ।

शिक्षा क्षेत्रको पहिचुहुलाउन सहज पहुँच भएका सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमहरू स्थिरीकरण गर्न सकिनेछ। यसै भित्रिलाभका उच्च गणतान्त्रिकताको शैक्षिक स्थिती पैठारुपन प्रकृतिको सञ्चालन स्थिति, शिक्षण संस्थाको विकास, शासनको नियामकहरुको विकास, विद्यार्थीको संख्या, प्रकाशन तथा विकासमात्र शैक्षिक विकास पैठारुपन क्षेत्रिएको छ। उक्तबाट गणतान्त्रिकताको शैक्षिक अवस्थाबारे सुनौ आउने दिनमा सुधार गर्न थीति तथा कार्यक्रम बनाउन सकिनेछ।

९.३.१ विद्यालयहरुको विकास

शिक्षा क्षेत्रको गतिशीलतालाई स्थल क्षेत्रमा केन्द्रीकृत विशेषज्ञ दीक्षित कार्यसञ्चालनबाट निर्देशित गर्न सकिन्छ। यसै अनुसार यस नगरपालिकामा आ.व. २०७४/७५ सम्म सञ्चालनमा रहकोको विशेषज्ञ सहका दीक्षित संस्थाहरूको विवरण हेर्दा नगरपालिकाका सहभागितामा साविक सामुदायिक विद्यालय २१ वटा र संस्थागत विद्यालय २१ गरी जम्मा ४५ वटा विद्यालय संचालनमा रहेका छन्। यसबाट जनसंख्या गिनती क्षेत्रको आधारमा मध्यमे सङ्ख्यालेको अवस्थामा दाबीमा क्षेत्रमा यसै गिनी क्षेत्रको स्थल संख्यालाई देखिन्छ जबकि सामुदायिक र संस्थागत गिनी क्षेत्रमे विद्यालयी क्षेत्रमा विशेषज्ञ जनसंख्यालाई सामाजिक उत्तरदेखि सोचाइमा पुनर्जागरी आएको देखिन्छ।

तालिका ४.२१ : नगरपालिकामा रहेका विद्यालय संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	विद्यालय	संख्या
१	सामुदायिक विद्यालय	२१
२	संस्थागत विद्यालय	२१
	जम्मा	४५

स्रोत: नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

तालिका अनुसार नगरपालिकाको दीक्षित क्षेत्रको विद्यालयका साथि सामुदायिक विद्यालयको १०५ र गिनी विद्यालयको १०५ धुनिमा रहेको देखिन्छ।

९.३.२ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

तालिका ९.२२ : नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको फाँचकारी

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना
सामुदायिक विद्यालय		
१	उदय मा.वि.	२, पुनबजार डाँग
२	जोजामोडा-जमोरा जोजार्ने आधारे-वैद	२, मलिकपुर डाँग
३	मलमा-बर्दिया मर्दाङ्डिया, साधुबजार	२, हाटकाना
४	कोल्हुवाल मा.वि.	३, भालाडोरा
५	पाली माध्यमिक आधारभूत अर्धकमाकारी	४, सिमपुर
६	आदर्श स्कुल	५, घुट्ट चौक
७	उदय आधा डिग्री निम्न माध्यमिक विद्यालय	७, ढकेनी
८	आधारभूत विद्यालय	८, जोजकाडा
९	राप्तिपुर मा.वि.	९, छर्नेनी
१०	जनता आधारभूत विद्यालय	९, जोजकाल
११	जनता मा.वि.	१०, आर्मीपुर
१२	राजेश्वरी मा.वि.	१०, पराजा
१३	श्री कल्याणी मा.वि.	वडा नं. १२, दालिसचौर
१४	जनता मा.वि.	वडा नं. १३, खुलाडा
१५	मर्दाना	वडा नं. १३, डाडाडिमल
१६	जनता मा.वि.	वडा नं. १४, कुवरुकला
१७	जनता आधारभूत	वडा नं. १४, दमौरिया
१८	जनता आधारभूत	वडा नं. १४, देवीआवत
१९	खुलकैलाश आधा अवम	वडा नं. १४, कुवरुकला
२०	अर्कोली आधा अवम	वडा नं. १४, अर्कोली
२१	श्री कल्याणी आधा अवम	वडा नं. १४, राजमाय
२२	सहदोली आधा अवम	वडा नं. १४, देवीआवत
२३	एजना आधा अवम	वडा नं. १४, दमौरपैया
२४	कोटहरी आधा अवम	वडा नं. १४, अमरौट
२५	जनजैलाश आधा अवम	वडा नं. १४, दमौरिया
२६	कोदेपिया आधा अवम	वडा नं. १४, कैलाना
२७	श्री जनता मा.वि. खुर्सोली	वडा नं. १८, खुर्सोली
२८	विपक्षा प्राथमिक	वडा नं. १८, विपक्षा
२९	जनता मा.वि.	वडा नं. १८ पराजा

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना
३०	महाराजा सयजिता सम्पर्क बुल्गाल	वडा नं. १८ बिनौना
३१	श्री कालभैरवी उ.वि.	वडा नं. १८ खुर्कोपी
३२	हिमाञ्जी शिक्षण स.वि.	वडा नं. १९ हनुमं गार्ड
३३	पाथभूमि उ.वि.	वडा नं. १९ छत्तरा
३४	सुदूरपश्चिमी उ.वि.	वडा नं. १९ अगहरा
३५	छात्रवत्तीमी बी.ई.	वडा नं. १९ हनुमंधोक
३६	एभरेस्टिन बी.ई.	वडा नं. १९ हनुमं चौक
३७	भागाङ्कर्ण नेशनल इ.ई.	वडा नं. १९ विरोजपुर
३८	जनता स.वि.	१७, टैंडमाखा
३९	छात्रवती उ.वि.	१७, बगरी
४०	साकेत जातीय उत्थान उ.वि.	१७, खजुरारी
४१	छात्रवत्तीमि माध्यमपुर स्कुल	१८, धुरपपुर
४२	ताप्लिङ्ग स.वि.	१८, गोरेडकपुर
संस्थागत विद्यालय		
४३	जवजनी बोर्डिङ्ग स्कुल	१, भिलो टोल
४४	जनता सुधारी एकेडेमी बोर्डिङ्ग स्कुल	१, सकडिला
४५	डील-डाण्ड ई स्कुल	२, पुरानो बेडुक डील
४६	सिद्धिक एकता बो.ई.	३, काजम डोल
४७	उदाली छात्रावास	३, डोलछाम्रीक डोल
४८	Milarius School	४, खुर्पेटुप
४९	Glorious	४, छाक्रेली डैडमा
५०	Little Pearl English School	५, पुरानो भागदाखिला
५१	Baby Care	६, मकैबारी
५२	सगरमाथा	९, टाप्लेजिमा
५३	भाजाजिमी बी.ई.	७
५४	रामजाम ई.बी.ई.	७
५५	हिमोरिन ई.बी. स्कुल	८, डेडुरुपुर
५६	मंजीरिनी बी. ई. स्कुल	५७, मकैबारी
५७	दुरुदुलम स्मार्ट बोर्डिङ्ग स्कुल	वडा नं. १९, डेडुरुपुर
५८	एलिट (ELITE) बोर्डिङ्ग स्कुल	वडा नं. १९ छत्तरा
५९	छात्रवत्तीमी बी.ई.	वडा नं. १९ हनुमंधोक
६०	एभरेस्टिन बी.ई.	वडा नं. १९ हनुमं चौक

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना
१३	न्यायाधीश नेत्रनाथ ज.ई.	वडा नं. १६, विराटनगर
१४	उषा रेमि मू. मा. स्कुल	१७, चतुर्भोजी
१५	लक्ष्मी रेमि मू.मा.स्कुल	१७, चतुर्भोजी
१६	हरिलाल मा. स्कुल	१७, चतुरमोरिया
१६	बसाहीलाल चतुर्भुवर मा. स्कुल	१७,विराटिया
१६	चर्हरा	१७, रैठगाबा
१७	चर्हरा	१७, साकुवारी
१८	होली माइल्ड मा. स्कुल	१८, द्वारमुर
१६	रामलाल सिद्धार्थ मा.स्कुल	१८, द्वारमुर
२०	श्री सूर्यनारायण मा स्कुल	१८, बन्सौरिया
२१	चतुर्भुवर माध्यम मा.स्कुल	१८, खुरिया

स्रोत: नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०८२

दोस्रो सम्झौती बडाबाट विद्यालय छात्र हेर्ने बडा नं. १२, १६, १६, १८, १८ मा विद्यालयहरूको संख्या बढी रहेको छ।

६.२.३ पाँच वर्ष मातिकाको जनसङ्ख्याको आधारमा विधि

आधारभूत तहमा २ देखि ७ वर्षसम्मका बालबालिकाको भर्ना दरलाई ध्यानमा राखेर विद्यालय सुविधाहरूको क्षेत्रीय तर्फ्याइ गरिएको छ। यसअन्तर्गत प्रत्येक बडाको जनसङ्ख्यामध्ये ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्यालाई आधार मानिएको छ। यसका लागि नगरपालिकाको प्रत्येक वडाबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी ३ वटा वडा छनोट गरिएको छ। यसरी छनोट गरिएका वडाहरूमा ५ वर्ष वा सो भन्दा मुनिका बालबालिकाको औसत संख्या निकालिएको छ। यसरी निकालिएको औसत संख्यालाई ५ वर्ष वा सो भन्दा मुनिका कुल बालबालिकाको संख्याबाट भाग गरी प्राप्त हुने भागफललाई नगरपालिकाको कुल वडा संख्याले गुणन गरिएको छ। यसरी गुणन गरिएको संख्यालाई नगरपालिकाको कुल ५ वर्ष वा सो भन्दा मुनिका बालबालिकाको संख्याले भाग गरी प्राप्त हुने भागफललाई नगरपालिकाको कुल ५ वर्ष वा सो भन्दा मुनिका बालबालिकाको संख्याले गुणन गरिएको छ। यसरी गुणन गरिएको संख्यालाई नगरपालिकाको कुल वडा

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१	१११४	७८.१	६	०.३	३४०	१९.९	०	१८७१
०	१६३४	९४.६	१	०.०	८१८	३१.६	०	१७३३
८	१४१७	१९.९	५१	०.८	६८१	३१.९	०	१९१८
१	१८१९	९१.३	०	०.०	७७६	४७.४	०	१३१७
७७	२७६१	९६.२	३	०.१	१२२	२४.८	०	३८८४
९१	२७७४	९९.३	४	०.३	३४७	१२.४	०	१३६८
९२	१९१६	९६.३	२	०.१	३१२	१४.३	०	१२१३
१३	१७०६	९१.९	१	०.१	४०७	३८.१	०	१४७७
१४	१४१९	९१.६	०	०.१	११८४	३८.३	०	१५३३
१६	८८१४	१९.८	२	०.१	१७४६	७८.३	०	१६८६
१६	१४१३	२०.०	८७	५.३	११७७	४१.०	०	३४७०
१७	३७८१	१२.३	२१४	९.४	९६१३	४१.९	६	६१९३
१८	१२८७	९९.३	२४	०.३	१४४६	२३.६	०	६६४०
जम्मा	८४८४	९९.८	३४४	१	१४१४३	३८.९	६	४२७८८

६.३.४ ५५-६० वर्ष उमेर समूहको बसाइसराइ स्थिति

गाउपालिकामा ५५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहका कुल १७५६९ जनसंख्या मध्ये १७,६६४ बसाई, ६७.७७ प्रतिशत बाहिर रहेका छन्। गाउपालिकामा एकै ९ वडा भित्रै बाहिर जनसंख्या १७,२८४ छन् भने एकै नाम भित्रै ३४९ जना रहेका छन्। यसमै ९ वडा गाउपालिका (कुनै जिल्ला गाउपालिका भित्रको) जनसंख्या ३,७९ बसाई १९.९२ प्रतिशत रहेको छ। जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका न २.६ : ५५ वर्ष माथिको जनसंख्याको बसाइसराइ स्थिति

वडा	बाह्य जिल्ला बसोबास		गाउपालिका बसोबास		बाह्य जिल्ला बसोबास		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	१९४९	७८.४	२	०.१	४९९	२१.६	२४७७
२	७८७	६१.७	१	०.१	४९६	३७.९	१०१४
३	२२२६	८६.२	१७	०.६	३९७	१२.८	२५४७
४	२२८१	७२.२	२	०.१	८८२	२७.७	३१४७
५	१०९२	९२.९	१	०.१	७६	७.७	११७७
६	१०२९	९७.९	१	०.१	९४९	९१.४	१९४९
७	३१८	६६.४	११	०.९	१६६	३८.७	४७९
८	२१६१	९८.२	०	०.०	४२९	१९.८	२९९१
९	१०९७	९४.६	१	०.१	६८९	३८.९	१७८७
१०	७९९	९१.६	१	०.१	१९३	१६.९	१९९२
११	४९७	७८.१	१	०.१	१११	१९.४	११९.४
१२	७४४	९९.९	०	०.०	३५५	३०.४	५७९.९
१३	२९१४	७७.९	६	०.२	९७९	२१.२	३९२०
१४	१७९९	९६.७	१	०.१	३४०९	४४.९	३९७९
१५	१९,०९	९४.९	१२	०.८	१४३०	९९.९	१४४९
१६	१३९५	९३.६	१७	१.७	१९२९	३३.८	३६४.३
१८	२१९३	७९.२	११	०.३	८९४	२१.६	३८१८
जम्मा	२९३.६८	७८.४	२८१	०.८	१७९.२७	२९.२	३७६.९९

स्रोत : स्थानीय तहबाट संकलन, २०८०

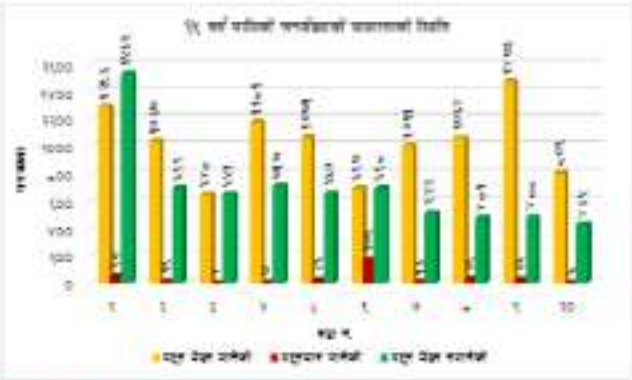

९.६.६ बालक बालिका दर (७-२४ वर्ष उमेर समूहमा)

नगरपालिकामा मुख्य बालिका दर १८-२४ वर्ष उमेर समूहका मुख्य ४,४७८ जनसंख्या साथै ४,१६४ अर्थात् ९४.७४ प्रतिशत साक्षर रहेका छन्। नगरपालिकामा उच्चमा र पैंछा साक्षर साक्षर जनसंख्या ३,४८१ छन् भने मध्यम साक्ष साक्षर ७८ जना रहेका छन्। मध्यमै र पैंछा नजानने (पूर्ण वित्त पश्चात्का अर्थात निरक्षर) जनसंख्या ९२१ अर्थात ४.२१ प्रतिशत रहेको छ। जसको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका न ९६ : बालक बालिका दर (७-२१ वर्ष उमेर समूहमा)

वडा	मध्य पैंछा साक्षर		मध्यमका साक्षर		मध्य पैंछा नजानेका		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१	६९४	९६.९	०	०.०	४१	५.१	६९८
२	१८९	८९.५	०	०.०	२१	१०.९	२२१
३	४०६	९६.२	३	०.६	१३	३.१	४१९
४	६१८	९७.२	०	०.०	१८	२.८	६३१
५	४०९	९८.४	०	०.०	६	१.६	४१५
६	३१४	९६.४	१	०.३	११	३.४	३८७
७	११६	७७.९	१	०.९	३१	२०.९	१४९
८	९१७	९३.६	६	१.१	१८	५.४	९४८
९	११९	९४.१	०	०.०	११	८.९	१२०
१०	८७९	९७.३	०	०.०	१८	१.४	९००
११	३४९	९६.८	०	०.०	१६	३.९	३६१
१२	३४२	९२.१	१	०.३	२६	६.८	३८८
१३	४१९	९६.९	०	०.०	१८	४.८	३९९
१४	१३१	९२.३	२	०.२	११	७.६	१४०९
१५	८८१	८६.९	०	०.०	२४७	२४.१	१०२६
१६	१२९.०	९३.८	१	०.२	१६	६.९	१२६८
१७	१८७१	९०.१	२२	१.८	१४	७.८	१२०६
१८	१४१९	९४.९	१	०.६	८९	४.९	१२०४
जम्मा	३७४८८	९३.९	४४	०.४	७८१	६.८	१२५८९

स्रोत: स्थानीय तहबाट संकलन, २०८०

९.६.६ १ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका ज्ञान स्रोत गएको जनसङ्ख्याको विवरण

तालिका नं ८५ : १ देखि २४ वर्ष उमेर समूहका ज्ञान स्रोत गएको जनसङ्ख्याको विवरण

विवरण	ज्ञान स्रोतमा गएकोमा		ज्ञान स्रोतमा नगएको		जम्मा जनसङ्ख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१७०	९६.६	६६७	७९.६	१०७७
२	३९६	५८.१	२९१	४४.९	६८७
३	४८१	७१.७	१९८	२८.३	७९९
४	७९९	७९.९	२७१	२९.४	१०४८
५	३९४	५९.१	१७१	४०.७	४९८
६	४९१	५८.४	२८०	४१.६	६९१
७	७१६	७९.१	११९	२७.७	९१७
८	५९९	९९.८	१९३	३२.१	७९१
९	१७१	१७.७	७१७	८९.३	९९६
१०	१०१७	९६.५	४४०	३४.५	१६९७
११	७४९	६८.४	२८९	४१.६	६९८
१२	४४७	५८.९	२३४	३४.४	६८१
१३	४२९	७९.९	१७८	२८.८	६७७
१४	७८१७	९१.२	७४२	९८.७	८८१९
१५	११०१	९१.५	७२०	९५.५	१०१०
१६	५८७१	५३.१	१९१	३६.८	५४७९
१७	१८४१	५३.१	७१८	४१.९	१२७६
१८	१९८९	५८.८	१४८	४१.२	३४७
जम्मा	५२९३३	६३.९	७४९९	३६.८	१२९३२

स्रोत : स्थानीय तहमा आधारित अध्ययन, २०८०

गण्डकीविश्वविद्यालयमा १ देखि २४ वर्ष उमेर विचका समूह १२,९२३ जनसङ्ख्याबाई ज्ञान स्रोत केन्द्रमा गई सेवाग्राहकको संख्या ५४,१९३ अर्थात ६३.९ प्रतिशत रहेका छन्। अर्कोतर्फ ७,४१९ अर्थात ३६.८ प्रतिशत विद्यालय/कलेज गएका छैनन्। यी सङ्ख्याबाई हेर्दा आधुनिकता, विज्ञान र शक्तिशालीको चाहना पहल कायम भएकाले पुरोनो दार्शनिक विषय परिवेशमा उक्त गण्डकीविश्वका विद्यालय/कलेज मै गएकाको संख्या उल्लेखनीय हुनु स्वभिक विषय हो। यसमा यी सङ्ख्याबाई उपलब्धकारी द्वारामै अध्यन गर्न आवश्यक पहल गरिनु आवश्यक छ। यसका साथै आधारभूत शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, प्रौढ शिक्षा तथा अन्य शैक्षिक विज्ञानका शाखाकालिक र आवश्यकतामुखी योजना निर्माण गरी लागू गर्नु जरुरी छ।

९.६.७ १-२४ वर्ष उमेरसमूहका ज्ञान स्रोत/कलेज नगएकाको आगामी अनुमानमा विवरण

तालिका नं ८८ : १-२४ वर्ष उमेरसमूहका ज्ञान स्रोत/कलेज नगएकाको आगामी अनुमानमा विवरण

पालिका	आधारभूत तह नजाने जनसङ्ख्या	माध्यमिक तह नजाने जनसङ्ख्या	जम्मा	माध्यमिक तह जाने जनसङ्ख्या	आधारभूत तह जाने जनसङ्ख्या	माध्यमिक तह नजाने जनसङ्ख्या	आधारभूत तह नजाने जनसङ्ख्या	विद्यालय तह नजाने जनसङ्ख्या	जम्मा	जम्मा
१	७	४	१	१३४	१४	२१	७७	५	६४	१३४
२	७	१८	३	५७	८	१८	१७	१८	१	२१	१११
३	१	५	७	२७	४	७	२१	१५	७	७७	१५८

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१	१	२	१	१७६	२	६	२८	७१	२	६८	१७६
६	०	०	०	३१	६	१०	४४	६	१	११	१७१
६	०	१	०	१७	१	०	२०	८	०	१२१	१२०
७	६	१२	८	६१	३७	१६	६८	१०	८	६१	३११
८	१	६१	७	८२	१६	१८	३०	४	७	१०	१८६
१	१	१४	१६	७१	६	१०	४४	२	१	३११	६१०
१०	४	१०	१	१७	२	२१	६५	११	२	१८१	४४०
११	७	११	६	३४	७	७१	३६	१८	३	६	१८६
१२	२	२८	१	७	१	१२	८	७	७	१२१	१२१
१६	७	२	७	२	२	६	१८	७	१	१२१	१७८
१४	२	१६	१६	२८६	६२	१४	११	४१	४७	२२०	७१२
१६	७	१६	२	७२	१२७	१७७	६२	७१	२	१४७	७१६
१६	१	४१	१८	६७०	४२	३१	७८	७	१३	१७०	२,११
१८	४	१६	१	१२७	७	११	१६	३४	४७	३४६	७०८
२८	२	६	२	१७८	२२	४७	२२६	२२	२	२८६	७६१
जम्मा	६६	४७६	१८७	२७७७	१६७	७१४	१७७	२६२	२७७	२७७८	७४१६

स्रोत: गण्डकी तथ्याङ्क अध्ययन, २०८१

गण्डकीविद्यामा १ देखि २४ वर्ष बिचका जनसङ्ख्यामाथि क्षय विद्यालय/कलेज गण्डकीको संख्या ७,२१६ जना रहेका छन्। क्षय विद्यालय गण्डकीबाहेकमाथि विद्यालय/कलेज गण्डकुले क्षयन के हो भनेर बोर्डिङ्गको प्रश्नमा विद्यालय/कलेज गण्डकुको जवाफ दिने बोर्डिङ्गका ३८१ जनाले थरमा क्षय बचाउनु पोखरीले र क्षय जानाको, ९७१ जनाले विद्यालय बढ्नाले र शैक्षिक ७२१ जनाले खाकेजस्ति उद्धिनसकेकाले धेरै द्वारा बढ्नाले भनी जवाफ दिएका छन्। बर्सेनारी विद्यालयमा भर्ना दर्न गण्डकीमोले, धेरै द्वारा बढ्नाले, अभिभावकमा चासो नभएर गण्डकी बढ्नाले जनसङ्ख्या थपि उल्लेख्य रहेको छ। के कुने कारणले बढ्नाले प्रभित विद्यालयट बन्दिन कुनु नाभी शैक्षिक तथ्यं विद्यालयमा उपस्थितिका दिनै र पूर्वकक्षामा विद्यालयमा उपस्थित दर्न रोजगारमूलक र जीवनोपयोगी शिक्षा, व्यावसायिक, शिक्षा क्षया जीवनमूलक शिक्षालाई व्यवस्था गर्नु आवश्यक कुनु। नेपालमा सरकारद्वारा शिक्षामाथि विद्यार्थ पश्चात व्यक्तिगत सरोकारको क्षयाको द्वारा र आवश्यकता जनाउनेमा र कुनाउनेमा आर्थिक खाने कार्य विद्यार्थ भएर तापि व्यावहार शिक्षामा प्रोत्साहन गर्नमा तथ्या जानाको उपस्थित शिक्षामाथि बोर्डिङ्गका कुनुपर्नछन्। उच्चतर्फ आवश्यक आवास र सहित क्षय बोर्डिङ्गमाको प्रेरणा क्षय तर्फ सम्बन्धित तर्फसँग प्रयास गुणस्तरनु जरुरी छ। यहाँसम्म विद्युत विभाग तालिकामा उपलुब्ध गरिएको छ।

६.१.८ विद्यालय आकि रहेका तथा विद्यालय छाडेका ६-२४ वर्ष उमेर समूहका विवरण

गाउपालिकामा रहेका ६-२४ वर्ष उमेर समूहका बालबालिका तथा युवायुवतीमध्ये हाल स्कुल/कलेज गइरहेका ४४९६३ जनामध्ये २२.४९ प्रतिशत र हाल स्कुल/कलेज जाने गरेका ७४१९ जना अर्थात ३९.८४ प्रतिशत छन् । हाल स्कुल कलेज नजाने गरेका माझे कहिले पनि विद्यालय गएकामा १०६३ अर्थात १२.७८ प्रतिशत र विद्यालय छाडेका १४२६ अर्थात ८६.२२ प्रतिशत रहेका छन् । जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४.१९ : विद्यालय आकि रहेका तथा विद्यालय छाडेका ६-२४ वर्ष उमेर समूहकाको विवरण

वडा नं.	हाल विद्यालय जानुपर्ने	हाल विद्यालय नजानेको	विद्यालय छाडी विद्यालय नजानुपर्ने	विद्यालय आकेको	जम्मे बालबालिका संख्या
१	३३०	२७०	२९	३७१	१०७०
२	३७१	३१३	११	२४२	९७४
३	१३८	६४१	१६	१७१	७९९
४	२७६	७९२	२१	२८०	१०४६
५	२७१	३९४	३१	१८१	६९६
६	१२०	८३४	३३	११०	६३८
७	३८२	८२६	७६	२३१	१२२७
८	१६६	६२९	११	१३१	७९९
९	२१०	५७१	१६	२१८	९१३
१०	६४०	१०२७	१६	६०५	१६१७
११	१८६	३६९	११	१३८	६३८
१२	२३१	६४०	१९	११८	६८२
१३	१७८	४३९	१८	१५०	६७१
१४	७११	११९०	८८	६२१	१८३९
१५	११२	१३०९	२१६	६६६	२०४०
१६	१,२१	१८४१	१७१	७७४	१८८१
१७	७१८	६८२	४३१	१४१	१४७६
१८	७६१	१४८९	६१	१९२	३४१०
जम्मा	७४१९	१०१६३	१४२६	६४१३	१९९६३
प्रतिशत	३९.८४	५२.२९	७.४८	३२.२३	

स्रोत : गाउपालिका प्रोफाइल, २०८१

६.२ पसार्ई सराइको अवस्था

यहाँ पनि आन्तरिक लगभग्रहण प्रतिशतमा हुने आप्रवासनभन्दा बाह्यआप्रवासन एक उच्चतम आयाम मानिन्छ । जस राम्रोसाम गाउपालिकामा छिमेकी गाउपालिका/गाउपालिका एवम् जिल्लाबाहर बसेका बाह्यआप्रवासी यहाँ आउने गरेको देखिन्छ । यस विश्लेषण अवधारणा र योजनाहरुको खोजीमा देखा विश्व का देखा सकेका एक आन्तरिक अर्को आन्तरिक आधारी का अवधारणा सहमा बाह्यआप्रवासी आप्रवासी आप्रवासी आ

९.२.१ जन्म स्थानको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

तालिका नं १०० : जन्म स्थानको आधारमा जनसङ्ख्या विवरण

क्रम	घर/परिवार	जनसङ्ख्या				
		महिला/स्त्री	पुरुष/पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	अन्य नागरिक	जम्मा
१	१७१३	३४९	३३२	४	०	६८४
२	१०४९	१५८	१६३	४	०	३२५
३	१४१७	३२९	३१६	४	०	६४५
४	२०७४	२४०	२२६	४	०	४७६
५	१४०	४०७	३६९	४	०	७७९
६	६	१४९	१७४	४	०	३०१
७	१९१३	३४४	३९	४	०	३८३
८	१८१३	२३६	९६	४	०	१९८
९	२४०६	५७	५०	४	०	१२७
१०	३३१०	१४३	१७९	४	०	३१४
११	७७१	३	३	४	०	६
१२	४२०	८३१	८१	४	०	१९२
१३	५७९	१३१	३१	४	०	४४
१४	१२८८	३३४	३७	४	०	७१
१५	४१०८	३४९	३४४	४	०	६९८
१६	४१०८	३४९	३४४	४	०	६९८
१७	३८१	७८	७८	४	०	१५६
१८	७१८	१०४	१०४	४	०	२०८
१९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
२९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
३९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
४९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
५९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
६९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
७९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
८९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९०	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९१	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९२	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९३	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९४	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९५	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९६	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९७	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९८	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
९९	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
१००	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
जम्मा	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८
प्रतिशत	३८१८	१०१	९७	४	०	१९८

स्रोत : स्थानीय तहबाट प्रकाशन २०८०

यसैको आधिकारको आधारमा उक्त रामपुरुष गाउपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामध्ये ३१,७५७ अर्थात् ९७.९८ प्रतिशत जन्म गाउपालिकाका आफैंको रहेछन्। १९,३१२ जना अर्थात् ९७.२२ जना भने अन्य जिल्लाबाट उक्त गाउपालिकामा बसाईसराई गरेर आएको रहेछन्। यसको विस्तृत विवरण तालिकामा देखाइएको छ। गाउपालिकाको आर्थिक, भौतिक, सामाजिक र अन्य क्षेत्रहरूको विकास हुँदा अन्य गाउपालिका, गाउपालिका का जिल्लाबाट बसाई सरेर आउने जनसङ्ख्यामा वृद्धि हुने रहेछन्। गाउपालिकाले सामाजी योजना बनाउँदा बसाई सरेर आउने जनसङ्ख्यालाई समेत व्यवस्थित गर्ने खालको योजना बनाउनु पर्ने रहेछ।

६.२.३ वडा नगरपालिकामा सवारीमा आधारित मृत्यु अनुपातको विश्लेषण

तालिका ४.१०: वडा नगरपालिकामा सवारीमा आधारित मृत्यु अनुपातको विश्लेषण

वडा	सवारी अनुसार मृत्यु संख्या											
	मोटर साइकल	कार / जिप	ट्रक / टिपर	ट्याक्टर / ट्रलर	बस	साइकल	ठेला	ढुवानी सवारी	अन्य सवारी	पैदल	थाहा नभएको	जम्मा
१	७	१८	७	४	४२	३	१	०	७	१०	२०	७१
२	१	५	३	१	१७	१	०	०	१	१	४	३३
३	११	८	१४	११	४	७	०	०	१	३	५	५४
४	०	१	१	०	३	१	०	०	१	१	१	८
५	१	११	११	११	३	३	१	०	०	११	७	४३
६	१	३	१	१	४	३	०	०	१	३	०	१०
७	१	१	१	०	७	१	१	०	१	१	१	६
८	०	०	१	०	१	१	०	०	०	७	०	२
९	१	०	०	१	३	०	०	०	०	०	१	३
१०	१	१	१	१	५	१	०	०	१	१	१	७
११	३	१	१	३	५	१	०	०	१	१	१	७
१२	७	२	७	१	१	७	०	०	३	७	१	१
१३	१	०	१	१	१	१	०	०	०	०	१	४
१४	१	१	१	०	५	०	०	०	१	१	०	७
१५	१	०	१	०	१	१	०	०	१	१	०	४
१६	४	१	१	१	१	१	०	०	१	४	१	१
१७	१	१	१	१	१	१	०	०	१	१	१	७

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

तालिका नं ४८ : जिल्लाका ५२ वडाकोमध्ये सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसङ्ख्याको विवरण

वडा नं	सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जनसङ्ख्या										
	जेष्ठ नागरिक	एकल महिला	दलित महिला	अपाङ्गता भएका	लोपोन्मुख जातिका	बाल कल्याण	विशेषसुरक्षा (एकल)	कर्ण	गम्भीरता	अन्तर्जाति	जम्मा
१	१७१९	७४	३१	७	३९	११	३	११	१४	०	१९१४
२	१४७०	५१	९	२	०	०	०	०	११	०	१५३५
३	२१००	६०	३१	१४	०	०	३	२	२१	०	२२००
४	१५१९	६१	५३	३	०	२	२	१	१०	०	१७४९
५	१७१२	४१	३४	१८	०	०	२	२४	१४	०	१९११
६	१२१८	४१	३४	२	०	१	०	३	१	०	१७१३
७	७८०१	७४	५	३	०	०	३	४	११	०	७९१०
८	१०८०	३०	३१	८	०	३	१	१०	१४	०	११७१
९	१४१३	३१	१३	२	०	११	३८	२	३४	०	१४७३
१०	२११०	४२	३४	१२	०	०	२०	११	८३	०	२२१४
११	१२७३	१०	१	१	०	१३	३१	७	१४०	०	१६३४
१२	१८०१	७०	२	२	०	०	०	११	२३	०	१९१०
१३	१२३८	३३	०	३	०	०	०	१	१५	०	१८११
१४	१४७४	१०४	३१	१४	०	२	२	१०१	१३	०	१५०१
१५	१४१२	१२३	७९	११	०	०	४	७	२३	०	१९००
१६	१९१३	१००	७३	१४	११	३१	७	७०	१८	०	१४१२
१७	१९१०	२३०	३१	१२	०	२	२	३०	७०१	१	११९१
१८	११६०	१७९	७१	१७	१३	२०	१४	१३	७१	०	१७१०
जम्मा	२२३०	१४१७	१७१	११३	७८	११३	१११	७०४	१११३	१	३९१०
	१२.२०	२.१३	१.७१	०.७१	०.१३	०.२१	०.२०	१.०३	२.००	०.०१	१००.००

स्रोत : वडा कार्यालयहरूको अभिलेख, २०७४

तालिका अनुसार जेष्ठ नागरिक, एकल महिला र अशक्त/अपाङ्ग व्यक्तिहरूले विशेषगरी भत्ते बढ्नाका रहेको देखिन्छ भने लोपोन्मुख जात जनजाति एवं सिमुलिकरण अन्तर्गत पेन्सी बढ्नाकका जात भत्ता पाउने व्यक्तिहरू रहेको देखिन्छ ।

३.४ पैसहारा सदर मालपोतिका तथा जनसंख्याको विवरण

पैसाहारी नगरिकाको द्वारा ११ अन्तर्गत वडाहरू १ वर्गकिलोमिटर क्षेत्रमा फैलिएका छन् । यसमध्ये पश्चिम तर्फ पर्ने वडा नं. ७ को क्षेत्रफल सबैभन्दा बढी ७.३ वर्ग किलोमिटर रहेको छ भने पूर्वतर्फ पर्ने वडा नं. ११ को क्षेत्रफल सबैभन्दा कम ०.७ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यसै गरी जनसंख्याको हिसाबले पनि वडा नं. ७ को जनसंख्या सबैभन्दा बढी २३०० रहेको छ भने वडा नं. ११ को जनसंख्या सबैभन्दा कम ७०४ रहेको छ । यसरी जनसंख्याको घनत्व हेर्दा वडा नं. ११ को घनत्व सबैभन्दा बढी ११३ रहेको छ भने वडा नं. ७ को घनत्व सबैभन्दा कम ३२ रहेको छ । यसरी जनसंख्याको घनत्व हेर्दा वडा नं. ११ को घनत्व सबैभन्दा बढी ११३ रहेको छ भने वडा नं. ७ को घनत्व सबैभन्दा कम ३२ रहेको छ ।

४.३ व्यक्तिगत घटना दर्ता

नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रका व्यक्तिगत घटनाहरू दर्ता गर्नको लागि छुट्टै शाखा खडा गरेको छैन। नगरपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय वा अन्य कुनै सार्वजनिक स्थान, सेवाकेन्द्र वा अस्पताल आदि जहाँबाट पनि व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्न सकिने व्यवस्था छैन। तसर्थ, मृत्यु, जन्म, विवाह र बसाइँसराइ जस्ता घटनाहरू आधिकारिक रूपमा दर्ता हुन सकेका छैनन्। यसबाट नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जनसंख्याको सही र यथार्थ तथ्यांक प्राप्त गर्न कठिन छ। यसको प्रभाव विशेष गरी स्वास्थ्य सेवा, शिक्षा, सामाजिक सुरक्षा लगायतका क्षेत्रमा पर्न गएको छ। यी व्यक्तिगत घटना दर्ताका आधारमा राष्ट्रिय तथ्यांक प्रणालीमा उपलब्ध हुने विश्वसनीय जानकारी हो। जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाइँसराइ, मातृत्व स्वास्थ्य, बालबालिका, अपाङ्गता, सामाजिक सुरक्षा, आर्थिक गतिविधि, शिक्षा, रोजगारी, गरिबी, आवास, खानेपानी, सरसफाइ, विद्युत, सञ्चार, यातायात, कृषि, पशुपालन, पर्यटन, उद्योग, वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन, न्याय, सार्वजनिक सेवा प्रवाह, स्थानीय शासन, नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायतका विषयमा नगरपालिकाले तथ्यमा आधारित योजना तर्जुमा गर्न कठिनाइ हुने देखिन्छ।

४.३.१ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्थाका आधारमा विवरण

तालिका ४.१६ : पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको अवस्थाका आधारमा विवरण

वडा	जन्मदर्ता भएको				जन्मदर्ता नभएको				जम्मा			
	पुरुष	महिला	लैङ्गिक विविधता	जम्मा	पुरुष	महिला	लैङ्गिक विविधता	जम्मा	पुरुष	महिला	लैङ्गिक विविधता	जम्मा
१	१७९	११	०	१९६	१२	१२	०	२४	१९१	१७६	०	२२०
२	८१	११	०	९२६	१	१२	०	२०	९२	१८	०	१२०
३	८९	९२	०	१८०	११	१९	०	२०	१००	१२	०	१८०
४	१११	१०	०	१२०	१२	१६	०	०९	१२६	१०६	०	१४२
५	१६	४१	०	८९	१३	१०	०	२३	१९	११	०	१२०
६	४०	१८	०	१२०	११	११	०	२०	८२	८१	०	१४१
७	८१	७०	०	१२१	१५	१४	०	०९	११०	११४	०	१७०
८	८१	८६	०	१७१	१०	१२	०	२२	१००	१००	०	१२०
९	१०	११	१	१८१	७०	४०	०	७१	११६	१२१	१	२२१
१०	१२४	१४७	०	२७१	१६	१४	०	३१	१४१	१४४	०	२८२
११	८१	८१	०	१७०	९	०	०	१६	८१	८०	०	१६०
१२	१६	१९	०	१७१	९०	१६	१	२९	८१	८१	१	१७१
१३	१६	८१	०	१२१	१६	१६	०	३२	१९	१६	०	१७०
१४	१८१	१९०	१	२१२	१२	११	०	२३	१९०	१९०	१	२३५
१५	१८१	१०९	०	२९१	१९	८१	०	१०१	२१६	१९१	०	३९२
१६	१०१	१४४	०	२९०	८१	१०२	१	१९०	२९६	२४६	१	५४३
१७	२१६	२०१	०	४२१	१०	११	०	०१	२११	२१०	०	४२१
जम्मा	१०७४	१७०१	१	३१२५	४६१	४११	१	१२२०	१७१४	१६२५	२	४३४५
प्रतिशत	५२.४१	४९.६४	०.०५	१००.००	५८.४०	४१.६०	०.१२	१००.००	५२.८१	४७.१४	०.०४	१००

स्रोत: आधारभूत तथ्यांक प्रकाशन २०८१

नगरपालिकामा जम्मा बस्ने घर धुरीका कुल ३,१२६ वासस्थानिकाहरू मध्ये ३,१६३ अर्थात ७१.०४ प्रतिशतमा जम्मदर्ता रहेछन् र ५,१५० जना अर्थात २८.९४ प्रतिशतका जम्मदर्ता नभएको पाइएको छ। जम्मा मृत्यु दर्ताकोलाइ र विवाह जस्ता जैविकता दर्शाउने महत्वपूर्ण प्रविधिहरु र जन्ममै दर्ता नगुर्नुपर्छ। यसबाट स्थानीय जनसाख्यको प्रतिशत नभएकोलाई अभिलेख राख्न दर्ता बढाउन तुरुन्त थप जनशक्ति परिचालन गरी जन्म दर्ता सुविधाका यहाँ नगरपालिकाको दायित्वबाट टाढा नर्ने जैसा सुविधाका यहाँ नगरपालिकाको पहिचान जनता दर्ता र अन्य आवश्यक विवरणहरुका यसको जनसाख्यकता दर्शाउ गर्नाई जम्मदर्ताबाट बनाउने अभिलेख तयार दर्ता प्रोफाइल तर्फ स्थानीय जनसाख्यको पहिचान गर्नुपर्ने देखिन्छ। जनगणनेको सङ्कलन विवरण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

६.२.२ जिल्ला ९२ वडाहरुको मृत्युसम्बन्धी विवरण

तालिका ४ ७१ जिल्ला ५१ वडाहरुका मृत्युसम्बन्धी विवरण

वडा	पुरुष		महिला		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	१	४.२	१७	७.१	१८	१२.२
२	१	६.४	१	.५	२	६.९
३	४	३.१	८	३.४	१५	७.०
४	१	.५	१	.५	२	.९
५	१	.५	६	२.३	९	३.८
६	८	३.०	१५	७.०	२३	१०.०
७	६	२.३	१	.९	७	३.१
८	४	१.९	२	.९	६	२.८
९	३	१.४	८	३.४	११	५.१
१०	५	३.१	४	१.९	९९	५.९
११	३	१.४	३	१.४	६	२.८
१२	१	.५	०	०.०	१	.५
१३	१	२.८	३	१.४	९	४.२
१४	९	४.८	४	३.१	१३	६.१
१५	१	.९	६	२.३	७	३.१
१६	२२	८.९	९	३.३	३१	८.९
१७	१३	५.१	१५	६.९	२८	१२.१
१८	१०	४.४	१६	७.१	२६	१२.०
जम्मा	१७१	७५.२	११६	५१.८	२२७	१००.०

स्रोत: स्थानीय तथ्याङ्क अध्ययन २०८१

उक्त नगरपालिकामा रहेका कुल ५९,७५० घरपरिवारहरुमध्ये २३१ जनाको मृत्यु भएको छ। जसमा १७१ जना अर्थात २७.९ प्रतिशत पुरुष र ११६ अर्थात ५१.८ प्रतिशत महिलाको मृत्यु भएको देखिन्छ। सर्वेक्षण हुँदै मृत्युको अभिलेख भएको वडा ४ रहेको छ भने वडा नं. १२ मा एक जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ। सङ्कलन विवरण तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

जोखा मृत्युदर = $\frac{\text{विगत १२ महिनामा भाडापनी मृत्यु संख्या}}{\text{मध्य वर्षको जनसंख्या}} \times १००० = \frac{२१४}{१४७८८} \times १००० = १.४ जना$

यसरी प्रतिहजार जनसङ्ख्यामा प्रतिवर्ष १.४ जनाको मृत्यु हुने गरेकाछन् । यसलाई जोखा मृत्युदरलाई मृत्युको सम्बन्धमाले समाज विगत वर्ष बनी बताउँछ ।

१.४.३ लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण

तालिका १.४ : लिङ्ग र उमेर समूह अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु भएकाको विवरण

मृत्यु भएको उमेर समूह	मृत्यु संख्या					
	पुरुष		महिला		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
०–४ वर्ष	३	१.४	१	१.७	४	१.९
५ वर्ष – ९ वर्ष	१	.५	१	.५	२	.९
१० वर्ष – १४ वर्ष	०	०.०	१	.५	१	.५
१५ वर्ष – १९ वर्ष	१	.५	०	०.०	१	.५
२० वर्ष – २४ वर्ष	४	१.९	१	.५	५	२.३
२५ वर्ष – २९ वर्ष	४	१.९	३	१.४	७	३.३
३० वर्ष – ३४ वर्ष	४	१.९	१	.५	५	२.७
३५ वर्ष – ३९ वर्ष	४	१.९	१	.५	५	२.७
४० वर्ष – ४४ वर्ष	४	१.९	२	९.५	६	४.९
४५ वर्ष – ४९ वर्ष	१	.५	१	.५	२	९.४
५० वर्ष – ५४ वर्ष	७	३.३	१	९.७	८	३.९
५५ वर्ष – ५९ वर्ष	७	३.३	४	१.९	११	५.२
६० वर्ष – ६४ वर्ष	९	४.२	४	१.९	१३	६.१
६५ वर्ष – ६९ वर्ष	९	४.२	३	१.४	१२	५.७
७० वर्ष – ७४ वर्ष	७	३.३	३	१.४	१०	४.७
७५ वर्ष – ७९ वर्ष	५	२.३	१	९.५	६	२.९
८० वर्ष – ८४ वर्ष	३	१.४	०	०.०	३	१.४
८५ वर्ष – ८९ वर्ष	१	.५	०	०.०	१	.५
९० वर्ष – ९४ वर्ष	१	.५	०	०.०	१	.५
९५ वर्ष – ९९ वर्ष	०	०.०	१	.५	१	.५
१०० वर्ष +	१	.५	०	०.०	१	.५
जम्मा	१४	१००	७	१००	२१	१००

मृत्यूमधील वयोगट समूह	मृत्यूचा लिंग					
	पुरुष		महिला		एकूण	
	संख्या	टक्केवारी	संख्या	टक्केवारी	संख्या	टक्केवारी
१५ वर्षांखाली	१८	४.१	१५	३.७	३३	७.८
१५ ते २९ वर्षे	१२	२.९	११	२.६	२३	५.५
३० ते ४४ वर्षे	९	२.१	१२	२.९	२१	५.०
४५ ते ५९ वर्षे	११	२.६	९	२.१	२०	४.८
६० वर्षांवरील	६	१.४	४	०.९	१०	२.३
माहिती उपलब्ध नाही	२	०.५	१	०.२	३	०.७
एकूण	१०१	२४.२	३१३	७५.७	४१४	१००.०

स्रोत: मध्यवर्ती तपासणी प्रकरणे, २०२१

नमुनाधिकाऱ्यांच्या विश्लेषणानुसार मृत्यू झालेल्यांपैकी बहुसंख्य म्हणजे ७१ टक्के व्यक्ती या शेतमजूर, भूमिहीन कुटुंबातील किंवा अत्यल्प भूधारक होत्या. त्यांच्याकडे सरासरी ०.४ एकरपेक्षा कमी जमीन होती. त्यांपैकी बहुतेकांनी आपल्या कुटुंबाच्या उपजीविकेसाठी सावकारांकडून घेतलेल्या कर्जाची परतफेड करण्यासाठी अनेक वर्षे कष्ट केले होते. अनेकांनी मृत्यूपूर्वी आपल्या जमिनीचा काही भाग किंवा संपूर्ण जमीन सावकारांकडे गहाण ठेवली होती किंवा विकली होती. काही प्रकरणांत कर्जाची रक्कम मूळ कर्जाच्या कितीतरी पट झाली होती.

या मृत्यूंमागील सामाजिक-आर्थिक पार्श्वभूमीचा विचार करता असे दिसून येते की, बहुतांश मृत्यू हे अचानक किंवा तीव्र आजारांमुळे झालेले नसून, दीर्घकाळ चालत आलेल्या ताण, अपुरे अन्न, अपुरी झोप आणि सततच्या आर्थिक चिंतेमुळे हळूहळू ओढवलेले आहेत. त्यामुळे या मृत्यूंकडे केवळ वैद्यकीय घटना म्हणून न पाहता, ती एका संपूर्ण व्यवस्थेच्या अपयशाची लक्षणे म्हणून पाहणे आवश्यक आहे, असे समितीचे मत आहे.

६.५.१ मृत्युको कारण अनुसार मृतकको जनसङ्ख्या

तालिका ६.५८ : मृत्युको कारण अनुसार मृतकको जनसङ्ख्याको विवरण

मृत्युको कारण	पुरुष		महिला		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
आत्तातीसे मृत्यु	१७	३३.१	१७	६६.९	४९
अन्य कारणले	१७	६२.०	१७	६२.०	४९
थाहा नभएको/कारण नखुलेको	१६	१७.४	११	८२.६	३१
सुत्केरासम्बन्धी रोगहरु	००	६३.१	०	३७.९	१७
दुर्घटनाबाट मृत्युहरु	१	१०.०	९	९०.०	१०
हत्याबाट (हत्या तथा विना हत्याबाट)	१	१०.०	९	९०.०	१०
कालाजार	४	५०.०	४	५०.०	८
झाडापखाला	१	१२.५	७	८७.५	८
हृदय	१	७.७	१	५२.०	८
मधुमेह (डायबेटिज)	१	५०.०	१	५०.०	२
आन्द्रो सम्बन्धी (बैंस झेलेको)	१	७.७	१	५२.०	४
कलेजो सम्बन्धी रोग	१	१२.७	७	८२.०	४
विषौंसिया	०	०.०	४	१००.०	४
मानसिक समस्या	१	३३.३	२	६६.७	३
मृगौला सम्बन्धी रोग	१	३३.३	२	६६.७	३
श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगहरु	१	३३.३	२	६६.७	३
आत्महत्या	०	०.०	३	१००.०	३
आगोले (छुमन्तिएर)	३	१००.०	०	०.०	३
अन्य दुर्घटना	१	१००.०	०	०.०	१
हैजा/आउजपखाला/बान्ती	१	५०.०	१	५०.०	२
न्यूरोलुक/कलजा/आन्द्राको रोग	०	०.०	१	१००.०	१
मस्तिष्क ज्वरोबाट	०	०.०	१	१००.०	१
ट्यबरोग	१	१००.०	०	०.०	१
जम्मा	१७१	४८.१	१९१	५१.९	३७२

स्रोत : मृत्युको जम्माइ प्रोफाइल, २०७१

गाउपालिकाका विगत ५२ महिनाभित्र मृत्यु भएका परिवारका जनसङ्ख्याको विवरणअनुसार कुल ३७२ जनसङ्ख्याको मृत्यु भएको छ। यसमध्ये सर्वेक्षणका क्रममा ४१ जनाको आत्तातीसे (अज्ञातीक मृत्यु) मृत्यु भएको रिपोर्ट्स। रोगीका अन्य आत्तातीसे २ रोगीका मृत्यु हुनुको आत्ता पहुचिका हुने रिपोर्ट्स भने गाउपालिकाका ८ जनाले आत्महत्या गरेको रिपोर्ट्स। यसको कारण मद्दुने प्रतिस्पर्धात्मक जीवनका दबाब र आर्थिक र सामाजिक आत्तासक हुन सक्ने रिपोर्ट्स। यसमा आधारमुली विरोधिका तर्फ दुर्घन र शीर्षरोगका कारण मनीसी मद्दुका उच्च रिपोर्ट्स। यसको उच्चुक्त कारणकरण यसमध्यर जीवनशैली, खानपानको व्यवस्थापन, नियमित व्यायामको अभाव, मानसिक स्वास्थ्य समस्याको समाधानको कमी, धुम्रपानका कारण तथा समयमै स्वास्थ्य जाँच

गर्भावस्थामा पहिलो भेटमा ल्याउने । आवश्यक परेमा आयुर्वेदिक तथा अन्य वैकल्पिक उपचार पद्धतिको सेवा उपलब्ध गराउने । आवश्यक परेमा उच्च जोखिम समूहका गर्भवती महिलालाई जिल्ला अस्पताल पठाउने । गर्भवती महिलाको नियमित रक्तचाप, तौल, पिसाबमा एल्बुमिन र चिनी परीक्षण गर्ने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने आयरन, फोलिक एसिड, क्याल्सियम लगायतका औषधि उपलब्ध गराउने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने रगत, पिसाब, दिसा लगायतका परीक्षण गर्ने वा गराउने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने अल्ट्रासाउन्ड सेवा उपलब्ध गराउने वा गराउन सिफारिस गर्ने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने टिटानस टक्साइड खोप लगाउने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने अन्य खोपहरू लगाउने वा लगाउन सिफारिस गर्ने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने अन्य औषधि उपलब्ध गराउने वा गराउन सिफारिस गर्ने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने अन्य परीक्षण गर्ने वा गराउन सिफारिस गर्ने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने अन्य उपचार गर्ने वा गराउन सिफारिस गर्ने । गर्भवती महिलालाई आवश्यक पर्ने अन्य सेवा उपलब्ध गराउने वा गराउन सिफारिस गर्ने ।

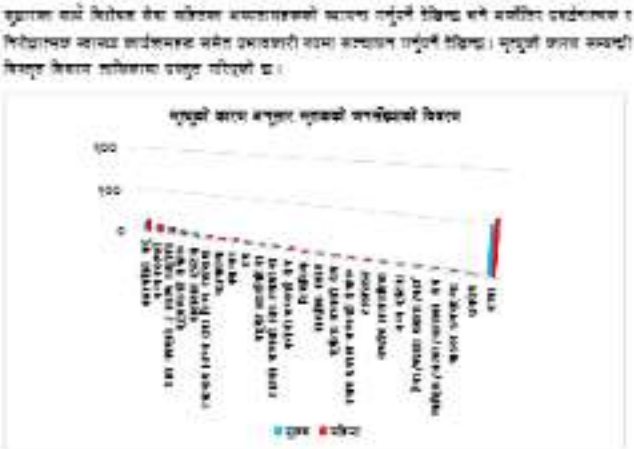

६.२.२ महिलाको मृत्यु हुँदाको अवस्थाअनुसारको वितरण

तालिका ६.२२ : २०२१-२२ सालको मृतक महिलाको मृत्यु हुँदाको अवस्थाअनुसारको वितरण

क्रम	संख्या	प्रतिशत	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१	०	०	०	१	१
२	०	०	०	१	१
३	०	०	०	१	१
४	०	०	०	१	१
५	०	०	०	१	१
१०	०	०	०	१	१
१५	०	०	०	१	१
२१	०	०	०	२	२
२३	०	०	०	१	१
३०	०	०	०	२	२
जम्मा	०	०	०	११	११

स्रोत : स्थानीय तहबाट संकलन २०२१

गर्भावस्थामा २१-२२ सालको २१ जना महिलाको मृत्यु भएकोमा सबै जना महिलाको सामान्य अवस्थामा नै मृत्यु भएको तथ्याङ्क रहेकाछ ।

४.६ स्वास्थ्य

नगरपालिकाअन्तर्गतका स्वास्थ्य सम्बन्धि सेवा दिन जिल्ला अस्पतालमा जानै पर्ने देखिन्छ। यसको अलावा सामान्य स्वास्थ्य सुविधाको लागि नगरक्षेत्रकाको आधारीय स्वास्थ्य चौकीहरुको प्रयोग गर्न सकेका छन्। यस नगरपालिकामा अन्तर्गतुप्रदेशको पैरवीको कमिक जिल्लाक भने स्वास्थ्य अस्पतालको एक्का सम्पुदायको स्वास्थ्यका लागी व्यवस्था अवश्यमान नरहे गरेकेको देखिन्छ। यसको लागिने आवश्यकता अनुसारको स्वास्थ्य सुविधा दिन सकेका छैनन्। नगरपालिकाको क्षेत्र क्षेत्रका जनसंख्याकको तहुँच सहज देखिदैना यदि यसो जनसंख्याको तहुँच पैदल स्वास्थ्य चौकी सम्म रहेको छ, यहाँ सबै स्वास्थ्य जनसंख्याको जनसंख्या संख्यक छैन। ईमर्जेन्सीहरुका दायित्व स्वास्थ्यकर्मी र औषधीको उपलब्धताका समुहा समस्या पोतनुपर्ने अवस्था छ। नगरपालिकामा विभिन्न सङ्गठनका स्वास्थ्य चौकी रहेका छन् तर आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा दरबन्दी अनुसार स्वास्थ्यकर्मीहरु छैनन्। सबैमा पार्वजनिकताका उपचारात्मक स्वास्थ्य सेवाहि उपलब्ध रहेको छ।

स्वास्थ्य संस्थाका क्षेत्र

४.६.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

क्र.सं.	स्वास्थ्य चौकीको नाम	वडा नं.
१	अछामधुरा स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	१
२	नयुगड स्वास्थ्य चौकी	२
३	पुर्वी जाल स्वास्थान	३
४	अछामधुरा स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	४
५	अछामधुरा स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	५
६	पुराना स्वास्थ्य चौकी	६
७	बाजीपुरा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	७
८	अछामधुरा स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	८
१०	डाक्टरीय स्वास्थ्य चौकी	१०
११	अछामधुरा स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	११

क्र.सं.	[illegible]	[illegible]
१३	[illegible]	१३
१४	[illegible]	१४
१५	[illegible]	१५
१६	[illegible]	१६
१७	[illegible]	१७
१८	[illegible]	१८
१९	[illegible]	१९
२०	[illegible]	२०

[illegible]

६.६.२ सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विकास

आमाहरूलाई गर्भमा रहँदा देखि र सन्चौटि भयोका तथा रेखदेख गर्न महिलाहरू सबै उपलब्ध विभिन्न रोगबाट संक्रमित हुने सम्भावित हुन्छ। गर्भमा रहँदा चुलाई, आमाको उमेर, पोषण, आराम, सरसफाइ तथा सुविधासम्म पहाँचको जैसन यातायातका अवस्थाका आवश्यकताको व्यवस्था गिर्नुपर्ने छलफल। आवश्यकता व्यवस्था उपलब्धताका लागि गर्भवती महिलाले सम्पर्क गर्ने स्वास्थ्यका नियमित व्यवस्था जस्तै गर्भपुनर्पुष्टि र आवश्यक खोप दिइ तथा आराम, विद्यालिन पश्चात्तिक निर्धारित जैसन गर्नुपर्दछ। साथ उमेरमै गर्भवती हुँदा आमा र शिशु दुवैको स्वास्थ्यमा क्षतिपूर्तिकारी पुग्ने सम्भावने जानकारी दिनका विषय गर्नै स्वास्थ्यका उमेर २० वर्ष पोषिएको छ। सार ५० प्रतिशत शिशुहरूको (२५ देखि ४९ वर्ष उमेरका) गर्भवती महिला हो आमा सम्बन्धित हुन्छन् (नेपाल जनसांख्यिकीय तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण, २०१५)। आजकाले स्वास्थ्य सेवा विभागमार्फत सुरक्षित मातृत्व तथा नव शिशु स्वास्थ्यका सेवा सम्बन्धका आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ। सबले आमा र आवश्यकताको सुरक्षित मातृत्व हेर्ने पहल पुऱ्याएको छ। सार यति उता सेवाहरू कार्यक्रम सेवित महिला स्वास्थ्य सबै सहित सर्वेक्षण अभी धुप सबैको देखिन्छ। उनीहरू सेवाहरूका सम्बन्धमा ने गर्भवती महिला स्वास्थ्य खोपी गुप्ता र स्वास्थ्यकर्मी दक्षिण गर्नुपर्ने जस्ति शिशुहरू ती मृत्यु हुने गरेको छुटा हामी सबु सर्वविदित् ने छ।

६.६.३ प्रमुख १० रोग र उपचारसम्बन्धी विवरण

तालिका ६.६: प्रमुख १० रोगहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख रोगहरू
१	झाडा, आउनुहुन्छ
२	आउनुहुन्छ, श्वासप्रश्वास, ब्रोन्काईटिस, टि.बि.
३	आलस्य, उच्चरक्त
४	मौसमी, ईन्फ्लु जस्तैहरू
५	गुप्त, ब्रह्मचारीहरू, मलमरी
६	आलाचनहरू, रिउमाटिज्म
७	[illegible]
८	दैवर तथा मुत्तर

१	मोटिया विद्यु उपकेन्द्र
१०	सुबगोण, डि.वि.

६.३.४ आपत्तेकाल व्यवस्थापन विभाग

यूनै पनि ठाउँको दीर्घकाली भवनका लागि ठाउँका आपत्तिजनकहरूलाई सैन्य सहितै अनुमान गराउन सकिन्छ। दीर्घित आपत्तिजनकहरूलाई यूनै पनि ठाउँको बासस्थिक र आर्थिक विकासको भूमिकाको संरचना सैन्य सकिन्छ। कारणले पनि दीर्घकालका लागि ६ वर्ष भूमिका आपत्तिजनकहरूलाई निर्धारित संरचना आवश्यक अनुमान गर्न सकेको छ। आपत्तिजनक सम्बन्धि महत्वाकांक्षी ९१,०१, के समेत आपत्तिजनकहरूलाई अवश्यकता, वैज्ञानिक, वैज्ञानिकहरू, पुनर्प्रयोग, बिमा व्यावसायहरू लोगाई खाना र दीर्घकाली अधिकार अनिश्चित गर्नुपर्ने उपलब्ध गरेको छ। पैसाको लागि अधिकार, १०७१ के पनि खाद्य व्यवस्थापनाई संगठित हस्तक्षेप संरचना राखेको छ।

स्वास्थ्य र दीर्घकाल व्यापक जीवनको दक्षिणी महत्वपूर्ण आपत्तिजनकता सहजो र स्वास्थ्य पारिस्थितिक सम्पदाका लागि विकास नियन्त्रणात्मक प्रभावकारी हुन गरेको सहजो हुँदा जनस्वास्थ्यको अध्ययन दीर्घका पर्नुपर्ने प्रतिबन्धको एक महत्वपूर्ण किल्ला हुन आउँछ। पर्यावरणिकालका समेत राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रमका आधारित भई खाद्य स्वास्थ्य कार्यक्रम, पहिचार स्वास्थ्य कार्यक्रम, व्यवस्थापन कार्यक्रम, प्रयोगिक स्वास्थ्य जैसा पुनर्वासनका कार्यक्रम, पीता नियन्त्रण कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सम्पर्क कार्यक्रम, महामकारी तथा पीता नियन्त्रण कार्यक्रम तथा सम्पत्ता विकासमन्त्रणी कार्यसम्पादक सम्पादन गर्न आएका छन्। स्वास्थ्य तथा दीर्घसम्बन्धी कार्य गर्नका यति राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर संस्थाहरू समेत कार्यरत रहेका छन्।

६.३.५ खोपको विवरण

आपत्तिजनकहरूलाई सहितको निर्धारण हुन्। यसको यति निर्णायक स्वास्थ्य र नियोगी हुन आवश्यक छ। आपत्तिजनकहरूलाई डी.पी.टी. दुख पदाल, डि.टि.डी. सीत पदाल, हाइपा दुख पदाल, जोखिमको र विद्यार्थिन लोडिएको मात्रामा दिने गर्दछ। आपत्तिजनकहरूको यति दीर्घकालीन खोपहरू नियमित हुन मात्रामा विभु छन्। पैसाको आपत्तिजनकहरूलाई पुनर्व प्रयोगिकताका राखेको छ। खोप कार्यक्रम सम्म खोपिएको तथा नियन्त्रणी रहना गरेको स्वास्थ्य सेवाको दृढता प्रभावकारी पनाम हो। खोप कार्यक्रमको उपलब्ध रहना आपत्तिजनकहरूलाई र विभिन्न रोगहरूबाट रोकथाम गर्न सकेमा पुनर्व्यवस्थाको गाइएछ। यसले गर्दा सहकार्यी विकास एवं यसको आपत्तिजनकहरूलाई खाद्य (एम.सी.डी.-२, छाला गर्न सकेमा पुरिने छ।

आपत्तिजनकहरूको खाद्य अवस्थामा पनाएको खोपले आपत्तिजनकहरूको स्वास्थ्य निर्धारित गर्दछ। आपत्तिजनकहरूको खाद्य अवस्थामा पनाएकपुर्ने खोपहरू सबै पुरा गर्नु पर्छ। खोप कार्यक्रम प्रभावकारी सहजो खाद्यहरूका खाद्य अवस्थामा जोखिम हुने रोगहरू खाद्य अवस्थाको खाद्य मृत्युदर यति सम्म हुन्छ।

६.३.६ परिवार नियोजन

परिवार नियोजनबाट हुने आपत्तिजनकहरूलाई विभिन्न खाद्य अवस्थाकहरूबाट गरिएको अध्ययन अनुसन्धानबाट आमा, बच्चा र गर्भवती शिशुहरूको स्वास्थ्य सुधार गर्न उल्लेखनीय भूमिका खेल्ने कुरा प्रमाणित भएको छ। कार्य प्रभावी पोषिक अवलम्बन, अनिच्छाकी शिक्षा र सूचि विकास गर्नको यति सकेमा पुनर्व्यवस्थित। त्यस अलावा गुणस्तरीय परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले जम्मा ९१,१५ पैसि प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम र परिवार

नियोजन कार्यक्रमसाठी विशेषत: गरी अवस्थाका, प्रजनित स्वास्थ्य सेवा, स्वास्थ्य चौकी, गाउँघर क्लिनिक र घुम्ती चिकित्सक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाद्वारा सेवा पुऱ्याउँदै आएको छ ।

१.६.८ १२महिनाभित्र खुलेरी गराएको खान सम्बन्धी विवरण

तालिका २.७ : खुलेरी भएका महिलाकहाँ जस्तो गराइको खान सम्बन्धि विवरण

खड	खुलेरी गराएको खान							
	बाला		खाला बोतल		बाला		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	१	१.७	६१	८.६	०	०.०	६३	८.०
२	०	०.०	१	१.८	१	१००.०	१	१.८
३	०	०.०	३३	६.४	०	०.०	३३	६.०
४	०	०.०	४४	६.१	०	०.०	४४	६.१
५	०	०.०	५६	६.१	०	०.०	५६	६.१
६	०	०.०	५६	८.१	०	०.०	५६	६.१
७	०	०.०	४१	६.१	०	०.०	४१	६.४
८	०	०.०	५६	८.६	१४	८२.९	७०	९.४
९	१	१.७	९६	९.४	०	०.०	९७	९.६
१०	१	१००.०	५१	९.८	१	१००.०	५१	९.८
११	०	०.०	३१	६.४	०	०.०	३१	६.१
१२	०	०.०	४	०.७	०	०.०	४	०.१
१४	१	१.७	५०	६.६	०	०.०	५१	६.१
१५	८	१२.९	३८	६.१	०	०.०	४६	६.१
१८	६	९८.४	८१	१६.९	०	०.०	८१	१६.१
१०	१	१.७	४२	५.०	०	९८.१	५५	८.६
१८	६	१२.१	८१	१६.४	०	०.०	८८	१६.१
जम्मा	६१	१००.०	९१२	१००.०	१४	१००.०	९९६	१००.०

स्रोत : खुलेरी गराएका बालबालिका २०८२

गाउपालिकामा हिजो ५२ महिलामा खुलेरी भएका मध्ये ९८२ जना महिलाले स्वास्थ्य संस्थामा, २७ जना महिलाले आमा र ७४ जना महिलाले अन्य व्यक्तिमा खुलेरी गराएको तथ्याङ्क छ । स्वास्थ्य संस्थामा खुलेरी गराउने संख्या झन्डै सतप्रतिशत छनमा र स्वास्थ्य संस्था बाहिर खुलेरी गराउनेको संख्या क्रमशः घटदोक्रममा रहेको पुष्टि तथ्यले आमा र शिशुको स्वास्थ्यका दृष्टिले सकारात्मक पक्ष मानिन्छ । यस प्रतिशत स्वास्थ्य संस्थामा नै खुलेरी गराउने वातावरण सृजना गरी यसलाई अझैबढाउनको लिागि गरी सरोकार कार्यक्रमहरुलाई विस्तार तथा असरी देखिन्छ ।

१.६.८ १२ देखि २१ वर्षका महिलाले बाँडिने सिरप्युक्त अन्य पिएको विवरण

गाउपालिकामा रहेका जम्मा ८,२४२ जना १३ देखि २१ वर्ष भित्रका विवाहित महिलाहरुको विवरणको तथ्याङ्कअनुसार पुर्ण मात्रा जोखिम सिरप्युक्त जन्मदोनी महिलाहरुको संख्या सर्वेक्षणमा ढोरे जम्मा १,१७० जना

मदुली साइकी । सबैभन्दा ठूला कम्पनी जम्माजमै २,४०६ वटा कम्पनी जम्माजमै २,७५१, साना कम्पनी जम्माजमै ३२१ रहेका छन् । गणतन्त्रियामा आउ थ्र थी भन्दा बढी वैदेशिक लगानी जम्माजमै बढ्दा जनवरी ८ जना हुनुपर्ने ठाँउ कम्पनी जम्माजमै विगतको तथ्यमा पछिल्लो व्यक्तिलाकम जनवरीमात्र तथ्य रहेको पाइयो । ५ देखि २ वटा वैदेशिक लिगानुकर्ता कम्पनीहरुको संख्या अभै बढेकोमा बढी रहेको छ । यी कम्पनीहरुमा सागर, गणतन्त्रियाको परिवारको सौखत बजारमा सयौं व्यक्तिको खुट्ट दलपन् हर बढ्दै गैरहेको पाइन्छ । यतिमात्र निर्दोहन कार्यक्रमको प्रभावकारीता, दलपन् व्यवस्थामा आएको सीमता र विभागी कामदेखिक र आर्थिकतिक लगानीमा परेको सकारात्मक प्रभावका कारण परिवारको आकार घट्दै कमका रहेको पाइन्छ । उक्त तथ्याङ्कको आधारमा जनवरी जनगणना ने तथ्यका व्यक्तिकरकको जनसंख्या ही तथ्यनुसार मुल ६५ देखि ३१ विवाहित महिलाको संख्या मुल ५१११ पछि १९०१ महिला मात्र एउटा वैदेशिक लगानीमार्फत जनवरी छैन । मुख्यतया व्यक्तिको दलपन् व्यवस्थामा आएको सहिताका, दलपन् व्यवस्थ आएको सीमताको कमी, कोखछोरीमाथा नहुँपर्ने कमी, दोषमाको कमी, संख्यानुसार कारण आदिले महिलामा वर्धापोन आउन कठै तथ्याङ्कले मनन् तरी तथ्यकर्ता देखिन तरम थालनु पर्ने देखिन्छ । व्यक्तिमा उर्वरीकरण हुँदा देखा पर्ने व्यक्तिमा किंवा तथा गणतान्त्रिक सामाजिक व्यवहारले वैदेशिक किंवा बढ्दाको तथ्य हानी बनाउ रहेको छ । यद्यपात विन्दुमा विवरण तथा यद्यपात विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

९.३.१ शिशु तथा ५ वर्ष मुनिका बाल मृत्युदर

राष्ट्रिय जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०१६ (National Demographic and Health Survey 2016) का अनुसार नवजात शिशु मृत्युदर २१ प्रतिहजार, शिशु मृत्युदर ३२ प्रतिहजार र पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर ३९ प्रतिहजार रहेको सम्बन्ध सार्वजनिक भएको छ। नागरिकताको पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर तथा शिशु मृत्युदरको तथ्याङ्क नमूनाको राष्ट्रिय तथ्याङ्कले देखाएको अवस्था अनुसार रहेको छ।

९.३.२० पहिलो जन्म नगराउने महिलाको उमेरको विवरण

जनगणना र प्रजनन स्वास्थ्यको दृष्टिकोणबाट २० वा सो भन्दा कम उमेरमा मातृ जन्म गराउनुपर्दा र मातृ तथा शिशु दुवैको स्वास्थ्यका दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण मानिन्छ। शारीरिक, मानसिक, अर्थिक लगायत अन्तरसम्बन्ध समस्याका नमूनाहरू र सम्पन्न जनसाधारण एकाकार्यको अवलोकन, कम सीकाको, शारीरिक र मोटिक तथा विकासका शिशु जन्मन सक्ने जोखिम उच्च रहन्छ भने अर्थात्तिर्ण सम्बन्धकाको केलिफोर, मातृ तथा शिशुको स्वास्थ्य, खानपान, सरसफाइकलगा विषयमा पर्याप्त जानकारी पाउँदा मातृ र शिशु विविधन प्रजनका संस्थानको विकास हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ ।

नेपालको जनसांख्यिक विकास खण्ड २०००-२०१६ का विषयमा मातृ तथा शिशु स्वास्थ्यको क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगती भएको छ। सन् १९९० यता हरेक वर्ष लाखा नेपालमा जुन १००० जीवित जन्म भएका शिशुमध्ये १०० जनाको मृत्यु हुने गरेकोमा यो सङ्ख्या घटेर जुन १००० जीवित जन्म भएका शिशुमध्ये ३८ जनाको हुन गएको छ। सन् २०१६ मा ३२ जनाको छ भने ५ वर्षमुनि उमेर समूहका बालबालिकाको मृत्युदर प्रति हजार २८ मा झरेको छ। त्यसैगरी सन् १९९० यता हरेक वर्ष लाखा मातृमृत्यु प्रति एकलाख मा ४२० रहेकोमा सन् २०१६ सम्म २५८ मा झरेको देखिन्छ भने सामिप काल स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसुति गराउने महिलाको अनुपात ४६.६ प्रतिशत रहेको छ। (Nepal and the Millennium Development Goals Final Status Report 2000-2015) । यसरी हेर्दा समग्र मातृ तथा शिशु स्वास्थ्यको क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनका संकेतहरू देखा परिरहेका छन्।

तालिका नं ८१ : १८-२९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो अवस्था जन्मिदाको उमेरसम्बन्धि विवरण

गाउँ	पहिलो गर्भ गर्दाको महिलाको उमेर						
	१८ वर्षभन्दा कम	१८ - १९ वर्ष	२० - २४ वर्ष	२५ - २९ वर्ष	३० - ३४ वर्ष	३५ वर्ष वा सोभन्दा माथी	जम्मा बालबालिका संख्या
१	१	१७०	१८१	४४	७	१	४७६
२	०	३१	८१	१२	२	०	२४
३	१	१७०	१३६	३१	१०	०	४३६
४	०	१९६	१४८	४९	६	०	४९८
५	०	८१	९१	३१	६	१	३१९
६	१	१३३	१३३	३६	६	२	३३१
७	१	८१	१८१	९१	६	१	१८४
८	१	१३८	१२०	२६	१	०	३३६
९	०	९१	१९८	२४	१	०	२९६
१०	१	१८१	१८०	६४	९	१	४३४
११	०	९६	१३०	१६	८	०	१३४
१२	०	५१	४९	८	०	१	१८
१३	०	२४	९१	६	०	०	८९
१४	१	१६६	१२१	४९	१०	१	३९९
१५	०	३६	६२	१८	१	०	१८८

[illegible]	[illegible]						
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

गण्यापरिसंख्या भूत ८,१७० महिलाबाट्टै घरेलो कामात व्यस्तताको उपलब्धी उपेक्षाको अवस्था सोद्धिएको छ्नमा २,३८८ जना अर्थात ५० ८ प्रतिशत महिलाले २०-२१ वर्षको बिचमा घरेलो कामात जम्माइको रहेछिन्। त्यसैगरी ६,४०६ अर्थात ३९.६ प्रतिशत महिला १५-१९ वर्ष उमेरमा, ६६९ अर्थात ७.७ प्रतिशत महिला २५-२९ वर्ष उमेरमा र १२ जना अर्थात ६.६ प्रतिशत महिला ३०-३४ वर्ष उमेरमा मात्रा कामेको रहेछिन् भने ३५ वर्षभन्दि घरेलो दट्टल मात्रा कामेको संख्या जम्मा २९ जना अर्थात ०.१ प्रतिशत र ५५ वर्षभन्दा माथ घरेलो दट्टल मात्रा कामेको संख्या १७ जना अर्थात ०.५ प्रतिशत रहेको छ।

১.২.১১ বাংলা শিক্ষাক্রমের বিষয়বস্তু

শিক্ষাক্রমের বিষয়বস্তু নির্বাচনে ও সংগঠনে ক্রমোন্নতি নীতি অনুসরণ করা হয়েছে। এ নীতি অনুযায়ী শিক্ষার্থীর পূর্ব অভিজ্ঞতা ও বর্তমান অবস্থার সঙ্গে সংগতি রেখে বিষয়বস্তু নির্বাচন করা হয়েছে। বিষয়বস্তু নির্বাচনে শিক্ষার্থীর বয়স, আগ্রহ, সামর্থ্য, পরিবেশ, সমাজ ও দেশের চাহিদা বিবেচনা করা হয়েছে। বিষয়বস্তুকে সহজ থেকে কঠিন, জানা থেকে অজানা, নিকট থেকে দূর, বাস্তব থেকে বিমূর্ত, সরল থেকে জটিল, পরিচিত থেকে অপরিচিত, নির্দিষ্ট থেকে সাধারণ, অভিজ্ঞতা থেকে সূত্র, উদাহরণ থেকে নিয়ম, প্রত্যক্ষ থেকে পরোক্ষ, সুনির্দিষ্ট থেকে অনির্দিষ্ট, বিশ্লেষণ থেকে সংশ্লেষণ, আরোহ থেকে অবরোহ, ঐতিহাসিক থেকে যৌক্তিক, সমগ্র থেকে অংশ, অংশ থেকে সমগ্র, পূর্ণ থেকে খণ্ড, খণ্ড থেকে পূর্ণ, বিশ্লেষণ থেকে সংশ্লেষণ, সংশ্লেষণ থেকে বিশ্লেষণ ইত্যাদি ক্রমানুসারে সাজানো হয়েছে। নিম্নে শ্রেণি অনুযায়ী বিষয়বস্তুর পরিসর দেখানো হলো :

সারণি ১.২.১১ : শ্রেণিভিত্তিক বিষয়বস্তুর পরিসরের বিবরণ

বিষয়বস্তুর নাম	শ্রেণি																		মোট	
	১ম	২য়	৩য়	৪র্থ	৫ম	৬ষ্ঠ	৭ম	৮ম	৯ম	১০ম	১১শ	১২শ	১৩শ	১৪শ	১৫শ	১৬শ	১৭শ	১৮শ		
শব্দ ও শব্দার্থ	১০০	৩	৩০০	৭৫	৩	৩	৭৫	৭৫	৩	৭৫	১৫	৩	৭৫	৩০	৭	৭৫	৭৫	৭৫	১৫০০	৭৫.০
বাক্য ও বাক্যের প্রকারভেদ	৯০	৩০	৩০	৩	৬০	৩	৩০	৩	৩০	৩০	৩০	৩	৩০	৭	৩০	৩০	৩০	৩০	৩৩০	৩০.০
ধ্বনি	৩০	৩০	৩০	৩০	৩০	৩	৩	৩	৩	৩০	৩	৩	৩০	৩০	৩	৩০	৩০	৩০	৩০০	৩০.০
বানান	৯০	৩০	৯০	৩০	৩০	৩	৩০	৩	৩	৩০	৩	৩	৩০	৩	৩	৩০	৩০	৩০	৩০০	৩০.০
বাংলা ভাষার ধ্বনি, বানান ও শব্দ	৩০	৩	৩০	৩	৩	৩	৩০	৩	৩০	৩০	৩০	৩	৩০	৩	৩	৩০	৩০	৩০	৩০০	৩০.০
বাক্যের গঠন	৩০	৩০	৩০	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০	৩	৩০০	৩০০	৩০	৩০০	৩	৩০	৩০০	৩০.০
বাক্য	৩	৩	৩০	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩	৩০	৩০০	৩০.০
বাক্যের প্রকারভেদ, বাক্যগঠন, বাক্যশুদ্ধি	৩	৩	৩০০	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩	৩	৩০০	৩০.০
ভাষা শিল্প	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩	৩০	৩০০	৩০.০
সাহিত্যকলা	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
সাহিত্যের শাখা	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
সাহিত্যের উপাদান	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
সাহিত্যের রূপ	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
সাহিত্যের রূপ ও শাখা	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
সাহিত্যের শাখা ও রূপ	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
সাহিত্যের শাখা ও রূপ, সাহিত্যের উপাদান	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩	৩০০	৩০.০
মোট	৭০০	৩০	৭৫০	৭৫০	৭০	৩০	৭৫	৭৫	৩০	৭৫০	৭০০	৩০	৭০০	৭০০	৩০০	৭৫০	৭০০	৭৫০	৭৫০০	৭৫০.০

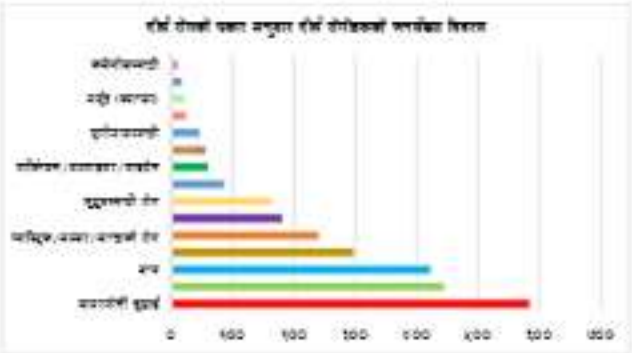

६.७ महिला बालबालिका तथा सामाजिक समावेशीकरण

६.७.१ जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिलाको विवरण

जेष्ठ नागरिक सम्बन्धी ऐन २०६३ अनुसार "जेष्ठ नागरिक" भन्नाले ६० वर्ष पुरा गरेका पैठाही नागरिकलाई सम्झनु पर्दछ । यस गाउँपालिकामा रहेका जेष्ठ नागरिकले पेन्सिन व्यवस्थाका विकास सम्बन्धी सरोकारमा उपलब्ध गरिएको छ ।

तालिका नं ६६ : ६० वर्ष र सोभन्दा माथी पुगेका जेष्ठ नागरिकसम्बन्धी वडागत विवरण

वडा नं.	पुरुष		महिला		जम्मा	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	११५	५७.१	९४१	४१.९	२१७	१.६
२	७२	५७.७	७७	४२.३	१८५	२.७
३	१७८	५७.६	१७६	४१.४	३४४	४.७
४	२२८	४८.९	२७८	५२.१	४९६	६.७
५	७१	५४.४	६४	४५.६	१३५	१.८
६	७६	५१.७	७१	४९.७	१४७	२.८
७	१५७	५६.९	१२९	४८.४	२९६	६.६
८	१८	५४.९	७१	४८.९	७९	१.९
९	११९	५८.५	१४	४१.५	२१०	४.९
१०	१८७	५३.९	१७४	४९.१	३५१	५.९
११	९१	५९.४	६२	४८.६	१५७	१.६
१२	८१	५७.७	८१	५७.७	१४८	२.८
१३	७६	५६.९	५८	४३.१	१३७	१.९
१४	२१७	५६.९	२०५	४९.४	४२७	९.२
१५	२१२	५६.८	२७४	४९.२	४४८	८.१
१६	१४८	५३.१	१७०	४९.९	३१८	९२.२
१७	२१७	५२.७	१९९	४८.७	४१७	९.१
१८	१७८	५१.४	१७४	४९.६	३५२	७.९
जम्मा	१७१८	५२.६	१५१९	४४.४	३३४१	१००.०

स्रोत: स्थानीय तथ्याङ्क सङ्कलन २०७७

एकल महिला सुरक्षा क्षेत्र (कानूनतम) नियमावली, २०७० अनुसार एकल महिला सम्पत्ती (१) जनसङ्ख्या विस्फोट गरेकी महिला, (२) विधवा, (३) वैगोरि वर्ष उमेर पुरा गरेकी अविवाहित महिला, (४) पाँच वर्ष भन्दा बढी जन्मदेखि यति क्षयर्ष वा देखना भएकी महिला, (५) अंगभङ्गता परी वा भागी शुद्धिर्ष पोषिनेन अथवा अपेक्षी महिला समेत गरीबीमोचन गरिएको छ। माथको प्रतिशतमा दुईटा भ, (४) मा उल्लेख गरिएको 'पाँच वर्ष भन्दा बढी जन्मदेखि यति क्षयर्ष वा देखना भएकी महिला' प्रावेशका एकल महिलाको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४.४७ : एकल महिलासम्बन्धी सङ्गठन विवरण

प्रदेश	२. वर्ष महिला अधिकार		नेपाल		सम्पन्न सेवा/व्यवसायमुलक		मुलधारमा		जम्मा सङ्गठन संख्या	
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
१	४	०.१	४७	१.६	१	०.१	८	०.१	१२	०.४
२	१	०.१	८	०.१	०	०.०	०	०.०	१	०.०
३	७	०.१	१८	६.४	१	०.१	१	०.१	३१	१.१
४	२	०.१	७४	१.०	०	०.०	२	०.१	७८	१.१
५	५	०.४	३१	४.१	१	०.१	०	०.०	४१	१.८
६	०	०.०	६०	१.०	०	०.०	०	०.०	६०	१.०
७	८	०.१	२१	३.१	०	०.०	०	०.०	३४	२.८
८	२	०.१	२८	१.१	१	०.१	०	०.०	३१	१.१
९	१	०.१	४४	३.१	०	०.०	१	०.१	३१	१.१
१०	८	०.१	५१	४.१	१	०.१	५	०.४	६१	५.१
११	४	०.१	५१	४.१	१	०.१	०	०.०	५८	४.८
१२	१	०.१	१८	१.८	०	०.०	०	०.०	१९	१.८
१३	०	०.०	५	०.४	०	०.०	०	०.०	५	०.४
१४	२	०.१	११९	९.८	१	०.१	७	०.१	१२७	११.१
१५	१	०.१	१३	१.८	१	०.१	०	०.०	१५	१.८
१६	८	०.१	१४४	१.१	०	०.०	२	०.१	१४४	१०.०
१७	५	०.४	३१	४.१	०	०.०	०	०.०	१२	१.०
१८	७	०.१	११९	९.९	१	०.१	७	०.१	१४९	१९.८
जम्मा	७१	६.४	१०१६	८८.०	३८	९.४	३९	३.१	११४६	१००.०

स्रोत: नमुना सम्पर्क सर्वेक्षण, २०७९

४.७.२ अपाङ्गता सङ्गठन सम्बन्धमा विवरण

प्रादेशिक सङ्गठक र आर्थिक प्रवर्द्धनका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, सामाजिक, आर्थिकरूपमा सशक्तीकरण भएमा सम्पन्नतामय हुन सिर्जना भएको अवधारणामसँगसँगै दैनिक क्रियाकलापमा आत्मनिर्भरतामा सम्पन्नान गर्न एवं सामाजिक जीवनमा पूर्ण सहभागी हुन सहितका हुने सम्बन्धमार्ग सङ्गठन सक्रियता। आजकाली व्यक्तिहरूमा अपाङ्गता हुने कारण आर्थिकरूपमा पुगेको दोहोरो कमी, दाबीमा पीडना मुख्य गहुने सम्बन्धका कारण उत्पन्न (Trachoma) रोग, दुर्घटना, जन्मजात, आनुवंशिक एवंरोग, सुरोपेन, स्वास्थ्य उपचार गराउन, उच्च वा मुख्य वा विभिन्नरूपमा दोहोरो दोहोरो आदि रोकिएका छन्। जनसार्थ सङ्गठन दोहोरोपनमा र उपलब्धतामय हुने जार्डकन गरिनुपर्दछ। नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा आजकाविकाकलाकी हक हित र अधिकारलाई संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र विकास गर्न ९९ वटा क्षेत्रमार्ग सम्पेटी अपाङ्ग संगठन तथा आजमय देख, २०६९ र अपाङ्गताससम्बन्धी आर्थिकरूपमा, २०६३ लगाय यसै आजकाविकाकमा आएको छ। यसमे यसै २०६९ पुस ९२ गते नेपालमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संरक्षित्रासम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धी, २००६ मार्ग अनुमोदन गरेको छ।

अवाङ्मय परिषत्अन्तर्गत विद्यालय तहसँग सम्बन्धित अवाङ्मय समितिहरूमार्फत अवाङ्मयका सार्वजनिक अवाङ्मय, पुस्तकालयहरू र स्मृति पुस्तिकाहरू, अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सम्बन्धी अवाङ्मय, अनुवाद अवाङ्मय र प्रकाशित अवाङ्मय पुस्तकालयहरूमा व्यवस्थित अवाङ्मयका सङ्ग्रहित अवाङ्मयहरू, अनुसन्धानका लागि आवश्यक विभिन्नखाले र तालमेलियाका अवाङ्मयका तह ४ (चारौं तहको परीक्षणमा), तह ७ (पाँचौं तहको परीक्षणमा), तह ८ (छैठौं तहको परीक्षणमा) र तह ९ (सातौं तहको परीक्षणमा) गरी चार तहमा विभाजन गरी परीक्षण एवं विश्लेषण गर्ने कार्य सुरु गरिएको छ। कार्यक्रम यो अनुसारको सामाजिक आर्थिक अवाङ्मय परिवर्तन स्थानान्तर सेवी सामाजिक अवाङ्मयका र नियमुसार तालिमसहित अवाङ्मयका गरिएका थिए विभिन्नखाले आन्तरिकियाकलापहरू सङ्कलन र अनुसारमात्र हुने तरिको प्रयोगमात्र भुला राङ्का सामाजिक सेवा सङ्कलन र निकायसहरूमा यो अनुसारको बहुँक सुव्यवस्थित विभिन्न सार्वजनिक स्थानहरू पनि रहेको छ।

तलदाम गणनाविधिको अवांगमा सम्बन्धी जनसंख्याको विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका नं. ८२ : अवाङ्मयको विभिन्नअनुसार जनसंख्याको विवरण

तह	अवाङ्मय जम्मा	सार्वजनिक अवाङ्मय	दुर्लभ जनसंख्या अवाङ्मय	मुख्य जनसंख्या अवाङ्मय	अवाङ्मय पुस्तकालय	अवाङ्मयसम्बन्धी जनसंख्या अवाङ्मय	सार्वजनिक अवाङ्मय	सीमित अवाङ्मय	अवाङ्मयका	अवाङ्मय पत्रपत्रिका	जम्मा
१	१२,००	१२	१	१	०	०	४	०	०	०	१२,१४
२	२०१,०	५१	१	१	०	०	१	०	०	०	१,०५
३	१३४१	१४	०	१	०	०	१	०	१	०	१३५
४	१५,०	११	१	०	०	०	१	०	१	०	१८,०
५	१८,००	१२	१	०	०	१	१	१	१	०	१३,०
६	१०४१	१	०	०	०	०	१	०	०	०	१०५
७	२४१२	१	१	१	०	०	०	०	०	०	२४१
८	१९,२१	१०	१	१	०	१	१	१	०	०	१९,१
९	२१,५	१	०	०	१	०	१	१	०	०	२१,१
१०	११,१०	१४	०	१	०	१	१	०	१	०	११,४
११	१४२२	१	०	१	०	१	१	०	०	०	१४,१
१२	१४१	१	१	०	०	०	०	१	०	०	१४१
१३	१०,११	१०	१	१	१	०	१	०	०	०	१०,१
१४	१०,१२	११	४	३	०	०	३	०	१	०	१०,१
१५	१२,०१	११	१	०	१	१	१	०	१	०	१२,०
१६	१२,१४	१४	३	१	१	१	१	३	१	०	१४,१
१७	३३,१४	१०	१	१	१	१	१	०	१	१	३३,१
१८	३१,२०	४१	३	३	१	१२	११	१	२	०	१२१०
जम्मा	२२१४२	१००	३१	१०	४	३१	४०	११	११	१	२१११०
प्रतिशत	११.१०	०.४१	०.०३	०.०३	०.०१	०.०३	०.०४	०.०१	०.०३	०.०१	१००.०

स्रोत : अनुसूची तालाङ् संकलन, २०७१

अनुसूची तथाङ्क संकलन, २०७१ को तथाङ्कअनुसार गणनाविधिमा रहेको जम्मा ३१,७८८ जनसंख्याभन्दै ३१,२१३ अर्थात ९९.१० प्रतिशतमा जुनै पनि अवाङ्मय गणनाको रहेकाछ भने १३४ अर्थात ०.४१ प्रतिशतमा जुनै न जुनै प्रकारको अवाङ्मय रहेको रहेकाछ। अवाङ्मय दुर्लभकरण संवेदनशील बढी सार्वजनिक अवाङ्मय भएका १०८ जना, पुस्तिकासम्बन्धी अवाङ्मय ३१ जना, सुरक्षासम्बन्धी अवाङ्मय भएका ५८ जना, तथा सीमाङ्कनसम्बन्धी

अपाङ्गता भएका ६४ जना, मानसिक अपाङ्गता ४७ जना, बहुअपाङ्गता ४१ जना, बौद्धिक अपाङ्गता ३३ र श्रवण दृष्टिविहिन ७ जना रहेका छन्। यद्यपात अपाङ्गताको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

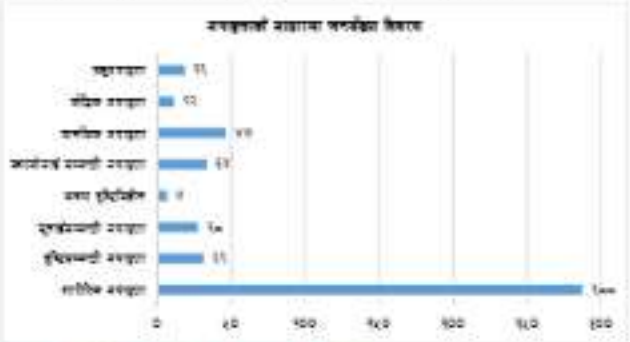

४.२.३ अपाङ्गता भएका बहुला घर/जग्गा धनधनी विवरण

तालिका ४ मा : अपाङ्गता भएका बहुला घर/जग्गा धनधनी विवरण

वडा	अपाङ्गता भएका घर/जग्गा				
	बहुला संख्या संख्या	जग्गाको संख्या संख्या	वडा जग्गाको	जग्गाको जग्गाको	जग्गा
१	१०१	४८४	३	०	६६१
२	६१	२४६	१	१	३००
३	१३१	३७०	१	०	४२०
४	१४४	४६०	६१	०	६१४
५	६०	१६१	४६	०	३१६
६	१००	१२६	६१	०	६६४
७	६१	६१६	१	०	७०६
८	८१	३१०	९	०	४२०
९	१४४	३७०	६१	०	४१६
१०	३२०	६६०	१	०	७०१
११	४६	१६४	१	०	३४१
१२	६१	१००	६४	१	३४४
१३	६४	१६६	२०	०	४१६
१४	११०	४८२	१२०	०	६१३
१५	१४४	४८१	६४	०	१३४
१६	१८६	४००	६१	०	१६४०
१७	१८६	४०४	४१	०	१६४०
१८	१४६	४०४	४१	०	१६४०
१९	१४६	४०४	४१	०	१६४०
२०	१४६	४०४	४१	०	१६४०

९.७.४ घर जग्गामाथि नियन्त्रण

सामाजिकीकरणका संस्थाहरू जस्तै अन्तर्वार्ता लिइएका व्यक्तिहरू, विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था र सामुदायिक संस्थाहरूमा घर तथा जमिन रहेको छ भनी ८.६८१ प्रतिशत अर्थात् ७९.५१ प्रतिशत घरपरिवारमा पुरुषको नै स्वामित्व रहेको पाइएको छ। यस्तै ९.३५ प्रतिशत घरपरिवारमाकाहाँ घरमा महिला सदस्यको संयुक्त स्वामित्व रहेको पाइएको छ। यसरी हेर्दा घर जग्गामाथि महिलाको स्वामित्व न्यून रहेको देखिन्छ। यस सम्बन्धमा विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक, कार्यालय सहायकसँग छलफल गर्दा पनि यही कुरा प्रष्ट भएको छ। यसरी हेर्दा घर जग्गामाथि महिलाको स्वामित्व न्यून रहेको देखिन्छ। यसका विभिन्न कारणहरू रहेका छन्। यसमा मुख्य कारणको रूपमा पितृसत्तात्मक संस्कार, संस्कृति र परम्परा रहेको पाइएको छ। यसका साथै शैक्षिक पहुँचको कमी, आर्थिक निर्भरता, सामाजिक दृष्टिकोण तथा सामाजिक परिवर्तनको अवस्था आदिलाई पनि यसका कारणको रूपमा लिन सकिन्छ। यसका अतिरिक्त महिलाहरूमा आफ्नो अधिकारप्रति सचेतनाको कमी, कानुनी जानकारीको अभाव, कानुनी प्रक्रियाप्रति जटिलताको बुझाइ, सम्पत्ति व्यवस्थापनमा सीमित ज्ञान तथा सीप, आर्थिक स्रोतमाथि पहुँच नहुनु, आदि कारणहरू पनि रहेका छन्। यसका साथै महिलाहरूमा आत्मविश्वासको कमी, निर्णय प्रक्रियामा सहभागिताको कम अवसर, सामाजिक सञ्जालको सीमित पहुँच, सामाजिक सञ्जालमा सीमित सहभागिता, सामाजिक सञ्जालमा सीमित ज्ञान, सामाजिक सञ्जालमा सीमित सीप, सामाजिक सञ्जालमा सीमित अवसर, सामाजिक सञ्जालमा सीमित पहुँच, सामाजिक सञ्जालमा सीमित स्रोत, सामाजिक सञ्जालमा सीमित संरचना, सामाजिक सञ्जालमा सीमित प्रक्रिया, सामाजिक सञ्जालमा सीमित परिणाम, सामाजिक सञ्जालमा सीमित प्रभाव, सामाजिक सञ्जालमा सीमित परिवर्तन, सामाजिक सञ्जालमा सीमित विकास, सामाजिक सञ्जालमा सीमित समृद्धि, सामाजिक सञ्जालमा सीमित उन्नति, सामाजिक सञ्जालमा सीमित प्रगति, सामाजिक सञ्जालमा सीमित सुधार

উপাত্তসমূহ: (ক) জনসংখ্যা শুমারি প্রতিবেদন, (খ) অফিসারের পরিসংখ্যান ও তথ্য অফিসের প্রতিবেদন সম্পর্কিত উপাত্তসমূহ প্রতিবেদন প্রস্তুত করেন হয়।

সারণি ৩.১ : পাসপোর্টকেন্দ্র সম্পর্কিত প্রশ্নমালা

ক্রমিক	প্রশ্নমালা সম্পর্কে উত্তরদাতার মত	উত্তরদাতা
১	সর্বোপরি ভাল মত	২, মুখোপাধ্যায়
২	ভালবাসা ভাল মত	১
৩	খুবই ভাল মত	১
৪	খুবই ভাল মত	১
৫	চিত্তাকর্ষি ভাল মত	২, মধুমালিতা
৬	খুবই ভাল মত	২, ঘোষণা
৭	ভাল ভাল মত	২, প্রতিষ্ঠান
৮	চমৎকার ভাল মত	২, মনিরুজ্জামান
৯	ভালো ভাল মত	১০, আখতারুন
১০	ভালোই ভাল মত	১০, আখতারুন
১১	চমৎকার খুবই ভাল মত	বন্ধু ৭, ১১, সম্পাদক
১২	খুব ভালোভাবে ভাল মত	বন্ধু ৭, ১২, অনুমতি
১৩	সর্বোপরি ভাল মত	বন্ধু ৭, ১৩, প্রতিষ্ঠান

উৎস : পথে প্রকাশিতকাল প্রকাশনা ২০১৮

প্রতিবেদন অনুযায়ী ভাল সংগ্রহিতকারী সম্পর্কে পাসপোর্টকারী ২ বন্ধু বন্ধুদের মত উপস্থিত রয়েছে ছে।

৪.০২ স্থানীয় তথ্য তথ্য তথ্যসংক্রান্ত সমস্যাসমূহ বিবরণ

সারণি ৩.২২ : বাইরাক্ত তথ্যসমূহ স্থানীয় তথ্য বা তথ্যসংক্রান্ত সমস্যাসমূহের বিবরণ

বন্ধু নং	উত্তরদাতা পছন্দের পরিচয় সংখ্যা		উত্তরদাতা অপছন্দের পরিচয় সংখ্যা		মোট পরিচয় সংখ্যা
	সংখ্যা	শতকরা	সংখ্যা	শতকরা	
১	৬৬২	২৩.২	২২১	৩৭.২	৪৪৩
২	৭	২.৩	৩৯২	৭৯.৩	৪০৩
৩	৭১	৭.১	৯৩৫	৭২.৯	৯৭৬
৪	৪৫	১৫.৭	২৭৭	৮৪.৩	২৭৩
৫	৬৩	৫.৭	৪৯৫	৭৩.২	৫৪৯
৬	৫৭	৭৭.৫	১৯৪	৩৫.৭	২৪২
৭	৭৬	৭৪.২	৩৭৬	৯৭.২	৩৯৭
৮	২৭	৭.৮	৩২২	৭৩.২	৩৫৩
৯	৭৩	৭.৯	৩৫৭	৭৩.২	৩৭৫
১০	৬৬২	৬৮.২	৭৭৩	৩২.২	৩৩৭
১১	১৭২	৫৯.১	৭৮৭	৭২.৩	৩৭৯
১২	৭৩	৭৯.৭	৭৭৩	৭৫.৩	৩৭৩
১৩	২	১.৩	৭৭৯	৭৭.৩	৭৩৩
১৪	২২৫	২১.৮	৩৫৩	৩৯.২	৭৭২
১৫	১	০.১	৭৩৮	৭৭.৩	৭৩৩
১৬	২৩১	২৫.১	৮৭১	৩৭.৭	৭১৩
১৭	৭৭	৯.৭	৭৩৯	৭৯.৯	৭৭৩
১৮	২৭৭	২৭.৩	৩৮২	২৭.৩	৭৭২
মোট	৭৩৯.২	২৯.২	৭৭৯.২	৩২.২	২৫২৩

উৎস : তথ্যসূত্র সংগ্রহ প্রকাশন ২০১৮

गाउँमा रहेका कुल जनसंख्या मध्ये २७६४ जनसंख्या २८.४ प्रतिशत परिवारका जनसंख्यालाई आर्थिक वर्ष का आवश्यक व्यवस्थापन गर्नुपरेमा रहेको छ भने २८२१ जनसंख्या ८१.९ प्रतिशत परिवारका जनसंख्यालाई भने आर्थिक वर्ष का आवश्यक व्यवस्थापन गर्नुपरेमा गाउँमा रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ।

४.८ धुवा तथा वैकल्पिक र नवीकरणीय

४.८.१ खैलमैदान, पार्क, विद्युतिक खाना तथा सम्पदासम्बन्धित व्यवस्थाको विवरण

खैलमुङ गाउँमा भएका प्रसिद्धको जनसंख्या उपलब्ध छरी गाउपालिकाको खैल तथा मनोरञ्जन विकासका लागि पुर्वाधार संरचित भएमा सम्पदा अनुसार भन्न गाउपालिकामा खैलमुङको विकासका लागि उपलब्ध रहेको पाइएछ। यसको लागि गाउपालिकाले विभिन्न खुलाआकाशकक्षा खैलमुङको लागि विभिन्नखालिन पुर्वाधार तयार गरेको खण्डमा खैलमुङको विकास गर्न सकिन्छ।

गाउपालिकाले यसि आएको आर्थिक बिषय तालिकाम रहने छरी गाउपालिकामा यहि खैलमुङ विकास समितिकाम गठन गरेका छन्। विभिन्न तहका विभिन्न समितिहरुको आयोजना छरी खैलमुङको विकासका योजना पुनकार्यान्वन छन्। यसका लागिहरु गैसस यातायातद्वारा गठन हुने जिल्लामा खैलमुङ विकास समितिमाथि यसि समितिम राष्ट्रिय तिनकक्षकमा समितिम खैलकक्षको आयोजना गर्न सरिएको छ। यसमाथ सम्पुर्णता आयव्यहिका एवं युवा जनशक्तिको स्वरुपमा स्वारिरिक विकासको लागि सम्भव भएमै खैलमुङको खेलमा अन्यन्त स्थुल पाएको हुने गरेको देखिन्छ। विद्यालय तिनिर्मित खैलमुङसम्बन्धी पुर्वाधारहरुको सर्वत्र गर्न यसि निर्ने युवा यातायी उपुर्णमै आकर्षणका देखिएको छ। हायका विभाकमा आएर भिजी संरक्षकमाथ यसि भिजेर, स्वास्थ्यिमुक्त तथा जैसी खाल खाल खैलकमा यातायी गर्न र दोस्राकित गर्न साथ मुख भएको छ। यस कामकार्य खेलीम र आर्थिम सरकारले सहकार्य र साझेदारिमे तथ्या विकसित गर्दै लैजानुपर्ने देखिन्छ।

गाउपालिकाको खैलमुङ तथा मनोरञ्जनकार्य विकास छरी गाउपालिका आर्थिकताकार्य खैलमुङमा आकर्षण गर्नका लागि विभिन्न योजनाकक्ष तथार गरेका छन् जसका आर्थिम युवा समाजको सहरोन्मुखिको लागि विभिन्न खैलमुङ सामाग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने, सामुदायिकस्तरमा सञ्चालन गरी विद्युतिकरणको व्यवस्था हुनुपर्ने, खैलमुङ व्यवस्थित सकिने खैलमैदान, बड्डा स्तरीम खैल मैदानका लागिकक्ष कार्यिका पक्की गाली सकिने माटो भराम, सडकका सबै यातायातकक्षको खैलमुङ सामाग्री उपलब्ध गराउने, खैल खेलका सहयोगीको तर्फ गाउपालिकाले रहेका

कार्यालयको तथा सुरक्षाकर्मी रहेको खेलमैदान रहेको खेलमैदान रहेको खेलमैदान

यसि सामुदायिक वन, कबुलियती वन, इलाँका वन, जङ्गली जनावर संरक्षण पार्क तथा प्रजातिवनको जम्मा संख्या रहेको छ।

तालिका नं २.७ : नगरपालिकामा रहेका पार्क तथा प्रजातिवनको विवरण

क्र. सं.	नाम	स्थान
१	जनकनन्दिनी पुष्पो	वडा नं. १, सिरहा
२	टोखरी	वडा नं. १, डोख
३	रामबाग लघुता मनिजक पार्क	वडा नं. ७, पुतलेनी
४	चिडियाँ पार्क	१०, गोलबजार
५	गर्णेशमन्दिर वरपी एरिया	११, गणेशमन्दिर
६	मालमार्ड धाम	वडा नं. १५, सिरहा
७	जमदग्नि धाम	वडा नं.१७, धनुषा
८	गणेशधाम	वडा नं. १६

स्रोत : नगर कार्यपालिकाका कार्यालय, २०८१

नगरपालिकाका प्रमुख जलाशयका रहँदाखेरी यसि क्षेत्रफलका ९ वटा साना पोखरीहरु जलाशयका साथ विकास गरिएका छन्।

२.९ शान्ति सुरक्षाको विवरण

सुरक्षाको दृष्टिकोणबाट नेपाली सेविधानका सुरक्षित क्षेत्र हो। सेविधानका प्रावधान भए अनुसार राज्यले नागरिकहरुको सुरक्षा गर्नुका साथसाथ नगरवासी सबैलाई समान व्यवहार गर्नुपर्ने व्यवस्था छ। यसैले यसमुना नगरपालिकाभाइ नागरिक सुरक्षा दृढता पर्ने कुनै समस्या देखिएको छैन। नगरपालिकाले आवश्यकी दायित्वका सुरक्षित व्यवस्थापन गरेको छ। जसबाट सुखद वातावरण नागरिक जनजीवनले यसि स्थितिले सहायकपूर्ण सुरक्षित रहनुमा रहनुमा।

नगरपालिकाका सहजा अपराधिक तथा सामाजिक नियन्त्रण सहितका लागि थोरी कुकेसी व्यवस्थापन अन्य आवश्यक थी सुरक्षा निकाय मार्फत समन्वयन हुने गरेको पाइन्छ। यस नगरपालिकामा सर्वसाधारण सुने सहित सहयोग पहिलेसी दर्ता खाने सहितेसी रेकिड्स्। नगरपालिकामा सामाजिक मोलाहाट, जुवाडिड, मदिरा, विभागमा विकास, थोरी कुकेसी, ठगी, घरेलु हिंसाका सहयोगक सहयोग हुने गरेको आलोचकहरुसँगको समर्थ छ। नगरपालिकामा प्रहरी चौकी आवश्यक नेकसुखी नगरपालिकाको लागि निकायमा सहित सुरक्षासँग सम्बन्धित निकायहरुका गैरसरी सेना तथा गैरसरी प्रहरीका विभिन्न इलाकाहरु रहेका छन्।

२.९.१ प्रहरीचौकी, सशस्त्र प्रहरी र गैरसरकारी विवरण

तालिका नं २.१ : नगरपालिकामा रहेको सुरक्षा निकायको विवरण

क्र.सं.	सुरक्षा निकायको विवरण	सुरक्षाको नाम	स्थान
१	नेपाल प्रहरी	प्रहरी नेटवलाहार	वडा नं. ५, रामबाग्रा दुध मेन
२	नेपाली सेना	नेपाल आर्मी आलय	वडा नं. ५, सिरहा प्रहरी आर्डिनेन्स मेन
३	नेपाली सेना	नेपाल आर्मी आलय	वडा नं. ५५
४	सशस्त्र प्रहरी	सशस्त्र सुरक्षा बल	वडा नं. ५५, सालिन्दौर

स्रोत : नगर कार्यपालिकाका कार्यालय, २०८१

खण्ड ६: जलवायु, वन तथा वातावरण

६.१ जलवायु

जलवायु अन्तरसरकार पुर्वानुमो वायुमण्डल, हाम्रालो गति र सौरमण्डल बाट्नो पौथ्वीलाई लागत पुग्ने तथा प्रभावित पुर्ने मात्राको आँकलन गरेमनमा आइपो पौथ्वीवर्तनमार्ग ने जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। जलवायु परिवर्तनका लागत गरेमनमा पौथ्वीवर्तन हुने, यसो जलवायु र निर्माणिक स्थानै, सौरमी वायवमूल तथा वातावरणिय पौथ्वीवर्तन हुने, जैमाधान, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, हुरिबतास हुने आदि अवार देखा पर्छन्। विश्वव्यापी रहना बढेको जलवायु परिवर्तन १९ औं शताब्दीको सर्वेनो मात्रा धुपोटीनो विषय रहेको छ। एक राष्ट्रनो एकमा प्रभावले मात्र प्रभावी सुधीकरण जस्तर स्थानै भएतापनि प्रभाव अवार सुधीकरणकी खाति आँकेनो आवश्यक पर्नाले र सकेनो मात्रामात्र देखिन्छ। विश्वका आँकेकारा सुधुकरण जलवायु परिवर्तनको अवार देखिनाको मानेनो छ।

जलवायु परिवर्तनको अवार तथ्य तर्फको खाति भएका दृष्टान्तहरू:

अन्तर्राष्ट्रिय प्रयासहरू

- विश्वका राष्ट्रहरू सम्मिलित पृथ्वी सम्मेलन र त्यसले पारित गरेका दुवै दस्तावेजहरू
- जलवायु-सम्बन्धमा हुँदै आएका सबै सम्मेलनहरू
- विश्वका राष्ट्रहरूले प्रकाशनार्थमा तर्फ सामिलभएका पारीसुनि फ्रेमवर्कबारे बेठक भएको
- क्योटो प्रोटोकल अनिवार्यमा आएको गरिएको
- संयुक्त राष्ट्रसंघीय जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अभिवाहीमा, १९९२ जारी भएको
- हाम्रो सामना गरिरहे गरेका परिवेशनसम्बन्धमा अन्य धुरै प्रयास भएका

राष्ट्रिय प्रयासहरू

- नेपालको वर्तमान संविधानको धारा १ को द्वारा १० मा जलवायुसम्बन्धी हकसहित मौलिक हकका रहना अभावैका गरिएको,
- धारा ३१ को राज्यको नीतिमा उल्लेखित संरक्षण र संवर्द्धनभनिन जलवायु परिवर्तनबाट सुरक्षाका लागि प्रभावी हुने उपायहरूको अवलम्बनमा जोड,
- राष्ट्रिय दस्तावेज संरक्षण जोखमो आवश्यक गरिएको,
- आगामी दैन २०७१ र सिअवाहनी २०८४ को प्रक्षेपमा भएको, राष्ट्रिय नियुक्त तथा वनवनस्पु संरक्षण दैन २०९१ को व्यवस्था गरिएको,
- जलवायु परिवर्तन सुधीकरणका खाति भएका राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय तथा-सम्मेलनको नेपाल पक्ष राष्ट्र भई सहभागिता जनाई भएको,
- उक्त सम्बन्धमा विश्वको प्रभाव मार्फतिन तर्फ सामान्यताको अड्डार-तिहिर जानकारीहरूमा र सूचनाको सरलता अभिवृद्धिनुको बेठक हनेको,
- जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ तर्जुमा भएको,

६.३.१ जनजातुको विवरण

सुनैथोमि आएको समय विकासका लगातारमुनी अवस्थाले खाएक बनेका छन्। अर्थतन्त्रमा पैदावारका विकास भौतिक अवस्था भएकाले भौतिक अवस्था अनुसारको अवस्थामी हुने हुनाले भनिकको बनाउ जीवनशैली, खानपान, उत्पादन प्रणाली लगायत सबैमा आपस सम्पर्कीकरण भावनात्मकरूपमा जनजातुका पहाडक बनाए बनाधिकार हुन्छन्। उदाहरणका लागि उच्च हिमाली भेगमा भौतिक विकासले तहित भू-उत्पादन हुन्छ भने आवश्यकी लागि दोस्रो स्थान हुन्छ। वैदेशिकमका विभाजन हुने र खेतीमाती सिर्फ गरामा मात्रमा हुने पर्दछ। उनको आवश्यकी अनेक आपसमी हुनु अपरान्त आवश्यक रहेको छ।

६.३.२ जनजातुको परिवर्तनका कारक

सुनैथोमि आएको जनजातुमा तहाँका मानिसका जनजीवनमाथि प्रभाव प्रभाव पार्दछ। यसै उद्धृति उभा हुने मानवीय गतिविधिहरुको अवैध जनजातुमाथि उतिकै असर पर्दछ। विशेषगरी विकास भएको भौतिक पाकीत, विकासको विकास, प्रविधिहरुको विकास, जनसंख्या वृद्धि भएिमे सम्पर्कमा र सम्पर्कमामा स्थापक गतिशीलक असर पोको छ। विशेष गरी यातायातमा भइरहेको आधुनिक उत्पादन र आधुनिकीको आधुनिक जस्ता रहनसहनको ढाचा शहरतिर प्रभाव (Urban Bias effect) वृद्धि भई विकासको तात्कालिक आपसा वृद्धि हुन थालेको छ। यसले यातायातमा जनजातु परिवर्तन भई समस्या बनेका स्वरुप प्रतिवृद्धि, अनावृद्धि, प्राकृतिक विपत्तिहरु, माटो, पानीले, वातावरणमा प्रदूषणका कुराहरु जस्ता समस्या देखापर्न थालेको छ। यसले आर्थिक अवस्थाले विकास निर्माण गर्या मानवीय आवश्यकताहरुमे परिवर्तन गरी जनजातु परिवर्तनका अवरुकताहरु स्थापित गर्न बाधकताले पेशी व्यवहारिक अवस्थामा गर्नु थोरिकार भइको छ।

६.३.३ जनजातुको परिवर्तनका प्रभावहरु बारेमा गर्न आईडिमहरु

माथि उल्लेख गरिए जस्ते जनजातु परिवर्तनका दुष्प्रभाव हटाउन गर्नुपर्ने उपायहरु के हुन्छन् भन्ने बारेमा यहाँ संक्षिप्त चर्चा गरिएको छ।

यसमा जनजातु परिवर्तनका अवरुकताहरुलाई स्थापित गर्न किने मानवीय गतिविधिहरुकाई आवश्यकताका अनुसार गर्नुपर्ने हुन्छ। यसो गर्दा आवश्यकताभेदी आवश्यकताहरुलाई संवेदनशील किसानको अध्ययन गर्नुपर्दछ। अर्थतन्त्रमा मानवीय व्यवहारहरुका पूर्ण नियन्त्रण गर्नु असम्भव जस्तो हुन्छ। यसमा जनजातु परिवर्तनका अवरुकताहरुलाई पूर्वानुमान गर्नुपर्ने हुन्छ। उक्त परिस्थितिमा तपाईं अवरुकताको आकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका लागि आर्थीमध्यम बाटो जनजातु अनुसूचनाका कार्यक्षमतामा सम्बन्धित गरिनुपर्दछ।

६.४ वन क्षेत्रको अवस्था तथा जैविक विविधता

सोतोमिक विकेन्द्रिकरणले गुजस्ता सालको जैविक विविधतामा कायम पैदावार किसानमे जैविक विविधतामा किसानको अवस्थामा भइरहेका छन्। विभिन्न भौतिकीय क्षेत्र किन अवैध हुने जैविक विविधता पाईन्छ। पैदावारमाथी अतिक्रम किसानित राष्ट्रका खाँस जैविक विविधता बारेमेका एक सरकार हुन सक्छ। यसै यसको संरक्षण र दिगो सदुपयोग हुन सकेको भने। उक्त खाइमका जैविक विविधता अन्तर्गत उक्त क्षेत्रमा पाईने दुष्प्रभ वनस्पतिहरु, वनजन्तुहरुका, जडीबुटी, पशुपन्छी आदिको विवरण उल्लेख गरिएको छ।

६.४.१ दुर्लभ वनस्पति, वनजन्तु तथा जगधुपुर्तिहरुको विवरण

दुर्लभ वनजन्तुहरुको विवरण

उक्त गतिशीलताका पाईने दुर्लभ वनजन्तुहरुमध्य वनजन्तुहरुका चितुवा, भालु, बाघोसी, बँदेल, आँगेरो, स्याल, दाबो मौरा, बन बिरालो, दुम्सी, निगालो मास, जङ्गली सुंगुर, सय साप्रो, स्याउली सुंगुर, सोह्रसिंगे मार्गे रहेका छन्।

प्रमुख जनावरहरूको विवरण

यस राष्ट्रियोद्यानमा पाइने प्रजातिमा गिद्ध, बिया, बाघ, चौंरा, साउलेभोंगेरो, घोरेला, हर्ण, लुतुवा, दुलुप, मौरीय, भुवा, दुलुपी गरी थप्पैमो, चौंरा, मलुवा, दुलुदुप, जंगिकी, दाबुरी, लगायत आदि प्रमुख छन्।

चिहने विजनमुक्त

यस नाटकियोद्यानमा विशेष गरी चिहने जंगलमन्तु भन्नाले सर्प दुई गुर्छे, पानी सर्प, डोमाने, गोहोरा, खुप गोहोरो, लपुवा, भ्यागुता पर्दछन् छन्।

जंगल पहरादुरुक

गोरो, खाने, पुतले, लडेडारो, गोदेर्मोरा, मुसा, बिच्छी, छजुरो, भुसिमो, बाजमो, उडुस, मरिगास, सङ्खेमोर, डम्मुरु भालुवा, झिंग, एमेरो, साङ्गने, खाम्बुरुहे गरी एकाजका जिना जङ्गलुक्क आदि।

जेही जन्यजन्तु र सरीसृपको मारेमा हामले तालिकामा यस उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ४.१: . जन्यजन्तु तथा जङ्गली

क्र.सं.	स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम
		स्तनधारी (Mammals)	
१.	कस्तुरी मृग	Musk Deer	*Moschus moschiferus*
२.	चितुवा	Common Leopard	*Panthera pardus*
३.	स्याल	Jackle	*Canis aureus*
४.	धर्के चितुवा	Clouded Leopard	*Neofelis nebulosa*
५.	भालु	Black Bear	*Selenarctos thibetanus*
६.	लंगुर बाँदर	Common Langur	*Presbytes entellus*
७.	घन्टे	Frant bat	*Rousettus spp*
८.	मलाक	Pangolin	*Manis crassicaudata*
९.	रातो	Red Panda	*Ailurus fulgens*
१०	खरायो	Hallo tailed hare	*Lepus nigricollis*
		सरसृप प्रकृतो जन्यजन्तु (Reptiles)	
१.	साधारण सर्प	common cat snake	*Boiga trigonata*
२.	गोहोरो	CommonIndian monitor lizard	*Varanus spp*
३.	डोमाने	Common lizard	*Calotes versicolor*
		पक्षी (Aves)	
१.	दुबुर	Spoted Dove	*Streptopelia chinensis*
२.	वन कुखुरा	Red Jungle Fowl	*Gallus gallus*
३.	लाटुरा	Common Peafowl	*Pavo cristatus*
४.	डाँफे	Impeyan Pheasant	*Lophophorus impejanus*
५.	कालिज	Kalij Pheasant	*Lophura leucomelanos*
६.	मुनाल	Crimson Horned Pheasant	*Tragopan satyra*

क्र.सं.	स्थानीय नाम	अंग्रेजी नाम	वैज्ञानिक नाम
४.	तित्रा	Black Partridge	*Francolinus francolinus*
५.	गाई	House Crow	*Corvus macrorhynchos*
६.	कोइली	Cuckoo	*Cuculus spp.*
५०	घुरौरी	Babul	*Pycnonotus spp.*

स्रोत: जिल्ला वन कार्यालय २०८१

६.२.२ वन पैदावार (काठ तथा गैह काठ तथा जडिबुटी) सम्बन्धी विवरण

यस गाउपालिकाका द्वैरे जङ्गल पाइन्छन् तथा जैसी जङ्गलहरुमा जडिबुटी पनि पाइन्छन् जसमा यहाँ विभिन्न प्रजातिका वनस्पतीहरु पाइन्छन्। प्रमुख वनस्पतीका प्रजातिहरुमा सिसौं, सिमल, सालुझ, खयर, खजुर, दिघुरा, अमलपत्ती, दिप्त वट, पीपल, बेल, साँप, सिरिसुल, बेल, साँलेखा, सेखा, साउझर, सिरी, गाँसिया, बयर, बन्सा, खैरा, साखोल, सालुझ, बाज। यसै गरी यहाँपाइन्छन्काका गिद्ध, सिस, खार, सेमा, साउझोलेसेरो, पोथा, झार्ल, घुसुरा, घुसुर, भोगेल, सुरा, घुसुरी, सरी चमेरो, भोकरा, अजुरा, घुसघुस, जोडखरी, चम्पुरी आदि प्रजातिका खानीज र आउसाको वनपाइन्छन्काका पाइन्छन्।

जडिबुटी सम्बन्धी विवरण

गाउपालिकाको वन क्षेत्रमा पाइने जडिबुटिकाका निम, गुडमरी, डामरी, घुर्री, दिएर, खरी, घुसघुस घुर, गुफाम, सारका, झोंगेघुस, सिंगमारे, भोंडाघास, गणबहार, सेम, उनीघुरा, खाकोड, झर्री, मर्री, कमला, झाकमला, झबुरी, घुसुर, बघुर, भाङ, भेंगलाघा, तल घमार, भिउसुमारी, गुलाफ, झकेरा, छमला, गिलोसिका, खुरीमेरी, भोंडा आदि पर्दछन्। यी जडिबुटिका संकलन तथा बिक्री हुने प्रचलन सम्भावना रहेको देखिन्छ।

६.२.३ वायुमण्डल, माटो, पिनी, झाडिमा तथा रूखमुनिको वनको विवरण

गैराघास मुख्यतया जङ्गलमा र खालबाटोमा साझारमा वन पैदावारमा विभिन्न खाँमा विभाजन गरिएको छ। वन ऐन २०४९ र स्थानीय सदका पटैंडाका संशोधन अनुसार वनका प्रजातिकाहरु निम्नानुसार परिभाषित गरिएको छ।

क. वायुमण्डलिक वन

वायुमण्डलिक वन भन्नाले वायुमण्डलिक विउको यानी वनको विकास, संरक्षण र उपभोग गर्न उपभोक्ता समुहलाई सुम्पिएको सार्वजनिक वनजङ्गल भनिएको हो। आर्थिक सामाजिकस्तरको वन संरक्षण र उपयोगका सम्बन्धमा वनमा गैराघास सम्बन्धको नीति अनुसार वन गाउपालिकामा जिल्ला वन कार्यालय मार्फत वायुमण्डलिक वन उपभोक्ता समुह गठन गरी वन हस्तान्तरण गर्ने काम यति सम्मलेको छ। वन ऐन, २०४९, तथा वन नियमावली, २०५१ ले व्यवस्था गरे बमोजिम वायुमण्डलिक वनको संरक्षण, वनसंवर्द्धन तथा व्यवस्थापनको समुदायमा सहभागितामूलक वन उपभोक्ता समुहहरु नै हुनछन्। यी कार्यक्रम सुरुमा पानी हुँदा वनको उद्देश्य पाइने इच्छा भएकाहरुका हरियाली बढाउने र वर्षभरिपानि जमानाबाट, खाद्य, दाउरा र झारीजीवि परिवारले वन पैदावारको साझापनमुख आवश्यकता पहिचुने गर्न सकेको छिनो, यस कार्यले वन कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्यमा विभिन्न पारिवारकहरुको पानिको सिंचाइ, पौरिकीपालनमा, जैविक विविधतामाको संरक्षण, दिगो वन व्यवस्थापन, सुधारमा, वनजैविकीकरण, जैविक वनजाना, विशेष गरी महिला, दलित तथा जनजातीहरुको सहभागिता जनता गर्न गर्न वनजङ्गलका जनेत वनजीव सदुपयोगी वन कार्यक्रमको पानिको सुनिश्चिततामा जनेत वनजीव पुनरावलन जस्ती विषयमा गरिएको छ। नियम वन कार्यालयको प्राविधिक सहयोगमा वनमुक्ती समितिमा वायुमण्डलिक विधान तथा वन कार्यसंयोजना बमोजिम उपभोक्ता समुहको नियमावलीबमोजिम संचालन तथा वायुमण्डलिक वनको संरक्षण, वनसंवर्द्धन,

स्वच्छताका लागि थप पूर्वाधारको आवश्यकता हुने गरेको छ। किनकी जनसंख्याको वृद्धिसंगै उपलब्ध थप क्षेत्र सङ्कीर्ण हुँदै थप संरक्षणकर्ता उपभोक्ताका साथ सीमित किसिमको व्यवस्था हुन गएको जैसी समस्यासँग थप क्षेत्र थपिएपनि नगरपालिका पर्याप्त जानकार देखिएको छ। सङ्कुटे अतिक्रमण, प्रदूषणकारी हुने सम्भावना, आगामी बाटो आदान र सङ्कलनको थप विस्तारको चुनौती अवस्था आवश्यक समाधानतर्फ सङ्केत छ। त्यसैले गर्दा चुनौती क्षेत्रका सम्बन्धितकरण थप संरक्षण आवेदित तथा थप उपभोक्ता समितिहरू गठन गरी थप संरक्षणका लागि आर्थिक प्रयास गुप्त हुन सकेको छ। एकातिर चुनौती भाका क्षेत्र सहित अर्को अतिक्रमणकरण थप संरक्षणको प्रयास गुप्त हुँदैछ भने अर्कातिर सम्पदाहरू उपलब्ध सार्वजनिकको लागि सर्वसुलभ हुनेगरेका थप उपभोग व्यवस्थित हुन सकेका अवस्था आदि कारण चुनौतिको चौरी निकाली हुने क्रम पनि व्यवस्था छ। किनकी सर्वसाधारणको सुरक्षाका लागिको सहकारीताको प्रतिबन्ध स्वरुप चुनौती भाका क्षेत्र यातायात सञ्जाल अवस्थाका रहेका केहिएक सम्पदाहरू पुनः प्राकृतिक अवस्थामा व्यवस्थित हुन चुनौका छन्। सामुदायिक सम्पदाका विद्यमान संरक्षण र आजको सामुदायिक वन दोहोरो सम्बन्धको परिणाम स्वरुप उजाड र व्यवस्थापनतर्फ उन्मुख हुँदै छौंका र सहभेकताई प्रमिल भएका सम्पदेखका आज प्राकृतिक सम्पत्ति संरक्षित भएका छन्। सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरूमा प्रविधिको ज्ञान र वनको उत्पादनमय बढ्दाउन आवश्यक पर्ने प्रविधिको अभाव छदछदैछ। वनमा थप व्यवस्थापन कार्यभार उपलब्धको सम्पादन सामुदायिक सम्पदाहरूं खोज, साधन र प्रविधिहरुमा जनशक्तिको उपयुक्तता हुनु जरुरी छ। उपभोक्ताहरूका लेखा व्यवस्थापन वन संरक्षण विद्वेषकरण सहितका पर्याप्त सिद्धि र कार्यसंचालकको विकास गराउन जरुरी देखिन्छ। यसका सहितहरूमा सिमित सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूबाट सालिम, गोधी, सेमिमार र अवलोकन भ्रमणका अवसरहरू उपलब्ध गराउनु देखिन्छ।

गाउपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहहरूको सहभागितामा सामुदायिक वन भित्र पैदावार बनस्पतिहरूको उत्पादनपश्चात् प्रोसाकेक गर्न र बिक्रिमा सालिम गोधी अवलोकन भ्रमणका गरेर जानु छन्। यसले आर्थिक सहयोग वन सम्बन्धनतथा समुह सहकारीताई सजि सबलन र वनसेवकी उत्पादन बढ्दाउन ठाउ मदत मिल्ने देखिन्छ। सामुदायिक वनहरूको व्यवस्थापनका निमित्त किनेका वन कार्यालयहरूको जनशक्ति मातहत कम्तमा गठिहरूहरुको उक्त कार्यका निमित्त क्षमतामा अनुरुप विभिन्न तौलसहकारीई गाउपालिकामा सहितमान गर्नुपर्ने देखिन्छ।

सामुदायिक वनहरूको क्षमिक क्षमतामरण र वन संरक्षणका उपायहरूको प्रवाहकरणको अवलम्बनमार्फ प्राकृतिक पुनरुत्पादन क्षमता बढ्ने जाने देखिन्छ। वनहरूबाट प्राप्त र राष्ट्रहरूको उत्पादनमा उत्पादन दिने प्रविधिमा परिवर्तन गर्ने जनसहयोगी पैदावार पैदावारको उत्पादनपश्चात् उन्मुख गराउनुपर्ने र वनउपभोक्ताको आयवृद्धिका साधन उपलब्धता सहितिहरूकमाट आय वृद्धिहरूका वृद्धि गर्न जनसहभागितामा विशेष जोड दिनुपर्ने देखिन्छ।

वन विभाग गुल्मबोजना, २०४२ ले प्रायमिकताका राष्ट्रको सामुदायिक वन विकास कार्यक्रमका दो गाउपालिकाई मातहो धुनिका छैनेको छ। गाउपालिकामा वनहरूको संख्या ठूलो भएपनि यी सबैलाई उपभोक्ताहरूको क्षमतामरण सहितिहरूको छैन।

ख. सीमित वन

सीमित वन भन्नाले वनक्षेत्रका वनपुलन प्रयोग राष्ट्री वनको विकास, संरक्षण तथा वन पैदावारको उपयोग र बिक्री वितरण गर्न तथा गरिएको वन सम्बन्धी कार्यसीमामा भन्ने बुझिन्छ।

[illegible] [illegible] [illegible] [

६.३.१ प्रमुख नदी तथा खोलाहरू

नगरपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा सतहमा रहेका पानी स्रोत तथा खोलाहरूको प्रयोग अवस्थाबारे तपशिल यहाँ दिइएका विभिन्न विषयमा जानकारहरू र पदाधिकारीहरूसँ सुनिएर छलफलपछि तयार पारिएको तेहथाकेली गाइएछ। यसै अनुसार नदी तथा खोलाहरूबाट पानीको सिंचाई र किसानहरूले सामेत घेरामाहरू सहितको खानेपानीको खातिर पानीको प्रयोग गरेको देखिएछ। साथमा वस्तीको विकास र बजारहरूबाटको आवश्यकता सम्बन्धी अनुसन्धान पदाधिकारी अन्तर्वार्ता र छलफलबाट प्राप्त विवरण यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ६.१.१ : रामबाग नगरपालिकामा रहेका नदीनालाहरूको विवरण

क्र.सं.	नदी/खोलाको नाम	सम्बन्धित वडाहरू
१	भालुवी खोला	१, २, ३, ११
२	रामबाग खोला	१, २, ९, १०
३	दुधवा खोला	९
४	सुनवती नदी	११
५	सप्तुवी खोला	११
६	तेन्दुवा खोला	५८
७	भालुवा खोला	५८

स्रोत : स्थानीय तहहरूसँको छलफलमा आधारित, २०७९

तालिका अनुसार कुल ५८ वडाहरूमध्ये ९ वटा वडाहरूमा मात्र खोलानालाको अवस्थिति रहेको देखिएछ। बाँकी वडाहरूमा सामेत यी खोलाको उपयोगमा हुनेगरी सोझसँग निर्माण गरिएको छैन।

६.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन

प्राकृतिक क्रियाकलापमा असर पर्ने मानवीय गतिविधिका कारणबाट नगरपालिका क्षेत्रमा अभिवर्द्धित हुँदैगई, कतिबार यहाँ प्रभावित हुने खोलाबाट अव्यवस्थित ढंगले ढुंगा तथा माटोपहरू निकालने प्राकृतिक वस्तुहरू विक्रय गर्ने क्रममा एक खोलाबाट अभिवर्द्धित बाढीको प्रकोप देखिएछ भन्ने। खोलाको आसपासमा बढी मात्रामा गरिनेगरेका वस्तु निकाली भालुवी खोलाको सतह गहिरिँदै जाँदा आसपासका क्षेत्रहरूमा जङ्गल तथा सुधारको सम्भावना बढ्दो देखिएछ। यसैगरी नगरपालिकाका खोलाहरूको छेउमा वे खेतीन बढ्दा खेती मानव क्रियाकलापको मानवीय गतिविधिले भूक्षयीय प्रक्रियाका कारण अनेक ठाँ अतिरिक्तीय रोजमा भूक्षयको वृद्धिसँगैगरी छलिएछ प्रमाण पाइएको छ। यसकारणबाट रोजमाको खातिर द्वारा निकासको सम्बन्धमा निकासपुर्ण देखिएछ। त्यसले, अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने आवश्यकताबाट प्रारम्भमा यहाँ अल्पकालीन उपायको रूपमा खर एवं तटबन्ध निर्माण गर्ने मध्यकालीन उपायको रूपमा प्रभावित रोजको खोरी बुहारीयोजना गर्ने र दीर्घकालीन उपायको रूपमा वस्तुहरू खोला प्रभावित रोजबाट बोरामा राखिएर जस्ता बनाउँदै महत्वपूर्ण गर्ने देखिएछ। उल्लेखित रोजबाट मानवीय गतिविधिमाथि अनुसन्धान गर्ने र सम्भव जोखिमा खोल आसपास जोखिमकर्ताका सम्बन्धमा गर्नुपर्ने देखिएको छ।

६.४.१ आवश्यक आधारभूत पूर्वाधारको विवरण

तालिका ४.१४ : गगनपोखरामा हुन सक्ने संभावित पूर्वाधारको विवरण

क्र.सं.	पूर्वाधार प्रकार	विवरण संक्षेप	अवस्था
१	सूचना	सूचनाका पारंपरिक माध्यमहरू (भेला, सभा, भलाकुसारी) मा थप जोड दिने र गगनपोखराका सूचना प्रविधिजन्य साधन जस्तै अनलाइन पत्रपत्रिका, अनलाइन टेलिभिजन, अनलाइन रेडियो जस्ता माध्यमहरूको पूर्ण उपयोग गर्नु पर्ने ।	पूर्णरूपमा अपर्याप्त
२	आई	गगनपोखराका विकासका लागि आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्ति, प्रविधिको उपयोग गर्न सक्ने र व्यवसायका लागि आवश्यक पर्ने सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादनका लागि तालिम केन्द्रहरूको स्थापना गर्नु पर्ने ।	केही–केही
३	प्रविधि	गगनपोखराको ठूलो भाग अझ-आपसमा जोड्नका लागि (सुरक्षाकर्मी, भारी सिकाईमा आधारित गरि विभिन्न सफ्टवेयरका माध्यम प्रयोगमा ल्याउन) प्रविधिको उपयोग गर्न पर्ने । यसका लागि आवश्यक पर्ने प्रविधिको उपयोग गर्न सक्ने जनशक्ति उत्पादनका लागि तालिम केन्द्रहरूको स्थापना गर्नु पर्ने ।	केही–केही
४	व्यवसायी	प्रविधिजन्य आधारभूत आवश्यकता पनि जस्तै रोजगारी सिर्जना, आयमा वृद्धि, जीवनस्तरमा सुधार र व्यवसायहरूको अनलाइन माध्यमबाट प्रवर्द्धन गर्न पर्ने ।	विस्तृत वृद्धि गर्न आवश्यक
५	सहयोगी क्षेत्र	व्यवसायिक सहयोगी क्षेत्रहरू जस्तै: बैंकिङ्ग क्षेत्र, बीमा	पूर्णरूपमा अपर्याप्त
६	सहयोगी व्यवसाय प्रकार	गगनपोखराको व्यवसायलाई सहयोग पुऱ्याउने सहयोगी व्यवसायहरू (बैंक, बीमा, कानुनी सेवाहरू) व्यवसाय गर्न आवश्यकताहरू पूरा गर्न सक्ने व्यवसायहरू ।	पूर्णरूपमा अपर्याप्त
७	विद्युत व्यवसाय	व्यवसायलाई प्रोत्साहन, यहाँ विकासित प्रविधिजन्य व्यवसाय व्यवसायलाई बढ्न, विस्तार गर्न	धेरैजसो अपर्याप्त
८	सहयोगी व्यवसाय	यहाँ पनि व्यवसायिक र उत्पादनमूलक व्यवसाय	पूर्णरूपमा अपर्याप्त

स्रोत: विभिन्न व्यवसाय प्रतिनिधि सहभागितामूलक छलफल, २०८१

व्यवसायका प्रत्येक सदस्यले प्रश्नोत्तरमा उल्लेखगरेअनुसार सेवाग्राहीहरूलाई सेवाग्राहीहरूलाई राम्रो गगनपोखराका बारेमा जानकारी प्रदान गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

खण्ड ९: भौतिक विकास

९.१ खानेपानी तथा सरसफाई

नेपालगञ्जको डोकाडाडाको पर्यावलोकन बाट्टको ठेउला खण्ड जिउने पानीको बन्दोबस्त जनताहरुले शुद्ध पानीमु विश्वसनीयरी खुरा छ। यहुद जिउने पानी बाहुन धर्म उनको जनस्वास्थ्यमा दीर्घकुल असर पर्दछ। यहुदिन पानीबाट विभिन्न किसिमका रोगहरुको संक्रमण हुन्छ। नेपालगञ्ज पुरुष पक्काकी ईंटाजहरुका बर्षेनी यहुदिन पानीका कारण धुरै भाडितहरुको अस्पतालमा भाड्नाउनुपरेको उनको सामान्य रोगहरु आम हुनुभएकु परिरहेको बस्तुमा छ। यसका बाबिलीका ठाकरी डोकमा पनि पहिलो खुरो ८ खानेपानीको आधुनिक व्यवस्थापन गरेका अस्पतालै स्थल छ। यीको खुरा ८ खुरोबाट हुने किसानको अस्पतालमा पानीको दुरुपयोगरी डोकाडोकामा अस्पतालरी नोकर्ने पहिलो सर्वेक्षण। यसमै शुद्ध खानेपानी दाता पर्नु जनताको नैसर्गिक अधिकार हो भने खुरोबाट खानेपानी उपलब्ध गराउनु जनताप्रति दायित्वबाट हो।

९.१.१ खानेपानीको श्रोतको बाह्रामा परिवारको विवरण

तालिका ९.१ : खानेपानीको शुद्ध श्रोतको बाह्रामा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	ढाका/पक्का	ट्युबवेल/ हाते पम्प	सार्वजनिक धुँवा	खुला धुँवा/ कुवा	शुद्ध छारा	पानीमा पानी	ट्यांकीको पानी	जम्मा	जम्मा
१	१०२	३८७	०	०	०	२	०	१	४२३
२	१४२	५१	०	०	०	१	०	१	३००
३	४०१	८१	०	०	१५	१०	०	१	८१०
४	५१	८२७	०	०	०	२८	०	०	८९७
५	३१८	३१	०	०	१	१५	०	०	३४९
६	१८२	१०१	०	०	०	२१	०	१	३२४
७	२४१	३३२	०	०	०	१०	१	०	७०१
८	१५	४१९	०	०	०	४	०	१	४३७
९	११	४२४	०	०	०	३	०	०	४१५
१०	२५	७८९	०	०	०	१०	०	२	८१९
११	०	९९८	११	४	०	०	०	०	६११
१२	७८१	११२	०	०	०	४	०	२	३८१
१३	०	२१९	०	०	०	०	०	०	२१९
१४	४०१	४०४	०	४	१	०	०	१	९१३
१५	१०८	१३७	०	०	०	१	०	४	१४१
१६	२८५	११८१	२	०	०	२	०	०	१२११
१७	१४४	३९६	०	०	१	११	०	५	९१०
१८	११९	११२३	०	१५	१	३	०	१	१२२३
जम्मा	३१४८	७७७१	११	२२	३१	१४१	१	२५	१४४७१
प्रतिशत	३०.११	६७.८०	०.१०	०.१०	०.२१	१.२१	०.०१	०.१५	१००.००

स्रोत: स्थलगत तथ्यांक संकलन, २०८०

यस गाउपालिकामा लैंगिक २९,२०७ घरपरिवारहरू मध्ये दुईतहमे / सबै तल्लाको छानो टिउनेको संख्या ७,७०९, अर्थात २७.६८ प्रतिशत रहेकामा अनुसार ढुंगेपाटी घरपरिवारमा दुईतहमे/सबै तल्लाको छानो टिउने गरेको पाइएको थियो। यसपछि टीनको छाना/जस्तापाती छानो टिउने परिवारको संख्या ६,९६६ अर्थात २०.१९ प्रतिशत रहेका छन्। अन्य भौत एवंम छानो संख्या नगण्य रहेको छ। उपर्युक्त तथ्यहरूलाई तलको चार्टमार्फत देखाइएको छ।

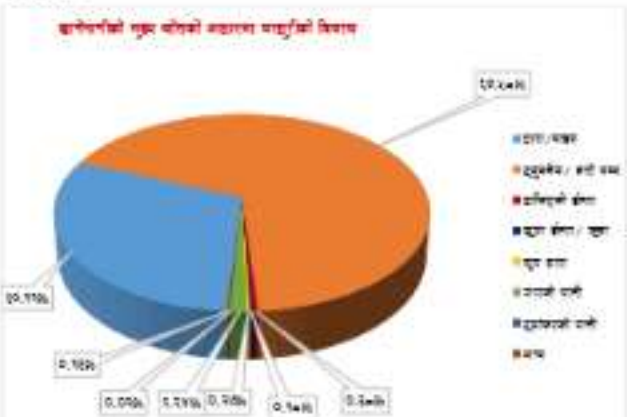

Sustainable Development Goals Status & Roadmap २०१८ - २०३० का अनुसार (SDR) –६) अनुसार वर्ष २०१८ मा सुरुमा टिउने छानो उपभोग गर्ने जनसङ्ख्या १८.६ थाम रहेकामा। तिनै विकास खण्ड अनुसारका अधिकांशमा उल्लेख भएको उक्त दस्तावेजअनुसार को जनसङ्ख्या क्रमशः वृद्धि गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। जसअनुसार २०१९ मा ३३.३, २०२२ मा ३०.९, २०३३ मा ९३.९ हुँदै अन्त् २०३० सम्म सुरुमा टिउने छानो उपभोग गर्नेको वृद्धि ४.४.को १०७ हुने लक्ष्यसहितको खाका तयारिएको छ। उक्त तालिकाद्वय खण्ड प्रतिशत देखा पुग्नाउन तथा साथ जनसङ्ख्याबाको जनसङ्ख्याका वृद्धार गर्न छानो उपभोग गर्ने छानोको उपयुक्ततासको परीक्षण र सुधारको उपायहरूको खाका जनप्रतिनिधि लैंजाउनु पर्ने देखिन्छ।

९.१.३ खानेपानी मुख्य श्रोतको गरिबको अवस्थाका अवस्थिति

तालिका ९.१९ : खानेपानी मुख्य श्रोतको गरिबको अवस्थाका तालिकाहरू

स्तर	खानेपानी		बिजुली पानी		पाईपबाट (टेबुल धारा) पानी		अन्य किसि खानेपानी (कुवा बोरिङ)		इनार/ढाकर किसि खानेपानी		जम्मा
	घरधुरी	प्रतिशत	घरधुरी	प्रतिशत	घरधुरी	प्रतिशत	घरधुरी	प्रतिशत	घरधुरी	प्रतिशत	
१	१	०.१९	१९६	३३.४४	१	१४.९१	१	०.१५	३९६	६४.४६	६४९
२	०	०.००	९१	१९.६६	०	०.००	१	०.१६	१७८	७८.६६	४००
३	१	०.१५	६४४	९९.८९	०	०.००	०	०.००	१५९	७८.९९	६१८
४	१	०.६४	४४	९.६०	०	०.००	०	०.००	४१९	९१.९६	६६४

[illegible]	[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]		[illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

नगरपालिकामा रहेका कुल ५५,४७७ घरधितिबाट महिने १,६०९ जनाले ३१,९५ घरधितिबाट आवधिकरूपले पानीको सुविधाका बिषयमा बोलाबाट व्यापार बिहे दिनुमै गरेको पाइयो। प्रयोगिक बोलकलका आधा पानीयाई सुविधाका लागि दिनु उपलब्धताको पुष्टिकरणले नगरमा जोखिमपूर्ण हुन्छ। उकालो बसोबास रोगबाट उकाली आएँ, भाडा पछाडा, जुना, प्रशासनद्वारा जानुपना साथै दीर्घ रोगबाट जस्तो पाथरी, व्यावसायमा उपभोक्तरे रोगबाटको बन्दोबस्त प्रयास खानु पर्यो आर्थिक अवस्था र नगरपालिकाबाटकोको बजारमोना पानी सुविधामध्ये उपभोक्तरे अवलोकन गरि प्रयोग गर्ने र जनस्तरमा स्वास्थ्य शिक्षाको व्यापक प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ। यसले नगरपालिकामा पानी उपभोग दिउँमैको संख्या ८१ प्रतिशत ७.०१ प्रतिशत दिनुमा गरी दिनुमै संख्या ५३,६४ प्रतिशतले दिनुमै गरेको देखिन्छ। जोखिमी दिनुमै अति र अन्य विधि अपनाउने गरेा दिनुमै जनसंख्या नगरमा रहेकोले पानी सुविधाका गरी दिनुमा सबैमा घरधितिमै अभियान मै बन्दोबस्त गर्नुपर्ने देखिन्छ। नीजामती अस्पताल सेवा रहेको स्वास्थ्य र सुरक्षित पानीको अभाव बहुआयामिक गरिबीको दृष्टा सूचक (MDI) मापन रहेका हुँदा स्वास्थ्यकर पानीको उपयोग का उपायमध्ये बहुआयामले उच्च आयको अवस्थालाई अवैध क्षीण गर्दछ। यद्यपात विश्लेषण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

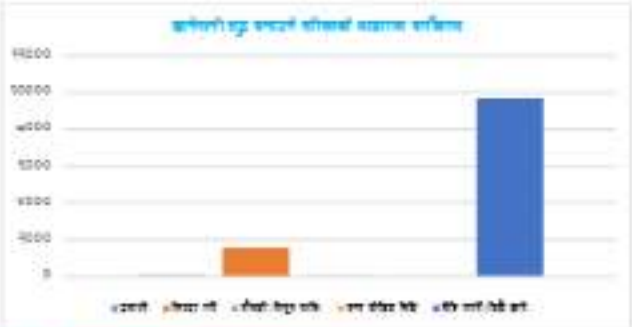

२.३.३ खानेपानी सुधारको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका अनुसार राष्ट्रिय गणनाविधिअनुसार ३१.२८ प्रतिशत जनता र स्थानीय दानी दिदीबहिनी जनसंख्या गरेको छ भने जलवायु जनगणना २०.२१ प्रतिशत जनसंख्या आर्थिकरूपमा सुधार दानी प्रयोग गर्न सकेका छन्।

तालिका ४.२ : खानेपानीको सुधारको आधारमा परिवारको विवरण

गाउँ	संख्या	प्रतिशत का विवरण	गाउँ संख्या	गाउँपालिका	नगरपालिका	जम्मा	प्रतिशत जनसंख्या	जम्मा
१	१,०८८	९८१	२८	१८	२८७	६७	०	४४९
२	१,०७	१	८	०	१	०	१	६००
३	७०१	१९१	२३	१९	१७	०	०	८७८
४	२,८८	२२४	१९	११	२४	१२८	०	८२४
५	६४९	५७	१६	४	५	४	०	७६
६	१४१	१४	३	३	१७	४८	०	७४
७	९७	४९	१४	१२३	६४४	३	०	४०१
८	१९१	८	११	४४	७३	३	०	४७४
९	१,०८	०	१८	१९	६१४	०	०	७९२
१०	४७७	१९	१४	७८	१३९	१	०	७०१
११	१७१	१९	३	१८	६४३	०	०	६४१
१२	८८	०	८	२१७	१८४	०	०	७८४
१३	७९	१	३	१९६	१७	३	०	४१९
१४	९८१	८४	१४	३६	१९	३	०	१९३
१५	३१९	३	२१	३३	१८१	१८४	०	१७४
१६	८४१	३१	२१	१७	४१६	२१७	०	१८८
१७	८१०	१४	१८	१८९	१४८	६४	०	१९३
१८	१३८	७१	८१	११	१८४	११	०	१९१

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

सबै खरीको प्रयोग गै गएकोले पाइयो। २.३m प्रतिशत पालीकाहरूले खरीको प्रयोग गै नगरेपछि खरीलाई गया अनुपयोगित खालमाना तोकिन यही रहेको देखाउँछ। यसी सहायले यस कुरा आलमा दिनसिमत गर्दा अनेत अनुपयोगी पुरो किसानी उपकरणहरू प्रायशतया संग्रालयमा रोजकको तोकिमका लगे हुँदा यही प्रयोगयोग्य अवस्थाई गर्ने र खरीको सुरक्षित सुझाया प्रयास दिनुपर्ने देखिन्छ।

उपर्युक्त सम्बन्धको पाइ चित्र तल प्रस्तुत गरिएको छ।

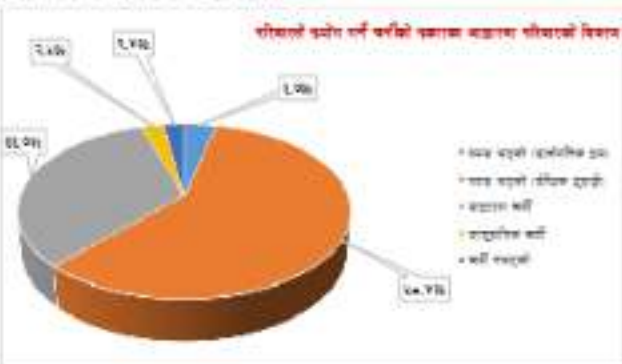

४.६.६ खरीसहित सँचालनको विवरण

किसी घर तथा खरीसहित आवासमना बास हुने जनी खरीले परिवारमा हुनुपर्दछ। विश्लेषण अनुसारका परिवारहरूमध्ये बाग्ने परिवारमा किसान गर्ने गराईको अवस्थामा आर्थिक कारणले परिवारमा अनुपयोग हिनुपर्ने हुन्छ।

४.६.६ पर्याप्त व्यवस्थापन सम्बन्धी खरीहरूको विवरण

विशेषगरी हजारी क्षेत्र र बजार केन्द्रहरूमा जनसंख्याको बढ्दो चापले खरीमा प्रतिस्पर्धा तथा उपयोगहरूमा र जलवायुपरिवर्तनको नियमले परिवारमा उपलब्धी सीमितताई दिनमा पर्नुपर्ने कार्य खरीसहित खालमाना गराउनुपर्ने प्रश्न पार्दछ। यसरी अवस्थाना कारण तथा अनुपयोग हुनेको तर्फमाइ परिवार व्यवस्थापन प्रणालीमाई रोजिकालीनतया सम्बोधन गर्नुपर्दछ। परिवारले व्यवसाय र सेवामई हुनेकाई झाली गर्दछ कम्ती खुरो सुरक्षणमा गर्दै परिवारको वस्तुस्थिति व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ। सीमित जुनेमै उपयोगको परिवारमाट पाइतीस मध्य यति उपयोग गरिएका छन्। गराउपालिकाभित्र खरीपरिवारमा गर्ने परिवारमेसा व्यवस्थापनकाई तल तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका ४.२१ | परिवारमेसा व्यवस्थापन गर्ने व्यापारी सङ्ख्याका परिवारको विवरण

वडा नं.	व्यापार गै लिन खरीहरू	खरीहरू सुधार/ मर्मत/ व्यवस्था	खरीको वर्गीकरण लिन (व्यापार)	खरीको वर्गीकरण लिन (सङ्ख्यात्मक)	परिवारमा खरीहरूको व्यवस्था	खरीहरू/ खरीसहित व्यवस्था व्यवस्था	उपलब्धि गरेका उपकरण	वडा (व्यवस्था गर्ने)	जम्मा
१	२	३	४५६	६५	६७	११	४६	१	५४६
२	४५	११	८७	२८	१	२	८	५	३७८

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१	१८५	६९	९३	११९	७१	२	१४	०	५१८
४	१	३८	७८८	७३१	६८	५	११	०	५१४
६	२४९	२	४७८	४	०	०	०	०	४०६
९	५	३८	७१	३८४	११	११	०	०	३३४
७	०	६७	४	६१९	७१	८	७६	०	४८९
८	४	४	६७	११	१३८	१	१११	०	४३८
९	५	११	५००	१८६	४९	०	७१	०	४९९
१०	६	१५	१०१	३८४	७१	२७	१०६	०	७४९
११	६	७	१२६	९२	७१	५	९८	०	६४९
१२	१०	०	३८	६४	६१	१	११३	४१	६५४
१३	०	१	५०६	१	१०	१८	३८	५	२९१
१४	५	११३	१९५	४१०	४९	११	१११	१	११३
१५	५	४	४९१	१७०	७१	६	०	०	१३०
१६	१	१३	७१३	३१०	१५	११	११३	०	१३७
१७	२०	११४	९५५	१७९	१०	१०	११४	२५१	१९०
१८	३	७	३१९	४८८	१	१	३१४	०	१३१
जम्मा	७८४	१४६	३५७४	४७९१	७८९	१३८	१७६९	३५८	१९४७४
प्रतिशत	६.७९	८.१४	१७.८३	३१.१३	६.८१	१.०९	१५.४८	३.७०	१००

स्रोत: नगरपालिका स्वास्थ्य अभिलेख, २०८२

नगरपालिकाभर खोकेका जम्मा बगाचीहरूमध्ये सबैभन्दा बढी ९,७८२ जनासँग १२.६३ प्रतिशतसँगै तौलिहवाई आसपास जम्मा गरेका छन्। त्यसपछि ९,५७१ जनासँग १७.८२ प्रतिशतसँगै कम्पोष्ट मल प्रयोगमा ल्याएको पाइयो। त्यसैगरी आसपास पोखरा दिन आउने, बजार/सार्वजनिक स्थानमा फ्याल्ने र अन्य खोकेका छन्। यसैका कारण तथा सुचि सुद्धा पैदाको लागि खोकेको उपयोगिताबारे तौलिहवाई जम्मा गरेको नगरको तथ्यांक अनुसार यसैका गर्नु पर्नेमध्ये धेरै खोकेका प्रयोगकर्ताको उत्पन्न उपयोग खोकेपछि तौलिहवाई प्रयोगकर्ताको व्यक्तिगत जम्मा तथा अन्य गतिविधि तौलिहवाई खोकेपछि जानिएका पर्न जाँच खानाको मुद्दा सई प्रयोगकर्तामध्ये छाने बाहुन सकने देखिन्छ। अवलोकन अनुसार, खोकेमाथि जानेले यसैं सार्वजनिक आसपास सम्पत्ति जानेले सार्वजनिकको प्रयोग सुविधाहरूमा जम्मा गरेको जस्ता पाइयो। त्यस्तै तौलिहवाई व्यक्ति व्यवस्थापनमा सजाय जम्माई नगरपालिकाभरमा आसपासिएका तौलिहवाई व्यवस्थापनहरूमा सम्बन्धमा सम्बोधन गर्नु पर्ने देखिन्छ।

प्रयोगमा पाठेबालाको सहभागिता देहाय अनुसारको देखिने छ।

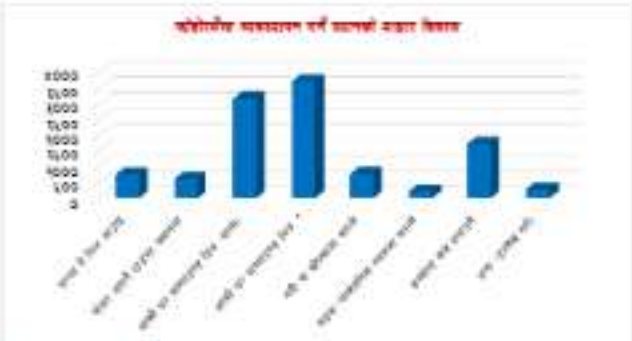

पोहोरे व्यवस्थापनका रैखिएका क्षमताहरू :

क्षम यस गणतन्त्रिकालाग रैखिएका क्षमताहरू देहायबमोजिम रहेको छ :

- पोहोरे व्यवस्थापनका लागम पोहोरका क्षेत्रहरूलाई क्षेत्रमा मात्रमा क्षिप्रतिका तरिकाले व्यापे एवं सेवा प्रवाह रैखिएका छ। यसरी व्यापिएको पोहोरे व्यवस्थाका क्षमताम व्यापेको मात्रात्र क्षेत्रमा क्षेत्रका क्षेत्रमा क्षेत्रमा क्षमतामा पुनरावृत्त प्रयुक्तहरूलाई विकासित गर्नुपर्छ।
- जोखिमका क्षेत्रहरूमा व्यापेका खेत गरि हुने मात्रका र तिनै व्यापे मात्राका रैखिने एवं जोखिमको विश्लेषण क्षिप्रेर जानकारी क्षेत्रमा मात्रमा व्यापिएको पोहोरमे मात्रकको व्यापे तथा जोखिम विश्लेषे व्यापिलेनेहरूलाई प्रयुक्षित गर्नुपर्छ।

पोहोरीमेका व्यवस्थापनमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू :

- मात्रा पोहोरमाट मिश्रेकेको पोहोरीमाई व्यक्तिने र मन्युक्तिने गरी सुरुमाउने।
- व्यक्तिमाई मात्रमा प्रयोग गर्न सामिम मात्रा क्षेत्रमा मात्रहरूलाई प्रयोगित गर्ने जाउनेमम मात्रमाहिकाले गर्ने।
- मन्युक्तिने पोहोरीमाई पूर्ण विश्वेषण मात्रमा सुरुमाउने तरने मात्र, व्यापेक्षित प्रयास्तु पोमा। यी पोहोरीमाई व्यवस्थमत्राकमुक्त पक्षेत्रमा पोहोरमेकमाट्टि पूर्ण प्रयोगमा व्यापेमाई सम्बोधन सेवा व्यवस्थापनकर्ता जोड दिने। यस गणतन्त्रिका सेवामा खुला व्यापे सहो पोहोरी खेत क्षेत्र तथा ईसाश्रित मात्रमाट प्रशोट गर्न प्रयत्न गर्ने।

४.५.७ क्षम निकासको मात्रमा, व्यापक्षित व्यापेको मात्रमा

प्रकार मात्रमा क्षेत्र र एकीमृत मात्री मात्रमा प्रयोगित क्षम निकासको पाछी प्रमाण हुनु व्यापमम छ। क्षम निकास यति क्षेत्रित विकासको एक मक्षमपूर्ण पुर्वाधार हो। मजुत निर्माणमी क्षम निकासको प्रयत्नको क्षमतामा मात्रमा पुर्वाधार विकासमा गरिने पोहोरी प्रयोगमा प्रमाण। मात्रमा मात्रमा मात्रम मात्रीमाट प्रमाणित पोहोरमाई मात्रम प्रमाणिमा निश्चित प्रयत्नी पुरीमा व्यापेक्षित मात्रेट क्षमाट प्रयोगमा गर्नुपर्छ। पोहोरित क्षमाट र मात्रा व्यापेमाण मात्रमाको पोहोमाक हो।

तालिका ४.७० : जोखिमसहित निष्क्रिय पोखरी व्यवस्थापनका सम्बन्धी विवरण

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१	२२१	१८	२५.४	७१	१	११२
२	१३	१०	२.०	१	२	१०
३	४७	३	१२८	१४	८	१२६
४	८१	१७	३७१	९८	१	२८७
५	२	७१	१२९	१८	१	१९९
६	१	१८	१.१	११	२	२७
७	२१	१८	१९.१	२४१	७	१४१
८	१५८	१	१.१	८८	१	१२९
९	७८	१	१७८	३१	७	१८१
१०	२२	२२८	१८१	२८	३	८२२
११	७४	३१	१९२	९	७	२४१
१२	३१	२	३१	१२८	१२२	३२१
१३	२८	१७७	१८	९	१	१७८
१४	११	८२	३१७	५८१	४२	८१२
१५	२	१८	४१७	२२	७	८१७
१६	१७	१७८	१२८	१७	७	१७१९
१७	१७	१७	१९.७	१८	१७१	७२९
१८	१३	८.२	८.१	१८.२	१	१७२९
जम्मा	८४७	११९८	२२८१	९२१८	२१८	८७१९
प्रतिशत	८.७	२४.२	८९.७	२८.२	८.४	१००

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण आधारमा

नक्सा नं. १ : नगरपालिकाको सडक सञ्जालको नक्सा

४.२.३ सडक संजालको विस्तार अवस्था

यूनै पनि आधारी सौतिक विकासको निर्णित सम्बन्धमा प्राविधिक तार्क हो। बस्तुतः सुविधा सम्पन्न सडक यातायातको विकासबाटै समग्र विकासको द्वार खुल्दछ। आर्थिक गतिको क्षमता बढ्न क्षेत्रकेन्द्रहरूबाट आसिका क्षेत्रसम्म जोड्नु तथा आसिका क्षेत्रहरूबाट विभिन्न सडक मुटी साविएम राजधानी बजारसम्म जोड्नु आवश्यक हुन्छ। गाउपालिकाभरका सुचि सडकहरूको विकास र स्तरोन्नति मार्फत सुचि उत्पादनहरूको बजारीकरण गरी जनताका गरी जनताको आर्थिक अवस्थालाई सबलुत बनाउन सकिन्छ। सुविधा सम्पन्न सडक सञ्जाल मार्फत उपयोग तथा पर्यटन क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक क्षमतेय संचय हुन। यसको लागि द्वारिक क्षेत्रहरूका सडक सञ्जालमार्फत छुनि पुऱ्याइए आसिका तथा बाह्य पर्यटकहरू आकर्षित गर्न सकिन्छ।

साविएम राजधानी बजारसँग सम्पर्कित सडक, जिल्ला सडक तथा आर्थिक सडक सौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधारको बाहार लाग्न अपरि आवश्यक हो। गाउपालिका गाउपालिकाका सडक सञ्जालको अवस्था यसरु नै रहेको देखिन्छ। यस गाउपालिकाका यूनै पनि ढैरो सडक जायोपर्ने गरिएका छन्।

२०६० को शताब्दीमा आई तर्फ यसरु यस गाउपालिका छाडी सेवका सडकहरूको अवस्था निकै कमजोर थियो। तर २०६९ को आम परिवर्तन पछि आर्थिक निकायहरूबाट गरिएका लगानी विनियोजन तर्फ जोडदारी यद्द अनुभव गाउपालिकामा यनि सडक विस्तारको आवश्यकता गरी दिन थाल्यो। तत्पश्चात सडक सञ्जालको विस्तारमा उल्लेख्य क्षेत्रमे यनि आइसको पाएको छ। तर यूनि छाडी भूमाराका आएर सडिएर गएका आयातमा सञ्चालको गएकालन आई हुन गएकेको र सम्बन्धित सुधारको अवश्यकता यी क्षेत्रहरूका के यनि सडक सञ्जालको विस्तार भएको छ भन्न पुष्टिन गाउपालिका छ। यही उद्देश्य गाउपालिका आवश्यक पूर्वाधार (SMTMP अर्थात Rural Municipality Transport Master Plan) को परिकल्पना गरेक गएर क्षेत्रको यातायात सञ्जालका

समावेशन आवश्यक भएका र समावेशी आवासमा पर्याप्त पर्खाल सुरक्षाव्यवस्था नगरिएको छैनो । यस उपनीत प्रभावित्वका लागि पुनर्वासी विद्यालय । २०७४ को भर्खा भविष्यमा र आगामी आवास सम्पादन हुने २०७५ को व्यवस्था गरिएको आगामी यस निर्णयित व्यवस्था होला भनेर विश्वास व्यक्तिले पनि नगरपालिकाको आवश्यकता आवास सहायक नगरपालिकाका सबैमा नगरपालिका आवश्यकता पुनर्वासमाको जोर होस भित्र छोडो हुँदा यस नगरपालिकामा पनि सम्बन्धमुद्दी जोर प्रारम्भ भएका आवास प्रकृति सहज सम्पादनको सम्बोधन गर्दा उपलब्ध पर्दा आवश्यक सहजको योजना विकासको सहायकमैत्रिक सम्बोधन गर्न प्रयत्नशील गरिएको छ ।

४.२.२ आवास पूर्ण क्षतिको व्यवस्थाको वडागत पहिलाको विवरण

तालिका ४.२.२ वडागत कुलिया नदुस्वको उपलब्धी आवासका वडागत आवश्यकताको विवरण

वडा	आवास पूर्ण क्षतिको व्यवस्था						जम्मा
	पक्की/आरसीसी	प्लास्टर सहित	पुर्ण सहज (कच्ची)	घरेलु स्तरमा बनिएको	अन्य	उल्लेख नगरिएको	
१	२७९	८२१	१४७	२६	१	०	११९
२	५८१	१	४४	०	०	१	६८०
३	२३६	१५३	४१	३८	१	०	५२८
४	४४१	१४०	१	१६	०	०	६१४
५	५८२	६२	१५	४	०	०	२४१
६	६२५	१६	१०	०	१	०	६१२
७	२१६	११०	६३	२३	०	०	४०१
८	५८१	१६१	१५	१४	४	०	४१४

गट	सरासरी दुरी वापरली असता						एकूण
	रेल्वे/ बसस्टॉप	दवाखाना	दुरी वेळ (मिनिटे)	शाळा व महाविद्यालये	बस	तलाठी कार्यालय	
१	१२५	८९	१०४	३३	०	०	३९३
२०	३००	२२६	१०४	१८	४	०	४१९
३०	१२०	१	१८१	४	०	०	३०१
४०	१७४	६	१०१	३	१	१	३४१
५०	४०१	७०	१११	०	१	०	४९१
६४	१३६	३१९	३१६	१९	६	०	६१६
१५	३०१	३१९	१००	४४	६	०	६७६
१५	१७०	८१६	१२०	१९	१९	०	१७४
५०	३१०	५०४	१६१	३१	६	१०	१९०
१०	२१४	८१६	१११	८८	१	१	२२६१
सरासरी	४१.४	३१.००	१५.००	४७.१	३.०	२.६	११२७.१
टक्केवारी	४०.८०	३४.११	१४.१०	६.८१	०.४४	०.२६	१००.०

स्रोत : स्थळ पाहणी आधारित, २०२१

गावातील ग्रामस्थांच्या दरम्यान ४१.२०१ सरासरीवाहकांच्यासाठी अंतरेमध्ये ठेवले दवाखाने/ डायरीचे अंतरावरील लहानांचे ठरविण्यात येते. तसेच दवाखाने/डायरीचे लहानांचे ठरविण्यात सरासरी संख्या ४,१६४ अर्थात १०.७० प्रतिशत, तालेच लहानांचे ठरविण्यात सरासरीवार संख्या ३,१०० अर्थात ३१.११ प्रतिशत, दुरी लहान अंतरेची लहानांच्या ठरविण्यात सरासरी १,३७० अर्थात १०.७० प्रतिशत, गरीबी आणि गरीबीच्या लहानांचे ठरविण्यात सरासरीवार संख्या १०४ अर्थात ६.३१ ४ अन्य लहान सरासरी सरासरीवार १० पेक्षा खाली. तलाठ्याकार्यालये केवळ २६.०२ प्रतिशत सरासरीवारच लहान ठिकाणी लहान ठरविण्यात येते अर्थात ही सरासरीवारच्या ४० ते ७ अंतराची ठरविण्यात आलेली गरीबीच्या बाबत ठरविण्यात सरासरी येतेच्या. सुविधांच्या विश्लेषणात सर्वेक्षणात महत्त्वपूर्ण लहानांचे अंतराचे नमुना हुई अन्य विश्लेषणे गरीब जिल्ह्यातील सर्वच लहान आवश्यकतेच्या यांनी गावातीलांचे लहान संस्थानांची विश्लेषण ४ लहानांचे उपलब्धिचा यांनी अंतराचे पुरवठ्याच्या निर्माण नाही साधू तर्कुलनी येतेच्या. अन्य लहानात जिल्ह्यात विश्लेषण तालिकांना दर्शविण्यात आले आहे. उपर्युक्त तथ्यांवरुनी लागलेल्या ठिकाण प्रभावित येतेचे आहे.

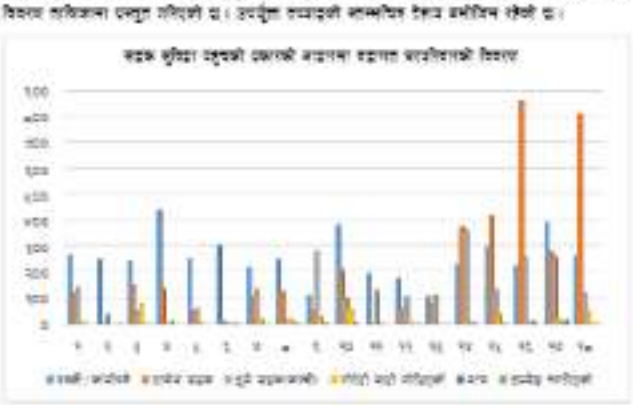

९.२.३ यातायात प्रबन्धक

हाम्रा आइट गैयात्राका यात्री सेवा र यात्रा सेवाहरूका सञ्चालन व्यवस्थापन यात्री सुरक्षा यात्रा, निर्धारित समय पालना, यात्रीको ठाउँ सम्बन्धमा आएका गुनासो समाधान, टेम्पो, मिनि रिक्सा, ट्रयाक्टर, जात, विद्युतीयबाट चल्ने यात्रीको रिक्सा, यात्रीवाहन र गोदामयातायातका हेर्नेछन्। यी यात्रीको सञ्चालक भन्दा अतिरिक्त निजी र अतिरिक्त कार्यालयिक हुनुपर्छ।

सूचने यात्रि सेवाको सार्वजनिक विकासकालागाई नाविलिय मनाउन कार्यालयिक वस्तु तथा सेवा प्रबन्धकालाई काम र सहज व्यवस्थापन अधि तथा तीर अधि सेवाको विकास गर्न आवश्यक एउटा महत्वपूर्ण दुर्घटनाको सम्भा राखेको हुन्छ।

यस राजमार्ग गगनविमानका सबै सेवाहरूका लागि सहित चलने सञ्चालन विस्तार भएको छ। गगनविमानमा उपलब्धित विभिन्न अधि उपलब्धक जस्तै खानपान, सरसफाई, सेवाहरू, उपकरण, व्यवस्थापन, मुख्य उपलब्धाताहरूलाई गगनविमानका सबै सञ्चालकका लागि सहित भनेको यसरी सञ्चालन चलने सञ्चालको सुविधा भएकाले उपलब्धित वस्तुहरूको बजार मात्रा मुल्याङ्कन सहज भएको हेर्नेछन्। गगनविमानका सबै सञ्चालकका लागि सहित भनेको यसरी सञ्चालन चलने सञ्चालको विस्तार भएकी हुँदा गगनविमानकालाई सम्पर्कमै आवश्यक उपचार तथा औषधिको सेवा र उपलब्धका पर्याप्त व्यवस्थापन सजिएको छ। गगनविमानका यात्रायात्रा विभिन्न सञ्चालकको उपयोग भएको हेर्नेछन्। गगनविमानका ट्रेक्टर, जिप, जात, मत, ट्रयाक्टर, गोदामसञ्चालकको सबैत उपयोग गरिएको हेर्नेछन्। गगनविमानका सबै सञ्चालकका लागि सहित सुचार हुने गरी सञ्चालकार्यकको लगा उपलब्धि गर्नुपर्ने हेर्नेछन्।

सञ्चालन यात्रायात्राले यात्री आवागमन विभिन्न पूर्वाधारहरू जस्तै सवारी सञ्चालन पार्किङ क्षेत्र, मत यहत, मालु प्रतिक्षालय, सञ्चालन छनौ, सञ्चालन सञ्चालित चिकन, उनको अतिरिक्त डिजेलेनी सम्बन्धी सेवा सुविधाहरूका व्यवस्थित तथ्या मिलाएर गर्नु पर्ने हेर्नेछन्।

९.२.४ फोनबुथ पुन: तथा पुनर्प्रयोग व्यवस्थी विश्लेषण

९.२.५ प्रमुख सार्वजनिक यातायातका गन्तव्य (जस बैंक तथा बुजारी पैसा)

विभिन्न आम्म र सोसोसिक क्षेत्रका उनले जनसङ्ख्याको बीचमा आपसी सम्पर्क आदानप्रदान यात्री सार्वजनिक यातायातबाट सहज, प्रभावकारी, सुरक्षण र नियमित सुचारुपूर्ण सञ्चालन गराउने हुन्छ। विभिन्न सञ्चालका यातायात बैंक यात्रायातमा आइने कारणका उनले विभिन्न सम्पुदाय र क्षेत्रबाट एकआपसमा जोडेर जनताको बीचमा एकताको भावना व्यापित गर्दछ।

९.२.६ टाढाको सम्पर्कित सम्पर्कित यहा सेन्ट पुल जाने यात्रा

गगनविमानका यहा सेन्ट देखि गगनविमानको सेन्ट र टाढाको उनको देखि यहा सेन्टसम्मको दूरीले गगनविमानलाई जनताको दक्षिणपूर्व स्थितिन गर्दछ। त्यसैले गगनविमान सेन्ट र यहा सेन्ट बीचको दूरी कम्ले यहा तथा टाढाको सम्पर्कित आवेश हुनु जरुरी हुन्छ। आर्थिक संरचनामा जनताले आफ्नो यहा सेन्ट तथा गगनविमान सेन्टसाट आवश्यक सेवा लिनिये यहत गर्न कम्ले विभिन्नको हुनु पर्छ। जनताले आर्थिकसम्म सेवा पहत गर्न यहा आर्थाय तथा गगनविमान आर्थायको दूरी सेवाहरूको सहत दक्षिणमा सञ्चालित हुनुपर्दछ। जनले यदि जनताले सेवा सुविधा धारा गर्न अठिनाइ हुँदैन। त्यसको खातिर कम्ले आन्तरिक जनसङ्ख्याको सञ्चालनका गर्न यहा आर्थाय तथा गगनविमानका सेन्ट स्थितिन गर्नु उचित हुन्छ। यसबाट टाढाको सम्पर्कित यहा सेन्ट जति दूरीमा पर्छ यसै यात्रा सहत सहजपूर्ण हुन्छ। राजमार्ग गगनविमानका यहा सेन्ट

रोड्ने गाउपालिकाको केन्द्र र ढाडको बस्ती रोड्ने बडा केन्द्रसम्मको दुरीले विकास कार्यक्रमा उल्लेख गरिएको छ।

नेपालमा अभ्यास गरेको संघीय प्रणाली अन्तर्गत स्थानीय तह निर्वाचनको पर्व अगेनो पुर्पाउकम गाउपालिका बनने गाउपालिकाको आर्थिकवर्ष २०७८ विकास निर्माण पुर्पाउदछु हो। व्यवसायिक आर्थिक सहजताले सडक यातायातको विकास र विस्तार गर्दा ढाडको बस्तीहरुमा सबैभन्दा गाउपालिका तथा गाउपालिकाका केन्द्रसम्म सबैभन्दा छिटो पुग्न सकिने सुनौलाई सहजताका गर्नुपर्दछ।

७.२.७ बडा केन्द्रबाट पश्चिम केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

सडक यातायात सुविधाको विस्तार तथा सडकहरुको स्तरोन्नति गरी बडा केन्द्रकहरुबाट गाउपालिका केन्द्रसम्म सोह्रदु आवश्यक छ। बडा केन्द्र र गाउपालिका केन्द्रको दीरीमा प्रतिकिलोमिटर आवित गर्न लाग्ने समयको दुरावस्था गरि सूचिकरण खैलाइएछ। सडक सञ्जालको विकास सहजता उपलब्ध, अन्य यातायातको विकासका लागि सूचिको आधुनिकीकरण र सूचि उत्पादनको सम्भाविताका संकेत छ। ढाडीय प्रयोजनका सडकहरुक वर्षायामको समयमा विकास हुने सडक खराब हो सडकलाई "फीडर रोड सेवर सडक" का रुपमा "ब्लेक रोड" सडकलेतिनमा सम्भोतामि गरी बडा केन्द्रकहरुबाट गाउपालिका केन्द्रसम्म सोह्रेर विकास सडक हुँदै गरिएछ गाउपालिका प्रशासनिक सोह्रदु पर्ने हुन्छ।

७.३.८ सडकहरु सम्बन्धी विवरण

बिजुली, पानी, मालु, प्रतिक्षालय, शौचालय, पर्किङ्ग भौतिकृत सर्विस स्टेशन यातायातका सुविधाहरुक सहजा सम्बन्धको निर्माण गरी जसबाटो सडकयात्रालाई सडक यात्राक सकिन्छ। विकसित गुणस्तरकको सम्भाव हेर्ने सम्बन्धकताका हेर्ने ढैक्षक यातायात सांगेसुहाउनो उचित प्रबन्ध विकाएको पाईन्छ। सुविधा सम्पन्न र गुणीय सम्बन्धकक निर्माण भएमा ढाडमा यातायात सेवाको गुणवत्ता वृद्धि हुन्छ। सम्बन्धिया सम्बन्धी संचालनक अवाहकेनी हुनुपर्दछ।

७.३.९ वैकल्पिक यातायात सेवा

सडक यातायातमा आने सक्ती जटिलता आईक्क कम हिमिलमा सक्ती सहजकताको विकासमे मानव जीवनलाई सहज, सुविधाजनकमा र छुट प्रभावको पर्दछ। नेपाल जस्तो भूगोलीविद्दित भूसुरक्षा धारी वस्तुगे सुरक्षा वा पीरेक्षा रेखाकनमा जस्तो छुट धारी सहजताकको सम्भावना सम्पदानि जाने यातायात धार्मिकताको सम्भावना रहेक छ। यसका लागे स्थानीयस्तरमा, हेलिकप्टरहरुले पनि अवाहनयोग्य सहज प्रबाहको पार्दछ। विमानी तथा डाडी भू-धरातको सहुलुम्ब रहेको हाम्रो देशमा रोप वे र हेलुयातायातो पनि वैकल्पिक सवारी साधनकोलागमा महत्वपूर्ण भौगोलिक दृष्टिकोण लाने देखिन्छ।

७.३ विद्युत तथा उर्जा

सेवी विभिन्न दुर्गम क्षेत्रका विभिन्न यातायातका विद्युतिकरण सम्पदायाले यसको सहुलुम्ब सम्भव रहेकाले विद्युतिकरणका दुरी यातायी गर्नुपर्ने अवस्था छैन। तथापि यातायात यातायको सुरुवातिकरणका यातो लगे उपलब्ध लाग गर्नुपर्ने देखिन्छ। विद्युत यातायत सार्वत्र सुधारका सर्वप्रथम आधुक्त योगदान उपलब्ध यो यातायका योगदानले विकासमा गर्नुपर्ने देखिन्छ यसे Low Voltage हुने आवाहकका कुलसमानेर सहजन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

विद्युत सेवा सहजेक वैकल्पिक र शक्तिशालीक उर्जा उपयोगका यातो ठोस कार्यक्रमक यातायान गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसुयातन हुने क्षेत्रमा सोलारबाटि निर्माणका योगदान र प्रयुक्त दिने र अन्य दुर्गम तथा सुगम हुने क्षेत्रमा जोर्ने उर्जा सहजन गर्न सके सम्भवत उर्जाको निर्वाचित आपुर्ति हुनुको साथै यस विकासका

[illegible] उर्जाको सदुपयोग सम्बन्धि राम्रो ज्ञान लिन सकिन्छ। यसैले उर्जासँग सिधाई विद्युत सिर्जना क्षमतेमाली सार्वजनिक सम्बन्धन तर्फ [illegible] उद्यमीहरुका निम्ति उपयोग गरी बढी भएको उर्जालाई राष्ट्रिय प्रसारण सञ्जालमा बिक्री वर्वस्थ गर्न सकिन्छ।

सामान्यतया एउटा सामान्य परिवारले दैनिक २ किलो ग्राहकिसुप खपत गर्दछ। त्यसमा पनि ठूलो उद्यमीहरुको लागि उनीहरु बैज्ञानिकका गरी धेरै गुना हुन्छ। १०१ वर्ग किलोमी मीटर (gaussi) मै २१० वाट विद्युत उत्पादन गर्दछ। त्रिभुवन राजिव १.८ वाटा सूर्यकी किरणबाट 250 watt × 6.8 hours गर्दा २.७ किलोवाट विद्युत निस्कन्छ। ४.७ KW × १० दिन गर्दा अनिश्चया ३५ कि.वा विद्युत उत्पादन हुन सकदछ।

उनको वर्ष १०० वर्ग मिटर क्षेत्रफलमै खाजाट

३५ कि.वा. × $\frac{१००}{१८.६}$ = १८८८ कि.वा.

उनको वर्ष १०० वर्गमिटर क्षेत्रफलमै प्रसस्त सौर्यउर्जा सङ्कलन गर्दा सो घरबासँ पुग्ने उर्जा उत्पादन गर्न सकिन्छ। उद्यमि उनीहरु घरबाट सौर्य उर्जा उत्पादन मैनी उत्साहपुर्ण हुन्छ। अर्कोतर्फ दार्शिला सहायकार सौरकक भएको र उपयोगमा आइपरिने विद्युतको समेत सम्भावना प्रशस्त रहने यसु विद्युत प्रोजनाहरु सञ्चालन गर्न सकिन्छ। उनको उत्पादित विद्युत बढी भएको खण्डमा राष्ट्रिय प्रसारण सञ्जालमा बेच्न सकिन्छ। शासनमन्त्र समेत सहायताबाहेकै खाना उद्यमहरुले मुख्य अनुमतीकरणमा उद्योग तर्फ घरबासिका ठूलै भएकाले जग्गाप्राप्ति विस्थापन तर्फ विद्युत क्षमा सौर्य उर्जाले सहजीत दुष्प्रसारण कसदछ। उनकाहरु सामाजाना सोचमामा समेत देखा पुगेछ। तसर्थ नगरपालिकाका विभिन्न सङ्काय विद्युत प्रसारण सार्वजन समेत सम्भार तथा कुशार, दुरुस्तार्थमा सङ्काय, वैकल्पिक क्षमा परिक्षणमार्थि उर्जा दक्षतुलका कार्यक्रमहरुका सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

४.३.३ खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनको सङ्कामा घरलीजाको विवरण

मानव मानवीजनको सभ्यता सुरु यसि मानवले सदुपयोग हुन गासलिहरुले खाना पकाउ र जाडोमा सुंघ्याकमा उर्जा जोगाउ खाना हो। नेपालको ग्रामीण तथा किसानी क्षेत्रमा आजिपनि धेरैजसो जनि दुवै सङ्कामा उपलब्धकताले खाना पकाउने इन्धनको रुपमा जलाइन्धनको प्रयोग गर्दछन् भने शहरी क्षेत्रमा दुवैजनको प्रयोग व्यावसायमा भईरहेको छ।

तालिका ४.३८: खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

वडा	काठ दाउरा	गुहाली गोबर	कोइला	मिट्टीतेल	सौर्य शक्ति	एलपि/ग्यास	अन्य	जम्मा
१	९८४	३३६	०	०	११	१८	०	८४९
२	१०	२०१	०	०	०	०	१	३००
३	११	८७०	०	०	०	०	०	८७०
४	९८४	४१८	०	०	४	०	०	८९४
५	११	३८१	१	०	०	०	०	३९१
६	४४	१००	१	०	१	०	०	१४४
७	३११	१६४	०	०	१	०	०	४०१
८	३११	११४	०	०	१	०	०	३२८
९	३११	९१०	०	०	३८	१	०	४९९
१०	४०५	४२०	०	०	१	१	१	७२१

वडा	घर संख्या	दुकानी संख्या	सार्वजनिक	विद्युती	सौचा स्थान	सौचा/मुद्रा	अन्य	जम्मा
११	४०२	१२४	०	०	६	०	०	५४५
१२	११२	१५८	०	०	३	०	०	३८४
१३	२८६	६८	०	०	०	१	१	३१६
१४	४००	१८४	०	१	१४	८	०	६१८
१५	२३८	२१८	०	२	१६	३	०	६७४
१६	१३१	४००	०	०	६	४०	०	१४४
१७	५८६	२७६	०	०	१६	२१	०	६४०
१८	८११	१३६	०	०	११	१	१	११११
जम्मा	४१६४	४४१६	३	३	५६	८६	१	९९७०
प्रतिशत	४१.९०	४८.८८	०.०१	०.०१	१.३०	०.७६	०.०८	१००.००

स्रोत: स्थानीय तथ्याङ्क सङ्कलन, २०८१

गणनाधिकारी मुख आलोचनाकर्मले ३,१३१ जनाँ ४१.१० प्रतिशतले जवाफदाता, ३,९१६ जनाँ ५३.३३ प्रतिशतले एक थी त्यहिको प्रयोग गर्दछन्। १५६ जनाँ १.७४ प्रतिशतले सोकाचालिक प्रयोग गरेको पाइयो भने विद्युती र अरु प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्या नगण्य रहेको पाइयो। आर्थिकरूपले अट्टिजोर भए गरिबको दुरावस्था कमजोर र सर्वसाधारण छाँदि पुगे र अशक्तिकरण हुने र शहरमा जसबल गर्न थाने जनताले आफ्ना स्वास्थ्यका लागि पुऱ्याइपुग्ने आर्थ जनप्रवेश हुँदै दुर्ग हुने देखिन्छ। गत्यर्थ ग्रामीण क्षेत्रकमा वैज्ञानिक उपायको प्रयोग उपयोगी तथा सौचा त्यहिको प्रयोगबाट दोस्रोकार्ड गर्ने र साथ सार्वजनिक सार्वजनिकताका लोगिन्छ यी गणनाधिकारीहरूले लाइ शहरको विज्ञानमार्ग सेवाहुने देखिन्छ। शहरमा विकास सार्वजनिक प्रस्तुत गरिएको छ।

उपर्युक्त तथ्याङ्कको भाष्यचित्र देहाय प्रस्तुतिम गरेको छ।

दिने विकासको अवलम्बनासमुदाय सर्वसाधारणका सम्पुरण अन्तर राख्ने सार्वजनिकको उपभोग दोस्रोमा सहितसँग गर्नु आवश्यकार्य छ। उपलब्धताका खाँदि पेशाको आधारमार्थ २०८६ मा ७१.७८ रहेको मुख्यमाली प्रावधिक नीतिको तथ्या आउ आधार पुर्नेछ भनि प्रयोग गर्ने अन्तर्वस्तुमा अनु २०७० अन्त ९०७ मा आर्ने (SDG-

१) खरा उजाडने प्रयोजनका LPG प्रयोगकर्ता १०७ (२०२८) साल ११७ मा पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ। यसै परियोजना अवधिभर नयाँ ३०० गाउँपालिकाका पाँचवटा खरा आपतकालीनकालागि व्यवस्थापन उपयुक्त अवधारणा आवश्यक छ।

९.३.३ बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धनको अनुदानमा खरीदीबाटको विकास

यस गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा विद्युत सम्पर्क संजाल, भरपर्दो अवधि तथा विद्युतिकरण दीगरताको आधारमाथि केवल विद्युत आश्रितहरूले नयाँ आउने छ। आधुनिक संसाधन, २०७९ को गणितिय अनुसार ऐनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनमध्ये विद्युत उपयुक्त खोजको व्यवस्था गरेको हेरिनेछ।

तालिका ९.२८: बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धनको अनुदानमा खरीदीबाटको विकास

वडा	विद्युत	मोम	मट्टितेल	सोलर प्याड	ग्यस	जम्मा
१	६४४	०	११	१	०	६५६
२	११६	१	६	०	१	३००
३	६३१	०	१	०	०	६३८
४	४०९	१	६	१	१	४२०
५	३४१	०	१	०	१	३४६
६	३१०	०	४	०	०	३१४
७	४९६	०	१६	१	०	५०१
८	४७८	१	७८	०	०	४४०
९	४४६	१	११	१	०	४६३
१०	४१०	०	१	०	१	४१२
११	३३१	०	२	०	०	३४१
१२	२८३	०	४	०	०	३०९
१३	१६६	०	०	०	१	१६८
१४	७७१	१	३३	१	०	८०४
१५	५६४१	१	१६	०	१	५६००
१६	९७८	१	११	०	०	९९०
१७	१२८०	४	११	१	१	१३१३
जम्मा	६४१६	६६	४१९	६०	२०	६६७८
प्रतिशत	१०.००	०.११	९.४४	०.०९	०.५०	१००.००

स्रोत: स्थानीय तहसिल कार्यालय, २०८१

गाउँपालिकाका खरीदीबाटकालै ऐनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको खोज विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाका खुला खरीदीबाटकालमध्ये २२,२१६ जनासँग ९७.०० प्रतिशतले विद्युत, २१९ जनासँग १.४२ प्रतिशतले मट्टितेल, १२ जनासँग ०.११ प्रतिशतले सोलार र बाँकीले अन्य इन्धनको खोज प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो। यस तथ्याङ्कबाट झैं यसै गाँसीय विद्युतिकरणका सहायक विकास भई गाउँपालिकाका विद्युतको पहुँच सामान्य जनसाधारण बढाई रहेछिन्छ भने विद्युत सेवाको पहुँच गाउँसेको परिवारकक गाउँ रहेको रहेछिन्छ भने जेका गाउँसेका प्रोक्षकका गाउँको विकास हुन् सकारी छ। वडागत विश्लेषण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

७.३.३ विद्युतिकरणको अवस्था

नेपालमा निजी, सरकारी तथा सम्मतीमूलक सार्वजनिक विद्युतीकरणका उद्यमकर्ता संस्थाहरू सहितको संगठित संरचनाहरू सञ्चालनमा, प्राविधिक अनुसन्धान, राजनीतिक अभिलाषा र लक्ष्य अनुरूपका उद्यमशीलको अभावकासमा जनताको दीर्घ संघर्षपछि विद्युतिकरण हुन सकिरहेको छैन। सार्वजनिक विद्युतीकरण, साथ सम्बन्धित सार्वजनिक तथा सूक्ष्म जलविद्युत परियोजनाका सञ्चालनमा रहेर नेपाल सिर्जनमुखी मात्र होइन कि निर्माणमुखी उत्पादक बनी उनको संकट समाधान गर्नुको साथै विदेशी मुद्रा आर्जन गर्न सकिने दक्षिण सम्भावना नेपालमसी छ। यसका साथै यातायती सेवा बाह्यवस्तुको आकाशमता छ।

७.३.४ वैकल्पिक उर्जाका परियोजनाको विकास

पेट्रोलियम पदार्थमाथिको निर्भरतालाई महाङ्गी पर्यावरणीय वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगमा आवश्यक स्थानान्तरण गर्नेको खण्डमा पर्यावरणीय सन्तुलनमाई जोगन राख्न सकत पुगछ। डिजेल, पेट्रोल, मट्टितेल जस्ता पदार्थको उत्पादन नेपालमा शून्य भएता तापनी भारतो सरोत। हामीले पेट्रोलियम पदार्थको आयातमा वार्षिक रोलो छ। तेसो बिरामको एक भूपरिवेष्टित विकासोन्मुख देश नेपालमा साथि यो वैदेशिक व्यापार घाटाको एक प्रमुख आधार हो। हामीले आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धनको नीतिलाई अवलम्बन अभावकारी तरिकाले उत्पादन गर्नसिकेको खण्डमा बायु उर्जा, सौर्य उर्जा, बिद्युत उर्जा तथा बायो ग्यासको विकास मार्फत उर्जाको क्षेत्रमा हामी आत्मनिर्भर बन्न सक्छौं। यसैले नेपालको क्षमता स्थानीय सरकार दातृनिकाय सरकार र संघीय सरकारले पर्यावरणीय वैकल्पिक उर्जाको विकासका आवश्यक नीति निर्माण गरी अगाड़ बढ्नु पर्दछ।

७.३.५ मनसिबुह, बौर्य उर्जा, बायु उर्जाबाट विद्युत उत्पादन विकास

७.४ सञ्चार तथा पहिचि

उद्योगहरूमा आवश्यकी भूमण्डलीकृत बजार सूचना र सञ्चारकी पुलमा छ। सूचना र सञ्चारकी क्षेत्रमा भारको सहयोगबाई नेपालमको राम्रो होसने अवसरमा आत्मसात गरिसकेको सार्वजनिक दायित्व क्षेत्रमा टेलिमेडिसन, उद्यमविकास, ईण्टरनेट टेलिफोन, मोबाइल र छुटिका सेवा विस्तार हुन सकिरो छ। सञ्चार र प्रविधिका ती माध्यमहरूमको पूर्वाधारमो विकास गरी उपरोक्त सम्भावनाई सूचना र सञ्चारको दुनियाँमा एकेवा गराउनु भूपरिवेष्टित रहेको छ। नेपालको सम्बिधानमी उल्लेखको सूचनाको हकलाई मौलिक हकसरोकमा प्रतिभाबित गरेको छ।

गणनाधिकाराच्या साधन तथा सुविधाको उपलब्धतालाई तलको चित्रले देखाएको छ । यसमा साधनको अभाव भनेको कर्मचारी तथा उक्त सेवाका लागि उपयोगकर्ताको संख्या ५०,६६७ रहेको छ । रोजगार कार्यालय/विभाग भएको परिवार संख्या १,६९७, डिजिलिकरण हुने परिवार संख्या ७२७, रहेको देखिन्छ भने सेवाग्राही वि.भी./डिभ ३,५८९ सेवाग्राही रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी इन्टरनेट सुविधा हुने परिवार संख्या १,४७५ रहेको छ । तथ्याङ्कबाट हेर्दा अन्य क्षेत्रमा सेवाग्राही लागि उपयोगकर्तालाई भन्दा पूर्वाधारमा बढ्ता असन्तुष्ट छ । सेवाग्राही उपयोगकर्ताले कार्यक्षेत्रमा अपेक्षित सुविधा जस्तै नगद, दुध, मुसुमा, तौल, छुवर आदान प्रदान व्यवस्थापन हुने लगायत हुने भएकोले डिजिलिकरण, रेडियो उपयोगकर्ताको संख्या बढ्याको कम्प्यूटर तथा सेवाग्राहीलाई प्रयोग बढ्ने लागि थप हुने देखिन्छ । अन्तर्गत आय/लगि, दूध आपूर्तिकरण, किटान का लागि निजीस्तरमा उच्च सुविधाका व्यापारिकको संख्या थाप हुने देखिन्छ । यसमा उल्लेख पूर्वाधारकरण कम्पेत आयात अनुसूचित गुड सुविधाका व्यापारिकको उपयोगकर्तालाई बढ्ताले उपभोक्ताको सन्तुष्टिको विकास भइरहेको देखिन्छ । सहजता तथा विश्वसनीय विकास हासिलका उपलब्ध गरिएको छ । उपर्युक्त तथ्याङ्कबाट देखाउने व्यवस्थितका लागि उपलब्ध गरिएको छ ।

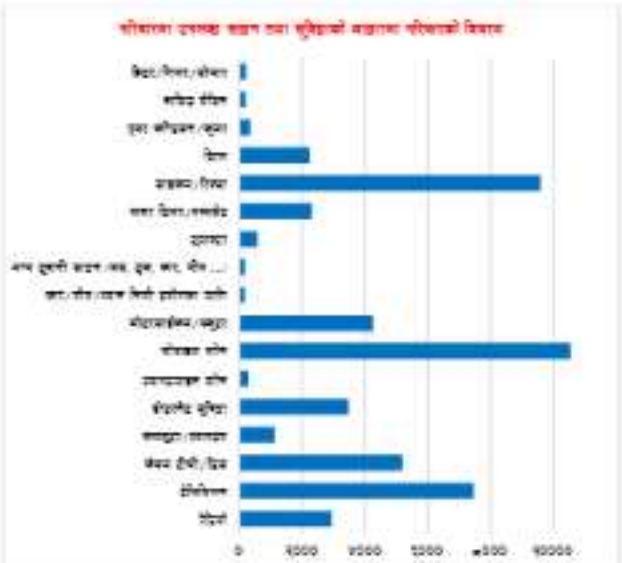

७.५ आवास तथा सार्वजनिक भवनहरू

७.५.१ जग्गाको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको विवरण

उक्त गाउँपालिका भरपर्दो मूल्य ५५,२०७ घरपरिवारकालाई अट्टिकोण १८.१९ प्रतिशत अर्थात १८,५५९ परिवारको आफ्नै स्वामित्वमा रहेको छ, ८.८१ प्रतिशत अर्थात ४०९ घरपरिवार साझेदारी आफ्नै गरेको, ०.२२ प्रतिशत अर्थात ४० जनाको संस्थागत किसानमा प्रयोग गरेको र बाँकीमा ०.५७ प्रतिशत अर्थात ७९ घरपरिवारका रहेको पाइयो। आवश्यकीय, भाडामा प्रयोजन र संस्थागत किसानमा प्रयोग भएका घरहरुको संख्या गणना हुनुमा गाउँपालिका पूर्व तथा सहरी परिवेशको पुरिपालनेको रहेको स्पष्ट हुन्छ। अन्य आवास विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। उपर्युक्त तथ्याङ्कले यहाँको विशेष अवलोकन रहेको छ।

तालिका ७.५५ : प्रतिशतमा प्रयोग गरेको आफ्नो स्वामित्वको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा	जिल्ली	भाडामा	सेवाकार	अन्य	जम्मा
१	४७७	८१	३	१०	५९१
२	१८७	१०	११	३	२००
३	४२१	८३	१	०	५०८
४	८८४	३०	०	३	८१४
५	४७१	१४	३	१	४९१
६	३११	२	०	०	३१२
७	१८३	१	१	१	१८६
८	४१९	०	४	१	४२७
९	४९२	०	०	०	४९२
१०	१७८	८	०	१	१९०
११	६१९	३	२	०	६२४
१२	३४२	१८	०	०	३६०
१३	१३४	२	०	३	१३९
१४	१७६	८	४	१	१९३
१५	१७३	४	०	०	१७८
१६	११४२	३०	१	१४	११९७
१७	१२४	१३	०	१६	१५३
१८	११२६	३६	०	०	११६२
जम्मा	१८८०१	४७२	१८	७६	१९४७७
प्रतिशत	१८.९९	३.१९	०.२२	०.७८	१००.००

स्रोत : स्थानीय तथ्याङ्क अध्ययन, २०८१

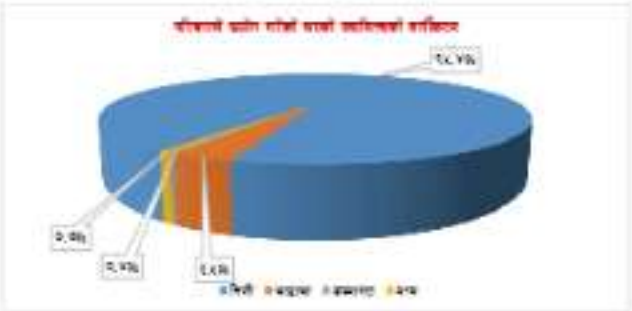

१.४.२ घर बाहुली व्यवसायी सम्बन्धित विवरण

तालिका न १०९ घर बाहुली व्यवसायी सम्बन्धित विवरण

जम्मा	पेशा	पुरुष	महिला/बहुसंख्यक/ दोस्रो	भाग	जम्मा
१	४४७	१	४१	११	६६१
२	७४	०	१५	२	७००
३	४१०	०	६	६	६१०
४	६१४	२	०	२	६२०
५	७७०	०	६	०	७४
६	६१६	१	६	८	६४४
७	४०३	०	२	६	४०९
८	६०६	०	६१	४	४७०
९	४१४	०	१	१	४१६
१०	४६८	०	०	१०	७७९
११	७११	०	२०	०	७४१
१२	६८६	३	०	२	६८९
१३	११६	०	०	४	१११
१४	१११	१	११	७	१२३
१५	०१०	०	१६	४	१७०
१६	४६०	६	२६	४०	४७०
१७	१७४	१	८	७	१६०
१८	१६०	२	७०	६	१९९
जम्मा	५९९७	१६	६०१	१२६	५९४७
प्रतिशत	१३.४१	०.११	६.०१	१.६	१००

स्रोत: घरबाहुली व्यवसाय सर्वेक्षण २०८०

यस नगरपालिका भित्र ९९,२०७ घरपरिवारहरूमध्ये ७७,७७० अर्थात ९१.६४ प्रतिशत घरपरिवारहरूले प्रयोग गरेको खर मध्ये जगाको व्यवस्थित निजी भएको रहेछन्। ५८१ अर्थात ६.८९ प्रतिशत घरपरिवारका कार्यालय/सुपुस्थानले ऐलानी रहेको र ९१ अर्थात ०.९९ प्रतिशत घरपरिवारहरूले सुर्ताको जगामा खर प्रयोग्नो र अन्यमा अर्थात यसमा सहुलियती घरपरिवार ४४२ रहेको छन्। त्यसमा सीमान्तीकृत समुदाय समावेश भएको सबै आवास जस्तो सामाग्रीमुक्त सामाजिक आवश्यकताबाट वंचितहरूले प्राप्त ७४ का सोचिक हलको लागि उपयुक्त रहेनि उक्त नगरपालिकामा मनुष्यजातीको संख्या अनेक रहेकोले आवास विहिन मुसुम्कार्डेहरूलाई सबको, सुलभ र सुलभित आवासका दृष्टिकोण सम्बन्धित सर्वेक्षण गरी व्यवस्थापन गर्नु पर्ने देखिन्छ। ९९.०९ प्रतिशतको आफ्नो व्यक्तिगतमा रहेको जमिनमा घर बनु राखी भएतापनि आवासको लागदाने समय नगरपालिको कर्मचारी सुरक्षित आवश्यकता हुनु पर्नमको प्राविधिक रहेकोले आर्थिक कारकालो तथा रहेको नगरपालिकाले उचलपर्ने निर्धारणिक सीमता निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ। यद्यपात विवाग तालिकामा उपलुब्ध गरिएको छ। का सम्बन्धको सम्बन्धित देहायको रहेको छ।

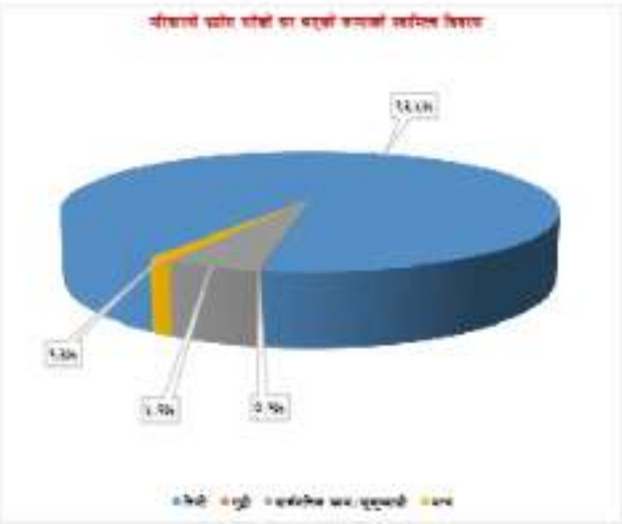

९.९.३ घरको संख्यात्मक प्रतुलुतिको विवाग

नगरपालिकामा प्रयोगमा रहेको गरेको विभेन्द्रको जोड्डक भएको ईंटा/ढुङ्गाको जग भएका माथुरी संख्या सर्वेक्षणमा यही अर्थात् ३३९४ (२९ प्रतिशत) घरु भने दोस्रोमा प्रधान पिलास्तरहितको ३७०६ अर्थात ९७ प्रतिशत जाडको खम्बा जाडिको ४३.९ प्रतिशत माटोको जोड्डक भएको ईंटा/ढुङ्गाको जग भएको माथुरी ४८.४ प्रतिशत रहेको छ। तलको विस्तृत विवाग तालिकामा उपलुब्ध गरिएको छ।

तालिका न | ०१ जातको आधारमा घुमन्तुहरुको विवरण

क्र.स.	पहाडमा जोडदार भाषाको प्रतिशतमा	तराईमा जोडदार भाषाको प्रतिशतमा	उत्तरदाता विद्यार्थीहरुको	घरधुरी संख्या नमोनो	अन्य	जम्मा
१	७६	१७.८	५८.१	११	१	६६९
२	५८	४२.१	४२५	११	०	७००
३	४१	५८.८	११.१	१९	१	६२८
४	५०	६२१	१७०	८२	१	६९१
५	११	१७.१	१२.८	०	०	३३१
६	२९	१७१	१७१	११	१	११२
७	१०	१९६	९.१	१७१	०	२७९
८	६१	१७८	०	९.१	१	११२
९	७१	१२८	८१	१८	०	२९६
१०	५७	३१२	१२०	७८	२	७७१
११	३०	१७९	९.१	३२	१	३२१
१२	११	२१८	१२८	१८	०	३८१
१३	३१	६२९	१९८	२०	०	२६९
१४	१७१	३१२	२६०	१२०	११	११३
१५	७९	५१०	२९३	१७५	०	१७०
१६	७४	९.१८	९४९	११२	१	१३७
१७	१७०	४२१	३३९	१२५	०	१९०
१८	१०४	३१८	२१०	१२८	१	१२१
जम्मा	१७०१	६८९४	३०७५	१७१३	१४	१४४७
प्रतिशत	११.५	३९.०	१४.०	११.१	०.१	१००.०

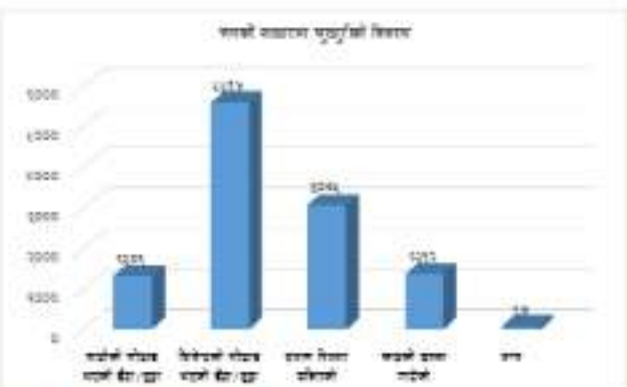

५.३.४ बाहिरी जातको आधारमा घुमन्तुहरुको विवरण

प्रस्तुत भाषाशास्त्रीय अध्ययनलाई थप प्रभावकारी बनाउन बाहिरी जातीको आधारमा विभेदीकृत जोडदार भाषाको प्रतिशत/घुम्ती जातगोष्ठीले प्रस्तुत गरेको जानकारीलाई हेरी घरधुरी संख्या ०.२१.३ (चित्र.१ प्रतिशतमा छ भने जानकारीका लागि बाहिरी

[illegible] [illegible] [illegible] [

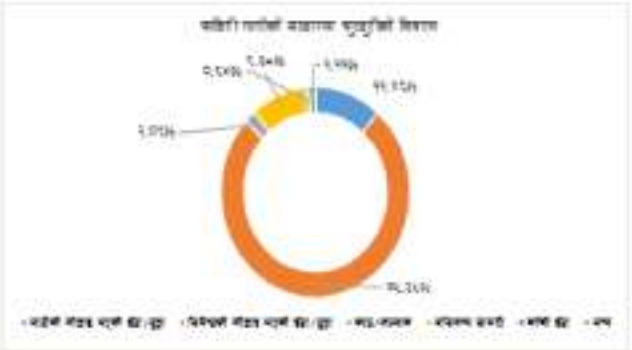

१.३.३ खोरी सहायक घुमुरीको विवरण

उक्त गाउँविकासमा सहयोग पुऱ्याउनका लागि स्थानीय समुदायद्वारा निर्माण गरिएका घुमुरीहरूको विवरण तालिका ७४१ अनुसार रहेको छ। यसअनुसार ४ वटै घुमुरीमा जम्मा गरी ४९ जना गाइडहरू रहेका छन्। यसमध्ये ३९ (७९.६ प्रतिशत) महिला गाइड रहेका छन् भने १० (२०.४ प्रतिशत) पुरुष गाइड रहेका छन्। यसैगरी ३ वटा घुमुरीमा मात्र गाइडहरूले प्रयोग गर्ने भाषाको उल्लेख गरिएको छ। यसमध्ये २ वटा घुमुरीमा नेपाली भाषा र १ वटा घुमुरीमा अङ्ग्रेजी भाषा प्रयोग गरिने उल्लेख गरिएको छ।

तालिका ७४१ खोरी सहायक घुमुरीको विवरण

क्र.सं.	घुमुरीको नाम	गाइड संख्या	महिला गाइड संख्या	पुरुष गाइड संख्या	भाषा	अन्य
१	खोरी घुमुरी	११	९	२	नेपाली	—
२	खोरी घुमुरी	१२	१०	२	नेपाली	—
३	खोरी घुमुरी	९	८	१	नेपाली	—
४	खोरी घुमुरी	१७	१२	५	अङ्ग्रेजी	—
जम्मा	४ वटा घुमुरी	४९	३९	१०	३ वटा भाषा	—

स्रोत: गाउँविकास कार्यालय, २०८१

१.३.४ खोरी सहायक घुमुरीको विवरण

उक्त गाउँविकासमा सहयोग पुऱ्याउनका लागि स्थानीय समुदायद्वारा निर्माण गरिएका घुमुरीहरूको विवरण तालिका ७४२ अनुसार रहेको छ। यसअनुसार ४ वटै घुमुरीमा जम्मा गरी ४९ जना गाइडहरू रहेका छन्। यसमध्ये ३९ (७९.६ प्रतिशत) महिला गाइड रहेका छन् भने १० (२०.४ प्रतिशत) पुरुष गाइड रहेका छन्। यसैगरी ३ वटा घुमुरीमा मात्र गाइडहरूले प्रयोग गर्ने भाषाको उल्लेख गरिएको छ। यसमध्ये २ वटा घुमुरीमा नेपाली भाषा र १ वटा घुमुरीमा अङ्ग्रेजी भाषा प्रयोग गरिने उल्लेख गरिएको छ। यसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ७४२ खोरीको सहायक घुमुरीको विवरण

क्र.सं.	घुमुरीको नाम	गाइड संख्या	महिला गाइड संख्या	पुरुष गाइड संख्या	भाषा	अन्य	जम्मा
१	खोरी घुमुरी	११	९	२	नेपाली	—	—
२	खोरी घुमुरी	१२	१०	२	नेपाली	—	—
३	खोरी घुमुरी	९	८	१	नेपाली	—	—
४	खोरी घुमुरी	१७	१२	५	अङ्ग्रेजी	—	—
जम्मा	४ वटा घुमुरी	४९	३९	१०	३ वटा भाषा	—	—

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

वर्ष	पक्षी		महिला		जम्मा		पक्ष / पक्षी / युवा		बाल		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या
१७	८९८	३८.१	१११	१४.४	१०६	१६.६	७८	६.६	१	०.१	७११
१९	१२६	७१.६	२१	१९.७	६७	१४.७	०	०.१	०	०.०	६२१
२१	१४४	२८.६	६१	१९.०	४६	१२.२	१६	६.६	०	०.०	६८७
२३	१२६	२८.६	६८	१९.१	२६	८.१	१७	४.७	१	०.६	४१९
२५	६७४	३८.६	१२४	१९.६	१२७	१२.८	५७	६.७	४	०.४	१९६
२६	१९६	८८.४	२१	६.८	६७	१.६	१६	३.६	०	०.०	२७७
२६	२२८७	४८.८	६१	६.६	९९०	१२.४	७८	४.१	०	०.०	१२४१
२७	६३६	६२.१	१०८	१८.६	१४८	१४.१	७६	८.१	६	०.६	९९७
२८	६८२	६१.८	२८२	२७.०	९११	२६.३	३१	२.१	०	०.०	१२६३
जम्मा	८७६१	४०.६	१२८८	१६.०	१४११	१८.६	६०१	५.३	१६	०.२	७४०१

स्रोत : स्थानीय तहबाट संकलन २०८१

उक्त गाउपालिकाका कुल १६,२०७ मध्ये जनसंख्या बढी ८,०४७ अर्थात ४०.६ प्रतिशत घरधुरी ६,२८८ अर्थात १९ प्रतिशत आर्थिकाजक्त जम्मी १,२७७ अर्थात १६.९ प्रतिशत अर्द्धपक्षी १,०२ अर्थात ५.२ प्रतिशत ठकना/खुडो/छाडो ४ १६ अर्थात ०.२ प्रतिशत आर्थिकाजक्त अन्य प्रकारको आम्मा बसने गरेको पाइयो । गाउपालिकामा १९.६ प्रतिशत घरधुरि जम्मी कुनै न कुनै भूकम्पीय जोखिमले सिधासमै आसन्न जोखिमयुक्त बसोबास रहेको भन्ने कुरा हो । यसै घरधुरि जम्मी ४८ प्रतिशत विद्यालयको भूकम्पसमेत रहेकोले भूगर्भित आवासका दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्नु अनिवार्य देखिन्छ । अर्थात ५.२ प्रतिशत घरधुरि विपन्न अवस्थामा विपन्न भूकम्पपछि जीवन निर्वाह गर्न खुडो/छाडो/ छहारामा बस्ने गरेको देखिन्छ । ७०.६ प्रतिशत घरधुरि अवस्थामा रहेतापनि भूकम्पिय जोखिमको संवेदनशीलता बढाउनेतर्फ ती घरधुरि धु-जन्य प्रतिरोधी क्षमता हुनुपर्दछ । दोधुरा साहन गाविसका अनुसार कमसुर आवासहरु भित्र लगभग गाउपालिकाको जिम्मेवारी हो । भूकम्पको प्रतिकुल गुरुतामा घरधुरि भाउपरेर भित्र लगभग आधे आधा अनुपातिय संख्या रहन पर्दछ । तथापि आवश्यकी अवस्थाअनु सुविधाजनी हुन्छ । सङ्कलित विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

१.१.७ जोड्ने वा खुलाउने माछापालन सिटुका सरोकारवालाकाको संख्यात्मक विवरण

तालिका नं १११ जोड्ने वा खुलाउने माछापालन सिटुका सरोकारवालाकाको संख्यात्मक विवरण

जम्मा	जोड्ने वा खुलाउने माछापालन सिटुको			
	माछापालन सिटुको	माछापालन नसिटुको	प्रयोगमा नल्याएको	जम्मा
१	१२	४८६	७१	५८९
२	६	२७२	६२	३४०
३	८२	३०१	७१	४७४
४	४	३०३	१६	४१७
५	६१	२७१	१०१	३४६
६	१	३१०	१६	३३१
७	६	४४०	६	४५६
८	४	३४६	६	३६१
९	१	४६६	०	४६६
१०	११	७१०	१४	७०६
११	१	३३०	१	३४१
१२	४	३७१	१६	३९१
१३	०	२९४	४	२९६
१४	४	२७६	१०	२९६
१५	०	२०६	४	२०७
१६	६	१६१	६६	१६७
१७	१	२४६	११	२६०
१८	६	१४१	६२	१८१
जम्मा	७१	१०३३	६६१	१७७४
प्रतिशत	६.१३	१३.४४	४.७४	१००.००

स्रोत : स्थलगत सर्वेक्षण २०८१

नगरपालिकामा कार्यरत जम्मा १०,१२१ कर्मचारी ९१.३१ प्रतिशत पदपूर्तिकासहित सीधा सम्बन्धमा रहनुपर्ने छन् भने झन्डै ५८१ अर्थात ९.१९ प्रतिशत कार्यरतहरूको सीधा सम्बन्ध नगरपालिकासँग नभएर अन्य निकायमा कार्यरत छन्। तहगत हिसाबले ३३२ जनाजति अर्थात ३.०४ प्रतिशत कार्यरतहरूको विवरण उपलब्ध गराउन सकेको देखिन्छ। यसमध्ये विभिन्न तहमा कार्यरत कर्मचारीमध्ये अधिकांश संख्या सहायक तहमा रहेको देखिन्छ। यसमध्ये ३३२ जनाजति अर्थात ३.०४ प्रतिशत कार्यरतहरूको विवरण उपलब्ध गराउन सकेको देखिन्छ। यसमध्ये विभिन्न तहमा कार्यरत कर्मचारीमध्ये अधिकांश संख्या सहायक तहमा रहेको देखिन्छ।

२.३.८ सामुदायिक सहयोगकृत तथा स्वास्थ्यन सम्बन्धी विवरण

संवैधान सरकार प्रणाली अन्तर्गत निर्माण भएका आर्थिक प्रकृया आवश्यक सीमित संरचनात्मक निर्माण गरी आर्थिक वर्षलाई आर्थिकात्मक आधारमा हुनुपर्ने व्यवस्था अनुसार कार्यालयिकाहरू/नगरपालिकाले कार्यपूर्ण सामुदायिक भवन तथा खेलाङ्गण हुनु आवश्यक छ। नगरपालिकाले कार्यपूर्ण बहुउद्देश्यीय सामुदायिक भवन निर्माण गरी सबै भवनमध्ये उपलब्ध भएकालाई अन्य क्षमतक निर्माण गर्नु उपयुक्त देखिन्छ। यसो गर्दा विभिन्न सहकर्मचा आवश्यकता र समता अनुसार अन्य संरचनाको निर्माण हुनुपर्नेछ।

२.३.९ नगरपालिका तथा अन्य सरकारी भवनहरूको विवरण

आर्थिक शक्ति दोषिका कार्यालय भवन, सङ्घ कार्यालय भवनहरू तथा अन्यसरकार अन्य सरकारी भवनहरू आपूर्ण कार्यालय अवस्था नेपाल सरकारबाट प्राप्त जानेका निर्माण गरी कार्यसम्पादनगर्न सुलभ, दुरुस्त र प्रभावकारी बनाई कार्यालयहरूको आवश्यकतालाई सम्बोधित गर्ने आधार तिनीहरू आवश्यक हुन्छ। अन्य उपलब्ध आर्थी संरचनाहरूको निर्माण सम्पन्नेछ संवैधानले संघालाय एवं द्वारमा पर्दै जानु।

२.३.१० पहुँचमार्गहरूको विवरण

आर्थिक कारकारी जनसम्बन्धमार्फ उच्च प्राथमिकतामा राखेर जान जरोरी छलफल जानाय, सिटौरी र कार्यालयात्मक सीमा भएका गाउँपालिकाको उपलब्धन भई उनीहरूसँगै विकास, निर्माण र सेवाका सेवना सीमाङ्कन

৭.২.৭৭ হাসপাতাল, বিশেষায়িত এবং অন্যান্য

পাহাড়ের জটিল ভূমিতে যাতায়াত কঠিনতর হওয়ায় দূরত্ব ও সময়ের হিসাব নতুন করে করতে হয়। রোগীর পরিবহন, জরুরি চিকিৎসা এবং হাসপাতালের অবস্থান একসঙ্গে বিবেচনা করা প্রয়োজন।

ক্রম	নাম	ধরন	মন্তব্য
১	হাসপাতাল	১	
২	হাসপাতাল	১	
৩	হাসপাতাল	১	
৪	হাসপাতাল	১	
৫	হাসপাতাল	১	
৬	হাসপাতাল	১	
৭	হাসপাতাল	১	
৮	হাসপাতাল	১	
৯	হাসপাতাল	১	
১০	হাসপাতাল	১	
১১	হাসপাতাল	১	

তালিকা অনুযায়ী জেলা হাসপাতাল এবং আঞ্চলিক পর্যায়ের বিশেষায়িত হাসপাতাল সম্পূর্ণ উল্লেখ করা হয়েছে।

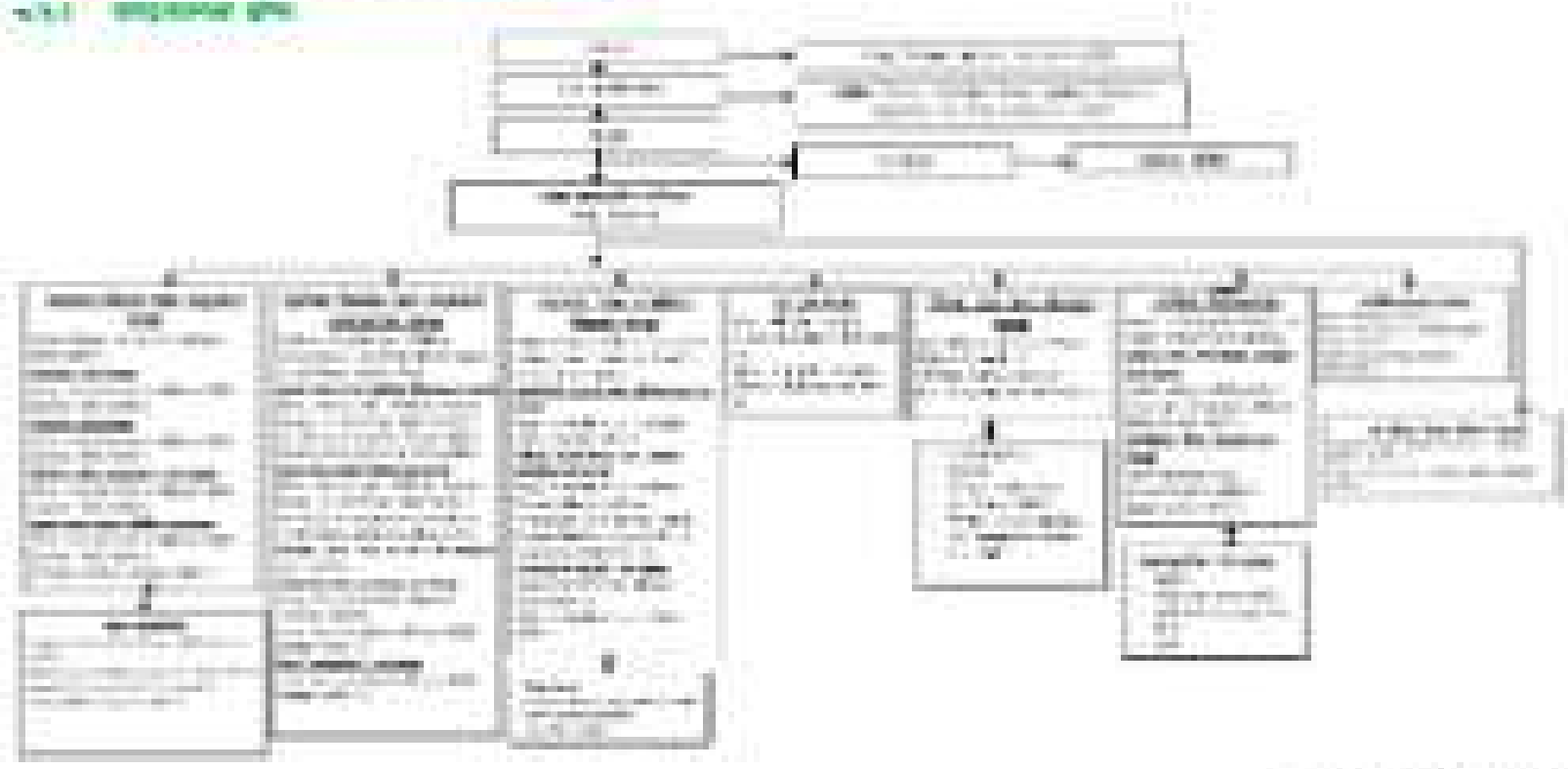

८.२ संस्थागत समन्वय र सार्वजनिक संगठन

८.२.१ क्लब/संस्था सम्बन्धी विवरण

तालिका न १२१ : संस्था समूह, क्लब सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना
१	पानी उपभोक्ता समिति	वडा नं. १, लालबाँदेल
२	टोल विकास संस्था	वडा नं. २, सल्यान सदरमुकाम
३	सिमसुरा क्लब समूह	वडा नं. ३, सिमसुरा
४	पानी उपभोक्ता समिति	वडा नं. ४, कुहुरेपानी टोल
५	लाखापौवाई, छहारेपानी पानी उपभोक्ता समूह	वडा नं. ५, पैरेवाटाखोली
६	लाखापौवाई कृषि समूह	वडा नं. ५, पैरेवाटाखोली
७	लाखापैरेवी महिला समूह	वडा नं. ५, पैरेवाटाखोली
८	सय दुर्गेला महिला कृषक समूह	वडा नं. ५, पैरेवाटाखोली
९	महिला कृषक समूह	वडा नं. ५, पैरेवाटाखोली
१०	रामायण युवा समीक्षा क्लब समूह	वडा नं. ७, मुसाबोक
११	महिला क्लब समूह	वडा नं. ८, भोसेडेवरा
१२	क्लब समूह	वडा नं. ९, खोसिपुर
१३	क्लब समूह/युवा क्लब समूह	वडा नं. ९, डोखरपुर
१४	जनजाति क्लब समूह	वडा नं. १०, जलेश्वरपुर
१५	महिला क्लब समूह	वडा नं. १०, जलेश्वरपुर
१६	पानी सेवासमिति क्लब समूह	वडा नं. १२, कपासी
१७	टोल विकास क्लब समूह	वडा नं. १३, पखलबास
१८	पखलबास क्लब समूह	वडा नं. १३, पखलबास
१९	क्लब समूह	वडा नं. १९, रानीपाक्ड
२०	रानीपाक्ड महिला विकास समूह	वडा नं. १९, रानीपाक्ड
२१	लालबाजार महिला समूह	वडा नं. १२, देउराली
२२	कोदली महिला समूह	वडा नं. २२, छाँगेडा
२३	कलिमा महिला समूह	वडा नं. २२, छाँगेडा
२४	साधीपुनि क्लब समूह	वडा नं. २३
२५	क्लब विकास कृषि सहकारी संस्था	वडा नं. २८, खुर्सानी
२६	जगतीडाँडा कृषक समूह	वडा नं. २८, भलाई

क्र.सं.	विवरण	टेलिफोन
२७	कार्यालय सुरक्षा अनुरक्षण	वडा नं. १५, भवन
२८	अग्नि तथा आकस्मिक व्यवस्थापन	वडा नं. १५, नगरिया टोल
२९	आपसी विवादीत अनुरक्षण	वडा नं. १५, नगरिया टोल
३०	महिला उत्पादित अनुरक्षण	वडा नं. १६, सिमसार
३१	ग्रामीण महिला अनुरक्षण	वडा नं. १६, सिमसार
३२	सी दुग्ध शुद्धीकरण अनुरक्षण	वडा नं. १६, सिमसार
३३	सी आपसी सहकारी डेरी शुद्धीकरण अनुरक्षण	वडा नं. १६, सिमसार
३४	प्रशिक्षण आयोजन अनुरक्षण	वडा नं. १९, दोलखा
३५	विशेषज्ञतीय कोर्सहरी अनुरक्षण	वडा नं. १५, शैक्षिक टोल
३६	पशुपालिका आयोजन अनुरक्षण	वडा नं. २८, ठाकनडुर
३७	दुर्घटनाग्रस्त सुरक्षा अनुरक्षण	वडा नं. २८, ठाकनडुर
३८	कार्यालयसहयोग	वडा नं. १८, सबै टोल
३९	लेखापरीक्षण	वडा नं. १५, नगरिया टोल

महिला सहायोकरणको कार्यालय विवरण हेर्नु वडा नं. १५, सबैभन्दा सबैभन्दा टेलिफोन भने वडा नं. १, २, ३, ८, १५ र २१ का अनुसार दोलि संख्या भएकेको जानकारी हुन।

८.३ ऐन, नीति, नियम र कार्यसम्पादन

८.३.१ सम्बन्धित ऐन, नीति, नियम, निर्देशिका तथा मापदण्डहरूको विवरण

क्रम	ऐन, नियम, मापदण्ड वा निर्देशिकाको नाम	पालना अवस्था
१	कार्यालय सञ्चालनसम्बन्धी प्रशासनिक कार्य गर्ने कार्यविधि, २०७७	२०७७
२	कार्यालय भवनको सुरक्षित व्यवस्थापन प्रबन्धका लिए २०७७	२०७७
३	कार्यालयभित्र गरिने कार्यहरूको वर्गीकरण हेर्ने, २०७७	२०७७
४	कार्यालय भवनसम्बन्धित रजिष्ट्रार, अभिलेखसम्बन्धित सम्पत्ति कार्य व्यवस्थापन तथा सञ्चालन कार्यविधि, २०७७	२०७७
५	प्रेस कार्यालय तथा मिडिया सम्बन्धित हेर्ने प्रशासनिक कार्यव्यवस्था निर्देशिका, २०७७	२०७७
६	कार्यालय भवनसम्बन्धित व्यवस्थापन हुने २०७७ पछाडि संशोधन	२०७७
७	कार्यालय भवनसम्बन्धित अनुशासन तथा सुरक्षासम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७
८	अस्थायी भवन व्यवस्थापन परिचालन वितरण, पहिलो संशोधन सहित) कार्यविधि, २०७७	२०७७
९	कार्यालय भवनसम्बन्धित तथा अन्य व्यवस्थापन (पहिलो संशोधन सहित) कार्यविधि, २०७७	२०७७
१०	कार्यालय भवनसम्बन्धित विद्युतीय तथा अन्य निकास संरक्षण, व्यवस्थापन तथा नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यविधि २०७७	२०७७
११	कार्यालय भवनसम्बन्धित कर्मचारीहरूको कार्य वर्गीकरण अनुशासन दायित्वहरू तथा सम्बन्धित कार्यविधि २०७७	२०७७
१२	कार्यालय भवनसम्बन्धित कार्यालय निकासन तथा प्रवेशका लागि व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि २०७७	२०७७
१३	कार्यालय भवनसम्बन्धित यस कार्यालय संरक्षण तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०७७	२०७७
१४	कार्यालय भवनसम्बन्धित सम्पत्ति व्यवस्थापनसम्बन्धी २०७७	२०७७
१५	कार्यालय भवनसम्बन्धित निर्देशिकाहरू हेर्ने, २०७७	२०७७
१६	कार्यालय भवनसम्बन्धित अन्यहरू हुने २०७७	२०७७

ক্রম	[illegible]	[illegible]
৭৯	[illegible]	[illegible]
৮০	[illegible]	[illegible]
৮১	[illegible]	[illegible]
৮২	[illegible]	[illegible]
৮৩	[illegible]	[illegible]
৮৪	[illegible]	[illegible]
৮৫	[illegible]	[illegible]
৮৬	[illegible]	[illegible]
৮৭	[illegible]	[illegible]
৮৮	[illegible]	[illegible]
৮৯	[illegible]	[illegible]
৯০	[illegible]	[illegible]
৯১	[illegible]	[illegible]
৯২	[illegible]	[illegible]
৯৩	[illegible]	[illegible]
৯৪	[illegible]	[illegible]
৯৫	[illegible]	[illegible]
৯৬	[illegible]	[illegible]
৯৭	[illegible]	[illegible]
৯৮	[illegible]	[illegible]
৯৯	[illegible]	[illegible]
১০০	[illegible]	[illegible]
১০১	[illegible]	[illegible]
১০২	[illegible]	[illegible]
১০৩	[illegible]	[illegible]
১০৪	[illegible]	[illegible]
১০৫	[illegible]	[illegible]
১০৬	[illegible]	[illegible]
১০৭	[illegible]	[illegible]
১০৮	[illegible]	[illegible]
১০৯	[illegible]	[illegible]
১১০	[illegible]	[illegible]
১১১	[illegible]	[illegible]
১১২	[illegible]	[illegible]
১১৩	[illegible]	[illegible]
১১৪	[illegible]	[illegible]
১১৫	[illegible]	[illegible]
১১৬	[illegible]	[illegible]
১১৭	[illegible]	[illegible]

৫.২.১ আপীলিয়া আবাসিকা আবীত কর্মচারী

এস পাতাগাছিয়াদা আবীত কর্মচারিকাগণী বিস্তৃত বিবরণ অনুসূচী-১ পা এসুচ্ছ গাঁথিগণী দ্র।

अनुसूचीक

अनुसूची १: निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको विवरण

तालिका नं १०१ : राजपाल गणतान्त्रिकका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूको विवरण

सि.नं.	नाम थर	पद	वडा नं.	फोन नं.
१.	गोपाल कुमार गुप्ता	मेयर प्रमुख	राजपाल गणतान्त्रिक	१७८७४५२१
२.	रमेश कुँवर	मेयर उप-प्रमुख	राजपाल गणतान्त्रिक	१७८७४९१९
३.	डा. प्रकाश उपाध्याय	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १	१७४७४२८७
४.	श्रीमिका मल्लावी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. २	१७८७४८३८
५.	श्री रमेश उपाध्याय	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ३	१७४७४७१०
६.	मदन यादव	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ४	१७८७४८४३
७.	विनोद कुँवर	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ५	१७४७४९७६
८.	जितेन्द्र प्रसाद मल्लावी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ६	१७८७४८१५
९.	शिवशंकर प्रसाद शौचाल	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ७	१७४७५४७८
१०.	महेश प्रभु	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ८	१७४७५८७८
११.	सुनिल कुमार साह	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ९	१७४७४२१२
१२.	इन्द्र प्रसाद गुप्ता	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १०	१७८७४२४२
१३.	मन बहादुर डाम	वडा अध्यक्ष	वडा नं. ११	१७४७८४३१
१४.	भगवान लाल तुलस	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १२	१७८७७७७०
१५.	रामसुमुल कुर्मी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १३	१७४७३८४३
१६.	डाम माया चौधरी	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १४	१७८७१४८१
१७.	इन्द्रासन डाम	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १५	१७८७१२८४
१८.	भगवान डाम	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १६	१७४७१२१३
१९.	विश्व बहादुर डोकाई	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १७	१७४७४१८४
२०.	रोप बहादुर डाम	वडा अध्यक्ष	वडा नं. १८	१७४७४७३३
२१.	आशिषी टोप्पो	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४७८४९०
२२.	सुशिला कुमारी रोका	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४७८४१०
२३.	शान्ति कुमारी चौधरी	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४७८१९१
२४.	मन्दु कुमारी शौचाले	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४७४१९९
२५.	सुलोचनी क्षेत्रपाल	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४७२१९२
२६.	मुन्नु तिवारकर्मी	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४१४८१९
२७.	उषाकोकिला बोडिकाहाड	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४७४८२१
२८.	रोशन कुमार साह	नगर कार्यपालिका सदस्य	राजपाल गणतान्त्रिक	१७४१८८४८

स्रोत: नगर कार्यपालिका कार्यालय, २०८१

अनुसूची २ रामग्राम नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण

तालिका ४.१५: रामग्राम नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीको विवरण

सि.नं.	कर्मचारीको पूरा नाम	पद	फोन	कार्यालय शाखा
१	दामोदर पाण्डे	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	९८४१२३०१११	
२	पद्म प्रसाद रिजाल	नगर विकास अधिकृतसरी । प्रशासकीय	९८५७९२३११२	विपद शाखा
३	राम भरोस राय	लगानीकरण अधिकृत खरी	९८४७०३२१७१	लेखापन शाखा
४	सुमन कुमार श्रेष्ठ	लेखा अधिकृत	९८४३९४२३३३	आर्थिक प्रशासन शाखा
५	सरिता कुमार गुप्ता	विभिन्न इन्जिनियर खरी	९८५७९२३५१२	पूर्वाधार विकास शाखा
६	रामचरण भुजेल	प्रशासकीय अधिकृत (सूचना अधिकारी)	९८४१०९३४०९	प्रशासन शाखा
७	दामोदर खड्का	सि.ई.डी.सी. अधिकृत डेढी	९८४७०२९१४६	लेखापन शाखा
८	निर्मला पौड्याल	प्रशासन अधिकृत डेढी	९८५७९२३११०	आर्थिक विकास शाखा
९	कृष्णराज ढकाल	प्रशासन अधिकृत डेढी	९८५७९२४१९७	राजस्व कर शाखा
१०	राजा अन्सारि	महिला विकास निरीक्षक	९८५७९४५८९१	सहकारी तथा सामाजिक विकास शाखा
११	मनोज न्यौपाने	विभिन्न इन्जिनियर डेढी	९८५७३०३६७८	भवन तथा बस्ती विकास उप-शाखा
१२	सुनसर कुमाल	लिपर अधिकृत डेढी	९८४९२८०४८४	लिपर शाखा
१३	राम सुन्दर गुप्ता	सा.से.स. अधिकृत डेढी	९८५६३३०९१	सा.से.स शाखा
१४	सुमन सब्जी	टेलरिङ्ग प्रशिक्षण	९८५७०२५००३	टेलरिङ्ग सेवा केन्द्र
१५	सीता राम के सी	सुचना प्रविधि अधिकृत	९८४१२४९४१९	सुचना प्रविधि शाखा
१६	प्रभात कुमार साह	लेखापाल	९८५७९२५८९१	आर्थिक प्रशासन शाखा
१७	सुनिता लामिछाने	सहायक लेखी	९८५७९२५२९७	प्रशासन शाखा/आर्थिक विकास शाखा
१८	निरज पोखरेल	कार्य अधिकृत		कृषि आयोजना कार्य म. १९
१९	दिनेशकुमार यादवजी	सहायक लेखी	९८४१०९६६१९	अ.सु.टाका परियोजना पुल-शाखा
२०	मनोजी मल्ल	प्राविधिक		भवन तथा बस्ती विकास उप-शाखा
२१	सकिलाल ढुङ्गाना	कम्प्युटर अपरेटर लेखी	९८५७९२५८९१	पूर्वाधार विकास शाखा
२२	प्रकाश कुमार डोगी	सा.से. सहायक लेखी		सूचि विकास शाखा
२३	विष्णु कुमार भाले	सहायक लेखी		कृषि आयोजना कार्य म. १८
२४	गोविन्द कुमारी उपाध्य	कम्प्युटर अपरेटर लेखी		कृषि आयोजना कार्य म. १ २ ३
२५	प्रदिप गौड़ेल	कम्प्युटर अपरेटर लेखी		कृषि आयोजना कार्य म. ३
२६	कविता गौड़ेल	सहायक लेखी		कृषि आयोजना कार्य म. ३
२७	सन्तोषी ढकाल	नायब सुब्बा		कृषि आयोजना कार्य म. ३
२८	गौरिक अधिकारी भण्डारी	कम्प्युटर अपरेटर लेखी		कृषि आयोजना कार्य म. १९
२९	हरिनन्दन मुखिया	सहायक लेखी		कृषि आयोजना कार्य म. १
३०	मुना खड्का यादव	कम्प्युटर अपरेटर लेखी		कृषि आयोजना कार्य म.८ १ ११
३१	शान्ती ढकाल	सा.से. सहायक लेखी		लेखापन शाखा
३२	सुकेश नारायण लोधिया	एम.आई.एस मनोटरिङ्ग लेखी		अ.सु.टाका परियोजना पुल-शाखा

क्रिट	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३३	[illegible]	[illegible]		[illegible]
३४	[illegible]	[illegible]		[illegible]
३५	[illegible]	[illegible]		[illegible]
३६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
३७	[illegible]	[illegible]		[illegible]
३८	[illegible]	[illegible]		[illegible]
३९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
४०	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४१	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४२	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४३	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४४	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४५	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४६	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४७	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४८	[illegible]	[illegible]		[illegible]
४९	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५०	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५१	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५२	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५३	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५४	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५५	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५६	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
५७	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५८	[illegible]	[illegible]		[illegible]
५९	[illegible]	[illegible]		[illegible]
६०	[illegible]	[illegible]		[illegible]

ক্রমিক	কর্মচারীর নাম ও পদবি	পদ	স্থান	কর্মস্থল ও ঠিকানা
১১	রেবেকা সুলতানা	সহকারী		আঞ্চলিক প্রতিনিধি
১২	তুহিন চন্দ্র পোদ্দার	প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
১৩	মুকুল চন্দ্র পোদ্দার	প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
১৪	প্রদীপ চন্দ্র	প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
১৫	মাহফুজ সাদিক তিতো	জ্যেষ্ঠ প্রকৌশলী		জ্যেষ্ঠ প্রকৌশলী তত্ত্বাবধান
১৬	মহসিন হোসেন	প্রকৌশলী		প্রকৌশলী তত্ত্বাবধান
১৭	বিপ্লবকান্তি কুমার পুরকায়স্থ	উপজেলা প্রকৌশলী		কলাপাড়া উপজেলা
১৮	মাসুদ চন্দ্র পোদ্দার	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
১৯	রাহুল চন্দ্র পোদ্দার	উপজেলা প্রকৌশলী		কলাপাড়া উপজেলা
২০	মো. মাহমুদুল হাসান	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
২১	মো. মাহফুজুর রহমান	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
২২	রিপন পোদ্দার	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী
২৩	নির্মলেন্দু সরকার	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		মহা ব্যবস্থাপক
২৪	শিবেন্দ্রনাথ ঠাকুর	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		
২৫	অর্ঘ্যেন্দু সরকার	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		মহা ব্যবস্থাপক কার্যালয়
২৬	শিপ্রা সরকার	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		
২৭	সুকুমার কান্তি দাস	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		
২৮	মহাদেব গৌড়ী	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		
২৯	প্রকাশ চন্দ্র পোদ্দার	বিদ্যুৎ প্রকৌশলী		
৩০	মনোজ চন্দ্র	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		চলমান তত্ত্বাবধায়ক
৩১	প্রীতমকান্তি পোদ্দার	তত্ত্বাবধায়ক প্রকৌশলী		মহা ব্যবস্থাপক কার্যালয়
৩২	রাহুল মন্ডল	বিদ্যুৎ প্রকৌশলী		
৩৩	সন্তোষ সাহা	হিসাব রক্ষক		আনুষ্ঠানিক প্রতিষ্ঠানসমূহ
৩৪	অমলেন্দু দাস	হিসাব রক্ষক		আনুষ্ঠানিক প্রতিষ্ঠানসমূহ

अनुसूची ३: आयुर्वा तथ्याङ्क संकलकहरूको नामावली

[illegible]	[illegible]
दीपकमान पौडेल	१, १०
राज बहादुर रावत	१
रामु कुमारी डगत	१
अजु डगत	१
उर्मिला देवी बस्नत	१
सुनिता डगत	१
अनिता डगतमान	१, १०
गोकर्णमान रत्ना बस्नारी	१
सीता पुजा	१
विमला अधिकारी	१
अर्जुन पौडेल	१
मनिष ठाकुर	१
सीमा डगतमान	१, १
अनुपा पाण्डे	१
रमेश साह तोरी	१
रोजिन अधारी	१
डगत मनकमान	१
पुरुषोत्तम पौड	९
दुर्गेन्द्र ठकुर	८
मोहन विरहजमी	८
देवेन्द्र पाली	७
भगवती डगत	६
प्रेम डगत	६
विष्ण ठकुर थर	६
विकासी जिवा ठाकुर	६
दिपा पाली	५, ४
रमेश कुमारी चौधरी	५
रिजु डगत	५
विष्ण भगवान चौधरी	५
विनेश कोकर	१०
रमजनेश चौधरी	१०
उमुनेरी चौधरी	१०
बम्पहादा विश्व	१०
मोल रमेश चौधरी	१०

[illegible]	[illegible]
देवकी चौधरी	१२
उपकार चौधरी	११
कल्पना चौधरी	१२
विजय सोनिया	१३
सुनिता चौधरी	१४
अली यादो	१५
सोनिका कुमारी केसर	१६
सविता कुमारी चौधरी	१७
हरिवंशिका यादव	१८
रोहित गुप्ता	१९
अल्ल बक्सु डाका मास	२०
किरा चौधरी	२१
रामकला यादव	२२
अजय चौधरी	२३
कुंतिका राजवी	२४, ६
मनोरमा कोइरी	२५
सुरेश रौड़िया	२६
रामदुलार गुप्ता	२७
मुकुन्दीलाल सिंह रोमी	२८
विजय यादव	२९
जगदीश कुमार चौधरी	३०
यादव हरिजन	३१, ४
सविता सहनी	३२, ४
शिवाजी एकनाथ ओकार	३३
रोहित ओकार	३४
सविता यादव	३५
श्री रोहित यादव	३६
रामदु कुमारी चौधरी	३७
सुमन यादव	३८
सोहेला हरिजन	३९
शिवाजी चौधरी	३९
मनोरम मास	३९
रामदु डाका	३९

অনুসূচী ৮: নগরভিত্তিক সভা আয়োজন

শহরাঞ্চল মহাসচিব শাহিনআরা বেগম সর্দার শাহনেওয়াজ শাহিদ জুবায়ের বুলবুল

শহরাঞ্চল মহাসচিব শাহিনআরা বেগম সর্দার শাহনেওয়াজ শাহিদ জুবায়ের বুলবুল

३ नं. बडा कार्यालय, दोहनी

४ नं. बडा कार्यालय, सुनौली

৩ নং বহু কার্যালয়, ডেমরা

২ নং বহু কার্যালয়

१० नं. वडा कार्यालय

११ नं. वडा कार्यालय, तातोपानी

৭১ নং বন্যা আশ্রয়ন, পাহাড়িকর

৭২ নং বন্যা আশ্রয়ন, ঈশ্বরদি

চলমান সমুদ্রগামিত বিদ্যালয়, বরগুনা পৌ. ৭৩, ইকার্ড

বালুচর বালুচর বিশ্বজয়ী মৌজা, বরগুনা পৌ. ৩

রমজান বন্ধুর চীর

[illegible]

रामग्राम नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
भारी, रामग्राम, प्रदेश नं. ५, नेपाल
इमेल: municipalityramgram@gmail.com
वेब: www.ramgramnp.gov.np